המודיע

בטאון אגודת ישראל העולמית — ירושלים

בס"ד יום ו' ערש"ק, כ' ואו"א כ"ט טבת מ"ז (30 בינואר 87)
דף היומי: בבלי — בבא מציעא י"ב; ירושלמי — כתובות ל"ה

שנה ל"ח גליון 10702
1 ש"ח כ' מע"מ

מאיר יוסף
עקיבא 41 בני ברק טל 782584
מזגני אוויר תדיראן,
מקררים מכונות כביסה מדיחי כלים
אמקור ותנורי בישול ואפיה
VISA
עד 10 תשלומים בויזה עדיף
הספקה מידית

פרס: לא נישאר בממשלה שתזוז אחורה מדרך השלום

מגנה בתוקף "נסיונות הליכוד לרצח אופי ועלילות שוא"

מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, הזהיר אתמול את הליכוד, כי הוא יכליל למפלגת העבודה "לא להישאר בממשלה שתזוז אחורה תוך התעלמות מההחלטות קודמות על חתירה לקראת שלום בליווי ועידה בינלאומית". הוא גם הוקיע בתוקף את מה שהוא כינה "נסיונות הליכוד לרצח אופי ועלילות שוא".

בנאומו בפני מרכז מפלגת העבודה אמר מר פרס: "אם הליכוד חושב שיאסוף שוב נקודות ע"י השמצות ורצח אופי, הוא טועה".

בהגיבו על ההתנגדות שגילו ראשי הליכוד לכינוס ועידת שלום בינלאומית ביחד עם מו"מ ישיר לשלום, הוא אמר, כי אין לוותר על הנסיון להשיג שלום והזהיר כי "אנו לא נהיה שותפים לדבר הזה". מר פרס הזכיר, כי באוקטובר 1985 הוא מסר בכנסת הודעה בשם הממשלה על מו"מ ישיר לשלום בליווי פורום בינלאומי, והוסיף: "הבאתי את הדבר בפני מר שמיר ובליכוד היה ויכוח אבל הם החליטו להצביע בעד וכך הם

(המשך בעמוד אחרון)

פרס מחזיר את השעון

מ"מ רה"מ ש. פרס עומד להחזיר את השעון לדוד בלאס. בבדיקה של שען נתברר כי שווי של השעון כ־400 שקל והוא אינו מכיל זהב — על כך נמסר אמש (עתים).

המשטרה לא תחקור בענין השעון של פרס

המשטרה לא תחקור את התלונה בענין השעון שקיבל מ"מ ורה"מ שמעון פרס מדוד בלס

בהתייעצות שהיתה אמש בין היועץ המשפטי לממשלה למפכ"ל המשטרה הוחלט שהמשטרה לא תחקור את התלונה משום שפרס קיבל את השעון במסגרת יחסים חברתיים ולא כעובד ציבור ולפיכך אין לדעת היועץ המשפטי לממשלה ומפכ"ל כל עבירה ולכן המשטרה לא תחקור בתלונה.

שר המשטרה חיים בר לב: חזר בו מן האישור שנתן לחקור את דוד בלאס בגלאי שקר, משום שלדבריו, בקשתו של ח"כ איתן להתיר בדיקה כזו לא נעשתה בתום לב.

על השאלה האם פרשת בלאס עלולה להביא למשבר ממשלתי, הדגיש בר לב כי ממשלת האחדות תתפרק על רקע מדיני או חברתי כללי.

בהתייעצות בין היועץ המשפטי לממשלה יוסף חריש לבין מפכ"ל המשטרה דוד קראוס וראש אגף החקירות במשטרה, בישיבה שהתקיימה בלשכתו של חריש ביום ד' בערב, הוחלט לפנות למבקר המדינה בכדי לבדוק אם מפלגת העבודה מסרה פרטים למשרד מבקר המדינה לפי חוק מימון מפלגות אודות התרומות.

מפכ"ל המשטרה אסר על פיקודיו למסור על מידע על החקירה, מתוך חשש שהמשטרה תגרר לפולמוס בין המפלגות וכדי למנוע שהמשטרה תשמש כלי לניגוח בעניין. (עתים).

פנחס צבי מנדלזון — ירושלים
לאה הלפרין — בני ברק
באו בקשרי שידוכין
בס"ד, אור לכ"ט בטבת תהא זו שנת משיח

אברהם אהרן שינברגר — ירושלים-ניו יורק
מלכה גרליץ — ירושלים-ניו יורק
באו בקשרי שידוכין
בס"ד, ניו יורק כ"ח טבת תשמ"ז

אשר יצחק ויספיש — ירושלים
חיה שרה פולק — קרית ישמח משה
מאורשים
בס"ד, אור ליום שישי כ"ט טבת תשמ"ז

הננו להודיע
שסעודת החתונה של בנינו שיחיו
ביום שני ג' שבט שהיתה אמורה להתקיים באולם נוף ירושלים הועברה לאולמי
"רמת תמיר" בכביש רמות
קבלת הפנים והחופה יתקיימו אי"ה בישיבת "בית אברהם" סלונים רח' סלנט 17 כפי שכתוב בהזמנות
הרב שמואל ברזובסקי, ראש ישיבת סלונים ירושלים — הרב צבי אלימלך קורנרייך, ניו יורק

ברכת מזל טוב נאמנה
לידידנו היקרים והנכבדים
הר"ר מרדכי סלומון הי"ו
ורעיתו מרת צפורה תחי'
לרגל אירוסי הבת
היקרה אהובה תחי'
עב"ג החתן החשוב יעקב צבי הרבסט הי"ו
תזכו לרוות מהם רב נחת ואושר
פנחס ובלה אייזנבך

אניות מלחמה אמריקאיות מתמרנות במזרח הים התיכון

החוטפים בלבנון מאיימים להרוג 3 פרופסורים

בעוד אניות מלחמה אמריקאיות תמרנו ביום חמישי באגן המזרחי של הים התיכון ובצפון המפרץ הפרסי, הזהירה קבוצת מחתרת בביירות, כי תהרוג 4 בני ערובה זרים — כולל שלושה פרופסורים אמריקאים — אם תהיה התקפה.

שר החוץ האמריקאי ג'ורג' שולץ כי יש קשרים חזקים בין אירן לבין קבוצת חוטפים זו, והוא קרא לממשלות אחרות לא לעשות ויתורים לחוטפים בלבנון. שולץ אמר, כי וושינגטון תמשיך ותפעיל לחץ חזק למען הסגרתו מטעם גרמניה של הלבנוני מוחמד עלי חמאדי, החשוד בחטיפת מטוס אמריקאי לביירות ובהריגת צוללן של חיל הים האמריקאי.

קבוצה שלא שם בלתי ידוע עד כה "ג'יהאד איסלאמי לשחרור פלשתין" טענה ביום רביעי לאחריות לחטיפת שלושת האמריקאים ופרופסור הודי, ואיימה להרוג אותם אם תהיה התקפה מצד ארה"ב.

ארה"ב קירבה כוח משימה בראשות נושאת מטוסים אל החוף הלבנוני, ובצעד אחר הקשור במתיחויות במזרח התיכון, הורה לכח של 5 פריגטות ומשחתות להפליג לצפון המפרץ, כדי לעקוב אחר מלחמת אירן־עירק. כח המשימה שבראשות נושאת המטוסים הגרעינית "ניניץ", נמצא עתה מדרום לאי כרתים שבמזרח הים התיכון כדי לעקוב אחר המצב בלבנון, אמר דוברים של הפנטגון. הם הוסיפו, כי הם מחזיקים גם את נושאת המטוסים "ג'ון קנדי" בים התיכון, והורו לנושאת מטוסים שלישית "קיטי הוק", להפליג מהפיליפינים לצפון הים המערבי.

ארה"ב מחזיקה כ־23 אניות מלחמה ו־7 ספינות עזר של הצי ה־6 בים התיכון (ע"ר וע"צ).

נעלה ועידת הפסגה המוסלמית בכוויית

כוויית — ועידת הפסגה המוסלמית הדו נגעלה אתמול בכוויית, בקריאה לכנס ועידה בינלאומית בחסות האו"ם, כדי לנסות לקדם את תהליך השלום במזה"ת.

בהודעה נאמר כי הוועידה הבינלאומית המוצעת צריכה להתקיים בהשתתפות כל הצדדים הנוגעים בדבר, לרבות אש"ף. ההודעה מדגישה עם זאת, כי החלטת מועצת הבטחון 242, לא תוכל להוות בסיס מספיק, להסדר הבעיה הפלשתינית. "השלום במזה"ת לא יוכל להתבסס אלא על פינוי מלא וללא תנאי של האוייב הישראלי מכל האדמות הערביות והפלשתיניות הכבושות".

הודעת הסיכום של הועידה מגדירה את הציונות כצורה של גזענות, בהתאם להחלטת העצרת הכללית משנת 1975.

הודעת הסיכום קוראת גם ליישוב מלחמת איראן־עיראק ולהפסקת "מלחמת המחנות" בלבנון.

הוועידה אישרה גם החלטה חריפה בגנות הטרור, והביעה תמיכה בהצעה סורית לפתוח בהכנות לוועידה בינלאומית כדי להגדיר את מובן המונח "טרור".

● ביירות — ארגון ה"ג'יהאד המוסלמי לשחרור פלשתין", קיבל עליו את האחריות לחטיפתם של שלושה פרופסורים אמריקנים ומרצה הודי בלבנון.

שר האוצר בהציגו את התקציב:

עלית יתר של השכר תסכן יציבות המשק

מאת צבי רותן
כתב המודיע בכנסת

שר האוצר משה נסים התריע אתמול במליאת הכנסת, בפתח הביא לאישור לראשונה את תקציב המדינה לשנה הקרובה, כי "המשק הישראלי מצוי כיום בפרשת דרכים קריטית. תהליך הייצוב אמנם זכה להצלחה, אך הוא חשוף עתה לסכנת כרסום חמורה הן מצד דרישות בפרצת להרחבת תקציב המדינה והן מצד עליית יתר של השכר במשק".

שר האוצר מסר בפני הכנסת את סקירתו על תקציב המדינה במשך למעלה משעה ותאר כיצד הצעת התקציב לשנה זאת היא חלק נכבד מתכנית כלכלית כוללת למשק שאושרה בממשלה לפני שבועיים.

בתום דבריו עלה יו"ר ועדת הכספים, ח"כ הרב אברהם שפירא, וביקש את הכנסת לאשר בהצבעה, לועדת הכספים להתחיל בדיון על התקציב בטרם תערך ההצבעה בקריאה ראשונה, במליאה. ברוב קואליציוני ובהתנגדות של חברי אופוזיציה — אושר לועדה להתחיל בדיוני התקציב.

מליאת הכנסת תצביע רק בשבוע הבא, ביום שני או שלישי, על חוק התקציב, בעת שיסתיים הדיון הכלכלי.

שר האוצר התעכב בדבריו בפני מליאת הכנסת על ש"אנו עדים ללחצים הולכים וגוברים מסקטורים שונים בייחוד במיגזר הציבורי להעלאת שכר. לחצים אלה, קבע, מתסיסים את המשק ותורמים לאווירה של חוסר יציבות וציפיות לעליית מחירים" הוא קבל מפני עליה בשכר שתביא לעליה באבטלה העבודה שתסכן גם את כושר התחרות ביבוא מחו"ל, ובכך אף לפגוע בתעסוקה.

הסובייטים מוכנים להשתתף בוועדה מכינה

רבת עמון — בריה"מ ממשיכה להיות מוכנה להשתתף בוועדה מכינה לוועידת שלום מזרח תיכונית — אמר אתמול השגריר הסובייטי בירדן, אלכסנדר זינצ'וק.

זינצ'וק הוסיף, כי הסובייטים מוכנים גם לפתוח מיד בועידת שלום, ללא כל הכנה מוקדמת, אם כל המשתתפים יהיו מוכנים לכך.

כידוע דורשות מדינות ערב לקיים ועידת שלום בהשתתפות כל הצדדים המעורבים בסכסוך המזרח התיכון, לרבות אש"ף, ובתוספת חמש המדינות הקבועות במועצת הבטחון.

הר"ר יהודא דרוק ז"ל

קהל רב מבני ירושלים רבניה וגדולי תורה השתתפו אתמול בהלויתו של הר"ר יהודא דרוק ז"ל, מותיקי בני ירושלים ומבני עליה שבה, אוהב תורה ומוקיר רבנן איש החסד והמעש.

ר' יהודא ז"ל נולד בירושלים לאביו הר"ר זלמן ז"ל, שעלה לירושלים מן העיירה קוסוב, יחד עם אביו הרה"ח ר' קלמן הלמנוס ז"ל. בגיל צעיר נתייתם מאביו. אמו שעמלה לפרנסת ביתה גידלה אותו בדרך התורה, למד בחדרים ובישיבות שבירושלים, שם ספג אהבת תורה ויראת שמים, אותם נטע אח"כ בלב צאצאיו.

כשהגיע לפרקו נשא את מינה תבלח"א, בת הר"ר יחיאל דוקר ז"ל, מהבעלי־בתים החשובים בעיה"ק ומראשוני מדפיסי הספרים. כל ימיו עמל לפרנסת ביתו מיגיע כפיו כסדר־מכונה היה מראשוני עובדי דפוס המודיע ועבד בו עד שיצא לגמלאות. בעבודתו זו, כמו בכל יתר פעילותיו, ראה שליחות קודש. שימש כגבאי וכנאמן לצדקות וניהל בעצמו גמ"ח לנצרכים.

שנים ארוכות נמנה על אנשי משמרת השבת והיה יוצא כחיל על משמרתו ללחם את ריבה מידי עושקיה ולמנוע פרצות בחומת שבת קודש על ידי בעלי עסקים.

עם פרישתו לגימלאות הצטרף לכולל בביהמ"ד "שומרי אמונים" והיה מטלטל עצמו מידי יום למרחק רב כדי לעמול ולהגות בתורה. שנים רבות קבע את תפילות השבת ליד הכותל המערבי אף כשנחלש המשיך בכך.

זכה להקים בית נאמן לתורה ולמצוות בניו הגדולים, רבנים ובני תורה. השאיר אחריו בנים ביניהם הגאונים רבי זלמן, ורבי אברהם משמשים כרבני שכונות בעלי מעמד בולט בירושלים. בנו הרה"ג ר' מרדכי משמש כר"מ בישיבת "תורת אמת" כמגיד שעור קבוע בשעור גמרא ליד הכותל המערבי.

עם פרישתו לגמלאות הצטרף לכולל בביהמ"ד שומרי אמונים והיה מטלטל עצמו מידי יום למרחק רב מביתו לכולל כדי לעמול ולהגות בתורה, נים רבות קבע את תפילות השבת ליד הכותל המערבי וגם כשנחלש המשיך בכך.

בהלוייתו שיצאה מביתו בשכונת שערי חסד, השתתפו מאות מקרוביו וממוקיריו בראשם צעדו מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך שליט"א. לפני צאת מסע ההלויה נשא דברי הספד רבה של ירושלים, הגאון רבי יצחק קוליץ, הגאון רבי אברהם דוד רוזנטל אב"ד בירושלים, וח"כ הרב מנחם פרוש, לפני סתימת הגולל השמיע דברי הספד ובקשת סליחה הרב זילבר בשם מתפללי ביהכ"נ הגר"א בשכונת שערי חסד, שם קבע מקום לתפילותיו ולשעורים.

הובא למנוחות בהר הזיתים ליד קבר אבותיו.

ת.נ.צ.ב.ה.

וושינגטון:

המלחמה במבוי סתום איראן לא מתקדמת

וושינגטון — כ־45,000 חיילים אירניים ו־20,000 עירקים נהרגו או נפצעו מסביב לעיר העירקית בצרה מאז ה־24 בדצמבר, אך המלחמה במפרץ נקלעה למעשה למבוי סתום — מסר אתמול משרד ההגנה האמריקאי.

הדובר בוב סימס מסר לעתונאים, כי "האבידות העירקיות, שהן עצומות בהתחשב בגודל האוכלוסיה נמוכות בהרבה מהאבידות האיראניות".

"ההתקדמות הטריטוריאלית האיראנית האחרונה הופסקה בעקבות מתקפת נגד עירקית גדר לה בשלושת ארבעת הימים האחרונים. התפרסות הכוחות האיראניים דומה במהותה למצב שלפני שבוע", הוסיף סימס.

בחוריין לעומת זאת, הודיעה אתמול איראן כי כוחותיה השיגו התקדמות נוספת בתוך תחומי הטריטוריה העיראקית באיזור בצרה, ואילו בגדאד הודיעה על התקפות אוויר שערכו מטוסיה על מסופה נפט האיראני בבנדאר א־משהור. (עת).

הולנד קירקעה עשרות מטוסי "אף־16"

האג — חיל האוויר ההולנדי, הודיע אתמול, כי הוא קירקע, במחצית מ־150 מטוסי הקרב שלו מסוג "אף־16", לאחר שהמתכננים האמריקאיים של המטוס, הורו לערוך בדיקות בטיחות לחופות תא־הטייס של המטוסים.

מאז כניסת מטוסי ה"אף־16" לשירות בחיל האוויר ההולנדי התרסקו 15 מטוסים מן הסוג הזה. לעת שנת 1991 אמורים להיות ברשות חיל האוויר ההולנדי 162 מטוסי אף־16 (ע"ר).

תחזית מזג האויר

תחזית מזג האויר. הטמפרטורות יעלו. תשקיף לשבת בהיר עם עליה נוספת בטמפרטורות.
ירושלים 4 עד 17, צפת 3 עד 14, חיפה 7 עד 19, צפת 6 עד 15, שומרון 4 עד 17, תל אביב 7 עד 19, באר שבע 3 עד 20.

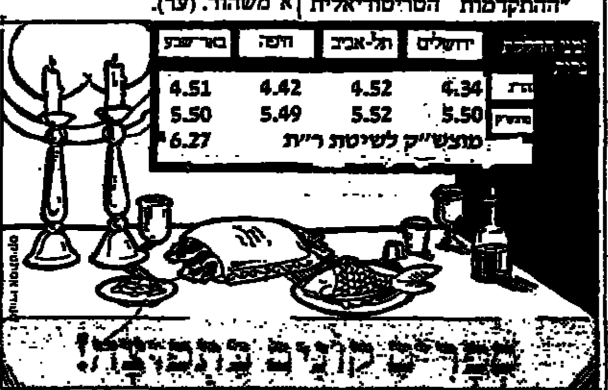

ב"ה
ועד הכשרות
שע"י העדה החרדית
פעיה"ק ירושלם תובב"א
ת. ד. 5006 - טלפון 231084/221451

יום כ"א לחודש טבת תשמ"ז

אישור

לפי הוראת הבד"ץ, אחרי המקרה המצער ר"ל שקרה בקיבוץ "עבר" אחים כהן, מאה שערים 53, נפסלה תכולת היין בבריכה מספר 21.

אנו מאשרים בזה כי לאור הוראת הבד"ץ הנ"ל נשפכה היום תכולת הבריכה הנ"ל לתוך בור הביוב, בנוכחות משגיח הבד"ץ

בכבוד רב
ועד הכשרות

במלאות שנה לפטירת ראש משפחתנו היקר
הרה"ח ר' חיים יצחק שוירץ ז"ל
בהרה"ח יהושע מאיר ז"ל
תתקיים אזכרה בבית העלמין הישן חוף הכרמל
ביום שלישי ד' שבט תשמ"ז בשעה 3.30 אחה"צ
תחבורה תצא מבית הכנוה רח' ארלחרוב 29
בשעה 3.00 ותעבור ע"י ביהכ"נ דגור רח' חרמון 3
המשפחה

עקב האסון הנורא
בהקטף מעמנו האשה הצדקת
רחל צירל הלפרין ע"ה (מרכוס)
יערך כינוס זכרון לזכרה
ביום ג' ד' בשבט בשעה 7.45
בביה"ס בית יעקב הצפון סנהדריה המורחבת ירושלים
מכרותיה ומוקירותיה נקראות להשתתף

לאחרונה שומעים אנו
בכל יום ויום על צרות שונות ומשונות...
כדאי לזכות בימים אלה
"ימי השובבים"
ב־3 מצוות חשובות
פרטים בעמוד ד'

בירושלים
דרוש
משקיע פעיל
בענף הרכב
בסכום של כ־$200,000
לת.ד. 267 ירושלים עבור "ש" בצרוף מס. טלפון

בבני ברק
בית הארחה בווילה מפוארת
עם נוף מקסים
מקבל אנשים מבוגרים בגיל הזהב (רק בריאים)
לתקופות ממושכות -
לבלות את זמנם באוירה חמה, ותרבותית
הבניות מגוונות, שעורי תורה לגברים וחוגים לנשים
שרות יעיל עם נסיון
מספר המקומות מוגבל להתקשר 03-700616

פרטים בקרוב!

בס"ד
כנס בוגרות מכון שרה שנירר ירושלים
במוצש"ק ט"ו בשבט פרשת בשלח יערך בע"ה
מכון בית יעקב למורות
מסיבת מלוה מלכה
לבוגרות מכון שרה שנירר
בהשתתפות מנהלת המכון הרבנית ברוריה דויד תחי'
נשמח לראותך בין המשתתפות בארוע חשוב זה המסיבה תתקיים באולם הפנימיה ברח' סורוצקין 38 ותתחיל אי"ה בשעה 8.15 בערב
הזמנות אישיות נשלחו בדואר
בברכת המנהל
הרב בינם לוין

להנויות ואולמות מוסדות וישיבות
סלמי מעושן
מוחר "מהדרין"
★ נקניקים - ביחידות
★ נקניקים - לפריסה
★ נקניקיות
טיב מעולה ביותר
מחיר סיטונאי
חלק - גלאט כשר
משגיח צמוד מטעם הבד"ץ ועד הרבנים אגוד"י
ובפיקוח וטרינרי צמוד
מיוצר במפעלי ב.ח. בהנהלת אריה זולברג
רח' זבוטינסקי 9 טל: 03/790917

הודעה חשובה
לחנויות ומוסדות בירושלים והסביבה
ניתן להשיג אצלנו
חלקי עופות
• כרעיים • שוקיים • חזה •
• ירך • כנפיים •
חלק - גלאט כשר
בהשגחת בד"ץ ועד הרבנים אגודי"י
ובפיקוח וטרינרי צמוד
מחיר חלקי העופות במהדר חלקי עופות לסוחר לפי מועצת הלול ללא תוספת דמי הכשרה
מפעלי ב.ח. בהנהלת
אריה זולברג
רח' זבוטינסקי 9 טל. 03-790917

חדש
לאופי מצות
וגם לעקרת הבית
מערוך אלומניום (ולגער)
חלק לגמרי, בלי חרוזים ונקביביות
ריידלר מפלדה
משוכלל, לא משתפשף
ולא מתפרק בעת הליבון

במשך שנים
ובאישור גדולי הרבנים שליט"א
להשיג: מסגרית "צור"
בני ברק רח' החשמונאים 7 טל. 03-789545

אוף שימחע'ס
קייטרינג וארועים
שמחים להודיע לציבור בני תורה
כי נעמוד לשרותכם בשירותי קייטרינג להכנת שמחות, ארועים וארחות מוכנות
★ בטיב וטעם מעולים
★ במחירים זולים במיוחד לבני תורה
★ בהשגחה ישיבתית גלאט למהדרין מן המהדרין
★ הספקת ארוחות מוכנות ומסודרות למסיבות תנאים
★ הכנת ארוחות מוכנות ומסודרות לשבת עד לפתח הבית
אין לנו מתחרים באיכות בטיב ובמחירים
להזמנות טל. 02-714680
02-713389
בין השעות 8.30-15.30

פנורמה קשת
האולמות המפוארים לשמחות ולארועים
מזל טוב!
האולמות החדישים והמפוארים
ביותר בירושלים - לרשותכם!
חתונה, בר מצווה, ברית מילה ואירועים
• עד 1000 מקומות
• מזוג אויר מלא קרור וחימום
• ציוד חדיש משוכלל ואלגנטי
• אולם ענק ללא עמודים באמצע.
• הכשר הבד"ץ — לפי דרישת המזמין.
• אפשרות להשכרת האולם ללא אוכל.
הפתיחה אי"ה 1.3.87
בר"ח אדר
לרגל הפתיחה
מבצעים ומחירים מיוחדים
מרכז ספיר — גבעת שאול ירושלים
טלפון 537058 528592
תחבורה קיים 11, 15, 15א'

הד היום

שביעית כהלכתה

מ/ה. אנו מוקפים חבילות של בעיות מצוקות וצרות מבית ומחוץ, שיש בהם כדי לדכא את הרוח ולשבור הרוחורים נוגים מאד על המתרחש ומתהווה בפינות הארץ, לעתים קרובות אנו נקראים אל הדגל לצאת במאבקים נגד מגמות החילון שיש בהן סכנות הרות אסון לעתידו של עם ישראל ולדמות של החיים בארץ ישראל. לעתים רחוקות ניתן לנו לשאוב מלוא חופניים נחת יהודי מקורי ולתת את תשומת הלב לכך שמעט מן האור דוחה הרבה מן החושך וחלילה לנו להתפס לאוירה פסימית שיש בה כדי להרפות ידים.

החברה החילונית נוהגת לכנות את התופעות של הקרנת האור למה שמכונה בפיהם בשם "הקצנה". או "התחרדות" ואנו רואים בזה, תופעה של חזרה אל המקורות. לעתים מתגלה האור הזה בצורות שונות ומרנינות הלב, כי לא אלמן ישראל וכי צפוי לנו עתיד גדול ועשיר ברוח ובמעשים להגדיל תורה ולהאדירה.

זכינו למה שלא זכו דורות ראשונים, זכתה ארץ ישראל לגדל דור של שומרי תורה ומצוות לכל דקדוקיה. אילו היו חיים אתנו אותם גדולי הדורות שכל כך הרבה הצטערו על ענין גדול זה של חידוש שמירת שביעית כהלכתה בדיוקה כמו שדורנו זכה, היו בודאי יוצאים בריקוד של שמחה למראה התרחבות גדולה של מעגל היחידים והרבים של יהודים שקבלו על עצמם את קיומה של מצוה זו של שבת הארץ, דבר שהן הצטערו עליו כל כך הרבה למאות יהודים ויישובים שלימים שקבלו על עצמם לקדש שם שמים ולהשבית שדה וכרם.

היום אנו עומדים בראשיתה של שנת השבע ויגל לבנו לראות שענין זה נתחבב על רבבות יהודים המקפידים הקפדה רבה על קיומה של מצוה זו ומדירים את עצמם ובני ביתם להכשל חלילה באיסורי ספיחין כפי שלא היה בכל תקופה מאז החלו יהודים לחזור לארצם. לא רק בישובים האגודאיים שכבר זה שנים קבלו על עצמם לקיים אותה במלואה תוך כדי מסירות נפש, וההשגחה העליונה מריפה עליהם את ההבטחה האלוקית של וצויתי את ברכתי והם עומדים גם בנסיון.

ספק לנו אם היתה עוד תקופה שבה נתרבה וגדל לאין שיעור ההתעמקות בהלכות שמיטה כפי שאירעה במלוא הדרה השנה הזאת. עשרות ספרים חוברות וספרונים על נושא זה ראו אור בשנה זו. והעיסוק המעמיק בבירור הלכה, ללבנה ולהחדירה בקרב שכבות רחבות של שומרי תורה.

אמש זכתה ארץ ישראל וזכתה היהדות החרדית לשעה של קורת רוח לראות את אלפי התלמידים של מערכת החינוך התורתית, כשהם מפגינים ברבים את הידע המעמיק שלהם בהלכה זו. המבחן הארצי שנערך על ידי "דגל ירושלים" של אגודת ישראל, בתשעים ושבע מקומות בארץ, בהם נבחנו רבבות תלמידים בשלב הראשון של מבחן ההלכה של דיני שביעית כהלכתה, היה בו כדי להרנין לבבות שבורים. יוזמי המבחן לא העלו בדעתם כי הספר "דיני שביעית" שנערך על ידי הרבנים רבי יוסף אפרתי ורבי משה מאיר הייזלר הופץ ביותר מששים אלף עותקים, דבר ללא תקדים. יותר זו הביאה גם עיסוק בדיני שביעית למרחקים, גם בארצות כמו אמריקה, אנגליה, צרפת ובלגיה הולנד קנדה ודנמרק, עד שהיה צורך לתרגם, לפי בקשת אחינו שבגולה את הספר "דיני שביעית" גם לשפות המדוברות שם. כדי שיוכלו גם הם להיות שותפים למצוה זו.

גיבורי הכח עושי דברו שומרי השביעית הולכים ומתרבים, אלה אינם מתפשים "היתירים" בעוד יש להם עוד כאלה דורשים ברבים כדי לחבל במאמץ זה. מי יגלה עפר מבין עיניהם של אותם גדולי ההוראה הקדמונים, מרנן ורבנן הרידב"ז, רבי עקיבא יוסף שלזינגר בעל־חזון איש ואחרון חביב רבי בנימין מנדלסון שהניף את הדגל, לרומם ולחבב מצוה זו גם במקומות ישוב לא דתיים, ובודאי שפתותיהם דובבות בקברם למראה כל אלה. אשרי הדור שזוכה לכך, אשרי האנשים הצעירים והזקנים שקידשו חלק חשוב מן הארץ והכריזו על שביתת הארץ והם כמו בימי קדם מקדישים זמנם אתם וכוחם לקיומה המלא של מצוה זו בהתלהבות של קדושה. אשרינו שזכינו לראות בחידושה של מצוה חביבה זו, מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו. אשרינו שילדנו לא ביישה את זקנותנו.

מרכז חינוכי יד בנימין

בוא לחוג אתנו את חג הפסח ותהנה מ:...

- ★ אוכל כשר למהדרין שבמהדרין
- ★ מרחבי דשא ירק ונוף מרהיב
- ★ שקט ושלוה בין שדות מוריקים (הרחק מהעיר הסואנת)
- ★ שקט נפשי מטרדות היום יום
- ★ שחיה בברכה יפהפיה במקום (נפרדת)

בדבר פרטים נוספים נא לפנות טלפונית
055־91138, 91439, 93153

בימים א-ה בשעות 8.00 - 16.30
יום ו' בשעות 8.00 - 12.00

מכירת סוף העונה

הגיע משלוח חדש של נעלי ומגפי רמיקה

למרות הפיחות ותיסוף המארק הגרמני

★ מגפיים ★ קבקבים ★ נעלים

לגברים ולנשים

נעלי רומיקה שחורות לגברים החל מ־ 65 ש"ח

ROMIKA — Eterna

רמיקה — מירשם לרגלים בריאות

אטרנה • בני־ברק רח' רבי עקיבא 31 טל' 798708 • פתח־תקוה רח' ספילנסקי 10 טל' 43401 • ירושלים רח' יפו 97 מרכז כלל טל' 244803 • רח' בן־יהודה 2 טל' 225845 • נצרת רח' ירושלים 110 טל' 74461 • רמת־גן ... 335276 • תל־אביב ... טל' 913594

מכללה ירושלים לבנות

דרוש

עובד לתפקיד ניהולי בכיר

הכשורים הדרושים:

- ★ בן תורה
- ★ נסיון רב באדמיניסטרציה במסגרות לימודיות
- ★ תואר אקדמי (רצוי)
- ★ ידע באנגלית (רצוי)

לפנות בכתב ולצרף תולדות חיים והמלצות לת"ד 16078 בית וגן ירושלים 91160 ולציין "בכיר"

סודיות מובטחת

בשאלתה של נציג אגודת ישראל:

מה הקריטריונים לקבלת פטור והחזרי מכס או מס קניה?

—מאת סופר "המודיע"—

ח"כ הרב אברהם יוסף שפירא פנה בשאלתה אל שר האוצר, בענין ועדת חריגים במשרדו, המאשרת פטור או החזר מכס ומס קניה עבור מוסדות, עמותות ועוד.

הרב שפירא שואל, מי הם המוסדות או עמותות אשר קיבלו פטור או החזר מכס או מס קניה בשנת 1985/6 ו־1986/7? ועל איזה פריטים? ועל כמה כסף? האם קיימים קריטריונים לפיהם מקבלים פטור או החזרים ממכס או מס קניה? אם כן — מהם הקריטריונים?

בשאלתה של נציג אגודת ישראל:

דורש להגביר משמרות המשטרה בדרך לכותל

—מאת סופר "המודיע"—

ח"כ הרב מנחם פרוש פנה בשאלתה אל שר המשטרה בעקבות פניות של תושבים רבים מירושלים שסיפרו, כי בדרכם אל הכותל המערבי ובחזרה ממנו בליל שבת, כמעט ולא ראו משמרות שומרים בדרך, למרות המקרים הרבים של דקירות ופיגועים כלפי יהודים שארעו באזור שער שכם בלילות שבת בחודשים האחרונים.

הרב פרוש שואל, האם ידועות לך העובדות הנ"ל? האם יתקן הוראה להגביר את משמרות השוטרים במיוחד בלילות שבת ובשבת בבוקר, כאשר אלפי יהודים הולכים להתפלל בכותל המערבי וחוזרים ממנו? האם הוחל בהקמת יחידה משטרתית מיוחדת בעיר העתיקה מלבד המפקדה, שעל הקמתה הודיע השר בכנסת? האם חלה בינתיים התקדמות נוספת בחקירת הפיגועים שלא פוענחו עד כה באזור?

יום ההילולא של כ"ק האדמו"ר מאוז'רוב־חנצ'ין זצוק"ל

במלאות שש־עשרה שנה לפטירתו של האי גאון וקדוש שר התורה והיראה כ"ק מרן האדמו"ר מאוז'רוב־חנצ'ין זצוק"ל בעל "אש־דת" ו"באר־משה" יתכנסו אנ"ש אי"ה בשבת פ' וארא ר"ח שבט בביהמ"ד קרקא־אוז'רוב בסמטת לאן ת"א. אחר התפילה ייערך קידושא רבא.

במוצש"ק תיערך סעודת ההילולא וסיום הש"ס בראשות נכדו אדמו"ר שליט"א באולם שע"י ביהכ"נ בילי"ו שד' רוטשילד. וביום ראשון ב' שבט תתקיים אי"ה עליה לציון הק' בשעה 4.00 אחה"צ בבית העלמין "שומרי שבת" זכרון מאיר ב"ב, התחבורה תצא בשעה 3.30 אחה"צ מביהמ"ד.

סעודת הלולא וסיום הש"ס להגר"א וייס והגר"י ברקוביץ זצ"ל

סעודת ההלולא וסיום הש"ס ייערכו ביום ב' הבא ע"י מוסדות חסידי ספינקא בבני ברק במלאת שלש שנים להסתלקותם של הרה"ג ר' יצחק אייזיק וייס, רבם של חסידי ספינקא, והרה"ג ר' יעקב ברקוביץ, ראש כולל ספינקא, שנספו בתאונת דרכים ליד נתיבות.

מוסדות חסידי ספינקא חילקו בין המתפללים והתלמידים את לימוד הש"ס במשך השנה ובמעמד זה ייערך סיום הש"ס ברוב עם ובהשתתפות אדמו"רים, רבנים, ראשי העיר ואורחים.

סעודת ההילולא וסיום הש"ס ייערכו בהיכל ישיבת ספינקא ברח' דונולו בבני ברק.

רפורמה במשק הדלק תכנס לתוקפה בשבוע הבא

צו המפקח את חלוקת שוק הנפט בין שלושת חברות הדלק נחתם השבוע בהוראת שר האנרגיה והתשתית משה שחל. צעד זה הוא הראשון בשורה של פעולות במסגרת הרפורמה במשק הדלק, עליה הכריז שר האנרגיה לא מכבר. עם הפעלת השלב הראשון ברפורמה במשק הדלק אמר השר שחל כי בתוך שנה יפתח שוק הדלק לתחרות חופשית לחלוטין. דבר זה יביא להתייעלות הגורמים השונים במשק הדלק והתייעלות זו תעבור במלואה לצרכן.

כלכלני משרד האנרגיה קבעו כי הפעלת הצו החדש תביא לתחרות בין חברות הדלק על אספקת דלק לחברת החשמל, למערכת הבטחון, לתעשיות המלט ולכל התעשיות הפטרוכימיות. במקביל יוכלו צרכני הדלק הנ"ל לרכוש את מוצרי הדלק הדרושים להם מכל אחת מחברות הנפט עפ"י בחירתם החופשית.

על הצו החדש חתם מנהל מינהל הדלק שמעון גלבוע והודעה על כך נמסרה לכל חברות הדלק ולצרכנים הנוגעים בדבר.

הוראת הצו החדש תכנס לתוקף בתחילת השבוע הבא.

שר האנרגיה והתשתית אמר כי עד סוף השבוע יודה על ביטול מעורבות הממשלה בהתחשבנויות הקיימות היום בין ספקי הדלק לצרכנים השונים. משרד האנרגיה והתשתית רק יקבע את המחיר המירבי של הדלק עם יציאתו מבית הזיקוק ואת המחיר המירבי לצרכן. הפעלת מהלך זה תגרום לתחרות חופשית בין חברות הדלק בתחום שיווק הדלק ומכירתו לצרכנים.

במקביל יוציא משרד האנרגיה הנחיות חדשות למשק הדלק בדבר שינויים באופן רכישות נפט גולמי ותזקיקים בחו"ל. עפ"י ההנחיות המתגבשות במשרד יפתח פלח רכישות הנפט הגולמי משוק הקניות המזדמנות ליבוא מתחרה של מוצרי נפט ותזקיקים. היקפו של פלח שוק זה מגיע היום לכ־25% מכלל יבוא הנפט. פירושו של דבר שחברות הדלק תוכלנה לייבא תזקיקי נפט במקום נפט גולמי אם הדבר ישתלם להן מבחינה מסחרית. על כל כמות של תזקיקים שתיובא על־ידי חברות הדלק, יוכל בית הזיקוק לייבא נפט גולמי, לזקק אותו ולהתחרות עם חברות הדלק על שיווקו לצרכנים גדולים. במקביל, יוכלו הצרכנים הגדולים לרכוש כ־25% מהדלק הנחוץ להם בארץ או בחו"ל. (עשית למ"מ)

כתר של ספר תורה מדרום לבנון

תושבת דרום לבנון מסרה לאחרונה לשני חיילי צה"ל כתר מכסף, בו משקמים ספר תורה, שעליו כתוב "לכבוד הנביא אהליאב בן אחיסמך — תרומתה של משפחת זייתוני מדמשק".

האשה הלבנונית סיפרה לחיילים, כי מצאה את הכתר באיזור הכפר חיבנית ליד קברו של אחיסמך. האשה ביקשה למסור את הכתר לרב בישראל. החיילים הגיעו לקרית שמונה ומסרו את הכתר לרב צפניה דרורי, רבה של העיר קרית שמונה. הרב דרורי עדיין לא החליט מה לעשות בכתר.

כתב עתי"ם שלמה חדד מציין, כי קברו של אהליאב בן אחיסמך נחשף לפני כשנתיים על ידי חיילי צה"ל שביקשו להקים עמדה ליד הכפר תיבנית, ותוך כדי החפירה גילו דלתות עליהן היה כתוב אהליאב בן אחיסמך. (עתי"ם).

ארה"ב אוסרת נסיעות ללבנון

משאירה שתי נושאות מטוסים בים־התיכון

וושינגטון — ממשל רייגן הודיע ביום רביעי בערב כי הוא אוסר על אמריקאים לנסוע ללבנון אלא אם קיבלו מראשי היתר ממשלתי. דובר משרד החוץ צ'ארלס רדמאן אמר לעתונאים, כי דרכונים אמריקאים לא יוכלו לשמש לנסיעות ללבנון או דרך לבנון, אלא אם קיבלו אישור ורישוי למטרה זו..

בהודעה אחרת בארה"ב נאמר כי בעקבות האירועים האחרונים במזה"ת תישאר בים התיכון נושאת המטוסים ג'ון פ. קנדי שלפי תכנית קודמת עמדה לשוב הביתה.

נושאת המטוסים ביחד עם השייטת שלה המורכבת מ־11 אניות הצי האמריקני עמדו לחזור לארה"ב בסוף פברואר. צריכה היתה להחליף אותה נושאת המטוסים "נימיץ" שכבר הגיעה לים התיכון בתחילת ינואר.

עכשיו מתברר כי שתי נושאות המטוסים הגדולות יישארו בינתיים בים התיכון. בהודעה רשמית בענין זה נאמר כי שהותה של "קנדי" בים התיכון הוארכה. (עך).

יום ההילולא של כ"ק האדמו"ר מאטורצק וורקא זצוק"ל

במוצאי ש"ק פ' וארא ב' שבט יום ההילולא של האדמו"ר מאוטורצק וורקי ר' שמחה בונם זצוק"ל שמנוחת כבודו בטבריה מתכנסים קהל נכד הסידאי ומעריצי זכרו לסעודת מלוה דמלכא בבית המדרש של נכדו הרב שפירא תל אביב רח' סוקולוב ולמחרת ביום ראשון בשעה 12 מתאספים בטבריה לציונו הק'.

● תל אביב — מיכה אפרתי חבר מליאת המרכז החקלאי ויו"ר האגף המשקי של המרכז, התפטר מתפקידיו במרכז החקלאי. כזכור התפטר מיכה אפרתי מתפקידו בדירקטוריון של בל"ל מיד לאחר שפרשת יפת התפרסמה בציבור. (עתים).

אוכלוסיית העולם — לקראת חמישה מיליארד

ניו־יורק — אחד מבכירי האו"ם הציע ביום ד', כי 11 ביולי השנה יוכרז ליום חמשת המיליארדים ברחבי תבל, שכן לפי אומדנת דמוגראפים, עומדת אוכלוסיית העולם להגיע בתאריך זה ל־5 מיליארדים נפש.

יצויין, כי אוכלוסית העולם נזקקה למאה שנה, כדי להרבות ממיליארד אחד לשנים. מספר זה הושג בשנת 1920, וארבעים שנה בלבד אחרי כן, הגיעה האנושות לשלושה מיליארד. אם יימשך הריבוי בקצב דומה — הרי תגיע אוכלוסית העולם לשישה מיליארד בשנת 1999, ואילו בשנת 2010 יהיה מספר אוכלוסיה תבל שבעה מיליארד. (ע"צ)

נאומו של רייגן הגדיל את פופולריותו

וושינגטון — נאומו של הנשיא רייגן על "מצב האומה" ביום שלישי בלילה, איפשר לו לשקם חלקית את תדמיתו בדעת הקהל האמריקאית, לפי סקר שפורסם בעתון "יו.אס.איי. טודיי".

41 אחוז מהנשאלים אמרו כי הנשיא ממלא את תפקידו בצורה מצויינת, דהיינו עליה של 11 אחוז תוך 24 שעות.

33 אחוז הביעו דעתם כי רייגן יוכל לכהן בצורה יעילה בשנתיים שנותרו לו עד תום כהונתו, וגם כאן היתה עליה של 11 אחוז.

61 אחוז מהנשאלים הכריזו כי הם נותנים אמון בנשיא וסומכי עליו כי יקבל את ההחלטות הטובות בענייני ניהול המדינה. כאן לא חל שינוי באחוזים. (ע"צ)

הוסרה הצעה לדון במליאת הכנסת בחבישת כיפה בעת לימודי תנ"ך

– מאת כתב "המודיע" בכנסת –

מליאת הכנסת הסירה את הצעתו של ח"כ הפרופ' אבנר שאקי שהמליאה תקיים דיון על הצעתו של ראש עירית תל אביב, שלמה להט, שהמורים יציעו לתלמידים לחבוש כיפה בבתי הס' הממלכתיים בעת לימודי התנ"ך.

ח"כ שאקי טען, כי מדובר ברעיון נאה, שנועד להנחיל יחס של כבוד לספר הספרים של עם ישראל — ולכן על משרד החינוך היה לתמוך בהצעה חיובית זאת ולא לצאת נגדה.

שר החינוך יצחק נבון דחה מכל וכל את ההצעה וטען שעל ראש עירית תל אביב מוטלים תפקידים שונים, ואין בהם תפקידים חינוכיים, שהם מדרך הטבע מוטלים על המועצה הפדגוגית. הוא סיפר בכנסת כי אמנם בעת שהוא היה מורה לפני שנים רבות ולימד תנ"ך חבש כיפה לראשו בעת הלימודים בתנ"ך. אולם כל זאת ללא הוראה מגבוה וללא הנ... היה כפיה.

מפגש ניצולים ומצילים לציון עשור ל"יד לאחים" בחיפה

מפגש מרגש של ניצולים ומצילים ייערך בקרוב בחיפה ביוזמת פעילי "יד לאחים" בעיר, לציון מלאות עשר שנים לפתיחת משרדי הארגון במקום.

צוות מתנדבים שוקד בימים אלה על איתורם של כאלפיים וחמש מאות הניצולים, שהוצאו מרשתות המיסיון וכתות האליל, נישואי תערובת ומקומות קלוקל והובאו לעולמה של תורה, הפזורים כהיום בכל רחבי הארץ.

האירוע הראשון לציון שנת העשור יהיה אי"ה ביום שני הק' רוב, במסגרת "ערב נשים" שיתקיים בבית פבנר שבהדר הכרמל.

שר הדתות - זבולון המר

יחד עם בית ישראל מבכה את הסתלקותו של הצדיק הגדול והמפורסם

האדמו"ר מלעלוב זצוק"ל

המקום ינחם את בני המשפחה הכבודה וקהל חסידיו בתוך שאר אבלי־ציון וירושלים

עמדו הכן כולכם!

לקראת המעמד הארצי של סיום לימוד "הרמב"ם היומי" והתחלת המחזורים החדשים

בבנייני־האומה, ירושלים
ביום שני, י' בשבט ה'תשמ"ז (9.2.87)
בשעה 6:00 אחה"צ

נעילת דלתות בשעה 5:45

במעמד מרנן ורבנן, גדולי התורה והחסידות ואישי ציבור נכבדים — שליט"א

את החגיגה תנעים תזמורתו של משה מונה רוזנבלום
בהופעה מיוחדת של החזן־זמר מניו־יורק
שניאור זלמן בוימגרטן

כרטיסים ניתן להשיג בסניפי חב"ד ברחבי הארץ

הזדרזו להשיג את הכרטיסים־
שיבטיחו את מקומותיכם במעמד הגדול

הועדה לחגיגות סיום הלימוד בספר הרמב"ם ה'תשמ"ז
ארגון גג למוסדות חב"ד
ת"ד 46 לוד

בס"ד

אנו כבר בונים דירות בנות 3-4 חדרים בשלב החדש במרכז שכונת נחלת סורוקה

(רח' אברמסקי) מבצע עד 31.1.1987

אנו מגדילים את המשכנתאות לזכאי משרד השכון וללא זכאים

לא זכאים סך 10,000 ש"ח בתנאים נוחים החזר $55

פנה עוד היום למשרדי חברת השיכון שע"י צעירי אגודת ישראל רח' רבי עקיבא 57 בני ברק 03-787375 בין השעות 17.00 — 20.00 או למשרדי ישראל אדלר חברה לבנין בע"מ רח' הרב קוק 10 בני ברק טל' 03-705811

בס"ד

חגיגת חורף ברשת חנויות גרציה
בגדי נשים של "ניבה", "כנען" ו"עונות"
במחירים מדהימים
וכן שפע של חליפות ושמלות לילדים

רק 39 ש"ח

שי למביא מודעה זו

גרציה Gracia Agency
ירושלים רחוב עזה 41, 43

הרבנות הראשית
מחוז ת"א־יפו
רח' אחד העם 1

אישור

הרינו לאשר בזה שאין איסור

ערלה באבוקדו

המשווק על ידי בית האריזה

שער הנגב בשנת תשמ"ז

אין האישור כולל — תרומ"ע

בכבוד רב
הרב חיים קרפ
חבר הרה"ר לת"א־יפו ומנהל המחלקה לתרומ"ע

B&D

כתוב בספרים הקד'
כי סגולה לאכול בליל ט"ו בשבט אתרוג בכלל שאר פרות ומעלה גדולה ללב, לשמחה ולרפואה וכן ללדת ברווח ולא בצער לחיים טובים ולשלום!

אתרוג יפה לב

מעדני־אתרוגים

ניתן להשיג אתרוגים מסוכרים: מעדני אתרוגים, בסוכר חום ולבן

טעים ומיוחד

כל מוצרינו בהשגחת הבד"ץ של ... ללא חשש ערלה טבל ושביעית

ניתן להשיג בחנויות המובחרות, ולראשונה!!!
גם בניו־יורק: 718־2549307
212־

בטר אנד דיפרנט בע"מ
מוצרי עדיף ושונה
מישור אדומים טל. 02־248637
מבחר גדול של מוצרים טבעיים

המועצה הדתית ירושלים

גניזת שמות

מבצע גניזת "שמות" הנערך על ידינו מידי חודש בחדשו

יערך בחודש זה ביום ראשון ב' שבט תשמ"ז
למחרת ר"ח בשעות לפנה"צ בלבד
יש להביא את ה"שמות" לבית הלוויות העירוני ברח' שמגר ולהקפיד שיהיו בשקים סגורים

להתקדמות בלימודים

רכוש מייד לך ולבני ביתך

חומש מאירת עיניים שמות חלק א'

עם הרבה שיפורים

הטקסט של החומש בהוצאת א. בלום

להשיג בחנויות הספרים

פסח

בישיבת "חפץ חיים" בירושלים
כשר למהדרין - לא שרויה
שמירת שמיטה כהולכתה
מקבלים הזמנות לחג הפסח הבעל"ט
שנה שמינית ברציפות
לרשות אורחינו דירות מסודרות ומרווחות אידאלי למשפחות
רח' ים סוף סנהדריה המורחבת
ירושלים טל' 02־810240 02־863253

מכירה — מניס

שבוע אחרון בסנהדריה המורחבת 105/4

סריגים לנשים, חולצות קייציות ושמלות

ביום ראשון בין 4.00 ל־7.00

למפעל בענף ההלבשה

דרוש/דרושה

סוכן/משווק

ת.ד. 5594 ירושלים

מכירת בגדים לנשים

שמלות ג'קסים, חולצות, סריגים וחליפות

במוצאי שבת 31, 1, 87 בין השעות 8.00-10.30 320/1 רמות ג'

י. שפיגל

על דאטפת...

הסוכנות היהודית מועלית עתה על המוקד. "מוסד מיותר לחלוטין, אפשר לסגור אותו ולא יקרה כלום" — אומר ההיסטוריון יגאל עילם, בטלויזיה הישראלית שודרה השבוע תכנית מיוחדת בה תוארה הסוכנות היהודית כ"מוסד מאובן ומיותר המפרנס פונקציונרים". שיש בו מחלקות מקבילות למשרדי ממשלה לענייני עליה וקליטה, בשעה שאין עליה וקליטה בכלל. לסוכנות יש ממסד שליחים המסתובבים לכאורתיהם באפס מעשה בארצות שונות, וכל זה נעשה בתקציב שנתי עתק של 700 מיליוני דולרים בשנה, שמקורם בתרומות של יהודים בעולם, החושבים שהם תורמים לבנין הארץ...

גם בכנסת נדונה בהרחבה שאלת קיומה של הסוכנות היהודית, כשעילת ההתקפות היא מסביב לפרשת יפת הסבוכה. בנק לאומי לישראל שייך ל"אוצר התישבות היהודים", ומוסד זה נמצא בבעלותה של הסוכנות היהודית. הגילויים על תנאי־השכר המופלגים בבל"ל, הם שגררו את ההמשך: הסוכנות היהודית שהיא הבעלים על הבנק, לא פיקחה, לא ביקרה ולא עשתה את המוטל עליה כדי למנוע את כל מה שהתרחש, כמתבקש מאליו, כאילו באו ואמרו: עד שמתחזים ביקורת על שהסוכנות לא גילתה את היעילות הנדרשת בפיקוח על הנעשה בבל"ל, מהראוי להציב סימן־שאלה על עצם קיומה, שהוא מופרך כיום מעיקרו, והקיום הזה הוא יקר ביותר: 700 מיליון דולר לשנה, ואיש אינו יודע על מה ולמה.

הסוכנות היהודית ממשיכה להתקיים, הן מפני שיש לה מנגנון הזן מפני שהוא הרצון הנחוש של המפלגות המרכיבות את המימסד הממערך שלו. יש לסוכנות היצע נרחב של כיבודים ומשרות, עם תוארים ושמות מפוצצים, וכל המפלגות הציבור־יות טורחות לנצל זאת כדי לאייש בנבחריהן את המשרות הכבודות, שלהן צמודות משכורות טו־בות, רכבים צמודים, שירותי משרד והרבה מאוד נסיעות לחו"ל, משאת־נפש של רבים המתרפקים על הזכיה במשרות ציבוריות־מפלגתיות.

רוב אלה שהסתערו על הסוכנות היהודית, הם נציגים של אותן מפלגות המקיימות את המוסד הזה שבשידור הטלויזיה תואר כ"גופה ולא גוף", מפני שאין זה אלא כפגר מת הזוכה להחיאה מלאכותית רק הודות לעסקנים ולפקידים החפצים בקיומו וביקרו. אילו היו מותחי הביקורת הללו יותר כנים עם עצמם, היו מפנים את השאלות הקשות והנכונות ששאלו לא סתם לחלל הריק של הכנסת או של כלי־התקשורת, אלא כלפי מפלגותיהם שלהם, שכן כל הקלקלה הזו תלויה בהן.

* *
*

הסוכנות היהודית המועלית עתה על המוקד ונשטפת בקיתונות של רותחין, עד כדי תביעות גלויות לביטולה ולחיסולה, היתה פעם גאוות היהדות הציונית ומפלגותיה, הם ראו בה מכשיר מרכזי ביותר לביצוע "משימות לאומיות", והנה התהפך כל כך הגלגל, עד שהיא הפכה סמל של עלוקה מוצצת, בזבונית בכספי העם היהודי וכל השאר...

רק לפני מספר חודשים ישבה "עצרת הסוכנות היהודית" וכתבה על עצמה כמי שיש לה "מחוי־בות לחיזוק עם ומדינת ישראל", ולא קם איש למחות ולהתריע על יומרנות מנופחת זו. אדרבא, כמעט כולם הריעו לה וטפחו על שכם מנהיגיה ועסקניה שכתבו כזאת על עצמם, במיוחד כאשר היו הדברים הקדמה למה שבא אחרי־כן...

אכן, אחרי אותה הקדמה נכתבו ההחלטות הדרקוניות המופיעות על הפגנת סלקציה בהקצאת כספי תמיכה למוסדות חינוכיים, [illegible] אפליה משוועת כלפי מוסדות תורה שאינם ערכים לחכם של נציגי המפלגות החילוניות ואנשי התקשורת. באותה החלטה נאמר כי המשך הת־מיכה הכספית יהיה רק במוסדות ש"משלבים ערכים ציוניים בתוכנית הלימודים הרשמית", שמניפים דגל ומעודדים שרות בצה"ל או בשורות הלאומי כתחליף.

ההחלטה האמורה התקבלה בצהלה גדולה. הסוכנות היהודית היתה בגדולתה. היא החליטה לדאוג גם למימוש הלאומי וגם "לחסוך בתקצי־בים", כמובן על חשבונם של מוסדות תורה. עוברים רק מספר חודשים, והנה מתהפכת הקערה על פיה. הסוכנות היהודית שניסתה להשתלב גם היא במעגל הצבור של ה"עליהום" על היהדות התורתית ומוסדותיה, מותקפת עתה בחרון ובשצף־קצף שלא היו כדוגמתם, עד כדי תביעה לחסלה ולהעבירה מן העולם. הצביעות שבלשה באותה החלטה, לא רק במובן ההטפה הלאומנית הכוזבת, אלא גם במובן הכספי, שכאילו דאגת הניצול הנכון של הכסף לנגד עיניה — נראית עתה בכל מלוא כיעורה: מי שרצה לחמוס קיצבה כספית דלה ממוסדות תורה, תוך כדי התגוללות עליהם בהאשמות לאומניות שריח של פאשיזם נדף מהן — עומדת עתה בעצמה חפוי־ראש, מושמצת ומרכפשת בצורה שקשה למצוא כדו־גמתה.

על דאטפת אטפוך!...

* *
*

אלה קיץ תשמ"ו התחיל יו"ר הסוכנות היהו־דית, מר אריה (ליאו) דולצ'ין בחלום רחוק ביותר. בלבו עדיין מתחלחל כאב התסכול על שלא הוכר במלוא כישוריו ולא הוערך כראוי ע"י מנהיג הליכוד בעבר. מר מנחם בגין, ולא מינה אותו לתפקיד שר החוץ לממשלתו הראשונה. מיד לאחר המהפך השלטוני. עתה, אמר בלבו, הוא הולך לנקום את הנקמה המתוקה. הוא ניצב בראש קבוצת עסקנים שפרשה מהמפלגה הליב־ראלית, כשהיא מבשרת לכולנו על היצירה המפ־לגתית החדשה: "המרכז הליבראלי".

דולצ'ין, שופע אהבה עצמית, זכר היטב את הכלל הבדוק והמנוסה בכלי התקשורת הישרא־ליים: אם רוצים לזכות במה שקרוי "עתונות טובה", הכרח ליצור הקשר בין מה שאתה הולך למכור לציבור לבין התקפה חריפה על הציבור החרדי והדתי, ובכל שזו תהיה בוטה יותר — כן הסיכוי לכותרות טוב ומשופר יותר.

הוא עשה זאת בחיבה גלויה. כיוון שחבריו הכתירוהו ושבתהו אלוף לראשם, תפס הוא את עיקר הכותרת בכלי־התקשורת, ועוד בעיצום הכ־נותיו ל"ועידת היסוד" של מפלגתו החדשה (שהיתה, ככל הנראה, גם ועידת החיסול שלה), טרח להקדים ולהודיע מה יהיה תוכנו העיקרי של "משא" הפתיחה שלו בועידה: "חשבון נוקב עם המפלגות הדתיות הסחטניות", דבר שלא רק הבטיח, אלא גם קיים בפועל ממש. נאומו האמור היה כתב־השמצה גס וחריף ביותר, כשהוא מתמקד בעיקר ב"סחטנות" של המפלגות הדתיות, והוא מבטיח שמעתה, עם היווסד מפלגתו, יחדלו אלה להיות לשון־מאזנים בהרכבת קואליציות פרלמנטריות, מפני שמעתה — מפלגתו היא שתהיה לשון־מאזנים זו...

אריה דולצ'ין, המתריע הגדול נגד "סחטנות המפלגות הדתיות" רק לפני מספר חודשים, מועלה עתה, אישית, על המוקד, מותקף ומושמץ כפי שאולי לא היה מותקף איש־ציבור מעולם. הוא נתבע להתפטר. הוא מוצג כמי שעומד בראש מערכת סחטנית ובזבזנית, ומי שבניצוחו החליטה הסוכנות היהודית לעשוק הקצבות ממוסדות תורה — מוצג עתה על רקע של תפאורה מתאימה: יו"ר הסוכנות היהודית המבזבזת 700 מליון דולר לשנה מכספי העם היהודי למטרות ולתפ־קידים מיותרים לחלוטין, שלא לדבר כבר על היותו נושא באחריות למה שקרה בבל"ל, בתוקף היותו הנגיד של חברת־האם שלו: "אוצר הת־ישבות היהודים"...

* *
*

בערך לפני חודשים נהל אצלנו המסע נגד פסילת המחזה האנטישמי "החילוני האחרון". בשם החופש, הליבראליזם וחירות היצירה תבעו לבטל את הצנזורה על המחזה, אפילו שהוא פוגע בערכי־יסוד ואפילו שהוא פוגע ברגשותיהם של הרבה אנשים. זכותו של איש "ליצור" עולה על כל אלה. אמנים ושחקנים, עתונאים ועסקנים חילוניים, חברו יחד למסע הציבורי הכפוי הזה, עד שהצנזורה נכנעה ובמחיר של מחיקת אי־אלה [illegible] מוצגת בציבור, ולא הועילו כל הטענות על אופיו הפרובוקטיבי של המחזה, שנועד רק להגביר אלמנטים של מתיחות בין חלקי ציבור שונים.

הנה, "דראמה" כזו, מתחוללת על אדמת בריטניה, אבל שם היא מסתיימת לא בנצחונם של משמיצים ומכפישים, אלא בהחלטה של תיאטרון לוותר על העלאת מחזה, מתוך היענות לדרישות ומתוך הקשבה לדיעות האומרות כי המחזה עלול לעודד רגשות איבה אנטי־יהודיים. אכן, מדובר בבריטניה ולא במדינת ישראל "הנאורה", אבל יש עוד שני הבדלים...

ההבדל האחד הוא, כי מי שנלחם כאן בארץ בצפורניו ובשיניו על "הזכות ליצור" ועל "חירות הביטוי", נלחם שם על גניזת מחזה ומלווה בה־שואות את הגילוי הנאור של התיאטרון ואת המאמצים שהשקיעה הקהילה היהודית שם למנוע את הזרפה...

ההבדל השני הוא, כי כצעד שבמדינת ישראל מתקיפים במחזה "רק" את האמונה היהודית הנצחית ואת מאות אלפי היהודים המאמינים ושומרי־התורה — שם, בבריטניה, "המצב הוא חמור ביותר", כי לדברי העתון "הארץ", המחזה "מטיל כתם על ההנהגה הציונית באשר היא"!...

ושני ההבדלים הללו עושים הרבה. בארצנו נגד דתנו הכל מותר, בבריטניה ונגד הציונות — הכל אסור, ומי שמתגייס כאן ללחום את מלחמתו של גידול־פרא המכנה את עצמו סופר ומחזאי, יוצא מכליו מרוב הגאוה ועונג על שמנעו העלאת מחזה על קרשי הבמה הבריטית, הכל משום שיש בכך "הטלת כתם על ההנהגה הציונית באשר היא"!...

* *
*

אמנם כן, לא מדובר בסתם "הטלת כתם" על ההנהגה הציונית. מדובר במחזה ששמו "פורע־נות", ההוא טוען שהמנהיגים היהודיים שיתפו פעולה עם היטלר כדי להביא להקמתה של מדינת ישראל. זה בודאי יכול להרגיז. משום שיש הבדל עצום בין האשמות מוכחות על מחדלים חמורים בכל מה שנוגע להצלת יהודים ואף הימנעות מכוונת מפעולות־הצלה, בגלל מתן עדיפות למאמץ להקמת מדינה על כל מאמץ אחר, לרבות אזעקת העולם לנוכח השמדתם של מיליונים מבני עמנו — לבין האשמה ישירה ובוטה של "שיתוף־פעולה עם היטלר".

אבל, אם מותר במדינת ישראל להציג מחזות המתארים יהודים שומרי־תורה בסגנון הקריקטו־רות האנטישמיות הידועות לשימצה; אם מותר במדינת ישראל לחבר "יצירות" המתארות חייל דתי חונק ערבי ברצועות התפילין שלו, או "יצירה" בה נטען שמוהלים דם ערבי במצות — למה אסור למחזאי בבריטניה (אגב, יהודי־מרכסיסט) לחבר מחזה התוקף את הציונות ומאשימה בשיתוף־פעולה עם היטלר? ולמה הצמרה הפוסלת בארץ ואלה התומכים בה — הם סמל ל"כוחות השחור", בעוד שהמאבק למניעת העלאת המחזה בבריטניה הוא ביטוי ל"נאורות" ואות כבוד לקהילה היהודית עד שהוכיחה ש"יש לה שיניים חדות המסוגלות אפילו להתחך בבשרם החי של כמה פרות קדושות הרגילות לרעות באין מפריע באחו האמנותי של המדינה" (שאול צדקא, "הארץ")? האם גם במדינת ישראל היו נותנים "לקהילה היהודית" מעמד כזה לנשוך בבשר החי של הפרות הקדושות של הסופרים, האמנים, המחזאים וכל מרעיהם?...

למחזה "החילוני האחרון" אין שום יסוד, לא רק מפני שהוא מדבר על איזה עתיד המתחולל בדמיונו החולני של הכותב, אלא מפני ששום איש דתי או חרדי אינו מעלה ברצונו לחולל במדינה מהפיכות אלימות כדי לכפות דיעות ואמונות על מישהו. הכותב אכן נבעת מפני הסיכוי של תמורה חברתית קיצונית בתוכנו, כאשר המונים גדולים יגיעו למסקנה בחזרתה של הציו־נות ובהובלתה את העם לתהום של אי־קיום, מפני שהיא רוקנה אותו מכל ערכיו ותכניו ושי־עבדה אותו לתרבות־נכר המכרסמת ואוכלת בו עד לרקבון. אבל, תמורה שכזו היא תהליך הנחשב למקובל גם בכל חברה לאומית אחרת כבולם. לציבור זכות להחליט על עצמו, על צורתו ודמותו, ובודאי שמותר לו לצפות לחזור לעצמו ולערכיו ולשורשיו.

אבל אותו מחזה שהצגתו נמנעה בבריטניה, וטוב שנמנעה, — אילו ניטלה ממנו האשמה הבוטה והגסה על שיתוף־פעולה ישיר עם היטלר בהשמדת יהודים, יש בו לא מעט גרעיני־אמת, ואלה נידונו כבר לא פעם בכלי־התקשורת היש־ראליים, ולא רק בכל מיני פרסומים של גורמים לא־ציוניים. רק לפני מספר חודשים, כאשר צויין יום השלושים המאה של דוד בן־גוריון, הוצג הצבור כעובדה בחייו של מנהיג ציוני זה, שבישבו — 10 חודשים באה"ב, בתקופה הקריטית כל כך של השואה, בשנת 1941-1942, לא נקף אצבע ולא השמיע אפילו מלה אחת בקשר לשואה אלא התרכז אך ורק במאמץ להקמת מדינת ישראל, ולא כאן המקום לחזור באריכות על עוד אלף ואחד פרטים ועובדות המצביעים על טעמות האשמות אלה.

האמנם מפני שזו ציונות — אסור לנגוע בה? או אולי מפני שלכל ה"גיבורים" הללו של שוחרי "חירות הביטוי" נוח מאוד לראות רק אחרים מועלים על מוקד במחזות־נאצה, רק לא את עצמם?

ואולי גם זו מהדורה מסויימת של "על דאטפת אטפוך"? הרי מדובר באותם חוגים ששנים ארוכות אינם נרתעים מלהטיח האשמות־כזב מכפישות בגדולים וצדיקים "האשמים במותם של מיליונים בשואה" — עתה באים ומטיחים בפניהם האשמה חמורה פי־כמה, כי שיתפו פעולה עם האשמדאי...

— על דאטפת אטפוך!...

הרב שמחה אלברג, ניו־יורק

דור יתום

הדור הנוכחי שבו אנו חיים, נושא, לגודל היגון, את הציון הנורא של דור־יתום. לאחר חורבן בית ישראל באירופה, בו איבדנו באורח טראגי ביותר למעלה משישה מיליוני יהודים, נותרו בודדים, ללא אב ואם, ללא אחים ואחיות. כולנו, השרידים הניצולים, נעשינו יתומים. הילדים הנותרים נשארו ללא הורים, וההורים הנותרים נשארו בלי ילדים. ישנם שני סוגי יתומים. ילדים שמאבדים אביהם ואמם, ויש אב ואם המאבדים את ילדיהם. חלק גדול מכלל־ישראל יצא מן החורבן הזה עם סימנים עמוקים של יתמות טראגית. דבר לא נותר עמנו אז, זולת מעט אויר לנשימה. נשארנו ללא קרוב שיוכל לנחמנו ביגוננו הגדול. נשארנו רק עם "אביהם של יתומים".

אבל, כמה מאלף הדבר: כולנו היינו יתומים בודדים, חסרי ישע. אמנם נכון, כל יהודי בפני עצמו נעשה יתום, ויתומים כאלה היו במספרים גדולים, אלפים ורבבות יתומים מילאו אז את כרם בית ישראל. אבל הדור הזה כקולקטיב, הדור מיד בימים שלאחר החורבן, בכל זאת לא היה דור יתום. וכדי שכל הדור לא יהיה דור־יתום, די לפעמים שיהיה יחיד אחד, שהודות למעלותיו הרוחניות, הודות למעשיו המבורכים והודות לגדלות תורתו ויראתו, יוצף הדור באור כה גדול המאיר את כל אופקיו, עד שבכך יוטבע חותם על דור שלם, מקצה עולם אחד לקצהו השני, שהוא לא ייחשב לדור יתום. אמנם כן, אדם אחד מסוגל לסלק את פני־היתום של דור שלם ולעשותו לדור מופז בכל מיני נגהות. חכז"ל אמרו: "אין דור־יתום שר"א בן עזריה שרוי בתוכו" (חגיגה, ג:). ומכאן אנו למדים, כי אדם שמימי אחד, גדול תורני אחד, מסוגל לשנות את צורת העולם. עולם בעל דמות־יתום גורם תוצאות עצובות ועגומות, ומי מסוגל לשנות את יתמותו? די בר"א בן עזריה אחד, אשר הודות לגדלותו התורנית, מקבל העולם את צורתו הנכונה ומסולקת ממנו דמות־היגון.

לאחר החורבן הנורא, שהיה מחוץ לדרך הטבע, אכן נשארנו יתומים ובודדים, אבל העולם, הדור, בכל זאת לא נשאר דור־יתום. וכל כך למה? מפני שעם אלה ששרדו ונותרו מהשריפה הגדולה, נשארו בחסדי השם כמה עשרות יחידים מהדורים השונים של היהדות. נשארו לנו גאוני ישראל מעולם־הלמדנות ומעולם־המוסר הליטאי, ונשארו גדולי אדמו"רים מעולם החסידות. אין צורך לפרט כאן את שמותיהם, כי כולנו זוכרים אותם. הם פעלו והשפיעו בצדקותם כמו בגאונותם בכל מקום שהיו, אם באמריקה ואם בארץ־ישראל, ובהמשיכם בעבודת־הקודש שלהם מנעו מאתנו שהדור ייעשה לדור־יתום. גדולי ישראל אלה, על השיטות ההשק־פתיות השונות, גילמו ביחד ובצורה משותפת, את הדמות של ר"א בן עזריה של הדור ההוא, כאשר האחד במקום זה והשני במקום אחר, פעלו ועשו גדולות ונצורות בכוח גדלותם בתורה וביראה.

* * *

ולגודל היגון ועומק הכאב קיבל הדור של ימינו צורה של יתום. הלכה ונעלמה תקופת־זוהר. ניצבים ועומדים אנו היום מול תמונה עגומה ועצובה ורואים לפנינו דור־יתום. עד לא מכבר האירו ניצוצות מהדור הקודם את האופקים שלנו. אבל כיום השתנה המצב, ואנו יכולים כבר לומר בפה מלא, שאנו חיים בדור־יתום.

ויש שני סוגי יתומים. יש יתום שאביו ואמו מתו עליו בהיותו תינוק רך. הוא אינו זוכר איך נראו אביו ואמו, מפני שהם הלכו בעודם באבם, כשהוא עודנו תינוק בעריסה, או בן שנים ספורות בלבד. אבל יש גם יתום, שאביו ואמו הלכו מאתו כאשר כבר היה בן שמונה או שתים עשרה שנים. הוא זוכר היטב את אביו, זוכר הוא את אמו, הוא זוכר את קולותיהם ואת תנועותיהם. ומי מהם אומלל יותר ביתמותו? ברור שהאומלל יותר הוא זה הזוכר את הוריו, כי מי שמתיתם בהיותו בן מספר חודשים בלבד, הרי שלא הספיקה להתפתח בו אהבה עמוקה לאב־ואם. שונה הוא היתום המבוגר יותר, הוא כבר חדור רגשי־אהבה עמוקים להוריו, הוא כבר התרגל ללטיפה אבהית, לנשיקה של האם. יתום כזה חש בצורה הרבה יותר עמוקה כל רגע של יתמות, כל רגע של העדר האב והצורך באם.

טבעי הוא אמנם שלא כולם יראו את הדור הנוכחי כדור יתום, מפני שמי שלא ראה את הגלריה הגדולה של גדולים וקדושים מן הדור הקודם, הרי אין הוא יודע מה חסר היום ומה גדול הוא ההבדל בין הגאון של היום לבין הגאון של פעם, או בין קדוש של פעם לבין הקדוש של היום. מי שלא ראה מעולם דור אחר, מרגיש עצמו מאושר גם עם הגדולים של ימינו. הוא לא ראה גדולים מהם. אבל שונה הדבר לגבי מי שכן ראה פעם דור אחר של מלאכים ושרפים, של גאונים וקדושים, והוא רואה כיום לנגד עיניו גדולים וקדושים שדרגתם שונה מזו של האנשים הגדולים שראה בעבר. אחד כזה מתבונן בדור הנוכחי בעיניים אחרות לגמרי, והוא לכן מגדיר את הדור הנוכחי כדור יתום.

אמנם נכון, ישנם גם כיום בתוכנו כמה יחידים, שלפי גדלותם אין הם משתייכים בכלל לדור הנוכחי. יש גאון, יש קדוש, שבגדלותם השמימית המיוחדת, הם שייכים יותר לאחד הדורות הקודמים, שבהם חיו אנשים־מלאכים. ולמה שתלו אותם בדור הנוכחי של "קטנות דמוחין" למרות שהם שייכים לדור שלפני מאה ומאתיים שנה? והת־שובה היא, כי נשמה כזו נשתלה בדור שלנו, כדי שהדור הנוכחי יהיה קשור לדור קודם, כדי שהדור של ימינו יראה איך היה נראה פעם אדם גדול אמיתי, גאון מקורי או צדיק קדוש־מרום. יש ענין של "שושלת־הדורות", דור אחד חייב להיות קשור בקודמו. ולכן מוכרח שיהיה יהודי השייך בהתאם לגדלותו לאחד הדורות הקודמים, שיחיה בדור ההווה, ובאופן זה יראו איך נראה בעבר יהודי שצלם־האלוקים שלו האיר בכוח שמימי.

* * *

כאמור, לאחר השמדת שש המיליונים נשארנו כולנו יתומים, אבל הדור, לפחות כל האבי־דות, לא נעשה לדור יתום, ואילו היום הפסקנו בעצמנו להיות יתומים. יש ילדים אבות ואמהות, אחים ואחיות. המשפחה היהודית התעודדה. למרות שקול התורה מהדהד למרחקים, במיוחד כמו שהיה פעם בשרים וכעיירות של פולין וליטא, למרות העליה בהכרה הדתית הציבורית של הי־שיבות והכוללים — הדור הוא בכל זאת דור יתום. חסר אותו ר"א בן עזריה שיהיה מוכר ע"י כל כלל ישראל המסוגל להחזיר לדור את צורתו ההיסטורית ויטול ממנו את הביטוי של דור־יתום. דור חדש גדל וצמח. דור צעיר גדל הדור בתודעה תורתית אמיתית ועמוקה, וביניהם מספר גדול של בני־תורה, המונה אלפים, שהם ללא ספק גאוות היהדות החרדית המתפתחת. הם, בני הדור החדש, חיים מאושרים ומרוצים באטמוספירה הרוחנית שלהם. יש להם רבי וראש ישיבה, ולא שייך לגביהם שיתגעגעו אחר הדמות הקמאית של הגאון בעל האופקים הרחבים, או אחר היהודי הקדוש שחי חיי מלאך על האדמה הארצית. הדור החדש מרוצה, הוא שמח בחלקו, כי הם כמו יתומים שמעולם לא ראו אב־ואם, הרי ששנתם בלילות אינה נודדת. הם לא ראו עולם אחר, הרי שעבר־הפז אינו מציק להם, כי הוא מנוכר להם לחלוטין. אבל שונה הוא עולם הרוחני של אלה שנותרו מן העבר, אותו עבר שנכרת בצורה כל כך טראגית. לילותיהם של אלה הם לא פעם לילות של סיוט, בהיזכרם בעולם שהיה, שאיננו זר להם. הם כיתומים שכבר הספיקו לחוש במסירות של אב־ואם, הם רואים את ההבדל התהומי בין שני העולמות, העולם של היום והעולם של אתמול. לגבי אלה הדור של היום, הוא דור יתום. אמנם כן, בני הדור של היום אינם יתומים במובן הפיסי של מה שיתום מבטא, אבל הם מהווים התגלמות מושלמת של דור־יתום.

כאשר בנה עזרא את הבית השני היו רבים ששמחו, ושמחתם היתה בלתי־מוגבלת. לבם גאה מאושר על כל מה שזכו לראות בבנין בית שני. אבל היו שם גם כאלה שבראותם את הבית השני, פרצו בבכי מר. חלק רקד משמחה וחלק אחר עמד ונחנק בבכי חרישי. "ורבים מהכהנים והלוים וראשי האבות הזקנים אשר ראו הבית הראשון ביסדו זה הבית בעיניהם בוכים בקול גדול ורבים בתרועה ובשמחה להרים קול" (עזרא ג, יב). והרד"ק מבאר במקום: "כשהיו רואין בנין בית זה היו בוכין תמיד שהיו זוכרין אותו בנין גדול של בית ראשון". הם ראו את ההבדל הגדול בין בית ראשון לבית שני. "משנגנז ארון נגנזה עמו צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה ומקלו של אהרן... וארגז ששגרו פלשתים דורון" (יומא נב: וכן רמב"ם פ"א, ה"א מבית הבחירה). בבית שני חסר הארון, ומה יכול להיות עוד גדול יותר בקדושה מאשר הארון בקודש־קדשים. באופן כזה נבדל הדור דהיום מקודמו. הרבה מן האלמנטים של קדושה חסרים, ומובן איפוא בכיים של אלה שראו את הבית הראשון — את הדור הקודם.

* * *

התורה תובעת יחס מיוחד, יחס הומאני, ליתום. התורה מזהירה: "כל אלמנה ויתום לא תענון" (משפטים כב, כא). צריכים לגלות חסד ורחמים לכל יהודי, אבל עם יתום יש לנהוג זהירות יתירה. התורה מזהירה על כך בלאו מיוחד של "לא תענון". צריך ליזהר אפילו בדיבור: כשנמנע מהכביד במעשה או אפילו בדיבור... משא ומתן של אדם עמהם יהיה בנחת בחסד וחמלה" (חינוך, מצוה סה, וראה גם רש"י במקום. וכן ברמב"ם פ"ו מדעות). התורה לא רק מזהירה אלא גם מאיימת: "אם ענה תענה אותו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו, וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב... ובניכם יתומים" (משפטים כב, כג). והדבר מבהיל. עונש כה חמור על גילוי יחס לא־נאות ליתום, עד כדי נקמה, ועל עינוי יתום בא העונש שילדיו של המענה יהיו יתומים!

חכז"ל אמרו עוד: "תחת חבר ולא תחת תלמיד חכם, תחת תלמיד חכם ולא תחת יתום ואלמנה" (שבת, יא.), וכן "לעולם יהא נזהר שלא להקניט דעתן של תלמידי חכמים מפני שגחלתן לוחשת... וביתום ואלמנה יותר מהם מתוך שדמעתן מצויה עונש הבא בשבילם ממהר לבא" (המאירי, שם). פחד תולף בעצמות, שהרי יודעים אנו על איזו מדרגה נישאה עומד תלמיד ועד כמה מחוייבים אנו שלא לפגוע בו, ואפילו מדובר על ת"ח ששכח תלמודו אמרו: "והזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו דאמרינן לוחות ושברי לוחות מונחות בארון" (ברכות, ח:). יש מערכת שלימה של דינים המלמ־דים אותנו כיצד עלינו להתייחס לתלמיד־חכם. ובכל זאת אומרים לנו חכמינו: "תחת תלמיד חכם ולא תחת יתום", וכל זה למה? מפני שאם מקניטים יתום נענשים מהר יותר מכפי שפוגעים בתלמיד־חכם. אצל ת"ח נאמר "והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה" (אבות פ"ב, טו), אבל ביתום צריך ליזהר עוד יותר.

ובמה טמונה הטרגדיה של יתום. יתום הוא בודד וגלמוד, כפי שכותב החינוך (שם): "שאין להם מי שיטען טענתם". יתום הוא בודד, אין מי שיבוא ללטפו ולנשקו, אין לו מי שיבוא להרגיע את כאבו ומי שישמח ביחד עמו. בדידות היא קללה איומה, מחלה האוכלת את הגוף ומרעילה את הנשמה. בדידות מביאה לטירוף הדעת ונוטלת מן האדם את היקר ביותר שיש לו, את הדעת. בדידות מביאה עמה, במוקדם או במאוחר, תוצאות טרא־גיות. האיש הבודד נופל ליאוש, נעשה חסר אונים וההדבר עלול להביא לכליון מוחלט. אין ליתום אף אחד, זולת האלוקים. הוא אביו ואמו. "רבי יוסי אומר למה אהב אלוקים יתומים אלא שאין עיניהם תלויות אלא בו" (מד"ר שמות, פ"ל). בזה טמונה גדולת היתום, מפני שעיניו מכוונות לשמים. אין לו אל מי לפנות אלא אל ה', שהוא אביו. השי"ת נקרא אבי היתומים, למה דוקא אב? כי השי"ת מתמסר בעצמו לחינוכו. הקב"ה הוא אביו של כל יהודי, אבל במיוחד הוא אבי יתומים. אב הוא לא מולידו הטבעי של הבן; אב הוא מי שמגדל ומחנך את הבן. "ועתה ה' אבינו אתה" (ישעי' סד, ז). "אמר הקב"ה הנחתם את אבותיכם ולי אתם קוראים אבינו... אמרו לו רבון העולם, המגדל אב ולא המוליד" (מד"ר שמות מו, ה). מי שמגדל את היתום הוא אביו. "עושה צדקה בכל עת זה המגדל יתום בתוך ביתו ומעלה עליו הכתוב כאלו ילדו" (כתובות, נ; סנהדרין, יט).

* * *

הטרגדיה של היתום טמונה בזה שהיתום הוא בודד, ובדידות טבולה בשקיעה, ברגעי־מיתה. רוצח ההורג אדם במזיד, נדון למיתה. אם מישהו הורג בשוגג, עונשו הוא לגלות לעיר מקלט (פ' מסעי). מה היא המשמעות של גלות לעיר מקלט, היינו לעזוב את הבית ולשהות כל החיים בעיר מקלט? האם השהות בעיר מקלט מהווה עונש קל? לא. העונש קובע ריחוק מהמשפחה, מהידי־דים ומן המקום הקבוע שבו היה חי כל הימים והוא עתה מבודד לחלוטין. גם זה הוא עונש מוות, רק באופן קל יותר.

וכותב החינוך (מצוה ת"י): "ענין הרציחה חמור עד מאד... ולכן ראוי למי שהרג אפילו בשוגג מכיון שבאת תקלה גדולה כזו על ידו שיצטער עליה צער גלות ששקול כמעט כצער מיתה שנפרד אדם מאוהביו ומארץ מולדתו ושוכן כל ימיו עם זרים". דיבורים ברורים. כאשר האדם חי בבדידות, רחוק ממקום שייכותו, הרי שגלות כזו, אם אינה ממש מות, היא מאד דומה לכך. יתום אמנם חי, אבל חייו מואפלים בצלל־מוות. כמה איפוא, כאוב הוא כאשר הדור הוא דור־יתום, כמה מעוותת היא אז הצורה המקורית של האנו־שות. כמה מחריד הוא מצבו של כלל־ישראל כאשר הוא מכוסה בעננים כבדים של יתמות.

חכמינו אומרים: "ד' חשובים כמת, עני, מצורע וסומא ומי שאין לו בנים" (נדרים, סד). ניתן להבין למה עני וכל האחרים חשובים כמת, אבל למה ייחשב מצורע כמת? אם היסורים עושים אותו כמת, הרי שכל חולה הסובל יסורים נחשב כך, ולמה דוקא מצויין בכך המצורע. למה הוא יוצא מהכלל, יותר מכל הסובלים האחרים? (ראה שיחות הגרי"ש, בהעלותך). אבל נראה שהמצורע נחשב כמת, רק משום כך שעליו להיות בדד, כפי שנאמר בו: "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו" (תזריע יג, מו). ומשום שהוא חייב להיות בבדידות, הרי שחייו אינם חיים והוא נחשב כמת.

אוי, אוי לו לכלל־ישראל כשהוא חי בדור־יתום. התקוה היחידה היא, כי היתמות תסור ותיעלם מאתנו מהר ופתאום, כאשר ביום בהיר אחד יבקיע לנו אורות גדולים שיאירו את שמינו, יגיח לנו אור־תורה גדול אשר יהפוך את הדור לדור־דעה.

הרב יחזקאל סלמון

המערכה על הכיפה

(המהדורה הראשונה)

על רבנים ולהבדיל אא"ה בפורים

שלמה להט ראש עירית ת"א אינו חשוד חלילה באדיקות יתי־רה... ודוקא משום כך לא מגיע לו יחס כה נוקשה מצד כלי התקשורת והבוני החינוך הממ־לכתי...

הוא אמנם העז להביע את עמדתו הנובעת מרגש לאומי בריא כי הרי ככל אומה ולשון (שהישראלים מנסים לחקות...) בני הלאום מכבדים את הדת הלאומית שלהם. כפי שלמשל באה"ב מכבדים את פתיחת מושב הסנט בברכתו של איש דת, או מזמינים אישי דת שידרצו בבתי הספר כדי שלתלמידים תהיה האפשרות ללמוד מהמקור הראשון. ואולם מה שמותר ומקובל בקרב לאומים אחרים אינו ראוי לגבי הבליל התרבותי החקיקתי המתקרא "מדינת ישראל" שכן "אין ישראל אומה אלא בתורותיה", וכשאין תורה אין גם אומה...

לא מזמן בקרה במדינת ישראל "אישיות דתית ראשונה במעלה" מעבר התארים והקיקרודים סביבה עוד טרם היה ספק בידי להגיע אל שם העצם... הבנתי שנפל דבר בישראל. לפתע החלו להעריך ולהעריץ "חסידות וענוה" ערכים שזה מכבר נעלמו מהלק־סיקון הישראלי.

הכתבים פשוט התחרו ביניהם בקשירת כתרי "קדושה וסגפנות" לאותה אישיות דתית רמת דרג. ובכן מתברר שהמדובר בבישוף הניו יורקי אוקונור (אולי קרובו של עו"ד אוקונור המגן על דמני־וק?) אותו בישוף שסירב לבקר בירושלים "משום שאינו מכיר בריבונות הישראלית" כפי העמדה הרישמית של הותיקן.

דבר זה כנראה אינו מפריע למתרפסים למיניהם שכן היחס הזה היגו מעמודי התווך של "הגר־אה הלאומית" החילונית הנודעת התבטלות בפני תרבותם ודתם של הגויים הרי הפסיכולוגים כבר גילו שרגש הנחיתות מצמיח אבסורדים נוראים כשנאה עצמית, והסית הלוהי השניה...

כדרכי אני מעלה את ראשי הציונות מקברם ומרגיזם מרבצם על מנת שיבואו וישמיעונו עקרי תורתם עליה חונכו בני דור תוהה זה. ובענין השנאה העצמית יש לד"ר הירצאי ואחדור הרצל "יקר דו" מרשים. בין גנזי יומנו מוצ־אים אנו קטע זה "הנוצרים הפ־שוטים האלה טובים הם מן כמרי (הכוונה לרבנים...) היהודים שלנו ... שלהם מן החתונות של היהודים העשירים... (יומן ג' 68), ועוד קטע רווי שנאה המדבר בעד עצמו "הכמרים הנוצריים הם ברום המדרגה מפני שאינם להוטים אחר הכסף, כמרי היהודים הם בשפל המדרגה בה־יותם להוטים אחר הכסף"... ואם מאן דהוא עדיין נבעת מהצרמו־ניה הכללית בסילוסטר הישראלי הנהוג בראש חוצות יבי"ש גא אל יומנו של חוזה המדינה שכן כך כתוב שם לאמור (יומן א' ע' 328) "זה עתה הדלקתי את עץ האשוח לכבוד חג המולד והנה גידמן הרב הראשי בא והוא מוסיף בצי־נית — "כנראה שהמנהג הנוצרי הבעית אותו"...

"אגדות" התנ"ך...

ולטפו של ענין יאמר כי עדיף שתלמידי בתי הספר הממלכתי־ים "ילכו גלויי ראש וגלויי ידיים בלמדם "סיפורי התנ"ך" שכן כל עצם שיעורי התנ"ך באותם בתי ספר אינם ברוח חכמים או אף ברוח מקף — מלאים כפירה ומינות והלואי ויתבטלו כליל...

כבר רבניצקי וביאליק בתחילת המאה יזמו הוצאה לאור של אג־דות לילדים המתבססות ומסורסות מספורי התנ"ך, באותם סיפורים "עובדו" העבריים כך שנס לא נס, ומופת לא מופת, "והכח הלאומי" הוא המושל בכיפה. שד"ר וסלד ביצ'ייק הוציאו לאור "חוברות בי־קורת המקרא" (בהוצאת "יבנה" ברלין 1926) וזו הפכה ליסוד מוסד בלמודי התנ"ך בבתי הספר הצי־ניים ממלכתיים מאז ועד היום, למותר לציין כי מרצגות שם דעו־תיהם של מבקרי המקרא הגרמנים־אנטישמיים כולהויזן ווינקלר, דליץ ודנן, שביקשו למעט את דמותה של היהדות ולהחמס את קדמתם של עובדי האלילים הקדמונים הבבליים והיוונים "בני הגזע האינדו אירופאי" ובמהדורתו האחרונה "הגזע הארי" שאת על־יונות תורתם המוסרית למדנו בבש־רות השואה על בשרנו... האחריות אלו הטיפו לאליליות להתרבות היופי והכוח ולכל מה שמחוץ ליהדות...

מפי אחד מגדולי אדמו"רי החסידות שמעתי לפרש את הכתוב "ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי" וכו' ואתה שנאת מוסר כי אתור אדם המתייחס לתורה כאל סיפור וזו לא... רשע הוא, שכן בודאי הוא שונא מוסר ומשליך את המצוות אחרי גבו על כן עדיף שלא יגע בספר קודש... ביקורת המקרא בידי מרשיעי ברית, נוצרה כדי להמתיק את יסורי המצפון לאלה שנשרו מבית המדרש... וכדי שהתורה לא תחייבם להתנהגות מוסרית נאותה... המערכה על החנוך "בישוב החדש" לא החלה בפרשת הכיפות של שלמה להט, בארכיונים הישנים גיליתי פרשיה דומה ומעינת במיוחד.

הגמנסיה "הרצליה" - בורים חילוניים...

היה זה בשנת תרע"א כאשר קומץ עסקנים ציוניים בת"א החד ליט להקים גימנסיה עברית לאומית "לשם ולתפארת".

ועד העיר הקציב מגרש ואי־אלה תורמים הבטיחו את תמיכתם ואולם הסכום במלואו היה גבוה מזה שנאסף והגמנסיה שנקראה בשמו של הרצל המתינה לגואל ולפתע נמצא הגואל, היה זה יהודי לונדוני עשיר שהיה מוכן לנדב את הסכום הדרוש כדי לאפשר את פתיחת שנת הלמודים הראשו־נה. ואולם אותו יהודי שהיה דתי הציב תנאי, את הכסף הוא נותן בתנאי שהתלמידים יחוייבו בשי־עורי תורה ולחבוש כיפה על הראש... מיד קמה סערה אוסישקין ואתו עימו ד"ר טהון מזכיר המש־רד הארץ ישראלי בת"א־יפו הת־נגדו "לכפיה הדתית" הם דחו בכח את ההתערבות המתחצפת של אותו דתי מלונדון... ואולם גם דעה אחרת נשמעה אז, היתה זו דעתו של אשר גינזבורג (או בכינוי הספרותי "אחד העם") שאמר "מוטב שיהיו החניכים מלומדים ומשכילים ואפילו אורתודוכסים... ולא יצמחו לנו בורים חילוניים שנתבייש בהם"...

ואולם המתנגדים נצחו ואת פרי הנצחון הזה אנו רואים היום ברחובותיה של תל אביב רבתי...

מרדכי בן הלל מראשוני הציו־נות ובוני ת"א כותב בזכרונותיו על בורותם של חניכי הגימנסיה. ("מלחמת העמים" ע' 130) "בכל הימים שאנו מתפללים באולם שבסמוך לגימנסיה ורואה אני כיצד התלמידים לוקחים ספר תורה וקורין בו סרתי לראות במהגם ודאבה לבי. כי מרבית העולים לתורה נכשלים בברכות ומגמגמים בקריאה. וכדי בזיון למחנכיהם "הלאומיים" (המרכאות במקור) וקצף צודק מאת שלומי אמוני ישראל על הגימנסיה...

"שאל אותי תלמיד המחלקה השביעית בגימנסיה מה זה סוטה? כאשר הראיתי לו פרשת סוטה בתורה היה הדבר חדש בעיניו. הוא היה חניך בגימנסיה מהכתות

(המשך בעמוד י"ד)

י. א. שניידר

השכר, היחס והשחצנות

פרשת השכר לבכירי בנק לאומי אינה עושה רושם כאילו עומדת לרדת מסדר היום הציבורי. שותפים לכך גם המהות וגם הנושא. המהות: קבוצה קטנה המונה בין עשר לעשרים מבכירי בנק זה שהרשו לעצמם ליטול משכורות עתק מקופת הבנק שהוא בין היתר גם קופה ציבורית בהיות בנק זה שייך לסוכנות היהודית. הנושא: כסף. מדינה שמרבית אוכלוסיה למן העשירון התחתון ועד לעשירון שלפני העליון משתכרים לכל היותר כאלף וחמש מאות שקלים בחודש, מתקשים להשלים או לא חולים מלהזות על שכר הנע בין 20 ל־90 אלף דולרים (!) ברוטו או נטו לחודש.

אולם, לפרשת השכר בבנק לאומי, לפחות מבחינתנו יש היבט נוסף — והוא אודות ובעקבות הדין־ודברים שהיו ליהדות הנאמנה עם ראשי ומנהלי בנק זה לפני כשנתיים לערך, עת התחוללה הסערה המערכה למען הצלת שארית הפליטה של "קברי קדמונים ב"גני חמת" בטבריה. מה שהולך ומתגלה דבר יום ביומו בתקופה הזו, לו היה נחשף כבר בשעתו — אפשר והיה חוסך הרבה עגמת־נפש. פרצופם של מי שהתעקשו להמשיך במשימת חלול הקברים היה מתגלה וגם דעת הקהל החילונית היתה נוטה להבין שלא "היושר האידיאולוגיה והמצפון" הם בדיוק הגורמים שמנחים אותם. אבל סדרי האירועים היו אחרת. אז הם נחשבו ל"מי שעומדים בראש סולם המדות הטובות והאצלות".

על רקע המתחולל היום סביב הבנק הלאומי, ייקל אולי להבין את מה שהתרחש בימים ההם. הלואי שהדברים הללו יהיו מעין ציון דרך, או תמרור מכוון לקדם פניהם של מאבקים מן הסוג הזה בעתיד.

* *
*

חמישה שלבי בניה תיכננו אנשי "אפריקה ישראל" של בנק לאומי לבנות בפרוייקט מלון "גני חמת" בטבריה. שניים מן השלבים, אי"כ, שבוודו על תלים שנים ארוכות. אין כיום מידע בדוק ומוסמך האם אותם שני השלבים נבנו מחוץ או בתוך תחום המוגדר כבית קברות. אין היום, מבין אנשי החברא קדישא דטבריה שזוכרים את תקופת חפירת היסודות לשני השלבים הראשונים הישנים של בנין המלון.

שלב ה' וחלקו הגדול של שלב ד' — נבנו ע"ג "רפסודות" (ולא ניכנס כעת לשאלה האם ההנדסית ההלכתית נשמרו ומולאו לגבי מכלול הענינים השונים וכו').

עוצמתה של הסערה הציבורית החלה, באשר לצורך בניית שלב ג'. הוא השלב בו הוקם המקלט. בדצעה חפירה מוצעת לעומק — שעקרה למעשה קברי ישראל ממקומם. בשלב זה של האירועים נהלו מגעים רבים עם הבנק ע"י אנשי "אתרא קדישא" ועוד פעילים ועסקנים שטיפלו בנושא שביקשו את תיקון המעוות ואת מניעת המשך מגמת העקירה. (גם כאן, לא ניכנס לפרטים המלאים שנפרשו על פני תקופה ארוכה וממושכת).

השלב בו נכנסו גדולי ומאורי ישראל שליט"א בעובי קורת המערכה, ע"י שליחיהם הנאמנים חברי ועדת הרבנים היה השלב שלאחר מכן: לפני ביצוע עבודות הפתוח הנגמר שיקשרו בין השלבים השונים של המלון החדש והישן הצורך בהנחת קו־ביוב, שני אלמנטים שדרשו עפ"י התכנון המוקדם חפירה לעומק שטח בית הקברות ועקירת קברי ישראל. ראשי הבנק עמדו אז על דעתם אותה הציגו כחד־משמעית: לבצע את התכניות המקוריות על כל המשתמע מהן.

בשלב הזה, כדי למנוע את המשך עקירת שארית בית העלמין, לא נותר מנוס לגדולי ישראל אלא להכריז על האיסור, שבעקבותיו באה אמנם ההת־פכחות ובחסדי שמים נמצאה האוזן הקשבת שנ־אותה להכניס את השינויים המתבקשים בתכניות, למרות עלותם הכספית הגבוהה; ביתם אותו הסכם ידוע שבנינו, עד עצם היום, נשמרה לפליטה שאריתו של בית עלמין עתיק שגדולי עולם ספוניו־טמונים בין רגבי עפרותיו.

* *
*

אמרנו: "לא נותר מנוס מהכרזת האיסור". כל־כך מאחר וללא צער זה מרבו מנהלי הבכירים של הבנק, שכיום יודעים אנו עד לאיזו רמה בכירה הגיעו במשכורותיהם, למנוע את המשך חלול בית הקברות. להיפך, הם אמרו בפירוש: לא ניכנע לדרישותיכם. נמשיך בתכנית המקורית על־אף העובדה שאתם מודעים כי היא תפגע בקברי ישראל.

באחת מן הפגישות שקיימה משלחת רבנים עם בכירי הבנק, רשמנו דברים "מאלפים" ביותר מפיהם של הבכירים הנתונים היום ללינץ' ציבורי ותקשורתי ובימים ההם נהנו מגיבוי תקשורתי מובהק:

"בנק לאומי שייך להסתדרות הציונית. הוא בנק לאומי וציוני, לא סתם בנק. אנו בתור בנקאים ציוניים לא ניתן שהרבנים יאיימו, יפסקו, ויקבעו ויחזירו את הבנק ואת המדינה לימי הביניים. ההשקעה שלנו ב"גני־חמת" היא לא רק השקעה כלכלית אלא "השקעה ציונית". אנו רוצים לפתח את הארץ, לעזור למערכת התיירותית. את התכנית הזו נמשיך למרות פניהם — (הרגשת ההתנשאות) — של הרבנים ושל הצבור החרדי בכלל".

רשמנו גם תשובה מעניינת מאד של אחד מן הרבנים שהשיב לבכירי הבנק שישב אי־שם במרום אולימפוס הנע בין 40 ל־90 אלף דולר בחודש:

"כל העת אנו מתחבטים בשאלה: איך זה, שבנק המשקיע סכומי עתק בפרסומת מתוחכמת, בנתונים שונים, כדי לרכוש את לב הלקוחות ולה־ביאם לעסקים עם הבנק — עומד ומזלזל בפוטנ־ציאל כה גדול של לקוחות חרדיים, דתיים, מסור־תיים וגם חילונים המתנגדים לחלול קברים? זו הרי סתירה בהתגלמותה, אבסורד שאין דומה לו והוא אינו מובן. עתה, לאור דבריכם הדבר מובן: אתם לא לוחמים עמנו כלכלית, אלא אידיאולוגית. אתם מודעים לנזקים הכלכליים הנגרמים לכם, אבל אעפי"כ מגמתכם לפגוע בהלכה, להלחם במושג ש"רב יפסוק" ולצורך זה אתם מוכנים להשקיע כסף רב, שאינו שלכם אלא של קופה ציבורית מבלי ניד עפעף".

ההמשך זכור לכולם. לא היה מנוס מהוצאת האיסור, שרק אחרי שהוכחה עוצמתו, לא נותרה בידי הבכירים הברירה אלא להסכים למה שהיה מובן ומתבקש מראש ולנהוג בהתאם כך שקברי ישראל לא יעקרו ממקומם. הם הסכימו לפקוח הקפדני שנמשך עד הדקה האחרונה של הבניה באתר — ובחסדי שמים, בכוחם של גדולי ישראל, נשתמרו הקברים שנשארו.

חשוב לציין כי הכרזת האיסור בשעתו לא נעשתה כלאחר־יד, היתה זו שאלה קשה ביותר כאשר לנגד עיניהם של גדולי ישראל היה הקושי של לקוחות רבים מן הצבור הנשמע לקולם שה־איסור מסוגל לפגוע בהם. אולם אעפי"כ, לאחר מיצוי כל הדרכים האחרות לא נותרה ברירה אחרת כיצד להציל את שארית קברי ישראל במקום.

אגב, מלון "גני חמת" עצמו להבדיל מחידוש ניהול עסקים עם הבנק לא קיבל מעולם היתר. אין ספק שהמלון הזה נבנה על־גבם ועל־חשבונם של קברי ישראל — ומטעם זה איסורו לא פג.

* *
*

היום, לו היה לתקשורת החילונית שמץ של הגינות, היתה קמה ומכה על חטא העבר שלה. היתה מודה כי לוחם הסיתה ומבנה בצבור שומרי מורשת ישראל מבא, בכירי בנק לאומי, הזוקים היום מכל כותרת שתן ומכל מלל אלקט־רוני — שאכן מניעיהם היו זולנים. שחצניים ומתנצפים. הכסף הציבורי לא ענין אותם. הצ־לחתו של הבנק גם לא. ההיבט הכלכלי לא שיחק לגביהם כל תפקיד.

רק דבר אחד: מלחמה בהלכה. מלחמה בצבור שומרי תורה. על רקע זה, חסדי שמים יכולים להראות לנו בצורה מוחשית הרבה יותר: לא היה זה מבחן גרידא במערכה, אלא נצחון במערכה על מעמד ההלכה וקיום התורה. אם כיום, לגבי כל שאלה המתעוררת באתר טורחים האחראים לכך למלא חלקם בהסכם ולשאול לדעת ההלכה — כל זאת בזכותם של גדולי ישראל שעמדו בראש המערכה עד להצלחתה.

ישנה נקודה מעניינת נוספת: בכירי הבנק שהכריזו את המערכה נגד קודשי ישראל מוקעים אל עמוד הקלון. הם ירדו מכס "כבודם המדומה" הם מוצגים לעין כל כנבנים, דוקים ופוחזים.

הליך דומה, עבר גם על "אל־על". שהובנות היזור בעקבות המערכה על השבתות הטיסות בשבת, הובילו את ראשי החברה הזו אל כתם הנכסים, אל התדרדרות מחלטת, אל הצגתם לעין־כל כמנהלים כושלים שהובילו את החברה עליה הופקדו אל סף התהום הכלכלית והחברתית.

* *
*

אינגו עוסקים בשמחה לאיד. לא זה הנושא העומד על הפרק. עוסקים אנו בפרשה מכוערת ביותר, אשר אם תבדק ותלובן היטב, ידעו הכל מי הם אלו שניהלו את המערכות נגד קודשי ישראל; כמה הם בדיוק מניעיהם; עד היכן מגעת אמינותם; עד היכן נשרכת לה צביעותם וגם כמה הם מסוגלים לזרוע שנאה ופירוד בעם בשל בצע כסף ותועלת אנוכית.

פרשת ארנסט יפת ובנק לאומי לא תרד בוקדם הנראה לעין מעל סדר היום הציבורי. רבים עוד ימשיכו לעסוק בה ולעסוק בה. לנו חשוב שיזכר גם ההיבט הנוסף, זה של אותה מערכה שהלואי ולא היינו צריכים לנהלה בעבר וכה יתן השי"ת וכה יוסיף שלא נאלץ לנהל דוגמתה בעתיד.

هكذا من الأصل

לציון
חיפה
רים
ורוקה
ראה טבלה
לא זכאים
כן 10,000 ש"ח
בתנאים
החזר $55
Gracia
Agen

על דא...

אולמי "נוף ירושלים" למדו את הלקח למען ישמעו וייראו

מופע פומבי הכרוך במעשי תועבה שנערך באולמי נוף ירושלים, הרגיז את הציבור החרדי בירושלים שרבים עורכים בו חתונות. המועצה הדתית מנהלת משא ומתן עם בעל המלון כדי למנוע מופע דומה בעתיד. בעלי המלון טענו שהמופע נערך שלא בידיעתם.

בעוד המועצה הדתית מנהלת אתם משא ומתן בנושא זה, למדו בעלי המלון כבר את הלקח המעשי. חתונתה של נכד כ"ק האדמו"ר מסלונים שליט"א, שעמדה להתקיים במלון זה, הועברה לאולמי מלון "תמיר", לפי הוראתו של האדמו"ר שליט"א, לאחר שכבר נשלחו כל ההזמנות לחתונה זו.

בעלי המלון נדהמו מהתגובה החריפה של האדמו"ר שליט"א והם חוששים שרבים יראו וכן יעשו, והם שוקלים דרך כדי לטהר את עצמם בעיני הציבור.

הצבור החרדי צריך גם הוא ללמוד את הלקח, בעלי אולמות אחרים ידעו כבר בעתיד שהם עומדים בפני ברירה מרחיקה לכת וימנעו מופעים כאלה שמ־עוררים רגז ופוגעים בקדושת ירושלים.

מ. ירושלמי

נשיא המדינה - רוצה להיות טייס

בשעה שמקצצים לחיל האויר בשעות טיסה רבות בגלל הקיצוצים בתקציב מתבקש עתה חיל האויר להכין עבור הנשיא קורס טייס במטוס דו מנועי — הדבר גרם מורת רוח לציבור הגדול מבין הטייסים שנודע להם על בקשה זו של הנשיא חיים הרצוג.

את הבקשה השמיע הנשיא לפני קצין בכיר שהטיס אותו באחת מן הטיסות שלו בארץ. חיים הרצוג שירת אמנם בצה"ל כקצין בתפקידים שו־נים, ורובם מינהליים ומודיעין. אולם מעולם לא היה בחיל האויר.

נראה הדבר, שנשיא המדי־נה התקנא במלך חוסיין, היודע להטיס כמה סוגי מטוסים ומבצע זאת לעתים קרובות. אבל, אמר קצין, למלך יש אמצעים ואינו נדרש לקצץ שעות טיסה באמונים של טייסים חדשים.

מורים לא דתיים מלמדים בבתי ספר ממלכתיים דתיים

מורים לא דתיים מלמדים מקצועות חילוניים בבתי ספר ממלכתיים דתיים. זאת נתברר מדבריו של מזכיר הסתדרות המורים הכללית, מר ולבר בכנס של מנהלים שדן בשאלת הקיצוצים בתקציב משרד החינוך, המחייב לפטר מספר גדול של מורים.

הוא גילה כי אותם מורים המלמדים מקצועות טכנולוגיה ומדע, רק צריכים לחבוש כיפה כאשר הם עוברים את גדר בית הספר, לאחר שהם לימדו לפני כן בבתי ספר חילוניים הסמוכים בגילוי ראש.

אחד המנהלים שסיפר על כך, אמר, כי המגמה היא לחסל את החינוך הממלכתי דתי, וכי אין זה אלא צעד ראשון למימוש מגמה זו. הוא חושש מאוד מפני המיפגש בין התלמידים שעלול להשפיע על רמתם הדתית של התלמידים, שרבים מהם עלולים לעבור בסופו של דבר לבתי ספר ממלכתיים בהשפעת החברה.

מנהל של בית ספר אמר למר ולבר, "אמנם זה אפשרי אבל זה אסור ודע". זה עלול לגרום נזק לכל מה שמבקשים להעניק לתלמידים.

מה יעשה אב ובנו לא יחטא?

אביה של הנערה מצפת שהלכה לעולמה בעקבות אירוע סרגי ואכזרי, מעיד על עצמו כ"אדם דתי מאד". הוא חובש כיפה ושומר על קיום המצוות.

אך בנושא חינוך ילדיו היתה לו גישה אחרת: "החינוך בבתי ספר דתיים — אמר — אינו טוב" והקפיד לשלוח את יוצאי חלציו לבתי ספר חילו־ניים.

עכשיו, כאשר ראה תוצאות ההרס של החינוך המתירני, שפגע באכזריות בבתו אשר אותה הקריב על מזבח ה"חי־נוך הטוב יותר", הוא תולש שערות ראשו.

ליד קברה הנכרה של הבת בכה וזעק בקול קורע לבבות ומבעד לשטף דמעותיו קרא: "החינוך בארץ הזאת דפוק! - - - יש לסגור את כל בתי הספר ולחזור בתשובה!!!"

בכל אופן באשר לבתו, הוא מכר מאוחר מדי...

המוסדות להשכלה גבוהה מוסדות חולים מאוד

הגדרה זו על המוסדות להשכלה גבוהה, היא לא שלנו, הלא לקוחה מאוצר המלים שהשמיע איש ר"צ נגד המשטר של בזבוזות והשוחד בהם, מוסדות שיש להם כלכלנים המייעצים לאחרים כיצד לחסוך אולם הם עצמם הם נאה דורשים לאחרים ולא מקיימים לעצ־מם.

לדבריו, דו"ח מבקר המ־דינה "חושף תמונה עגומה ומעציבה". המוסדות חולים בתחלואים של בזבוזות מופרזות.

באחת האוניברסיטאות הוציאו 16 מיליון ש"ח על דלק בלבד לבכירים כל מנהל אקדמאי שנסע לחוץ לארץ קיבל 500 דולר לצרכי בידור בלבד בלי שהדבר יהיה מעוגן באיזה שהוא הסכם.

שר החינוך העומד לקצץ שעות לימוד בבתי ספר ולסגור בתי ספר קטנים הסכים שהמ־משלה המחזיקה את רוב התקציבים למוסדות ההשכלה, ביקשה להציל את המוסדות מהתמוטטות. "אבל זה היה מאמץ חד צדדי", מנהלי המוסדות והסגל הבכיר השר־קיעו את מרצם בדאגה לסגל הבכיר". הלא הורה שהחוק אינו מאפשר למשרדו להתערב יותר על המידה בדרכי ניהולם של המוסדות להשכלה גבוהה, שם הוא לא יכול לפטר או לקצץ במשכורות.

לא מזמן, הפגינו הסטודנ־טים נגד ההצעה להעלות את שכר הלימוד, והריפו פלקטים בהם הם דורשים להשוות אותם לישיבות "החיים על חשבון העם". אבל כנראה, שהם לא יודעים שהישיבות אינן מקבלות יותר מעשרה אחוז מן ההוצאות שלהם ותלמידי הישיבות אינם מפונקים, ובודאי ראשי הי־שיבות לא מקבלים לא תלושי דלק ולא בידור לצרכי נסיעות.

"התקופה השחורה ביותר במשרד החוץ"

במשרד החוץ הצטבר במשך השנים רוב עובדים חברי מפא"י, ובכל זאת יש עובדים במשרד זה שהם מתגעגעים לתקופתו של יצחק שמיר כשר החוץ. יש נתק בין השר לבין עובדי המשרד הוותיקים, מר פרס נעזר רק באנשים שהביא עמו מלשכת ראש הממשלה. לא רואה את ההנהלה ולא את ראשי האגפים.

במסעו האחרון לשלוש בירות באירופה הוא דילג על הסמנכ"ל לעניני אירופה ישעיהו ענוג הוא לקח אתו ללוזי רק שני יועציו נחביק וסביר. השר שהוא חבר מפלגה שלהם הכזיב אותם והם מדברים היום בשבחו של יצחק שמיר. העובדים טוענים כי הם נזרקו בשוליים.

העובדה שהביא עמו "שוכל של יועצים מלשכת ראש הממשלה" לפי דבריו של משה ארנס גרם לתסיסה והתמרמרות בין העובדים, הם עמדו לקדם אותו בדגלים שחורים ובסגירת שערים. אולם בסופו של דבר שמעו לקול הידיד של ועד העובדים שהסיף להם לא להגיע כך. עתה הם שוקלים את עצמם, איזה תקופה היתה טובה [illegible]

לא רק יפת קבל

בשעה שהכל מטפלים במענק הפרישה והפנסיה של ארנסט יפה נתגלה, כי גם מרדכי איינהורן קבל, בשנה אחר מפולת המניות. איינהורן קבל מענקים גדולים בסכום של 380 אלף דולר. ושנה לפני כן קבל 400 אלף דולר.

מועצת המנהלים החדשה שדנה בנושא מסעיף זה בדיון סודי רצתה לדרוש ממנו להחזיר לבנק שעמד על סף פשיטת רגל את הסכומים הגבוהים שקבל.

מר איינהורן שהשתתף בישיבה ביקש להסביר כי הוא לא ביקש את הכנוסים אלא לקח אותם מכיון שניתנו לו. ההנהלה לא החליטה עדיין לבקש ממנו להחזיר את הסכומים שקבל, אבל כאשר הוא יתבקש לעשות זאת הוא ישקול.

אחד מחברי הדירקטוריון אמר כי יראה בעין יפה אם איינהורן הממשיך לנהל את הבנק יעשה זאת מרצונו הטוב.

הרבנים הראשיים חרדים על מעמדם

הרבנים הראשיים נזפו במנהלי ישיבות תכוניות שיש בהן פנימיות, על שהם קונים פירות וירקות שאין להם אי־סור ספיחין בשביעית, והת־קשרו עם חנויות העומדות תחת פיקוח של בתי הדין בכל הארץ.

מנהלי הישיבות ניסו להתגונן בטענה שגם הרב הראשי לשע־בר, הרב שלמה גורן, פירסם מאמר הקובע שהיתר המכירה שנעשה בזמנו אינו בר תוקף בזמננו, וכי הם פועלים בעניין זה לפי דרישת התלמידים הרוצים להחמיר על עצמם בעניין שבי־עית.

אחד המנהלים אמר בעיקבות הנזיפה, שהרבנים הראשיים חוששים למעמדם בקרב הציבור הדתי, וכי מעולם לא התריעו הרבנים כנגד תופעות של התד־רדרות מוסרית בבתי ספר ממ־לכתיים דתיים כפי שנתגלה לאחרונה, וכן לא יצאו במחאה נגד הכירסום בסמכותם על ידי משרדי הממשלה והמערכת המשפטית בעניינים הנוגעים ליסודות התורה.

אוי לאותה בושה!...

- "בגדה המערבית אין הפלות"! — קובע בפסקנות רופא מזרח ירושלמי. "למושג כבוד האשה מתי־יחסים (אוי לאזנים שכך שומעות) בחרדת קודש, ושום רופא לא יסתכן באובדן המוניטין שלו על ידי ביצוע הפלות והוא מסיים — יש מטען תרבותי ודתי כבד מדי".

כל ביצועי הרצח של עוב־רים במעי אימן נעשה בישראל.

מהגדה המערבית, מעזה, מחאן יונס, מרפיח, משכם וטול כרם — מכל המקומות בהם "מתייחסים לאשה בחר־דת קודש" — באים לישראל, בה מצויים רופאים המוכנים לרצוח עוברים ולא פחות מכך — לסכן חיי נשים ולהביאן אלי קבר.

בושה וכלימה! — מה שמבין הרופא הערבי לא מבין הרופא הישראלי.

י. ארז

ועל הא...

אין כוחו אלא בפה!

מה זה חבר כנסת מטעם של שומרי תורה ומצוות, כיצד פועל ההגיון הפרלמנ־טורי שלו; כיצד מתחבר הדיון שלו עם הנושא עליו הוא מדבר; כיצד ההגינות הזוהר האנגלקמואלי"מר־לכנטורי מתיישב עם פיו וליבו — נזדמן לנו לשמוע על כך במסדרונות הכנסת.

סיפרו לנו כי ח"כ יוסי שריד תקע עצמו כחבר התת־ועדה של חוץ ובטחון אשר דנה בבחינת מעמדם של תלמידי הישיבות. הוא זומן, ככל יתר חברי הועדה, להשתתף בי־שיבה בה אמור היה מזכיר ועד הישיבות להציג את עמדתם של ראשי הישיבות בארץ ישראל ולהסביר את חשיבות הנושא בעיני ציבור לומדי התורה.

הרב משה דוד טננבוים סקר סקירה ארוכה ומפורטת, הלכתית והיסטורית, על הי־שיבות בישראל. עם סיום סקירתו, תוך כדי ציטוט מדברי תורה הלכה, נפתחה סידרת השאלות, מהן להבהרה ומהן לתשובה.

שריד, אשר נעדר ברוב הזמן שבו מסר הרב טננבוים על פרטי דחיית גיוסם של בני הישיבות, ביקש גם הוא רשות הדיבור, ומשזו ניתנה לו — פתח ברוב חכמתו ואמר: "אני ואתה נמצאים על שתי פלנטות נפרדות... אני בכלל לא מבין את הפסוקים אשר ציטט כב' הרב, איני יודע מהותם... אני מתקומם כאשר הרב מדבר בשמם של רבבות בני הישיבות שעלו על מוקד השואה - - - כל הנושא של דחיית גיוסם של תלמידי הישיבות הוא רמאות אחת גדולה, נוכלות... ניצול לרעה... ועוד פניני־לשון שרק ח"כ שריד יודע לבטא אותם. כל מילותיו נספו ארס ושינאה.

חברי הועדה נתנו לו לסיים את דבריו. הבינו כנראה שלא ביקש זה אלא דוכן נוסף לשרבב את פיו ולשונו. אבל על שאלות/קביעות שבחורי הישיבות — רק מספר זעיר מביניהם מתגייסים בשלב כלשהוא לשירות בצה"ל, נענה מניה וביה ע"י הרב טננבוים: "רק דקות מעטות לפניך אמר ח"כ בן אליעזר, כי במשך שנות שירותו בצה"ל פגש בני ישיבות לאלפים — תחליט מי מביניכם צודק?!"

וח"כ שריד מה עשה? — קם ויצא! "תיכף אחזור" — אמר. עד לסיום הישיבה...

הכל תמהו — זוהי הכנסת אורחים? הרי הועדה הזמינה אורח כדי לשמוע ממנו! זוהי הגינות או יושר — להשמיע, להסית, לגנות, לשפוך קיתונות־שופכין, רק זכות הדיבור בלא חובת האזנה. בלא לשמוע את מי שהוזמן להשיב על דברי הבלע. לברוח בלא לקבל הסברים ותשובות.

אלא שח"כ שריד החליט יותר טוב לברוח, ממש כך, לתפוס רגליים ולנוס, מאשר לשמוע את האמת.

וזוהי הגינות פרלמנטרית של ח"כ שאין כוחו אלא בפה. כך נראה חבר כנסת שאינו בוש מלהודות שאין הוא מבין פסוק בחומש ואף על פי כן הוא תוקע עצמו לדון על העוסקים בתורה.

היטיב לומר אחד מחברי הועדה: "זו היא שכינתא בג־לותא!"

— "יוסי — אמר מי שאמר אחריו — לך בכוחך זה והושעת את הבית אשר אתה וכמוך אחד ממחוק קיה"...

נ. טלמון

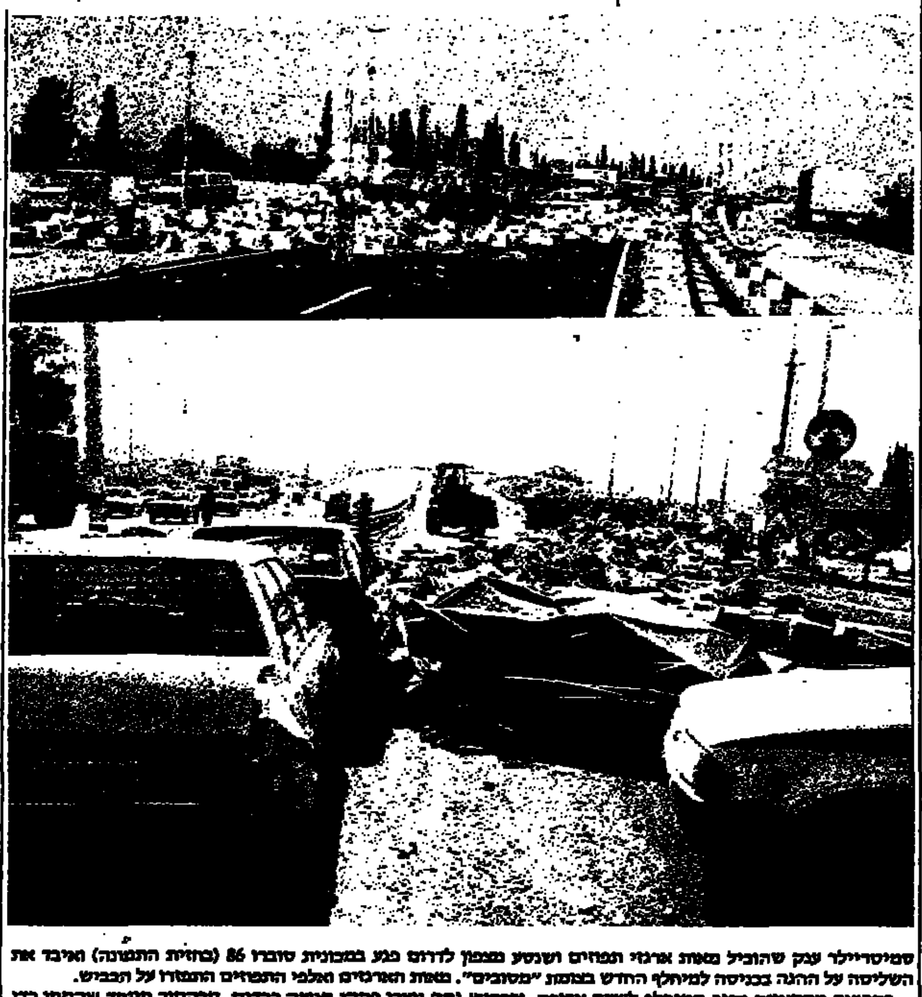

סמיטריילר ענק שהוביל מאות ארגזי תפוזים ושנסע מצפון לדרום פגע במכונית סוברו 86 (בזוית התמונה) ואיבד את השליטה על ההגה בכניסה למחלף החדש במבוא "מסובים". מאות הארגזים ואלפי התפוזים התפזרו על הכביש.

כתוצאה מהתאונה נסגר המחלף לשעה ארוכה, ובכביש גהה נוצרו פקקי תנועה כבדים. טרקטור מיוחד שהוזמן כדי לאסוף את הארגזים, עסק במלאכתו כשעתיים תמימות.

חוקרי המשטרה סבורים שאיבוד השליטה על ההגה אירע בין היתר עקב חוסר תשומת ליבו של נהג הסמיטריילר לשילוטים החדשים שהוצבו לפני המחלף, וזה החליט ברגע האחרון לשנות את נתיב נסיעתו...

בתמונה למעלה: הטרקטור אוסף את הארגזים

בתמונה למטה: מכונית הסוברו שנפגעה

(צילום: "המקביץ")

חיים אשר ברגמן
סוף שבוע

בבל"ל אומרים:
עדיף חת מאיר ולא חטא יפת.

★

כמה מוזר להוריד מן הכותרות את סיפורו של ארנסט יפת, ולהעלות ספור על איזה שעון זהב עלוב שקיבל שמעון פרס.

★

מה רוצים משמעון פרס? האם לאחר שידוך כה מוצלח בין דוד בלאס לתק"ם, לא חייב המחותן להעניק שעון זהב!

★

גם השדכן עדי אמוראי לא קופח וקיבל מהמחותן, דוד בלאס, 23 אלף דולר, שכר טרחה.

★

... והסיפור חוזר על עצמו:
בתקופת המחצית הראשונה של הסכם הרוטציה, עשו ראשי המערך כל שביכולתם כדי להשמיץ את ראשי הליכוד ולהביא לפרוק השותפות. היום עושים זאת ראשי הליכוד וכנראה מתוך אותן מטרות.

★

ועדת מומחים שמינה שר החינוך ממליצה לאסור מכירת משקאות אלכהוליים וסכינים לנוער.
הם ודאי לא זוכרים כי גם מכירת סמים קשים אסורה ע"פ החוק.

★

שר חינוכנו הנבון ממשיך להפתיע:
במסגרת המלחמה בסכינאות ואלימות הנוער, מתכוון משרד החינוך לסגור עשרות בתי ספר של... החנוך העצמאי.

★

בתי ספר תיכוניים ממלכתיים דתיים מקבלים עליהם נוהגים של "בית יעקב"

שר החינוך והתרבות יצחק נבון, שנכשל בנסיון לכפות על בתי ספר דתיים את המפגשים בין נוער יהודי לערבי, בגלל התנגדות ההורים למפגשים אלה שעלולים להביא לנשואי תערובת, ראה צורך להתריע כי פעל נגד ההוראות של מנה־לות ומורות בבתי ספר דתיים, המחייבות את התלמידות לבוא בתלבושת צנועה.

ההתערבות של שר החינוך באה בעקבות פניה של חוג הקורא לעצמו "נאמני תורה וע־בודה", שהתריע על הוראה זו ועל כך שבתי ספר ממלכתיים דתיים שמתים הפעילו נוהגים של "בית יעקב", הנוהגים לפי הדין של "קול באשה ערוה", ולכן אוסרים על שירה של בנות במ־קום שנוכחים בו גברים.

מנהל האגף לחינוך דתי לא הגיב עדיין על התקפה זו, שנ־ערכה מצד אותם חוגים הטוענים שבזמן כהונתו חלה הקצנה דתית בבתי הספר.

אין תחליף לעוצמת הפרסום ב"המודיע"

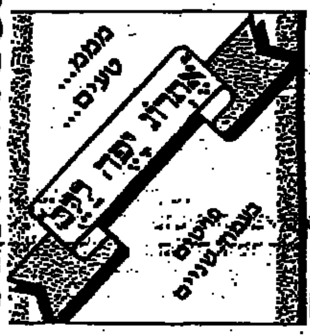

לרגל האסונות בפטירת נשים צעירות
תתקיים הרצאה בנושא:
קדושת הבית היהודי
הרבנית ח. פלדמן
ביום שני ג' שבט בשעה 8.15 בערב
בבית ספר בית יעקב המרכז
רח' מלכי ישראל 57
נ.ב. הכניסה לנשים בלבד

מלון
רמדה רנסנס
בירושלים
רק בשמחות!
גלאט כושר למהדרין GLATT KOSHER
■ תחת השגחת הרבנים הראשיים לירושלים הרב יצחק קוליץ והרב שלום משאש שליט"א.
■ בפיקוחם הקפדני של 4 משגיחים קבועים וירא"ש.
■ דיני קדושת שביעית ושנת השמיטה נשמרים כהילכתה.
■ גם באירועים חלביים המוצרים למהדרין.
הצוות בעל נסיון רב בעריכת חגיגות שמחות ואירועים. ברמה גבוהה!
פאר והדר שרות נהדר!
אפשרות אירוח מ 10 עד 1000 משתתפים!
■ חניה בשפע
מחירים מפתיעים
RAMADA RENAISSANCE HOTEL JERUSALEM
רמדה רנסנס
רח' וולפסון 6, ירושלים. טל. 02-528111

תן לילדיך אוצר של מלים
כשיגדלו — יודו לך.
אוצר מילים רחב ומקיף יסייע לילדיך בכל התחומים.
הוא יעשיר את שפתם, ירחיב את אופקיהם ויאפשר להם להיות תלמידי חכמים אמיתיים
"אוצר מילים" 5 כרכים מפוארים של מושגים, ערכים ומילים, משגים בתרוזים חינוכיים ומעוטרים בציורים ואיורים.
תפוצה רשת שיווק ארצית
ירושלים: מלכי ישראל 6
ב"ב: חזון איש 15

כדאי להשקיע בילדים - "אוצר מלים"
02-245044

מרתקת במיוחד! מומלצת מכל הלב!
מחרוזות ספורים לילדים

לרגל הופעת הקלטת החדשה
מחיר מבצע לימים ספורים בלבד

מבצע!
משכנתא ללא רבית
בקרית הרב אברמסקי, רובע ג', אשדוד.
"דרעד" רח' הגפן 12, רובע א', אשדוד טל. 055-31890
מה דרעה בע"מ
לחיות בחברה טובה!

הרב נתן אורטנר / רב העיר לוד

מהי גישת הרב קוק זצ"ל על שמירת שביעית כהלכתה?

"היתר מכירה" הרי הוא בתור הוראת־שעה בפרצה דחוקה ביותר; בשעת הדחק וחיי נפש!

המסיפים להימנע משמיטה כהלכתה עושים דעתו, דבריו ופסקיו, פלסתר

שנת השמיטה הנוכחית שונה מקודמותיה בשתי תופעות, שהן קטביות אחת לרעותה. מחד גיסא, גדל עשרת מונים מספר שומרי שמיטה כהלכתה, הן בתוככי החקלאים השובתים מעבודת קרקע כדת וכדין, והן בתוככי הצבור העירוני המקפידים לקנות ולאכול מצרכי אוכל שאין עליהם חשש שביעית. הגידול הוא מפליא ומרשים, לעומת העבר, אף הקרוב ביותר.

מאידך גיסא, נתחדש בשנת שמיטה זו, דבר שלא היה בשמיטות הקודמות, ש"היתר המכירה" הפך לדגל, לדעיון שיש להלחם למענו ולמנוע כל סטיה הימנו. ואין הכוונה לדאגה שכל חקלאי במושב או בקבוץ יסדיר את מכירת הקרקע באמצעות הרבנות הראשית לישראל, אלא לדאגה שחלילה לא יהיו אנשים שלא סומכים על "היתר המכירה", מסיבות הלכתיות.

הנני עד לעובדה שבעיר לוד היו משפחות רבות שעם התחלת שנת השמיטה החלו לרכוש ירקות בחנות לשומרי שביעית, ועתה הפסיקו לעשות כן, לאחר שהמרצים ב"מכון מאיר" בו הם שומעים הרצאות, הסבירו להם שאין צורך להקפיד על כך, וכי חייבים לסמוך על "היתר המכירה", ואם לא עושים כן, אלא קונים תוצרת של ערבים, מחזקים את ידי שונאינו וכו'.

ברור כי הסומכים לכתחילה, גם בימינו, על "היתר המכירה", עושים זאת על יסוד שיטתו של הרב קוק זצ"ל, אשר הסביר, וביסס והגשים הלכה למעשה את "היתר המכירה", בעבר הרחוק קצת, לפני הקמת המדינה.

איני יודע אם "המונעים את אחרים מעשות" (כדברי רש"י ויקרא כ"ז ט"ו), מצוה זו, עושים זאת מתוך אמונה כנה שאכן זו דעתו של הרב קוק וכי כך היה אומר ותובע גם בימינו, אילו היה חי עמנו אם לאו. אבל השומעים זאת בודאי חושבים כי לדעתו והשקפתו של הרב קוק זצ"ל, חייבים לסמוך על "היתר המכירה", וכי כאילו הנמנע מזה דומה לעושה מצוה הבאה בעבירה. על כן מצאתי לנכון ללקט מתשובותיו של הרב קוק זצ"ל בספרו "משפט כהן", בעניני שמיטה ויובל, העוסקות בענין היתר המכירה — קטעים מהם ניתן לראות כיצד כאב לבו על הצורך לבצע את היתר המכירה; כיצד עשה זאת בלית ברירה רק בגלל המצב הקשה אשר יכול להביא לחורבן הישוב באותם ימים; כיצד ביקש שיעזרו לאלה הרוצים למרות הכל, לשמור את דיני שביעית, כדי שיגדל מספרם, וזאת אף באותה תקופה קשה, שאין להשוותה כלל לימינו אנו; וכיצד הוא עצמו נמנע מן ההסתמכות על "היתר המכירה", אפילו בנוגע להלכה הקלה ביותר של שביעית שהיא הוצאת פירות שביעית לחו"ל.

כך יתברר שהמסיפים להמנע משמירת שביעית כהלכתה, העושים זאת כאילו בשם תורת הרב קוק, שהם עושים פלסתר את דעתו ומלעיטים את הצבור הרחב בדברים שהיפוכם נמצא בכתובים עלי ספר.

אין בכוונתי דלהלן משום פסיקא כלשהיא, אלא להציג את עמדתו של הרב קוק זצ"ל בענין "היתר המכירה", המנוגדת לדעת אי אלה המתימרים להיות ממשיכי דרכו, ואומרים דברים המרשתתים באופן על פסיקתו.

כל מי שיעיין בציטוטים המובאים כאן, יוכל בקלות לראות לעצמו מה היה אומר הרב קוק זצ"ל בימינו בנושא השמיטה, וכמה היה לבו שש לראות את המספר ההולך וגדל של שומרי השמיטה כהלכתה, בכפר ובעיר, ובודאי היה מעודדם ולא ההפך מזה. ומאידך, כמה היה לבו דוי על התרת כל העבודות, הנעשות במקומות רבים, גם ע"י ישראל, בניגוד לדעתו המפורשת.

ציטוטים מתוך פסקיו: "להמציא עזר לשובתי השביעית כדינא ★ - "לבי דוי שהננו מופקעים מקדושת המצוה החביבה" ★ "יש לנו להשתדל כמה דאפשר שימצאו מקיימים בפועל ובמילוי מצות שמיטת הארץ" ★ - "שיוכלו אחינו בני ישראל היושבים בארה"ק לקיים את המצוה כהלכתה בלא שום הפקעה ודרישת היתר" ★ "חלילה חלילה לשלוח יד לבטל אותם השובתים, המזכים אותנו במצות קדושת הארץ כמצותה ולא ינקה כל הנוגע בהם!" ★ "אע"פ שאני מקיל לאחרים, מפני הדחק וחיי נפש ממש, לסמוך על ההפקעה, מ"מ כשאני לעצמי אין לי עסק בפירות שביעית ח"ו"

ב"משפט כהן" סי' נ"ח:

"...ועתה אם באמת גדול הדחק, עד שתלוי בזה חיי חורבן הישוב, נראה דיש להתיר במלתא דזבנן למכור, ע"פ דרך המכירה של המין הנהוגה במקום דחק, ולסמוך דישמעאלים שאינם עע"ז אין בהם איסור של תני בקרקע...

...עכ"פ נראה דא' תורה ודאי ליכא באינו עע"ז. א"כ יש לסמוך על הרא"א בשעה"ד..."

בסי' נ"ט:

ב"ה, פפה"ק יפו ת"ו, יום ה' שבט תרס"ט.

לכבוד ידידי הרב המופלג בתו"ר מהר"ר מרדכי שליט"א זינגר,

שלום וברכה, הגיעני מכתבו היקר ע"ד שאלת זריעת התבואות במושבה בשנת השביעית הבעל"ט אחרי היתר המכירה שיעשה בעז"ה.

הנני שולח בזה לכבודו את המכתב (החוזר) ההרשאה הנדפסת. ומתוך המכתב ידע כת"ה, שכללותי כלל גדול, שההיתר נאמר על כל מה שנוגע לעיקר תיקון וקיום המושבות, וכל מה שהוא רק לשם הרחבה אינו בכלל. ואני מוכרח להשיב לכל השואלים רק ע"פ זה הכלל, כי לאמוד מרחוק על כל דבר בפרטיות כמובן אי אפשר לי, רק אם אהי' נשאל בדרך מפורט. דהיינו שיציעו לפני את המצב איך שהוא, ואיזה לחץ יוכל לברוח דבר מניעת העבודה בזה, אז אכריע בעה"י אם הוא בכלל ההיתר או לא..."

ב"ה, עיה"ק יפו ת"ו, י"ז אדר תרס"ט.

שלו' וברכה מקודש לכ' רב חביבאי הגאון האמיתי פאר הדור מוהרד"ד דוד שליט"א, וכא"ל שלו' כה"י.

אחדשה"ט באהי"ר. שמחתי ביקרת כ"ג מר שי', אמנם לפי דעתי ראוי להקדים לכתב מכתב להפרופיסור ישראל הלוי, חתנו של הרי"צ כהן ז"ל, שלהי"צ אותו מה הוא הזמן המוכשר למצא את הברון בפריז, ודרך אגב גם לדרוש ממנו אם יש על זה לכה"פ צד ספק שנוכל לקלע אל מטרתו בעה"י, להמציא עזר לשובתי השביעית כדינא ואולי יש לכ"ג מכירים אחרים בפריז, המקורבים לכבוד הברון, טוב לכתב להם, כי אנכי אינני מכיר שם איש כזה זולת הרי"י הלוי הנ"ל, שהי' אצלי בקיץ העבר, והוא נראה לי איש שיש בו אהבת תורה ונטפה ליראת ה'...

אבל זה צריכים אנו לדעת, שלפני נסיעתנו בעה"י צריכים אנו לתקן את ענין המכירה כפי היכולת, כדי שלא יהי' המכשול הגדול בלא שום הוראות היתר. ויאמין לי ידי"נ הדר"ג שי', שברור לי, שאם לא אתקן את המכירה ע"י ההרשאה יופקר הענין לגמרי, כי גם אחרי כל ההשתדלות אי אפשר יהי' להפסיק את היקב מעבודתו, וממילא תיקון הכרמים התלויים בו, וכן עניני הפרדסים של תפוחי הזהב, שיהי' דבר שלא ישמע כלל, וע"כ אנו צריכים להכנס בפרצה דחוקה וללמד זכות על ישראל בדבר שאי אפשר כזה. ופשיטא שלכן שאנו מסכימים להתיר את המכירה לזמן, ע"פ אותם היסודות שאנו סומכין עליהם, או מטעם ד' התנוך בשם הרמב"ן (מצוה שלי"ט) שהאיסור הוא במכירה לעכו"ם לצמיתות, או מטעם שעכשיו אין הקרקעות שלנו מכח דינא דמלכותא, שנחשבים בעלי הקרקע רק כמו אריסים, שמקבלים מה שהוא יותר מהעשור בשכרם, או מטעם שאין הישמעאלים עובדי ע"ז, וי"ל שדינם כג"ת, שלדעת הראב"ד פ"י הי"ו מע"ז גם בזה"ז נהג לענין ישיבת הארץ, ופשיטא דמותר לכה"פ להשכיר לו קרקע, ומכירה לזמן י"ל דלענין זה כשכירות דמיא, אע"פ שמועלת להפקיע תורת שביעית, דבזה ודאי ראוי לצרף דברי התנוך ע"פ הרמב"ן הנ"ל. דעיקר האיסור הוא לצמיתות, מכל הלין טעמי לא שייך לומר אין שלד"ע. וביחוד ששכירות ודאי כוונתה היכי שהענין הוא לטובת ישראל, באופן דלא סגי בלא"ה, וכדי ידוע ע"ז פ"א ה"ס, ואפי' במכירה מתיר במקום אונס עניות בכפתור ופרח פ"י, וכ"ה בקובץ הלכות א"י המיוחס להטור, שנדפס זה איזה שנים מכת"י, תראין הדברים שהוא לאחר מגדולי הראשונים. ואם נמסור תורת כל א' בידו יתבטל תיקון המכירה לגמרי, ומפני האונס יעשו בלא שום צד היתר..."

"...ואם לא הי' ברור לי כמה הוא ענין שאי אפשר להיות מתוקן באופן אחר לא הייתי נכנס בזה כלל ועיקר..."

"...אמנם מה שנוגע לבעלי השדות של תבואה, באמת אם הי' עולה בידנו סכום של ערך מאה אלף פרנק הי' מספיק כמדומה עכ"פ לרובם ככולם לשבות כדין תורה גמור, והי' לנו קיום המצוה לכה"פ בחלק הגון מעובדי אדמת הקודש באין צורך בהפקעה..."

בסי' ס"א:

"...עכ"פ ודאי אין לערער כלל על היתר המכירה, אלא שלבי דוי שהננו מופקעים מקדושת המצוה החביבה, שאפילו אם לא יהי' לנו ממנה כ"א זכר וספק מצוה ג"כ אין שיעור לחבתה, והרי גם בכס"ת אין אנו בקיאין בחסרות ויתרות, ומ"מ הננו ב"ה מקיימים מצות כתיבה משום דרחמנא אמר עביד מצוה דאפשר ניה"ל. ה"נ יש לנו להשתדל בכל כחנו כמה דאפשר, שימצאו מקיימים בפועל ובמילוי מצות שמיטת הארץ באה"ק, וה' ש"ית יעזור לנו ע"ד כבוד שמו ותהלתו..."

"...כבר אמרתי זה כמה, שעל עצם ההיתר אין לערער מה לפקפק כלל, אבל בכל זאת אין זה מונע ופוטר אותנו מלבקש כל העצות אשר יזמין ד' לנו, שיוכלו אחינו בני ישראל היושבים באה"ק לקיים את המצוה כהלכתה בלא שום הפקעה ודרישת היתר. וכל חלק קטן שבקטנים באה"ק שביד ישראל, שתוקים בו מצות שביעית כדינה, אנו צריכים לשמוח עליו כמוצא שלל רב. אבל חלילה לנו ללמד קטיגוריא על ישראל, מצד הוראת ההיתר של דרך המכירה, שאע"פ שאינה משנת חסידים, ודוחו בקרבנו ישתוחח על שפלות קרן ישראל ועל המצב המדוכא והמדולדל של עם ד' המתישבים על אדמת הקודש, עד שהם מוכרחים להשתמש מפני הדחק בהיתר הפקעת המצוה הקדושה והחביבה הזאת של שבת הארץ, מ"מ מה שנעשה ע"פ ההכרח תורה שלמה היא, וראוי לכל גדולי ישראל לנחם שבורי לב המוכרחים לזה, שלא יהיו בעיני עצמם כרשעים ח"ו. חלילה להשוב שבגלל דבר זה, שעושים זרע קדש ע"פ הוראת חכמים, יורה אף ד' בעמו. לא כן אבי היא דעתי, אנו צריכים לבא לחשק קיום מצוה זו והרחבתה וקיומה כמאמרה — מפני מדת האהבה מאהבת שמו יתי' וכל פרטי מצותיו וחוקיו, המתוקים מדבש ונופת צופים, אבל לא מיראה חיצונית של חרון אף ד'. כי אפילו אם היו ישראל מצד דחקם מוכרחים לסמוך רק על הרז"ה לבדו, שהיא ג"כ דעת הראב"ד לפני חזרה, דבזמן הזה ליכא כלל דין שביעית אפילו מדרבנן, מטעם שאין לנו ב"ד מקודש סמוכים, וכן הבין ב"כ הסמ"ע בסי' ס"ז סקי"ב מטעם אחר, ג"כ לא היו ראוים להרון אף חלילה. כי במקום דחק עצום ונורא, כמצב הישוב, אפילו אם סומכים על יחיד במקום רבים אין מוחין אותם, ומצינו כיוצא בזה בכמה ענינים שהי' ההכרח גדול, שסמכו על דעת יחיד, ולא מיחו חכמים בדבר, וכן ראוי הגון. וכל זה הי' אפילו במידי דאורייתא אם סומכים על איזו דעה יחידית, וכמו שהבנו כיוצא בזה בענין אין רי"ה בזמן הזה, שאין זה דחק גדול כ"כ, ואינו דומה כלל לענינינו. וכמו לענין חדש ע"פ דברי הט"ז שהבאתי במכתבי העבר, וק"ו במידי שרבו כמו רבו המחליטים שהוא דרבנן, שבודאי יש להם על מה שיסמכו..."

"...והכיון שמצטרף לקלישות האיסור מצד הטעמים הראשונים נוסף עוד טעם ארנונא, שלדעת הטור בס' הלכות ארץ ישראל (או חד מרבוותא קמאי שהוא המחבר) מותרת אז כל העבודות, ולאו דוקא כפי צורך הארנונא, ונראים הדברים משום דס"ל דלא מקרי של ישראל כלל, כיון שמשועבד לארנונא, ודאי יש לנו לסמוך על היתר המכירה במקום הדחק האיום שהישוב שרוי בו ולא שייך כלל לומר ע"ז אפילו מה שנאמר בהפקעת מצוה, דבעינן דיהוא עבשינן אעשה כה"ג (מנחות מ"א), דזהו רק בודאי מצוה אבל לא במקום ספק בעיקר הדבר, שאע"פ שמעולם היו מחזיקין באיסורי שביעית גם אחר שנולד הספק, הי' מפני שהי' מעט המציאות קרקע של ישראל, ובכל מה שהי' בלי אפשר להשמר התרו להתיר, כמו שהתירו פירות של נכרים (ע' אבקת רוכל סי' כ"ב כ"ה), ואע"פ שמעיקרי השמועות אין היתר כ"כ מחוור, ומ"מ צדפו להם לפי מצבם ג"כ את טעם הספק בעיקר הענין. ובנידון דידן, שהדחק של בטול הישוב ושוממות אה"ק הוא גדול הרבה יותר ויותר מערכו מהדחק של שמירת קדושת שביעית בפירות נכרים, ודאי חובה היא לאהדורי אחרי דרכי היתר אפילו בפרצה דחוקה ביותר..."

"...ומש"כ בי"ג מר שי', שאינו רוצה לפלפל כמה שצרפתי דר"ל דישמעאלים נקראים לענין תני בקרקע בג"ת, משום שהב"י (ח"מ סי' רמ"ט) כתב דדינם כעע"ז, נמשך הדר"ג לשיטתו שניזל דוקא לחומרא בזה, אבל לדעתי, שבכל מקום שנמצא על מי לסמוך בדחק עצום ונורא כזה מצוה לסמוך להקל, ודאי יש לסמוך ע"ד הב"ח, שמשיג אב"י דהייק מלשון הטור דישמעאלים אינם כעע"ז לענין מתנ"ח..."

"...וכ"ז הוא לענין גוף הדין, אבל ודאי הננו חייבים להשתדל כפי כחנו לתן יכולת למקיימי המצוה כמאמרה, שיוכלו לבא לחפצם הקדוש. ושמו יהי' יעזרנו למען עמו ונחלתו..."

בסי' ס"ד:

ב"ה, עה"ק יפו ת"ו, כ"ט סיון תרס"ט.

לכבוד ידידי הרב המאה"ג חו"ב אוצר תו"ר מו"ה טודרוס הכהן שליט"א, אב"ד דעיה"ק ראש פנה והסביבה ת"ו.

שלום וברכה באהי"ר.

מכתב כת"ר קבלתי זה כמה, ועכבתי את התשובה מפני כמה מניעות שהיו לי, וביחוד מפני שהייתי בירושת"ו ע"פ בקשת אהובינו הרבנים הגאונים הזקנים שי' הגרי"ד נ"י שי' בכללם. אמנם בעיקר הענין אין מקום להרשות, שהרי הכל יודעים, שעד כמה שיגיע כחנו לתמוך בידי האנשים, אשר ישמרו את השביעית, בלא שום הפקעה, לא אמנע את הטוב, וגם מצד האדמיניסטרציא לא תהיה שום מניעה לכל מי שרוצה להחמיר ולהתנהג בקדושת שביעית בלא הפקעת המכירה, ועוד אקוה לכתב בל"נ בנדון זה ביחוד לפריז. ולכל אותם שאין להם יכולת לזה, ובכללות הישוב שבודאי אי אפשר לו להתקיים בלא דרכי ההיתר, הננו מוכרחים לתקן את סדר ההפקעה ע"י מכירה..."

בסי' ס"ז:

"...הנה מה שאומרים בשמי, שהתרתי לעשות אחר המכירה את כל המלאכות ע"י ישראל, זהו ללא אמת ונגד המפורסם, שהרי באורח במכתב הנספח להרשאה מפורש, שארבעת המלאכות האסורות מן התורה יעשו ע"י נכרים, ולא יצאה מן הכלל, להיות מוקפת לש"ח, רק חרישה. ותלי"ע עד כה לא התרתי גם החרישה ע"י ישראל בשום מקום, והנני משתדל לתקן את ידם שתעשה ע"י נכרי. שלא תהי' יד ישראל נוגעת גם אחר המכירה בשום איסור תורה, תמצא שאנו מקיימים מצות השביעית מן התורה, שזהו דבר גדול מאד. אמנם כאשר נשאלתי ע"י מצב הפועלים, אמרתי: כאשר הנראה, שבאמת הסבת ארבעת המלאכות הללו לידי נכרים במשך השביעית גורמת הריסה למצבם, אז נעשה איזו עצה על איזו מהמלאכות בעי"ה, שלא יהי' בהם איסור תורה. אבל עד כה עוד לא נתברר לי, שיש בזה הריסה כ"כ, כי בלאו הכי לוקחים הנכרים חלק גדול בעבודה, ולא יגרע כח פועלי ישראל אם בשנת השביעית יתנו להם את המלאכות, שהן מעיקר הדין מותרות מן התורה, ולידי הנכרים העובדים תמיד יתנו את המלאכות שהן אסורות מן התורה.

ואם יבא הדבר, שיהי' הכרח לחפש ע"ז איזה תיקון, אז יש לנו להתליס, שהחרישה תשאר בהכרח ע"י נכרים, ועליה אין שום עצה להקל ממנה אפילו בכל דהו, אבל על שלשת המלאכות הנשארות, שהן זמירה, קצירה, בצירה, יש בהן דרכי היתר במקום דחק גדול."

בסי' ע"א:

"...ב. בפרטי הדברים של ההנהגה אחרי המכירה. הותנה מאתנו, כאשר הונהג מאז, שלא לנגע, גם אחר המכר, בשום מלאכה שהיא בבירור אסורה, מן התורה, ע"י ישראל, ולעשות את כל אותן המלאכות ע"י פועלים נכרים, ורק המלאכות שהן אסורות רק מדרבנן, גם בשביעית של תורה, וגם בלא שום צירוף ההיתר המכירה, אלה יעשו ע"י ישראל.

ג. אמנם לבאר מה הנה המלאכות שהן מן התורה, ולהתאים ג"כ עם זה את האפשרות של מצב ההוה, ברתנו שרק ארבע מלאכות הנן דאיתא מן התורה, והן: א. זריעה, ב. זמירה, ג. קצירת תבואות וכל מיני ירקות וזרעים, ד. ובצירת ענבים וכל מיני פירות האילן. ומן הדין ראוי לעשותן דוקא ע"י פועלים נכרים.

ד. החרישה היא מלאכה מסופקת, אם היא אסורה מן התורה בשביעית או שהיא מכלל מלאכות דרבנן. על כן פרסמנו שאין היתר לחרוש ע"י ישראל רק דוקא במקום דחק גדול ודוקא ע"פ שאלת חכם.

ה. מפני שכל דבר ההיתר הוא באמת רק מפני הדחק העצום, ובתורת הוראת שעה, על כן הנהגנו שלא לנטע נטיעות חדשות כלל, מפני שכל מגמתנו היא להגן על הישוב שכבר נשתכלל, שלא יהרס ע"י הפסקת העבודה והמסחר בשביעית, לפי המצב הירוד והנורא שהישוב עומד עליו כעת, עד בא עת לחננה בישע אלקים. אע"פ שמצד הדין הנטיעה היא מכלל המלאכות, שלדעת כמה מרבותינו הראשונים הן אסורות רק מדרבנן, והיה ראוי להקל אחר המכירה לעשותה גם ע"י ישראל מ"מ מפני, שההשערה היא תמיד, שע"י מציאת נטיעות חדשות לא תצא קלקלה למעמד הישוב, הוזהרנו להחמיר בה עוד יותר מבשאר מלאכות, שהן ע"פ ד"ת חמורות ממנה, מפני שהן נוגעות יותר למצב הישוב.

ממוצא כל הדברים ידעו כבוד הדרתם, שאמנם ראוי לנו למחות על כל הנהגת הפועלים והעסקנים בעסקי קרקעות הכל, שהם אינם באים כלל לדרוש ממני על פרטי המלאכות, איך להתנהג, כמו שערים כן שלומי אמוני ישראל, האכרים הפרטיים, וק"ו שחובה עלינו למחות על מה שהם פורצים גדר ונוטעים בעצמם, בלא שום שאלת חכם, מה שהוא ההפך הגמור ממה שהתעתי במכתבים שכתבתי בשעת פרסום ההיתר ובמבוא לספר שבת הארץ, אשר פרסמתי למטרה זו.

והנה מצד הדין הנוטע בשביעית באיסור יעקור, אבל כפי האמור אי אפשר לי להורות."

בסי' ע"ג:

"...והלא זה דברי, כי עצם היתר המכירה הרי הוא רק בתור הוראת שעה ושעה"ד להציל את ישובינו מבלין ח"ו, ואנחנו כוללים בשטר המכירה את כל הקרקעות שיהיו נעבדים. באין הפרש בין עבודה לעבודה, רק שאני תמיד מבקש מהשואלים למעט בכ"מ דאפשר בעבודה בשביעית, וביחוד ע"י יהודים, רק לשמור את הקיים ולהסתפק בהכרח ביותר..."

בסי' ע"ד:

ב"ה, עיה"ק יפו ת"ו, כ"ט טבת תר"ע.

לכבוד הועד הנכבד בעקרון ת"ו.

שלו' וברכה.

אתכבד בזה להודיעם, שיודיעו גלוי לכל בשמי, שאחר שחקרתי אצל מומחים בקיאים נתברר לי, שאם רק יחרש כראוי להשמדת העשבים או אין שום חשש היזק מצד קרקעות השובתים ליתר הקרקעות, וע"ז באו המומחים הנ"ל בהח"ו. ע"כ אע"פ שגם להתיר חרישה קשה לכל מי שיש בידו בכלל לקיים המצוה כתיקונה, מ"מ בחרישה בזו, שתהי' רק לכונת השמירה, (על הבעלות של הקרקע), ולא לצורך הקרקע עצמה, ושתיעשה ע"י שינוי וע"י נכרי, יש להתיר במקום דחק כזה. אבל חלילה חלילה לשלח יד לבטל את אותם השובתים, המזכים אותנו במצות קדושת הארץ כמצוותה, ולא ינקה כל הנוגע בהם. ולפני זמן צמיחת העשבים כשיהי' קרוב החשש של היזק ע"י הנכרים או יחרשו ע"י שינוי כנ"ל, דוקא אז ולא קודם לכן.

ואבטח באחינו היקרים שלא יבטלו את דברי הנ"ל, האמורים באמת ובדק לקדושת עם ד' ואה"ק, ויבטלו מלבם כל ריב וקטטה, ויעשו אגודה אחת לשם ד' ובנין אה"ק לכבוד ותפארת.

כמובן שהי' חרישה זו דוקא שלא בזמן החרישה הנהוגה, כדי שיהי' ניכר גם מצד הזמן, שאינה בשביל הכנת זריעה כ"א למטרת השמירה. גם אין להקדימה כלל יותר מזמן ההכרח הגמור, כי באלו אמור מאחרין ולא מקדימין. הש"ית ירומם קרן...

(המשך בעמוד י"ד)

הרב אברהם יוסף שפירא

ועדת חקירה על רצח מליון עוברים!

לא יאומן כי יסופר: למעלה ממליון הפלות בוצעו במדינת ישראל בשלושים ושמונה שנות קיומה. בהוראות רבה ניתן לקבוע, כי רק חלק קטן ממספר זה היו הפלות חיוניות ממטעמי רפואה — מטעמים שיש פעמים שגם בהלכה ניתן בהוראות רב להי תחשב בהם. אולם, החלק האדיר של ההפלות בוצעו שלא לצורך. מבצעי ההפלות מנעו ממליון יהודים לבוא לעולם. נתון מזעזע ומחריד!

קשה לומר את הדברים, אבל הם צפים ועולים מאליהם:

חוקרי השואה סבורים שמלבד ששת המליון היהודים, שהושמדו ע"י הצורר הנאצי ימ"ש מצאו את מותם בשואה גם מליון עד מליון וחצי ילדים יהודים.

אלו לעומת אלו:

בשואה נרצחו בידי הצורר הגרמני מליון ילדים יהודים.

במדינת ישראל נרצחו מליון עוברים יהודיים — נפשות קימות על־פי כל דין חוק — ע"י גניקולוגים ואמהות חסרות־לב. פרעה לא גזר אלא על הזכרים — מבצעי ההפלות ביקשו לאבד את הכל!

הנתון של מליון הפלות שבוצעו במדינה מאז הקמתה חמור עוד יותר על רקע תוצאות המחקרים הדמוגרפיים שפורסמו לאחרונה. מחקרים אלה מצביעים בברור על נטיה לירידה דראסטית ומתמדת במספרם של בני־עמנו.

הכנסת מן הדין שתתחיל כבר עכשיו לנסח את כתב המינוי לחברי ועדת־החקירה שימונו לחקור כיצד קרה שעמנו הלך ופחת ואיש לא נתן ליבו לכך. האין מורא ההיסטוריה עלינו?

הכל מסכימים, כי החוק בישראל הוא מן המתקדמים והליברלים בעולם בכל הקשור לביצוע הפלות. גם לאחר תיקון החוק בשנת 1979 על־פי דרישות המפלגות הדתיות — עדיין נשאר החוק הישראלי, לצערי, חוק ליברלי ומתקדם ביותר. התיקון בחוק, למען האמת, לא בא כדי לומר שאנו מסכימים עם ארבעת הסעיפים שקדמו ל"סעיף 5" הידוע. לגמרי לא. אז, כשעתע, באנו רק למחוק סעיף המתיר רצח ללא הסואה.

מומחי רפואה טוענים, כי למעלה מ־25 אחוז מכלל הגניקולוגים בארץ — והאמינו לי, שבישראל יש יותר ממניין גניקולוגים — מבצעים הפלות באופן פרטי ולא חוקי. כאשר הובאו לפני נתונים שהוכיחו כי לאחר תיקון סעיף 5 לא זו בלבד שמספר ההפלות לא ירד, אלא אדרבה עלה — הגשתי שורה של שאילתות לשר הבריאות ולשר המשטרה. ביקשתי לדעת, ממשרד הבריאות וממשרד המשטרה האומנם הם פועלים לאכוף את החוק? האמנם העמד עד היום לדין רופא שביצע הפלות שלא כחוק? כצפוי התשובה היתה שלילית.

שומו שמים: וכי יתכן, כי בישראל בה מבצעים מדי שנה קרוב ל־10,000 הפלות לא חוקיות — לא יובא לדין ולו רופא אחד?!

האין הדבר מעיד, כי משרד הבריאות והמשטרה זלזלו בצורה גסה באחריותם לאכוף את החוק.

לא פעם אחת התרעתי מעל דוכן הכנסת, כי לאחרונה מתפתחות 2 נורמות של התייחסות לחוקים במדינת־ישראל. נורמה אחת לכלל החוקים שאותם מקפידים לאכוף, ונורמה שניה של סלחנות וזלזול כלפי חוקים שיש בהם איזה שהוא ריח של יהדות, של מסורת־ישראל. חוקים אלה, אליבא דאלה שחייבים להקפיד על אכיפתם, הם בבחינת "חוק־ולא יעבור", או אם תרצו "הלכה — ואין מורין כך".

אם הממסד הרפואי והרופאים המבצעים הפלות שלא כחוק בגלל תאוות־בצע היו יודעים, כי מצפה להם משפט, כי יש חוק, כי יש דין ויש דיין — כי אז התופעה של הפלות לא חוקיות היתה נעלמת כמעט לגמרי מנוף חיינו. אם היתה ננקטת מדיניות של יד חזקה כלפי גניקולוגים עבריינים, כי אז יתכן ויעל שריקי היתה עמנו בחיים.

המקרים הטראגיים לאחרונה מחייבים אותנו להתייחס למערכת החינוך בארץ. מערכת זו מנוטולת לאסונו מחינוך לערכים יהודים מקוריים. מערכת החינוך תרמה תרומה גדולה מאד לאיבוד הערכים הנפלאים ביותר של עמנו. המשפחה — אחד הערכים המקודשים ביותר. המשפחה שהיתה הבסיס לעם; המשפחה שהיתה הכתר של החברה היהודית בכל הגלויות — כאן, במדינת־ישראל עשו הכל כדי להרוס אותה, כדי לפורר אותה, כדי להוריד אותה לשאול תחתיות.

האם בגלויות ישראל, במזרח ובמערב, בצפון ובדרום, בתנאים הקשים ביותר שמענו על מעשי רצח? על הפלות? על הריגות? על סיפורי זוועה? תמיד ידעו לטפח את המשפחה בחן ובחסד ובהרבה מעשי גבורה ומסירות־נפש.

מתוך רצון לחיקוי זול באו "מעצבי" החינוך והסירו את נזר התפארת וחרטו על דגלם את סיסמאת ההרס והשואה: ככל הגויים בית־ישראל, התוצאה: "הבור ריק ואין בו מים" — "מים" בבחינת תורה — אין בו, אבל "נחשים ועקרבים" יש לרוב!

המקרים הטראגיים שהיו לאחרונה מחייבים אותנו למספר מסקנות:

א. לבחון מחדש את חוק ההפלות במגמה לשנותו לכיוון ההחמרה, באופן שרק הפלה המתחייבת כתוצאה מסיכון בריאותי מוכח — תותר.

ב. משרד הבריאות והרשויות האחראיות לאכיפת חוקים חייבים לנהוג מדיניות של יד קשה כנגד מפירי־החוק המבצעים הפלות לא חוקיות ולכל דיכפין.

ג. חייבים להעמיד לדין את אותם רופאים פורצי־החוק ולהענישם בכל חומרת־הדין.

ד. חייבים לערוך בדק בית בכל מערכת החינוך.

יד ההשגחה בדבר, שהאירוע המזעזע שהיה לאחרונה ובשלו נסערנו היום אירע בשבוע בו קראו בבתי־הכנסיות את פרשת שמות. פרעה מלך מצרים, הוציא צו מחייב לביצוע הפלות מלאכותיות והרג ילדים יהודיים: "ויאמר מלך מצרים למילדות העברית: וראיתן על האבנים אם בן הוא והמיתן"

(המשך בעמוד י"ד)

הרב מנחם פרוש

שאלו שלום ירושלים

מעשי המרור הבלתי פוסקים בעיר העתיקה בירושלים, בזה שיהודים שלווים ושקטים מקרים באכזריות, כמו המקרה שקרה בשבת לפני שבועיים, מחייב אותנו לקיים את הדיון הזה במליאה ואצל כל הגורמים הקובעים. אחרי מה שקרה לפני שבועיים, שאינני כלל מקרי, כששוד לא התאוששנו מרצח אליהו עמדי זכר קדוש לברכה, עוד לא נרפאו והאבקים עוד ביסוריהם הגאון הרב משה מאיר פרג והרב דוד ליפשיץ, אסור לנו להשלים עם המצב. כשאלת השאלה האם השלמנו עם זה שנגור עלינו לחיות עם המרור בתוככי ירושלים העתיקה? לא ייתכן שיהודים יהיו בסכנה. לא ייתכן שהליכה בעיר העתיקה בירושלים, הליכה לכותל המערבי, תהא בסכנה.

שמונה עשר שנה לא קרה מה שקרה בשנה האחרונה, מה שקרה בחודשים האחרונים.

אהיה אחרון בין האחרונים אשר אמתח ביקורת על המשטרה, יש להעריך שהיא עושה את המכסימום בכוחות שניתנים לה, באפשרויות שניתנות לה, במשאבים שמעמידים לרשותה, ובמדיניות שקובעים לה, כי המשטרה היא זרוע מבצעת.

מתוך זה שאני עוקב אחרי ההתרחשויות, חייב אני להודות לשר המשטרה, למפכ"ל ולמפקדה של ירושלים, על עירנותם ועל האופן שבו הם ממלאים את תפקידם בנסיבות שנקבעו למשטרה.

בדברי אני רוצה שוב להעלות את ההצעה שהעליתי בהזדמנויות קודמות, לתת למשטרה את האמצעים הדרושים לכונן בעיר העתיקה בירושלים יחידה משטרתית קבועה עם כל הכלים הדרושים, כלים קבועים, כדי לבלום את הטרור המשתולל. שמעתי איך שמגיבים. וכי יש למשטרה אפשרות להצמיד שוטר לכל אחד? ברור שלא לזה מתכוונים ומתכוני כאשר מגיבים הגבה זו. וכי יש מי שמציע להצמיד שוטר לכל אדם ולכל חצר? אבל ברור, ללא כל ספק, שבאמצעים הקיימים כאשר למשטרה אין המשאבים הדרושים כדי להקים יחידה משטרתית והיא מסתפקת בנורמות הקבעות של העמדת שוטרים בשכונות השונות, וגם בעיר העתיקה, וכימי מתוח מעבירים כוחות משכונות אחרות לעיר העתיקה — זה לא פתרון. עלינו לדעת שגם העברת יחידה של משמר הגבול לזמן מוגבל, גם זה אינו פתרון.

הצעתנו היא להעמיד לרשות המשטרה את המשאבים כדי שהיא תבנה יחידה משטרתית אשר תשקוד בכל הדרכים ובכל האמצעים לשמור על הסדר, למנוע ולהרתיע מי שירהיב להפריע לסדר, כל מי שמשתמש בסכינים ומתנכל להולכים בדרכים, עליהם לדעת שהמשטרה תגמול להם עבור התנהגותם.

לא נהיה כנים עם עצמנו אם לא נעלה גם הפעם, במלוא הבהירות החריפות, דאגתנו למה שנשתנה בשנה האחרונה לעומת שמונה־עשרה השנים הקודמות לאחר מלחמת ששת הימים.

כפי הנראה, הערבים חשים כאילו במהכוון חל שינוי במדיניות כלפיהם. איך הגיעו הערבים למסקנה זאת — יש לבחון, אבל עובדה היא שאנו רואים מתוך המציאות שחדלנו להרתיע את הערבים, חדלנו לנקוט כלפי הערבים אותם האמצעים אשר נהגנו לנקוט בעבר, כאשר אי פה, אי שם הרהיבו הערבים לבצע מעשי טרור. בעבר ננקטו עונשים מיידיים. מהמקום אשר ירה או יצאו המיבצעים נתפסו מיד חשודים. הטילו פחד, אשר לא כן כיום. הרי זה לא פשוט כלל, כאשר כמעט באותו מיתחם בסביבת שער שכם קרו המקרים אשר קרו השנה. כפי שפורסם, בעלי החנויות הסמוכות עומדים מן הצד, לא זזים, לא תופסים ולא מגיבים כאשר תוקפים סכינים בהלכי הכבוד שקטים. האם לא היה מקום להגיב כפי שהגיבו בעבר כלפי המקומות שלידם בוצעו מעשי טרור? אם יבוא מישהו ויפריך את ההנחה הזאת שאני אומר, יבוא ויסביר למה אם כן חל השינוי לעומת 18 השנים הקודמות, מה נשתנה ולמה נשתנה.

מתוך הכרת המנטליות הערבית, הרי אין ספק שרק היד הקשה, המרתיעה היא זאת שתבלום את מעשי הטרור. ברור מעל כל ספק שמדיניות ליברלית ויחס ליברלי רק מעודדים את הערבים הטרוריסטים השואפים לכלותנו, חלילה. אינני מתכוון, חלילה, ליצור מתחים עם הערבים. גרתי בתוככי העיר העתיקה, משפחותינו היו גרות בשכנות עם הערבים, ואנחנו יודעים שיש צורך לחיות בשלום אתם, אבל כאשר מישהו מהם מתפרע, הוא צריך לבוא על עונשו.

על הממשלה, על הקבינט הבטחוני ועל משרד הבטחון להגיע למסקנה — ויפה שעה אחת קודם — איך מחזירים את המצב לקדמותו בעיר העתיקה בירושלים, כפי שהיה כ־18 השנים הקודמות.

חושבני שזאת חובת כולנו לבנות ולשרש את התופעה של איש כל הישר בעיניו יעשה, ואני מייחס זאת לתגובה מצד צעירים יהודים מסויימים כלפי ערבים. גם אחרי שמסבירים את הזעם למראה השתוללות הטרוריסטים הערבים, עם כל ההסברים על השינוי שחל בתגובת השלטונות כלפי הטרוריסטים — שום דבר לא יכול להצדיק שאיש כל הישר בעיניו יעשה, דבר שלא רק שאינו תורם לבליעת הטרוריסטים הערבים, אלא אף ההיפך מזה: זה מעורר יצרים ומבצבים, אשר מי יודע לאן הם עלולים להוביל.

גם אם אנו שוללים שלילה מחלטת מעשה תגמול שכל אחד עושה על דעתו, קשה היה לסבול כיצד כלי התקשורת דיווחו במוצאי שבת, אחרי ההתקשות שאירעה לפני שבועיים, וכך גם ביום הראשון, והציגו את הדברים בצורה אשר צרמה מאד את אזנו של המאזין, כאילו בעיית הבעיות של ירושלים איננה היהודים שבהליכתם בעיר העתיקה בירושלים הם עלולים לסכן את חייהם, אלא מה עושים כדי להגן על הערבים השלוחים המסכנים. כפי שאמרתי — אני חוזר ומדגיש זאת — אנו מגנים מעשי תגמול על ידי בודדים, אבל הפרופורציה כפי שהוצגה בכלי התקשורת היתה תמוהה מאוד.

ובהזדמנות זו שמדברים על ירושלים העתיקה קשה לי לסיים דברי בלי להזכיר במלוא החריפות את השיטה בה נהגו מאז מלחמת ששת הימים — הפקעת חצרות, שהן גם נכסים יקרי ערך, מהתושבים, ממוסדות התורה ומהכוללים ששכנו בעיר העתיקה דורות שלמים. נעשה כאן עוול משווע נגד מוסדות הישוב הישן, אשר השקיעו דמים ויש השלכות בטחוניות חמורות לכך.

אנחנו צריכים לראות את המציאות כמו שהיא, ואני מוצא הזדמנות להדגיש דברים שאמרתי בנושא זה בהזדמנויות קודמות ולא הובנו כראוי. או שהיו מעוניינים להבין אותם אחרת ולשים בפי דברים שלא התכוונתי אליהם. אסביר דברי, עמדתי ברורה מאז ומתמיד. חלילה וחלילה שיחשדו בי כי אני מרשה לעצמי לקרוא ליהודים לסכן חייהם וללכת במקומות מסוכנים בגלל טרוריסטים למיניהם. לא נעלמה ממני התודעה הבסיסית, משמעות חיי יהודי ונפש אחת מישראל, אני חוזר על מה שאמרתי או האסכיראת הנושא במלוא הבהירות:

"כל מי שמכיר את עברה של ירושלים העתיקה יודע שהישוב היהודי השתרע בכל רחובי העיר העתיקה, ואם מחוץ לחומת העיר העתיקה ישנן חצרות כמו בתי אונגרין, בתי ורשה, בתי ראנד, בתי ויטנברג, בתי רייסין, וכדומה וכדומה, בדיוק באותם שמות היו חצרות מאוכלסים יהודים בעיר העתיקה, וכל זה נקרא כיום "הרובע המוסלמי". באותו רובע, שנקרא כיום בשם החדש "הרובע המוסלמי", היה ישוב רבי חברון, שהתחיל עוד בשנת תקע"א — 1810, על ידי יהודים חברונים. במשך דורות גרו ברחוב חברון אלפי עולים אשר עזבו את הגולה במשך המאה הי"ט, ונוסדו בו למעלה מעשרה בתי כנסת ובתי מדרשות, כגון: ישיבת "תורת חיים", ישיבת "חיי עולם", שני בתי מדרשות של הספרדים המקובלים, "בית הכנסת החדש", כפי שהוא נקרא אז, בית הכנסת "קהילת ישורון" של כולל "ורדסק", שני בתי הכנסת ההתגריים — כולל "שומרי החומות", בית הכנסת "ציון המצוינת" של יוצאי מדינת אוסטריה, בית המדרש "אוהל יצחק", בית המדרש "נפש חיה". מי שיודע את כל השמות האלה, יודע עד כמה הם מרגשים ועד כמה דורות היו קשורים אליהם. ואיני מונה כעת את המוסדות הגדולים של ישיבת "עץ חיים" וישיבת המקובלים "שער השמים", שהיו מה שנקרא כיום "הרובע היהודי".

ויעניין אתכם ללא כל ספק אם אצטט מכתבי המגיד הירושלמי הנודע, הרב בן ציון יאדלר, שנולד באותו זה בשנת תרל"ב — 1872 — וגר שם בימי נעוריו. הדברים מובאים בהקדמה לספרו "בטוב ירושלים" והם מתארים בתמציתיות את העובדות, וכך הוא כותב:

"הדוד שאני מצאתי היו כולם דרים בעיר העתיקה, ובזמני התחילו לבנות בתים מחוץ לעיר וכל רוב מנין ומנין של הישוב היה ברחוב שנקרא: 'רחוב חברון' (להזכיר תמיד זכות 'ישני חברון') היינו ברחוב היהודים ולמטה על יד שערי 'בית המקדש' שכל היראים שעברו ושבו ברחוב זה היו משתחוים נגד שערי בית המקדש... עד שער שכם..." ובמקום הזה היו "שתי הישיבות הגדולות 'תורת חיים' ו'חיי עולם'... ובשטח הזה היו חמישה ועשרים בתי מקואות, ובתי הכנסיות של 'שומרי החומות'..."

עלינו לדרוש — וזה שאני דורש כאן — לפעול להחזרת הרכוש היהודי לבעלים היהודים, אין אני מרהיב להסיף לסכן חיי אדם ואני רק מבקש החזרת הרכוש היהודי. אם יחזירו את הרכוש היהודי, איני דורש לעשות זאת בהסתערות, אני מבקש לעשות את זה בטקטיקה הדרושה, כי החוק לצידנו, הקושנים בידינו. אם יחזירו את הרכוש היהודי ליהודים ואת הבניינים של המוסדות היהודיים ליהודים, אין ספק שתהיינה לזה השלכות בטחוניות, כך שנוכל ללכת בעיר העתיקה ונוכל לגשת לכותל המערבי בלי פחד ומורא, ונזכה, בעזר ה', שירושלים עיר הקודש תחזור אלינו במלוא תפארתה בביאת המשיח.

(דברים בכנסת)

הרב נ. א. טוקצינסקי

על זמני השקיעה בארצנו

ב"המודיע" מיום עש"ק פ' וכת דשא[?], הופיע מאמר עם "לוחית חודשית" כי גם בארצנו הק' יש הפרש בזמני השקיעה ממקום למקום עד ל־9 דקות. ואחרי שנתבקשתי הנני עונה זאת כמובן אחרי בקשת סליחת בעל המאמר.

המאמר מסביר ומוכיח בצדקת ידיעה מרשימה זו, אבל יש לגלות לקהל הקוראים וגם לבעל המאמר, כי אלפי המשתמשים בלוח דינים ומנהגים מאאמו"ר הגרי"מ טוקצינסקי זצוק"ל וזאת מעל שמונים שנה! רואים וקוראים בלוח שנתי זה את ה"כללים לטבלאות" שבשלהי הלוח את ההפרשים בערי ומושבות ישראל השונים לזריחה השקיעה, ובו גם כתוב כי בטבריה מתקדמת השקיעה באמצע החורף קרוב ל 9 דק', והזריחה מתאחרת בחיפה באמצע החורף קרוב ל 13 דק'! ואשר לוח זה מופיע בעזה"י משנת תרס"ה.

כן יש "לגלות" כי כל אלה שבידם הספר בין השמשות מאבי מורי זצ"ל ואשר הופיע בשנת תרפ"ט, יש בו טבלאות השעות הזמניות לכל יום וכן ההפרשים כזמנים בין ירושלים לשאר ערי ומושבות ישראל וכללים לטבלאות וההפרשים.

צדק בעל המאמר כי הסיבות הגורמות הפרשים לזמן השקיעה הוא: 1. המיקום בכיוון מזרח מערב, 2. דרום צפון, 3. גובה המקום. אולם מציין את גובה ירושלים, לגבי ההבדלים למקום אחר, בגובה כ800 מטר. ואת לדעת כי הזמנים לירושלים חושבו לפי גובה ירושלים 750 מטר. כי הוא הגובה של העיר העתיקה בירושלים, אמנם גם בעיר העתיקה ישנם שני גובה כי ירושלים נמצא בהר וגם הרים סביב לה. אפשר לציין הגבהים בעיר העתיקה: הר הבית 744 מטר, מגדל דוד 764 מ', החומה 770־750 מ', הר ציון 763 מ', ואבא הרב זצ"ל חשב הממוצע של 750 מטר גובה (מפני הים).

אמנם בהתרחבות ירושלים, אחרי חשוב ופרסום הטבלאות והזמנים, נמצאת רחוב יפו במחנה־יהודה ברום 815 מטר ובריכת המים ברוממה 831 מטר, אבל אבא ז"ל לא שינה הטבלאות חישוב זמני ירושלים למעלה אחת 4 דקות, כי אין לחלק עיר ומקום אחד לזמנים שונים וע"י לבלבל ולהכשיל ברדת מישהו או בעלות מישהו אחרי קבלת או יציאת השבת, ובפרט כשההבדל הוא פחות מחצי דקה מקסימום. אם ההבדל גדול, כגון העיר חיפה למטה והר הכרמל הגבוה כ 500 מטר, כמובן שיש שנוי בזמני השקיעה. ולכן אם מחשבים הפרשים בין ירושלים למקום מסוים מחשבים בגובה ירושלים 750 מטר.

המאמר ממחיש זאת כהבדל קיצוני את בית שאן, ומסביר כי לפי החישוב מגיע להבדל של יותר משמונה דקות (עדיין לא 9 דקות).

לאמתו של דבר בית שאן היא 98 מטר־, כלומר, מתחת לפני הים, וההבדל בין ירושלים אשר בהר לבית שאן הוא 750 + 98 = 848 מטר ולא כ־1000 מטר, ואפילו אם חושב בטעות זמני ירושלים בגובה 800 מ' הרי ההבדל כ 900 מ' בלבד. ויוצא חשבון ההבדל בין ירושלים — בית שאן: מזרח ירושלים כרבע מעלה — 1 דקה, צפון ירושלים כשלשת רבעי מעלה כדקה וחצי, כ 850 מ' הבדלי גובה כ 5½ דקות סה"כ 8 דקות, וכך גם לפי"ח הספר שמסתמך בעל המאמר והוא "זמני ההלכה למעשה" ליום 1 לינואר הבדל 8 דקות (ולא 9 דקות).

ואילו הבדל קיצוני יותר היא העיר טבריה, הנמצאת משהו יותר מזרחה מבית שאן ואילו צפונה מבית שאן היא כרבע מעלה נוספת, כלומר כמעלה אחת צפונה מירושלים, וכן טבריא נמצאת 208 מתחת לפני הים, ולפי"ז ההבדל גובה ירושלים־טבריה 208 + 750 = 958 מטר.

ויוצא חשבון ההבדל בזמני השקיעה מירושלים לטבריה:

מזרח ירושלים מעל רבע מעלה — 1 דקה, צפון ירושלים מעל מעלה אחת — 2 דקות, הבדל גובה מירושלים 958 מ' — 6 דקות, סה"כ ההבדל בין ירושלים לטבריה באמצע החורף 9 דק', וכך כותב אאמו"ר בלוחותיו השנתיים ובספרו בין השמשות וכל זה בלי עזרת המכשירים המודרנים, וכך כותב גם "זמני ההלכה למעשה" בחושב עם המכשירים המודרניים כאילו.

יש לציין כי גם זמני ההלכה למעשה מהרב ידידיה מנת מביא דעתו של אבא זצ"ל ומוסיף כי לרשותו עמדו כלים... מחשבים אלקטרוניים..., ובכל זאת בלי המכשירים האלו כותב גם אבא את אותן ההבדלים וכל זה לפי שיטתו ותשוביו ובעזרת חבריו מישיבת "עץ חיים".

ולסיכום מביא המאמר כי לוחות ירושלים מיועדים אך ורק לירושלים, והרי ברוב הלוחות ובעתונים כולל "המודיע" מופיעים זמני הזה"נ לערים נוספות בארצנו הק', והאם אחרי כל זה יש מי שחושב כי הזמן אחיד לכל הארץ?

זאת ועוד בעל המאמר מביא גלוי נוסף שיש הכרח לדעת זמן השקיעה בכל מקום, ואם נולד בשבת אחה"צ עם שקיעת החמה אם לא נדייק אפשר להגיע לידי חלול ש"ק וכו'.

והנה רבותא יתירה היה יכול להשמיענו, שאם לא מדייקין לזמן השקיעה בכל מקום הרי אם נולד התינוק ביום ששי כמה דקות אחר השקיעה אין למולו ביום עש"ק שהוא לפני זמנו (ביום השביעי להולדו) וכן לא ביום ש"ק, דהרי כמה דקות אחר השקיעה הוא ביה"ש וספק יום ספק לילה ושמא עדיין יום עש"ק ואין למולו בש"ק, דאין שבת דוחה מילה שלא בזמנה, ולכן נמול ביום ראשון ולכן יש הכרח לדעת שעת השקיעה המדויק לכל מקום ומקום.

ואת לדעת כי שעור הזמן לאחר השקיעה לגבי יום המילה יש הבדל בין קיץ לחורף דיש הבדל באורך הנשף, ובקיץ שהיום גדול הנשף אורך יותר ובחורף שהיום קצר הנשף קטן יותר. וכמתני' (שבת קלז.) קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה וכו'.

וראה גם ספר בין השמשות פרק ד'. ולכן כשנולד תינוק בעש"ק או בש"ק לפנות ערב יש הכרח לדייק מאד על שעת הלידה ובפרט על יציאת ראש התינוק כדי לדעת מתי למולו בעש"ק, ביום ש"ק או ביום ראשון.

בחיפה: השקיעה — ביום בינוני כמעט שוה לירושלים. [ובהר הכרמל מתאחרת, בשביל הגובה, עפ"ר כ־3 — 2 דק'. באמצע החורף מתקדמת בקרוב ל־5 דק'. ובאמצע הקיץ מתאחרת קרוב ל־5 דק'. והזריחה מאוחרת מירושלים ביום בינוני קרוב ל־7 דק'. באמצע החורף קרוב ל־13 דק'. ובאמצע הקיץ האחור רק ערך 3 דק' (בהר הכרמל מתקדמת הזריחה בקרוב ל־3 דק').

בטבריה: (מבלי להתחשב עם פני ההרים שבסביבה) — בימים הקרובים ליום הבינוני ההפרש מעט מעיר. גם בקיץ אין ההפרש גדול אז מתקדמת הזריחה ומתאחרת השקיעה בקרוב ל־1 דק'. אבל בחורף יש הפרש מסוים. השקיעה מתקדמת קרוב ל־9 דק'. והזריחה מתאחרת קרוב ל־4 דק'. (וכמבואר כ"ז בכללים שבסוף ספרנו "בין השמשות").

מתוך המבוא ל"לוח ארץ ישראל"

هكذا من الأصل

חידושי מהר"ם שיק סנהדרין־מכות

ליום ההילולא ר"ח שבט

מבלים לא היו התהומים מגוד־רים בין הפרשנות וההלכה ואין כל יסוד להבריחם של הדברי הקודות, הפוסקים הולך את גדולי ההוראה לפוסקים לפרשנים, שכן אין הפוסק יכול להגיע לפסק הלכה בשאלה שאינה מפורשת בש"ע אלא לאחר בירור מקור ההלכה בגמרא, לעקוב גם אחר השקלא וטריא.

היתה זו גם אחת הסיבות שהיהדות הנאמנה שללה בתכלית הקמת בתי מדרש לרבנים, שכן רק לאחר לימוד של שנים רבות בי־שיבות, גמרא יחד עם פירוש רש"י והתוספות רק לאחר שהתלמידים מילאו כריסם בהבנה סוגיות הש"ס בעיר הם יכולים לגשת ללמוד ההלכה הפסוקה, וזאת כהמשך לימוד הגמרא ורק בדרך זו ניתן לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכ־תא.

דוגמא בולטת הלא הם ספריו הקדושים של מהר"ם שיק, שנח־שב כאחד מגדולי הפוסקים בדור שאחרי החתם סופר ועם גילוי חי־דושיו על מסכתות הש"ס, וכמעט מדי שנה לקראת יום השנה לפטירתו אנו זוכים לכרך נוסף מכתביו חידושיו המשמשים דוגמא לבירור הסוגיא עם מפרשיה, ורק לאחר מכן ניתן להגיע לסיכום ההלכה, על יסוד הכרעות השולחן ערוך ונושאי הכלים עד גדולי הדורות האחרונים.

במשך מאות השנים האחרונות התחכם העולם התורני לאורו של מהר"ם שיק, שהנחיל לנו את מאות תשובותיו המקיפות ארבעת חלקי השו"ע, והכרעותיו משמ־שות יסוד לפוסקים הבאים אחריו להסיק מתוכם פסקי הלכה גם להלכות דומות.

מנעוריו נשא מהר"ם שיק והוא עודנו נער, את נפשו ללמוד תורה, משמשע כי בעיר פרעשבורג קיי־מת ישיבה גדולה, ובה מרביץ תורה בעל חתם סופר נשא את רגליו והלך רגלי מעיר לעיר ומע־יירה לעיירה עד אשר הגיע לפ־רעשבורג, יומים לפני יום הכפורים. ביום הקדוש, לאחר תפילת מוסף, נהג החתם סופר לשוחח בהלכה עם תלמידיו והנער נמוך הקומה שהאזין למשא ומתן שהתנהל בין החת"ס ותלמידיו השמיע הערתו בקול רפה. לשמע דברי הנער משה פנה אליו החת"ס ושאל לשמו ולמקומו.

מאותה שעה ואילך נקשרה נפשו של התלמיד לרבו למשך שנים ארוכות. שש שנים שהה הנער "משה" בישיבת פרעשבורג וכל אותה תקופה ישב על התורה ועל העבודה השתדל לא להפסיד אף הגה אחד מפי רבו שהטה אליו חסד והעיד אותו לסעוד על שלחנו בשבתות וימים טובים, זכות שלא היתה ניתנת אלא ליחידי סגולה בחורים מופלגים בתורה.

כן העתיר עליו שבחים הרבה ותיאר אותו כארגז מלא ספרים, שכן כליבד ההתמדה העצומה היה בור סוד שאינו מאבד טיפה, ובי־חוד שקד על תורת רבו, וחלק מחידושי "חתם סופר" על התורה שהובאו לדפוס לפני שנים רבות, נרשמו על ידו.

שמעו הגיע למרחקים וקהילות המפוארות פנו אליו וביקשו לה־תעטר בו והוא נענה להם. במקו־מות ששימש ברבנות למד ולימד, אולם זכתה העיר חוסט שכיהן בה כ"ו שנה ושמו נקרא עליו. נצר מגזע משפחתו הוא מהר"ץ דו־שינסקי כיהן אף הוא בעיר חוסט לפני עלייתו לירושלים.

מחוסט היתה מצודתו פרוסה לעבר כל מדינות אירופה, ואף מאר"י היו פונים אליו בשאלות הלכתיות. ותשובותיו שמספרם מגיע למעלה מאלף והם מקיפים את כל מקצועות התורה, נאספו בארבעה חלקי מהר"ם שיק שא־לות ותשובות.

נוסף על תשובותיו לכל הפונים אליו סידר חבור מקיף בחריפות ובקיאות על תרי"ג מצות כאשר הספר היה כבר מתוקן לדפוס, יצא לאור עולם ספר "מנחת חנוך" לרבי יוסף באבד מטרנופול, ורבינו שחשש מפני כפילות החליט לע־רוך מחדש את ספרו ולהשמיט הימנו את כל הקטעים שיש בהם חשש לכפילות. מהר"ם שיק בעצמו היה אומר כי בחצי ספרו הקדימו בעל "מנחת חינוך" ובסוף ימיו עסק בקיצור ספרו זה הוא ספר המצוות.

תשובותיו משמשות יסוד לפסקי הלכה להלכות דומות: אולם עם גילוי האוצר של חידושיו למסכתות לפנינו פנים חדשים לפירושי הש"ס. וזכות גדולה לנכדי מהר"ם שיק ובראשם הרה"ג ר' אשר אנשיל קליין ראש הכולל ע"ש מהר"ם שיק, בשיתוף פעולה עם "מכון ירושלים" בהנהלת הרב יוסף בוקסבוים, שזיכו אותנו בחידושיו של מהר"ם שיק שיאירו עיני לומדי תורה, ועד כה זכינו כבר למספר מסכתות. יתירה מזו הם אינם מסתפקים בהדפסת הכתבים שהגיעו אליהם באורח פלא, אלא כדי להוציא מתחת ידם דבר מתוקן הם משלבים חידושים על הש"ס מיתר ספריו אם משני כרכי השו"ת ואם מספר המצוות.

בשילוב החידושים לפי סדר המסכתות דף על דף וסידור לפי המסכתות, עסקו הרב אשר אנשיל קליין והרב צבי שאול בוק לגבי מס' סנהדרין והרב מנחם מנדל ויס לגבי מס' מכות. חברי הכולל ומתיבתא מהר"ם שיק, וכולם עשו מלאכתם נאמנה. היסוד כמובן היה כתב יד קדשו של המחבר אולם הם שילבו קונטרסים שהיו בידי תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם הם סדרו יפה את כתב יד קדשו שלא תהיינה שגיאות. הוסיפו מראי מקומות, ציונים והארות מספרי ראשונים ואחרונים. בהערות נזכ־רות לפעמים קושיות חזקות שנ־שארו בספרי האחרונים ללא תי־רוץ, ובאו על תיקונם על יסוד חידושי מהר"ם שיק.

חשיבות חידושי מהר"ם שיק על הש"ס שהם נתחדשו על ידו. תוך לימוד עם בני הישיבה והם מסודרים דף על דף. לפענ"ד אין כל אפשרות לבירור הסוגיה אלא עם המפרשים המסורתיים, אשר בסוף המסכתות וביחוד המהר־ש"א, וכדברי ה"חזון איש" המ־הרש"א הוא מתנה טובה לזכות בו הדורות הבאים אחריו — "והספר הקדוש הזה הוא מלא התעלות בדברים מוכרעים ועמו־קים, ומגדיל את האדם בעין עמוק ונבון". והוא מציין שגם רבי עקי־בא איגר לא הניח דבר מדברי המהרש"א.

אף מהר"ם שיק אינו זז בבירור הסוגיא ללא דברי המהרש"א, והוא שוקד להסביר את דבריו לפנינו עשרות חידושים הוא מת־חיל את בירור הסוגיא בדברי המהרש"א, ולאחר מכן הוא ממ־שיך בדברי ראשונים ואחרונים עד שהדברים מתבהרים לפנינו.

מסדרי המהדורה שלנו נטלו כיסוד את קונטרסי החידושים על המסכתות סנהדרין ומכות מהם שכתב בעצם כתב ידו מהם שנ־כתבו ע"י תלמידיו שומעי לקחו, אולם שולבו בתוכם גם חידושים בגמרא מתוך תשובות מהר"ם שיק וכן מספר המצוות, וכשם שיסודות הכללים בתשובותיו הובאו להסבר הסוגיות כך ניתן להגיע ע"י ליבון הסוגיות לסיכום ההל־כה, וכל יסוד חידושיו בש"ס ניתן להגיע לפסק הלכה.

הזכרנו שמהר"ם שיק משתמש בחידושי המהרש"א לבירור הסו־גיות ומדריך את הלומד כיצד לתרץ אותן. הנה לפנינו שיטת הסנהדרין נ"ט ע"ב על הגמרא "כי ביצחק ייקרא לך זרע". המ־הרש"א מקשה מהגמרא ביבמות על הפסוק "ויקרא שמו בישראל עד דאיכא כולו ישראל", ולכן גר אפילו אמו מישראל אינו יכול להיות דיין אצל חליצה, ואם כן דורשין דבי"ת משמע כולו. ורבינו מתרץ על יסוד דברי הגמרא (סנ־הדרין ט ע"ב) המלמד חבירו תורה כאילו ילדו, שגם הגידול והלימוד חשוב כמו לידה, כלומר שלא מצד הלידה לבד יש יחס אבהות אלא גם מצד הלימוד והגידול, וזה היה ההבדל בין יעקב ובין עשיו, עשיו היה אמנם בנו של יצחק אולם לא למד ממנו, בעוד שיעקב היה גם בנו של יצחק וגם למד ממנו והלך בעקבותיו.

בספר שלפנינו כמה וכמה חלקים. מהם חידושים שסודרו לדפוס למעשה ע"י המחבר עצמו והובאו כבר לדפוס ובאלו אי אפשר לשנות אלא ציון מראי מקומות. אולם העמל העיקרי היה בסידור החידושים שהגיעו אליהם מכמה מקורות מהם שחותם המ־קוריות טבוע עליהם. והוא מזכיר גם את אלה שעוררו את השאלות הנדונות על ידו והציגו את הקו־שיות, ולכן חשיבות לחידושים אלו באשר אנו יודעים מי ומי השואלים וניתן לנו לקבוע עדיפות לגבי החידושים, כמה חידושים הגיעו אלינו בכמה נוסחאות והמ־מהדירים עשו את מלאכתם נאמנה להוציא את הנוסח המתוקן ביותר.

כמובן שחשיבות מיוחדת לחידושים שנרשמו על ידי המחבר בדרך הלימוד, בציון שם השואל, וכך אנו מוצאים בין אלו שבא אתם במגע של הלכה רא"י גליק מטאלטשוב רבי יהודה גרינוולד, רבי אהרן שמואל אסאד, זצ"ל.

עמל עצום הושקע ע"י המה־דירים והמסדרים בהבאת כתבי רבינו לדפוס, באמצעות מכון ירושלים. רבי שמואל הלוי וואזנער אב"ד זכרון מאיר נטל את עמודי ההגהות של הספר ולמד אתם לפני תלמידיו ובהסכמתו שהעניק לספר זה הוא מציין בהתרגשות ש"זכה הדור זכה מכון ירושלים ונכדי מהר"ם שיק להוציא חידושים נפלאים אלה לאור עולם, ולהע־לותם על שולחן מלכים, ומתוך נסיונו שהחידושים היו זמן קצר אצלו נוכח בחשיבותם כדבריו "ראינו דרך למהדנו נפלאות מתורתו של משה".

אל תמנע טוב מבעליו. הרה"ח ר' שמחה בונם קליין, שקנה את עולמו בהרחבת גבולות ירושלים, ע"י הקמת קרית מטרסדורף ואר־נסדורף על מוסדותיה ועושה גדולות ונצורות בגיוס כספים לק־יומם עוקב גם אחר המפעל הזה. למעשה הפך כבר למסורת שכמ־עט מידי שנה בשנה מופיע ספר ליומא דהלולא של זקנו הגדול ואף אביו הגאון, רבי אפרים פישל קליין שליט"א אב"ד מאראש־וואשארהעלי, משמש כנשיאו של הכולל בהדרכתו התמידית ובעצתו הנבונה הוא מכוון את העושים במלאכה ולא במעט יש לו זכות במפעל הגדול אשר לפנינו, ומצופה נצפה לכרכים הבאים מתורתו של אותו צדיק מהר"ם שיק שהגן על דורו וזכותו לעד עומדת.

ב. למדני

מנחם ציון וילקוט מנחם

תורת הרה"ק רמ"מ מרימנוב

רבי מנדל מרימנוב נמנה בין אבות החסידות בגליציה. כאשר הרבי רבי אלימלך עמד לעבור לעולם שכולו טוב מנה את רבי מנדלי בין ממשיכי המורשת, והשפעתו נודעת בכל בתי החס־ידות בגליציה והל מראפשיץ והשפעותיה צאנז, דזיקוב דינוב וכו'.

דרכי החסידות מיסודו של רבי מנדלי מרימנוב קרובים ביותר להדרכות היסוד של הבעש"ט ותלמידיו. הוא היה מכוון את הנהגים אליו לכבוד ראש, להימ־נע מתפנוק ומרוצה ומשבח היה את בני דורו הקודמים. לפני שנ־סללו הכבישים המהירים — היה אומר — היו הדרכים משובשות ולא היו נוסעים בהם אלא ביום. עם שקיעת החמה היו עוצרים. שוהים באכסניות, מעיינים בספר משוחחים עם חסידים־חברים ובאים לידי דיבוק לבבות. אף יחיד שנתקע לאכסניה בודדת היה מחשב את מעשיו, ומתוך כך היה מתעורר לתשובה.

כיום, הכבישים המהירים גורמים לכך שכולם אצים רצים, ביום ובלילה, אין פנאי לעיין בספר ואף לא לדבר עם בני אדם, וכך ידע רבי מנדלי להדריך את באי ביתו ושומעי לקחו להיות "מארי דחושבנא" ולשקול את דרכיהם הן בין אדם לחברו והן בין אדם למקום.

השתדל רבי מנדלי לחזק את שומעי לקחו לקראת מבחני הא־מונה שאנו עדים להם בדורות האחרונים, הוא היה אומר כי קודם ביאת המשיח יהא צורך להתיגע הרבה כדי לשמור אמונים, בדומה למי שרוצה לטפס על גבי קיר ישר וחלק ואשרי המחזיק מעמד. יותר על כן, הוא היה חוזר וטוען בפני החסידים שהיו נוהרים אליו מקרוב ומרחוק: "אם סבורים אתם שאשא אתכם על כתפי ואדאג לכם — טועים אתם, כל אחד חייב להיות נושא את עצמו". ואמנם תלמידיו היו אחד אחד חסידים ואנשי מעשה, שעלו ונ־תעלו במעלות התורה והיראה.

אף פשוטי עם היו באים אליו להסיח לפניו את סבלותיהם, ובשעת תפילתו הנרגשת היה מתפלל לרווחתם ולשועתם "רבונו של עולם — היה אומר — בוחן לבות, הרי כל היסורים ששפכו לפני את לבם חקוקים על לוח לבי, אנא עזור להם כמידת רח־מים".

רבי מנדלי מרימנוב נמנה על החוט המשולש מאבות החסידות בפולניה, יחד עם החוזה מלובלין והמגיד מקוזניץ שנתבקשו לישי־בה של מעלה תוך עשרים חודש. עוד לפני פטירתם העביר את ההנהגה לתלמידיהם הקרובים, ותלמידי רבי מנדלי מרימנוב שיבצו בהליכותיהם את הליכו־תם, גם אם הוסיפו גוונים משל־הם, אולם בכתביו נשתמרה הש־קפתו המקורית של רבי מנדל בטהרתה.

משנתו של רבי מנדלי מרימנוב הלא היא צרורה לפנינו בספרו "מנחם ציון" ד"א חיים שנרשמו ע"י תלמידו רבי יחזקאל פאנעט בעל "מראה יחזקאל" (אישיות בזכות עצמה). לפני כמאה שנה ומעלה הובאו לדפוס ליקוטי תורה שנרשמו ע"י תלמידיו ספרי "תורת מנחם" ו"דברי מנחם", וכן הובאו חידושיו והדרכותיו בספרי הדורות הבאים.

ספר "מנחם ציון" הובא לדפוס כמו שהוא כמובן בסידור מחודש, מוגה ומעולה, ואילו שני הספרים הנוספים שולבו יחד ונוספו עליהם פנינים ממאות ספרים ומכתבי יד מרובים וכן לפנינו ספר "ילקוט מנחם" אוסף מאמרים על התורה ומועדים, ליקוטים יקרים שיחות ומנהגים, אשר דורש דרש להלהיב דברי לבבות ליראת ה' בעבודתו יראו צדיקים וישמחו וישרים יע־לוזו.

★

עורכי הספר השתדלו כמיטב יכולתם לברור מקחו של צדיק בי־גיעתם למצוא ולחקור מקורם של דברים ובענין זה חלו שיבושים רבים בפרט בחילופים עם תלמידו רבי צבי הירש מרימנוב. בסידור הליקוטים השתדלו המחברים להביא את המקור הקדום ביותר, אף שבספרים מאוחרים הדברים מבוארים קצת יותר הרי המסורת הקדומה חשובה בעיניהם יותר. ואם היה מקור לאגדות והשוואות צויינו בהערות בשולי הדף. אף בהערות נמנעו מלהגדים, שינויים או הוספות משמעותיים שאפשר היה לשלבם בגוף המאמרים לא הובאו בהערות אלא הוצבו בתוך הטקסט עם חצאי לבנה.

דברי שבח מקובלים אינם מספיקים להביע את התהילה שהספר ראוי לכך, המדובר בספר שלפנינו, ספרי הרה"ק רבי מנדל מרימנוב "מנחם ציון" ו"ילקוט מנחם" שהובאו לדפוס ע"י מכון "שפתי צדיקים" ליד מרכז תורני "אוהב ישראל". ראוי הספר לשמש דוגמא להוצאה מעולה הן מלגו מבחינת סדר ומגמה, והן מלבר, קנקן מפואר מלא תוכן ישן שדעת זקנים וצעירים נוחה הימנו.

נוסף על המדור ליקוטים, והוא הכרח לספר חסידות שאינו צמוד לפרשיות התורה וכו', לפנינו גם לקט הליכות ומנהגים ואגרות קודש, גם במדור זה משתקפת יכולתם של אנשי המכון לרכז בפונדק אחד את כל הדברים המ־יוחסים לרבי מנדל מרימנוב, שהובאו בספרים בשמו כגון בספר "מראה יחזקאל" בספריו של רבי צבי הירש מזידיטשוב, בספרי רבי צבי אלימלך מדינוב בעל בני יששכר, בספר אשל אברהם לרבי אברהם דוד מבוטשאש, בספרי הרבי ממתקאטש ואף בספרי תשובות כגון "השיב משה" "דברי חיים" מהרי"ל הכהן ואין אלה אלא דוגמאות בלבד.

האגרות נאספו ממקורות רבים, תוך בדיקה מעולה, כולל גם כתבי עת כגון "בית ועד לחכ־מים" (סאטמאר) ולשבחם יצויין שבהליכות ומנהגים הביאו את הדברים כמו שהם אם כי היו יכו־לים להרחיב את הדיבור, לגבי כל מנהג להוסיף עמוד אחד או שנים מספרי ראשונים ואחרונים. בכך היה מגדיל את היקף הספר, אולם זה היה פוגע בהגדרתו כתבי רבי מנדל מרימנוב.

עם זאת ראה כותב הטורים ענין לציין את מנהגו לברך על תפוחי אדמה שהכל נהיה בדברו, דרך מקובלת אצל ממשיכי רו־פשיץ וצאנז. בספר מנהגיו של מהר"ם אש "זכרון יהודה" מסופר שאף הוא בירך "שהכל" על תפוחי אדמה. שאלה זאת נידונה רק לאחרונה בחילופי מכתבים עם בעל "קהילות יעקב" מסטיפלא, שנסקרו במאמרו של כותב הטורים לתולדותיו.

ספר זה מהווה חוליה חשובה במסגרת הספרים לתורת החסידות ולהוזותיה, שיצאו לאור על ידי מכון שפתי צדיקים אשר זכה למתיקין בהוצאת ספרים המוארים המסודרים בטוב טעם ודעת, לא מעט בזכות נשיא המכון הגה"ח רבי יצחק מאיר פילנטנשטיין שליט"א נכד כ"ק אדמו"ר מקאר־פיטשניץ זצוק"ל וכן בזכות אנשי צוות המכון, ובולט ביניהם הרה"ח ר' אלישע הכהן פקשר. חברי הצוות המומחים למקצועם שוקדים ללא ליאות על עריכת וסידור ספרי חסידות בתכלית השלימות ובהוד פאר והדר.

גם ספר זה שיצא לאור ביזמת ועריכת הרה"ח רבי מנחם מענדל היסברים הי"ו מאנטוורפן נכד הרה"ק רמ"מ מרימנוב זי"ע, נלקט, סודר וערוך, בלוית הארות השוואות מאירות עינים ומשיבות נפש ע"י חברי המכון. אשר לא חסכו כל עמל להוציא מתחת ידיהם דבר מתוקן ולכן עברו על מאות ספרים וכתבי יד שונים, כדי לדלות ולהעלות כל מרגניתא טבא המובא בהם בשם הרה"ק מרימ־נוב.

לספר נספו מפתחות מצויינים בנפרד לתורה ולנביאים לש"ס לזהר ומדרשים ותפילות ופיוטים וכן לספרים ולאישים. החידוש לפנינו הוא המפתח לערכים. ואין זו עבודה טכנית גרידא, אלא הע־וסקים בכך יודעים את מלאכתם, וכל מי שיקח את הספר לידו יוכח שהשתדלו להוציא מתחת ידם דבר מתוקן ועלה בידם.

לכותב הטורים נודע כי בכוונת המכון "שפתי צדיקים" להמשיך במפעל וכמתכונתו של הספר הנוכחי כבר החלו לאסוף את חי־דושי תורתו הליכותיו וכן הסיפו־רים על תולדות חייו של הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב תלמידו וממשיך דרכו, ומעתה אנו כבר מצפים לספר זה וכן ליתר הספרים המשיבים נפש ומאירים עינים מתוך ציפיה ואמונה שעם הפצת המעינות נזכה לקרב קץ ישועה ולגאולה שלמה במהרה בימינו.

ב. למדני

עיון בפרשת השבוע-וארא — ה. אבן שהם

מעשי אבות-המתקת היסורים באהבתם

המדרשים והמפרשים עמדו על שינוי לשון הכתוב הראשון שבפרשתנו, שהוא לשון חוזר על עצמו, ואין כמשהו בשניה כמשהו בראשונה, שבתחילה הוא אומר: "וידבר אלקים אל משה", ושוב חוזר הכתוב על אותו משפט, אלא שהוא מחליף החוזר האומר: "ויאמר אליו אני ה'", שינה מן "וידבר" אל "ויאמר"; ומן שם אלקות אל שם אדנות; ומן "משה" אל "אליו", ועוד הוסיף בשניה ואמר "אני".

בתשובה לדבר עמדו הם ז"ל על שינוי המשמעות שבין הלשונות האמורים, שהרי "א־לקים" וגם "וידבר", משמעותם מידת המשפט והדין דיבור קשה של תוכחת משפט, ואילו "ה'" וגם "ויאמר", משמעותם רחמים פשוטים ואמירה רכה מתוך אהבה וחסד (ראה בשמו"ר בפרשתנו, בכמה דרשות).

ובדרך זו יתישב לנו כתוב זה על נכון, בהקדים דברי רש"י ז"ל שנתן טעם למה דיבר ה' אל משה בדבר משפט: "על שהקשה לומר ולדבר, למה הרעותה לעם הזה". ובהתבונן בדברי משה אלו, נראה שגם דבריו אמורים בכפילות לשון: "למה הרעותה לעם הזה, למה זה שלחתני", כשני משפטי דיבור המתחילים כל אחד כשאילת "למה", במשפט שאלה אחד, ובלי תוספת ואריכות לשון של "לעם הזה". ועל כך באה התשובה בדרך זו: משה רבינו עליו השלום בא בתחינה אל הקב"ה ואמר: "למה הרעותה לעם הזה" — למה שפכת את חרון אפך על העם הנשבר והנדכה הזה, לא עליו היה לך להריק את מידת דינך, אלא עלי ועל צוארי, אני אקבל ואשא ואסבול את משפטך ואהיה כלי כפרה על עמך ישראל, ואם תאמר מי אני שאשא ואסבול ואכפר על עוון כל העם, וכי אין אני צדיק הדור, אם כן — "למה זה שלחתני"!

וכאן באה תשובתו של הקב"ה אל משה, "הא לך מה שבקשת". ודבר אתו משפט, בהבעת "דיבור" ובמדת "א־לקים", כאשר שאל, שלא לעם הזה תבא גזירת המשפט אלא עליו, על צדיקו ושליחו וכלי כפרתו. ומשה, בחסידותו וענוותנותו ימתיק את דין ה' ואת יסוריו, בקבלתם באהבה, מתוך הכרתו ואמונתו ברחמיו הפשוטים של הקב"ה, ברחמיו וחסדיו הטמונים בתוך משפטיו ויסוריו. וכאשר באמת להלכה ולמעשה שנינו (ברכות נד.): "חייב אדם לברך על הרעה, כשם שמברך על הטובה", ואמרו ז"ל בגמרא (שם ס:) שאין משנה זו באה לומר שבעצם יש חיוב לברך על הרעה כשם שיש חיוב לברך על הטובה, שהרי זאת שנינו ברישא למשנה זו, מה מברכים על הטובה ומה מברכים על הרעה, אלא שמשנתנו באה לחייבנו בלשון "חייב אדם" שהברכה על הרעה תהיה "כשם שמברך על הטובה" — בקבלת היסורים בשמחה, ולמדו זאת האמוראים בגמ' שם מכמה מקראות, שיש להלל ולהודות ולשורר לה' על פגיעת מדת הדין, ובאותה שמחת לב כעל קבלת שפע חסד ורחמים.

והאיש השלם ממתיק בכך את עצם שאת היסורים הבאים ממדת הדין והמשפט, ומפשיט מעליה את מחלצות ערפלי האופל, עד שהוא מגלה בה את אור החסד והרחמים הפשוטים מיד הא־ל הטוב והמטיב.

וזהו פשרו של פסוקנו: "וידבר א־לקים אל משה" — אל משה, צדיק הדור המושלם והשלם, ידבר ה' במדת דינו ומשפטו, כאשר הקשה לדבר ולומר ולשאול ולבקש שלא יגע כלל "לעם הזה", אלא לו לשליחו הנאמן, ומכאן: "ויאמר אליו אני ה'" — בבא הדברים אליו, נעשה מה"דיבור" הקשה "אמירה" רכה ומלטפת בחובה, וממדת "א־לקים" תעשה מדת "ה'", ומפני הכרתו של משה ב"אני ה'" המוסתר בתוך "דבר הא־לקים", וכך ואז יופיעו חסדי ה' הגלויים והפשוטים על עם קרובו.

★ ★ ★

ומדה זו, של קבלת משפטי ה' באהבה מתוך אמונת אומן ברחמי ה' הפשוטים האינסופיים, מדרכו של הטוב להיטיב, למד משה רבינו עליו השלום מאבותינו אברהם יצחק ויעקב, שכך אומר כאן ה' למשה: "וארא אל אברהם, אל יצחק ואל יעקב, בא־ל ש־די, ושמי ה' לא נודעתי להם", וכמו שפירש רש"י ז"ל בשם רבן רבי ברוך ברבי אלעזר ז"ל: "הבטחתי להם הבטחות, אבל "הבטחתי ולא קיימתי".

וכדי להבין מה משמעות יש בשם "ש־די" להופיע בו בהבטחת הבטחות, יש להקדים דברי רבותינו ז"ל על הבטחת ה' לאברהם אבינו בשמו זה (בראשית יז, א): "וירא ה' אל אברהם, ויאמר אליו אני "קל ש־די", שדרשו במדרש (ב"ר מו, ג): "רבי נתן, ורבי אחא, ורבי ברכיה, בשם רבי יצחק: "אני קל ש־די" אני הוא שאמרתי לעולמי ולשמים "די", "לארץ די", שאלולי שאמרתי להם "די" עד עכשיו היו נמתחים והולכים. תני משום רבי אלעזר בן יעקב: אני הוא שאין העולם ומלואו כדי לא־לקותי, תרגום עקילס: אכסיס ואנקס".

"תרגום עקילס": האמור כאן, הוא תרגומו של עקילס הגר שתרגם את התורה ליוונית לפני רבי עקיבא (ירושלמי קידושין א, א), ומשמעות המילה היונית "אכסיוס" — "נצח", "אנקוס" — תקיף וכלומר: אינסופי במשך זמן קיום, ובעשות, ואינסופי בכח כשרון הפעולה, וזהו פירוש השם "ש־די" לפי תרגומו של עקילס, לפי פירושיהם של רבי יצחק וגם של רבי אליעזר בן יעקב: הק־ל אשר אין סוף ותכלית וגבול לא למשך זמן קיומו ולא לשטחו, ואין קץ לכחו; שאם לא אמר לעולמו "די" עדיין לא היה פוסק מהתהוות עד היום, וגם אחרי בריאת עולמו אין עולמו ומלואו די כדי א־לוקותו, שהרי הוא "סובב כל עלמין" עד אין סוף, וכולא קמיה כלא חשיב.

הקב"ה הופיע אל האבות, אברהם יצחק ויעקב, בשמו המורה על תקפו ונצחיותו ויכלתו ואמיתותו האין סופיים, והם קיבלו הבטחותיו כדבר שנתקיים ועומד לנגד עיניהם, ואף את יסוריו ותוכחתו קבלו באהבה ותבה, לא מתוך כלים המצמצמים לכדי מדת משפט וייסור, אלא מתוך אמונת אומן בה' הטוב והמטיב, ובחסדיו המרובים והפשוטים האין סופיים שהם המה תכלית כל דין וכל משפט וכל יסור, הם את הבטחות ה' כמקוימות, ואת תוכחותו כנשיקת אהבה, וכך זכו. חיכו לבניהם לראות בקיום הברית והחסד והשבועה, בארבעה לשונות של גאולה, שהם ארבעת שלבי הגאולה, עד תכליתה ומטרתה ויעודה הנצחי והמקר־וה: "ולקחתי אתכם לי לעם, והייתי לכם לא־לקים, וידעתם כי אני ה' המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים", ורק אחרי ידיעה זו שאחרי הלקיחה לעם, באה הבטחת "והבאתי אתכם אל הארץ".

ואם ישאל השואל: יצרף הכתוב לומר, "הוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי" עם "והבאתי", ורק אחר כך יאמר "ולקחתי אתכם לי לעם, והייתי לכם לא־לקים, וידעתם כי אני ה'", ולמה הפסיק הכתוב והקדים "ולקחתי... והייתי לכם... וידעתם..." לפני "והבאתי אתכם אל הארץ", שגם בה נראו נסים וגילויי ה'?

אף אתה אמור לו: כדי לזכות לביאת הארץ עד כדי לשכון בה ולהשכין בה שכינת ה', בבחינת "ונתתי אותה לכם מורשה", יש להקדים את התנאים שבהם תלויה ביאת הארץ וירושתה כדי לשכון בה בחסדי ה' הגלויים, והם: "ולקחתי אתכם לי לעם, והייתי לכם לא־לקים, וידעתם כי אני ה'", רק עם סגולה לה' שה' הוא א־לוקיו והוא יודע ומכיר בכך בכל לבו ונפשו, בחיי הפרט ובחיי הכלל, הוא העם הזוכה לביאת הארץ, ולשכון בה כמורשת ה'.

שהרי אין משמעות "מורשה", אלא "ירושה", ירושת אבות, ומעשי אבות סימן לבנים, בקבלת דבר ה' ומשפטו ויסוריו באהבה וזוכה מתוך אמונת אומן, נהיה עם סגולה עם ה' ונחלתו, כשם שאבותינו בטחו והאמינו ולא בושו, אליו זעקו ונמלטו, ובזכות אבות יושיע בנים.

דרכי נועם

ליקוט אמרים על סדר פרשיות התורה

המידות הטובות על כל הכלול בהן, הן־הן כל התורה כולה. מסורת הלימוד, קיום המצוות וההליכה בדרכי השי"ת, הכל נעשה למען מטרה אחת ויחידה: שלא יהא אדם כבהמה. המידות הטובות הן שורש כל האדם. ואין צורך להאריך בנושא זה.

דרכים רבות יש כיצד לדלות את המידות הטובות ומהיכן נלמד כיצד לנהוג בכל מידה. יש הלומ־דים זאת מסיפורי צדיקים, יש שחיבורו ספרי מוסר עם פירוט מפורט על כל שלבי המדות.

אך אפשר גם ללמוד את המי־דות, ולהתחזק בירי"ש אם לומדים היטב את פסוקי התורה עצמם, בלא כל תוספת. מפרשים רבים חיברו את ספריהם לפי פסוקי התורה תוך שהם מראים בכל פסוק ופסוק מה הוא מלמדנו ביראת שמים, בענוה וכיו"ב.

למטרה זו ניגש גם המחנך הוותיק והרגיל, הרב מאיר מתוק, מנהלו של ת"ת "תודת אמת" בבני ברק, בספרו החדש שיצא לאור בימים אלה, "דרכי נועם". במלים קצרות, הוא מביא לנו בכל פסוק, פירושים מגדולי הדורות המתקיים את שומעם ביראת שמים טהורה.

מעלת הפירוש הקצר היא רבה מי שיודע לקצר, ולכלול בתוך פירושו את הפנינים היפות ביותר, מצליח לעשות רושם בליבות השומעים יותר מכל דבר אחר.

מכל לכל פירוש מופיעה כות־רת שמטרתה למקד את הנקודה החשובה שבפירוש ולמטה בסוג־ריים מרובעות הוסיף המחבר משפטים נוספים לכוון את המעיין לנקודות שלא נכללו בפירוש.

שעורי בקיאות על מסכת בבא מציעא

תמיד נתקלים בני הישיבות באותה בעיה: כשהם לומדים בסדר העיון, את הדפים הראשונים של המסכת, הם משופעים בראשונים ובאחרונים שהביאו בהם בקילורין לעיניים לכל צורב וכד אדיין. אם מתעכבים על שאלה בגידון מסויים עומדים לבחירת הלומד ספרים רבים לבחירה שבכל אחד מהם, בדרך כלל, יש לו אפשרות למצוא את שליבו חפץ.

לא כן הדבר ביחס לסדר שני, הלא הוא סדר בקיאות, בו לומדים בני תורה די בכל אתר את חציה השני של המסכת הישיבתית באופן בקיאותי, ובדרך כלל כלול ב"בקיאות" לימוד הגמרא, רש"י ותוספות.

אם נתקלים שם, בפרקים האחרונים של המסכת, בשאלה כלשהי, הרי שנוסף לבעיה הכלתי־מובנת, קיימת בעיה נוס־פת, באיזה ספר למצוא את הת־שובה. לך ושאל כל בחור ישיבה, אפילו המבוגרים שבהם, ותשמע שסדר שני הוא בעייתי בתחום זה. מעטים הספרים שביארו, למשל, את מסכת בבא מציעא, החל מפרק שני ואילך, וכן בשאר המסכתות, מעטים גם הספרים שליקטו דברי הראשונים והאחרונים, ובקיצור: הליבון והבירור בפרקים אלה, שגם הם יסודיים וחשובים לא פחות מהפרקים הראשונים של בבא מציעא, לוקה בחסר.

ספרו של הרה"ג ר' יעקב רבינ־וביץ-תאומים בהוצאת "הפוצה" בא לסגור את הפער הזה, והוא עשה זאת בהצלחה מרובה. "שי־עורי בקיאות", כשמו כן הוא; הרב המחבר, המכהן כר"מ ב"קול תורה" לצעירים, בוגר ישיבת פו־ניבז' ליקט החידושים הללו תוך כדי אמירת השעורים לתלמידיו שאז, התלבנו והתבררו סוגיות עמוקות. במשך הזמן התלקטו החידושים לכדי ספר ואז גמר אומר להוציאו לאור עולם.

הרה"ג ר' יעקב רבינוביץ-תא־ומים, שהוא נינו של האדר"ת זצ"ל, זיכה אותנו ב־2 כרכים גדושים ועמוסים בחידושים וביי־אורים במסכת בבא מציעא החל מהפרק השני עד סוף המסכת. הספר עוד זכה לקבל את ברכתו של מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל שכותב "נהניתי מאוד איך שהצליח להעמיק בסוגיות שונות בחריפות ובקיאות כראוי לת"ח".

המחבר יודע לפלפל היטב בדברי רבותינו ומחודש בדיליה בחריפות רבה. לשון צחה וברורה הניתנת להבנה ע"י כל בן תורה שיוכל לשקוד מעתה ביתר־שאת גם על פרקי הבקיאות.

משה מיכאל צורן

בס"ד

תגים - תג מקצועי שכדאי להתגאות בו!

■ תגים — עבודה ברמה אחרת ■ כרטיס הביקור של תגים — לקוחות מרוצים ■ מדוע כדאי להזמין עכשיו ■ מחלקה חדשנית לשיפוצים!

תגים — ותק ונסיון של 25 שנה!

חברת תגים לעבודות אלומיניום ותריסים בע"מ הוא סיפור שונה בנוף הירושלמי. יי־חודה של החברה בצוות אנשי המקצוע המעולים ובנסיונם העשיר.
החברה מתמחה בסגירת מרפסות מכל הסוגים, חלונות ודלתות, תריסי אלומיניום ופלסטיק, מקלחונים, ויטרינות ומחיצות. לציבור הדתי מציעה "תגים" גגות הנפתחים לסוכה.

ב"תגים" מחלקה חדשנית לשיפוצים המספקת את כל בעלי המקצוע בכל הנושאים הקשורים לשיפוץ בבית. לנוחיות הקהל, נפתחה לאחרונה חנות תצוגה ברח' יונה 2 המספקת מידע וייעוץ לכל המעוניין.

אזורים בנין בע"מ, כדורי קבלנים בע"מ, מוסדות "יד-עזרה" ועוד...

"תגים" מבצעת עבודות לחברות המובילות בארץ בבניה, למוסדות ולפרוייקטים גדולים — חברות אלה ודאי אינן טועות!
אך אתה "האזרח הקטן" תזכה בתגים לאו־תה רמה מקצועית ואותו שרות נאמן כי בתגים מאמינים כי כרטיס הביקור הטוב ביותר הוא אתה, הלקוח המרוצה! לאור נסיון של שנים קודמות —
מציעה לך "תגים" להזמין כל עבודה עוד בימים אלה לפני חג הפסח.
כך נוכל לתכנן את עבודתך ללא לחץ זמן, כך תהנה מהתשלומים המיוחדים ואנו נבצע את העבודה ונסיימה תוך זמן קצר.

"עבודה ברמה אחרת" — סיסמא שיש לה כיסוי!

ב"תגים" יודעים כי איכות העבודה והשרות הנאמן הם הגורמים להצלחה. צו־ות מקצועי הכולל בעלי מקצוע מנוסים ומיומנים בכל התחומים עומד לרשותך בייעוץ לתכנון ללא כל התחייבות מצידך! כל פניה לעבודה זוכה לתשומת לב מירבית והתכנון קפדני שמטרתו לחסוך בכל האפשר בעלויות העבודה. לידיעתך, כל העבודות בתגים נעשות ממיטב החומרים בארץ ובעולם.
בפעם הבאה — נסה אותנו!

תגים
חברה לעבודות אלומיניום ותריסים בע"מ

המפעל:
רח' רשב"ג 10, ירושלים
טל' 712679 - 24 שעות ביממה
חנות תצוגה ושרות:
רח' יונה 2 (פינת מלכי ישראל)
טל. 288755
זמני פתיחת החנות:
א'־ה' 13-10, 19-16 יום ו' 13-10

בחודש הקרוב
תשלומים מיוחדים!

תגים - הכתובת שלך לעבודה ברמה אחרת!

מתוך מכתבי ההמלצות של גדולי ומאורי הדור שליט"א

מרן הגאב"ד דפה עיה"ק ירושלים תובב"א
...מצוה רבה לבוא לעזרו בהתאם להצרכים המרובים וכו'...
כ"ק אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א
...ולכן אבקש בזה לאחב"י לבוא לעזרו במצות הכנסת כלה.
הבחור יתום ל"ע בעין יפה וברוח נדיבה וכו'...
הרה"ג ר' יוסף שלום אלישיב שליט"א
הנני מצטרף להדברים האמורים לעיל.
בד"צ של העדה החרדית ירושלים
הרה"ג ר' ש.י. נסים קרליץ שליט"א
הרה"ג ר' חיים פנחס שיינברג שליט"א ראש ישיבת תורה אור ירושלים
הרה"ג ר' יוחנן סופר שליט"א גאב"ד ערלוי
הרה"ג ר' נתן געשטעטנער שליט"א
הרה"ג ר' ישראל גרוסמן שליט"א
הרה"ג ר' יהודא צדקא שליט"א
הרה"ג ר' בן ציון אבא שאול שליט"א

בס"ד ימי השובבים, תשמ"ז

הדבק בדרכיו של אבי יתומים

מגבית הצלה

באנו בזה בקריאה נרגשת אל אחינו בני ישראל רחמנים בני רחמנים בענין מצוה חשובה מצות הכנסת כלה עבור בחור ירא שמים בן תורה מופלג היושב ושוקד באהלה של תורה, אשר התארס למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת ואולם לדאבון הלב הנהו יתום ל"ע, אשר נשאר ללא משען ועזרה וכל ההוצאות הנופלו כמעמסה אדירה על כתפיו הדלות ויזעק זעקה גדולה ומרה כי לרש אין כל.

יהודים יקרים, נדיבי עם:

היענו לקריאתם ובקשתם של גדולי ומאורי הדור שליט"א אנא! שאו ידיכם קודש, והרימו את תרומת ידכם הרחבה בעין יפה וברוח נדיבה להקל מעליו את סבלו הגדול ולסייע בידו בסיוע כל כמש ועניין להיחלץ ממצוקתו.

נא לציין עבור
— מגבית הצלה ג' מצוות —

את התרומות אפשר למסור לפי הכתובות הרבנים הגאונים שליט"א כדלהלן:

הרה"ג ר' שלום איזנברג שליט"א, מרא דקרית צאנז
הרה"ג ר' אריה גוטליב שליט"א
הרה"ג ר' יצחק אריה ליבוביץ הלפרין שליט"א
הרה"ג ר' יוסף ליברמן שליט"א
הרה"ג ר' משה יוסף מילצקי שליט"א
הרה"ג ר' יהושע נחבירט שליט"א
הרה"ג ר' נפתלי נוסבוים שליט"א, ראש כולל מכון להוראה
הרה"ג ר' מנחם מנדל פוקס שליט"א
הרה"ג ר' מרדכי פלדמן שליט"א
הרה"ג ר' נתן קופשיץ שליט"א
הרה"ג ר' חיים רבינוביץ שליט"א
הרב ר' שמחה בונם קליין שליט"א
הרב ר' מאיר פרוש שליט"א
הרה"ג ר' יעקב הגוג שליט"א
הרה"ג ר' אליעזר דוד פרידמן שליט"א
הרה"ג ר' שלום קליין שליט"א
הרה"ג ר' משה מרדכי שולזינגר שליט"א
הרה"ג ר' חיים צבי שפירא שליט"א
הרה"ג ר' יצחק הלברשטט שליט"א
הרה"ג ר' שמואל אונגרורטער שליט"א
הרה"ג ר' שלמה מילר שליט"א
הרה"ג ר' זאב נחמן שליט"א
הרה"ג ר' חיים פסח הורוביץ שליט"א
הרה"ג ר' נתן נטע ליברמן שליט"א
הרה"ג ר' נתן שורצין שליט"א

או להפקיד:
בנק דיסקונט סניף גאולה רח' יחזקאל 11 י־ם. מס' החשבון: 741361
בנק המזרחי סניף כיכר הדוידקה. מס' החשבון: 233406
בנק פאג"י סניף 085 רח' מלכי ישראל 47 י־ם. מס' החשבון 105/336192

יהודי! מלא את חובתך

בהתאם להוראות גדולי התורה שליט"א ומסור עוד היום את תרומתך לטובת המגבית ותזכה ב־3 מצוות

مكان الأصل

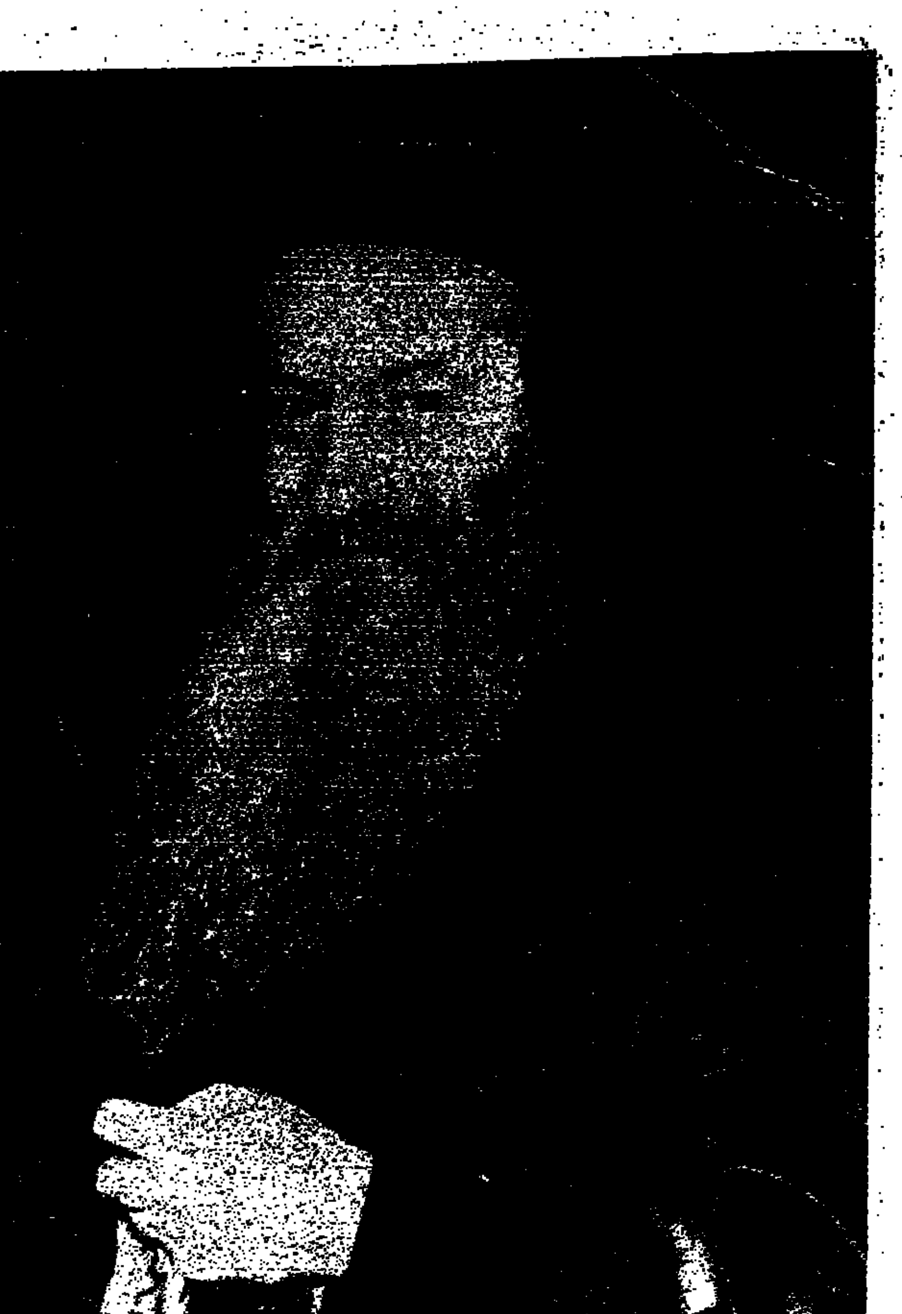

"שמור לקדשו מבואו ועד צאתו"

דברים שנאמרו ע"י הגאון רבי ישראל גרוסמן שליט"א

אנשי אמנה אבדו באים בכח מעשיהם, גבורים לעמוד בפרץ. דוחים את הגזרות היו לנו לחומה ולמחסה ביום זעם... סעו המה למנוחות עזבו אותנו לאנחות... חז"ל מתארים ומבטאים את גודל האסון והיגון ועוצמת הכאב והשכול בסילוקן של צדיקים קדושים וטהורים המזהירים כזוהר הרקיע, "שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו", להבין את הדמיון וההשוואה המדהימה אפ"ל כשמתבונן ביעוד ומטרת בנין המקדש. כתוב בתוה"ק שכל המטרה והתכלית הוא השראת השכינה על עם סגולתו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

וכך גם הצדיק שזיקק היכל את גופו ותשמישו וזכה ליישם ולהגשים את משימתו עלי אדמות בבחינת קודש קדשים הוא לבי להתעלות כאחד משרפי מעלה הוא אשר בכוחו להעריף טללי חיים להקרין זוהר ואור ולסלול דרך תמיב בעבודת השי"ת לכל החוסים והמסתופפים בצילו הטהור.

הרה"ק רבי יחזקאל משינווא זצוק"ל כשנשא נהי ומספד על הסתלקות אביו הרה"ק רבי חיים מצאנז זצוק"ל אמר: כתוב בזמירות שבי"ק, "הוא אשר דיבר לעם סגולתו שמור לקדשו מבואו ועד צאתו", לקדשו במבואו ועד צאתו, מי שזכה לקדש ולהיטהר מבואו להעולם ועד צאתו מן העולם כשמחזיר את נשמתו לבוראו, שייף עייל ושייף נפק אין לנו מושג ושיח לנגוע באפס קצהו מגודל יראת הרוממות הקדושה והטהרה שהיה סמיך ונעלם ביום הוד כ"ק עט"ר אדמו"ר מאור עינינו זצוק"ל, כשרבינו הרה"ק רבי אשר הצעיר מסטולין זצוק"ל עלה בסערה השמימה והשאיר לפליטה את בנו הרה"ק רבינו הפרנקפורטער זצוק"ל בגיל חמש שנים, נענה ואמר ביום שחשכו העולמות "אוי די קאפ איז אונז אראפ גיפאלין", (הראש שלנו נפל) כשהכתר והעטרה נופלים יש באפשרות להחליף ולהתקין כתר חדש למלך אבל כשראש המלך נפל אין לו תמורה...

יתומים היינו ואין אב, כשאומר יתומים מובן מאליו שאין אב? קהל עדתינו זועקים יתומים היינו כשאבדו לנו קברניטי הספינה, רבותינו הקדושים הרה"ק מקרלין זצוק"ל והרה"ק מטבריה זצוק"ל, ועתה אין אב, הוא אשר אמרנו בצילו נחסה תסתופף נעקר ונגדע, הורם הנזר והוסרה העטרה נשבה ארון אלוקים... מרוב עונינו אבדנום... שבנו אליך בבושת פנים לשחרך קל בעת צרותינו.

[הדברים נאמרו לפני אמירת קינות וסליחות [illegible] בעיה"ק [illegible] ונרשמו ע"י [illegible] לאיצטלא והעטרה להנהיג את עם ישראל, שמו"ר [illegible] הרב אליעזר יחזקאל גרוסמן].

יאיר וינשטוק

אשכבתיה דרבי

כיון שמת, שמע קול רעש ברקיע שהיו עושין לו הספד, והיו יורדות דמעות מעיני חיות על מקום פטירתו.

(ילקוט בראשית)

נר ששי של חנוכה, תשמ"ז.

בביתו של הרבי מלעלוב, יושבים חסידיו וממתינים להדלקת נרות של האדמו"ר.

בין החסידים ניכרת דמותו המצטנעת של הרה"ח ר' משה אדלר ז"ל. בן עליה שידו לא משה מידו של האדמו"ר זה עשרות בשנים. יותר מהערצתו והתבטלותו המוחלטת של ר' משה כלפי האדמו"ר ניכרת היטב אהבתו הבלתי מסויגת של הרבי כלפי חסידו המופלא במידת הענוה — הא' של חסידות לעלוב.

השעה מתאחרת מאד ועדיין אין סימנים המבשרים של מועד ההדלקה. — מי יודע, אולי מפאת יסוריו הקשים, אין האדמו"ר יכול עדיין להדליק את הנרות? מפטיר אחד החסידים.

— ושמא שוב מתחנן הרבי לבטל מעלינו גזירות קשות, נענה אחר, יודע היטב לחסידים כמו לאנשים "מבחוץ" כי כל אימת שצרה מתרגשת ובאה, הדבר ניכר מיד בשבוש סדריו של הרבי.

אותו חסיד ניבא ולא ידע מה ניבא. למחרת התלקי רבי משה אדלר בביתו, ובני ביתו המודאגים התקשרו מיד לביתו של הרבי לבקש מהמשמשים שיזכירו אותו לפני הרבי, אך כבר נגזרה גזירה ולאחר כמה דקות נפטר רבי משה, אלא שאת הבשורה הקשה הזאת אין הגבאים רוצים לספר לאדמו"ר, יודעים הם איזו מכה קשה תהיה זאת עבורו, מכה היכולה להשפיע קשות על מחלתו של הרבי.

מעיניו של הרבי לא נסתר דבר.

— משה, משה, — שכע המשמש את הרבי צועק בחרדה — מה אירע לו? איני רואה אותו ואיני מוצא אותו, אמור נא לי — פונה הרבי אל הגבאי, — האם ר' משה עדיין בחיים.

בתחילה מסרבים הגבאים לגלות לאדמו"ר על האסון, אך לבסוף לא נותרת להם הברירה אלא לספר על הידוע לו כבר בידיעה פנימית.

הרבי קונן מרות על פטירתו של חסידו הנאמן. הספידו כאדם כשר שיש להוריד עליו דמעות ולא קיבל עליו תנחומים.

אחרי כמה ימים אמר הרבי למשמשיו מלים מזעזעות.

איתא, הרב שגלה, מגלים ישיבתו עמו, והתלמיד שגלה מגלים רבו עמו (מכות י') לא נותרה לנו הברירה אלא לגלות אחרי ר' משה, לא יארכו עוד הרבה ימים ואת שקית העצמות הזו — אמר כשהוא מחווה על גופו — יכניסו לקבר ויכסוה בעפר.

מחלתו ויסוריו של הרבי הלכו והחריפו מיום ליום. ניכר בו שהיסורים כבר מצצו ממנו את לשד עצמותיו ועדיין הם מתגברים והולכים. הרופאים אינם מאמינים למראה עיניהם.

— הוא לא עשוי מברזל אלא מפלדה מחושלת! מתפלץ אחד הרופאים מהחזיון הנורא. יסורים שכאלו אם יחלקו אותם בין עשרה בחורים חסונים — דעתם תטרף, ואילו מהרבי אין שומעים מלה אחת על יסוריו.

שוכב הרבי במטתו. חולשתו שוברת שיאים. אך שפתותיו אינן מפסיקות מלרחוש, הגבאי מטה אוזן: "אני מאמין שהבורא יתברך שמו וכו'" חוזר הרבי על כל הי"ג עיקרים מאות פעמים בזו אחר זו, בתוך היסורים כשאי-אפשר להגיע לדביקות במחשבות עמוקות יותר, מתדבקים בבורא יתברך באמצעות י"ג עיקרים.

ליל שבת פרשת שמות.

הרבי מבקש מהגבאים להושיבו קמעא על מטתו ולהוציאו ידי חובה בקידוש. אחר-כן הוא פותח באמירת "כל מקדש" בניגון שקט, במאמצים עילאים הוא מגיע עד המלים "ככלה בין רעותיה משובצה".

טהורים, טהורים, טהורים, — מרחושות שפתיו התרבות של הרבי — די, עד כאן, אין בכוחי לומר יותר.

למחרת גוברת חולשתו עד כדי כך, שאין בכוחו להוציא עוד מלה מפיו, לשאלות הוא מגיב בנענוע ראש קל.

לפנות ערב מרגישים המשמשים והבנים כי במצבו מתחילה נסיגה. הוא שוקע בתנומה עמוקה ואין הם יכולים להקיצו ממנה. הרופאים נקראים בבהילות אל מטתו. אבחנתם חריפה: "חוסר הכרה, המצב קריטי".

הידיעה מתפשטת חיש מהר בין מאות החסידים שראשיהם בל עמהם זה כמה שבועות ומחשבותיהם רותפות והולכות סביב החדר שבו שוכב הרבי. הם מתחילים לבוא בקבוצות, זו אחר זו. החדר מתמלא באנשים שפניהם מביעות אימה גדולה, ובסתר לבם תפילה שיקרה נס, שהרבי יאריך ימים על ממלכתו.

בבית המדרש הסמוך אין מרפים מהקשה על שערי רחמים ודמעות, הרבה פרקי תהלים נאמרים שם בבכיות קורעות לב. ומדי גמר ספר — אמירת יהי רצון ושלוש עשרה מדות בזעקות מחרישות.

הרבי שוכב על מטתו, מוטה על צידו הימני, עיניו עצומות, ונשימתו שהיתה קשה במשך החודשים האחרונים נעשית קשה משהו יותר.

החסידים חוששים שמא הגיע כבר הרגע הגורע מכל.

קריאות שמע ישראל מתחילות לפלח את האוירה המתוחה בחדר, אך במצבו של הרבי אין שינוי. פניו עוטות דוק אדמומי, ואדרבה נשימתו הולכת ונעשית קלה וסדירה יותר.

הרופאים מגיעים למסקנה, במצבו חלה הטבה. עדיין לא מאוחר להתפלל לנס.

המוני החסידים עוזבים את החדר בדרכם אל בית המדרש ומתחילים מחדש באמירת תהלים בבכיות נוראיות, אולי יחוס בעל הרחמים.

אשמורת שלישית מתקרבת.

נשימתו של הרבי הולכת ונעשית רופפת יותר ופניו מתחילות לאבד את צבען. שוב מתמלא החדר באנשים.

האדמו"ר שוכב בשלוה שאין למעלה ממנה, פניו רגועות, ללא העויות, גופו אינו מפרכס, אך הד"ר משה רוטשילד הסמוך מאד למיטה מאבחן: הרגע מתקרב.

מבין ריסי עיניו העצומות של הרבי זולגות שתי דמעות, אדם קל מכסה לרגע קט את פניו, העומדים קרוב למטתו רואים כיצד שפתותיו נעות במקצת, הוא מיישר את ראשו, "הכון לקראת א — לוקיך".

צעקות שמע ישראל מחרידות את שלוותו של שיכון ה' בבני-ברק.

המוני החסידים אינם יכולים להאמין, נשמתו של הרבי כבר פרחה מגופו המזוכך המטוהר. הם נפרדים מרבם הגדול, בבכיות הבוקעות מקירות ליבם השסוע, "רבינו הקדוש, על מי נטשת הצאן?" מתייפחים זקני החסידים.

"עלות השחר" מזכירים הגבאים. הן לפני חמש שנים ומחצה כשחלה האדמו"ר ומצבו היה אז קריטי דיבר על כך שבעלות השחר תתדבק נשמתו ביוצרה. אכן הגיע אותו עלות השחר...

מישהו מזכיר כמה הרבה האדמו"ר זי"ע להפליא את הסתלקותם של גדולי האדמו"רים בדור האחרון שכולם התמוטטו בשבת והסתלקו ביום ראשון בבוקר או לפנות בוקר.

"הם משכו את השבת עד לפטירתם" נהג היה לומר, "ולא רצו להפריע את קדושת השבת במותם לכן חיכו עד למחרתו, אך היו עדיין בקדושתה של שבת", כנראה שהתכוון גם אל עצמו.

"הרבי זכרונו לברכה" מרטיט בבכי כבוש גופו של אחד החסידים "הרבי זכרונו לברכה."

ת. ברנט

שיורים משולחנו של צדיק

בשבחו של צדיק

"צוב לישון עמו"...

כל ימי חיותו, לא זזה ידו של רבנו מזקנו האדמו"ר הרה"ק רבי דוד'ל מלעלוב זי"ע, שחיבבו והעריכו והעניק לו שפע אדיר ממעיינותיו המפכים, אורו-שבע וטמירים. בהיות רבנו עול ימים, לקחו זקנו לישון במטתו שלו, בהפטירו: "מ'ס איהם איז גוט צו שלאפין" — (אתו טוב לישון)...

האדמו"ר רבי דוד'ל זצוק"ל שמר על נכדו החביב מכל משמר ולא עזבו כל שנות חייו. ביום הבר-מצוה של רבנו לקחו זקנו זי"ע לטבול במקוה טהרה כשעיניו עצומות בכל מהלך הדרך ולאחר מכן הניח לו תפילין...

גם אני אצטרך לטובתו

כבר בנעוריו היה רבנו זי"ע לפלא בעיני רואיו ומכיריו. עבודתו העצומה את בוראו, יראתו ונוהגיו בקודש — לא כל אחד יכול לעמוד על עומק ושגב מהותו. אחד מבני החבורה של חסידים ויראים, עובדי השם מסולאים שהסתופפו בצל אביו האדמו"ר רבי שמעון זצוק"ל, קשר קשר מיוחד עם רבנו זי"ע, הרבה לשהות במחיצתו ולקנות הימנו קניני נצח בעבודת הבורא ב"ה.

פעם אחת סיפר לרבו, אבי רבנו על שהותו במחיצת הבן הקדוש ועבודתו העצומה. נענה האדמו"ר זי"ע ואמר: "זאלסט דיך האלטען ביי איהם" — (התדבק בו) — "עוד יגיע היום שגם אני אצטרך לטובתו"...

הא הרי נקי...

בהזדמנויות שהיו לו, השתדל רבנו זי"ע להסתופף בצילם של קדושי עליון לחזות בהנהגתם בקודש ועבודתם את בוראם. באחת מנסיעותיו לחו"ל ביקר בבעלזא אצל האדמו"ר הרה"ק רבי ישכר דב זצוק"ל בשבת.

לעת עריכת שולחנו הטהור, נפנה הרה"ק מבעלזא למשמשים: "איפה הבחור מארץ ישראל, עהר איז דאך אריינער" — הוא היה נקי... והושיבו לידו בראש השולחן.

שכינה שורה עליו

האדמו"ר הרה"ק רבי ישראל אבו-חצירא זצוק"ל, קשר הדוק ומופלא היה בינו ובין רבנו זי"ע כל השנים. רבנו ביקרו בביתו בנתיבות כמה וכמה פעמים ורבים היו גילויי הידידות ביניהם.

בראשית שנות התר"צ ביקר האדמו"ר רבי ישראל זצוק"ל בארץ-ישראל ובעת שהותו בירושלים פגש ברבנו, אז אברך צעיר, עובר ברחוב. נענה האדמו"ר רבי ישראל זצוק"ל בהתפעלות ואמר: "ראיתי על פניו של אברך זה שזה עתה עבר את זיו השכינה"...

בבקשה להושע טוב

הצדיק היה צנור השפעה להעביר למקושרים באילנא דחיי שפע טוב מרומים. זו היתה אמונתם התמימה, אמונת חוסן של חסידים בכל הדורות ובכל הזמנים מאז זכה העולם בהארת אורה של חסידות ע"י מרנא אור שבעת הימים הבעש"ט הקד' זי"ע.

סיפר הגה"ח רבי זלמן בריזל שליט"א שביום חתונת בתו של האדמו"ר הרה"ק מהור"א מקרלין זצוק"ל, שלח את בתו הכלה עם "קויטל" (פתקה) להזכר לטובה אצל רבנו. לחסידיו בתל-אביב שפנו אליו בשאלה עת נפרד מהם ושב לביתו שבקרלין לאן יפנו בעת צורך לשאול שאלה ולבקש ברכה: "תפנו אל רבנו", אמר האדמו"ר זצוק"ל...

יכול לקבל 'פתקאות'

האדמו"ר הרה"ק רבי שמעון שלום מאמשינוב זצוק"ל עורר את בני משפחתו לטובתם בהצביעו על רבנו: "לו תוכלו למסור פתקאות"...

תרשמו שמי...

האדמו"ר הרה"ק רבי אהרן מקרלין זצוק"ל — גדר את עצמו שלא לכתוב בעצמו. פעם, עת נפגש עם רבנו, הוציא מכיס בגדו העליון פיסת נייר וביקש מרבנו: "תרשמו את שמי [illegible] להזכירני לטובה"...

מלבושי שבת לקבל פניו

סיפר הגה"ח רבי שמעון זצ"ל, שראה בעת שהיה אצל האדמו"ר הרה"ק רבי שלמה מזוויהל זצוק"ל — כיצד הוא מלביש לבוש עליון של שבת כדי להקביל פניו של רבנו שבא לבקרו בביתו.

בקדושה וטהרה

שינה אין לפניו

את הפיוט "שינה אין לפניו", הסביר המחישו חסידי קמאי: "מי שמצוי כל העת בתחושה שהוא נמצא "לפניו יתברך", הרי שהוא אינו יכול לישון"... "בזכרי בו איננו מניח לי לישון"...

רבנו זי"ע מעולם לא ראוהו ישן שינת קבע. עבודתו את בוראו, למעשה לא נפסקה. החלה בשעה שתיים לאחר חצות תסתיימה בשעה שתיים לאחר חצות ביממה שלאחר מכן.

המשמשים המקורבים, ששהו בדביקות במחיצתו כל הימים, לא ראוהו, עד לימי מחלתו הקשה, ללא מלבוש עליון. לעולם הוא עסוק בעבודת הבורא. בתפלה, בלימוד ובהכנה להם שהיא בהנהגת קדמונים "גדולה מן המצות עצמה".

מספר הגה"ח רבי אהרן הלטובסקי שליט"א כי זוכר הוא עוד התנהגות רבנו בהיותו עול ימים שכאשר נכנס למטתו, היה ישן לרחבה, ורגליו מוטות ארצה...

בערוב ימיו, מספר אחד מן המשמשים בקודש, כשנסע רבנו למקום מרפא בהיותו חלוש ומיוסר ביסורים נוראים, שכרו שם דירה מצומצמת למשך זמן שהייתם. באחד מן הלילות בעודו רכון על שולחנו, שמעוהו המשמשים נוזף בעצמו: "הלא ישן אתה כבר שתי שעות שלימות"...

במרחק הטוב

קדושה — אינה נקנית לאחר יד. להגיע לטהרה צריכים יגיעה עצומה. מלחמת האדם עם עצמו, לשעבד כל חושיו, כל מחשבותיו, כל שיגו ושיחו לעבודת הבורא ברוך-הוא מחייבת רצון אדיר ויגיעה אדירה בכל חלקיק מחלקי היממה.

בצילו של רבנו זי"ע. יכלו הכל להיווכח שלעבודת השם יתברך, אין גבול, אין קץ ואין שיור. עבודת השם אף פעם אינה נפסקת. למענה — יש להשתיק את כל הישות, להפקיר את העצמיות למען יתברך.

מספר הגה"ח רבי זלמן בריזל שליט"א שזכה והפליג יחד עם רבנו בספינה מארץ ישראל לקרלין, להשתתף בחתונת בתו של רבם האדמו"ר הרה"ק רבי אברהם אלימלך זצוק"ל. רבנו זי"ע, למרות ששילם מכיסו כספו עבור ההפלגה, שהה כל זמן הנסיעה באחד מן המרתפים הסחובים של הספינה — (בימים ההם) — בתנאים תת-אנושיים שאין לתארם. לשאלה, מדוע אינו שוהה בחדר שהוקצה לו — השיב רבנו כי עדיף כך, מאשר לשהות על הסיפון ובתאים, שם מצויים אנשים ונשים...

קידוש לבנה

הכל שועבד לעבודת הבורא ב"ה. כל צעד וכל פינה בחייו, היו קודש לעבודת הבורא. כך התפלה, כך הלימוד, כך האכילה, כך ההנהגה וכך כל דבר. אחד משיאי עבודתו בקודש אשר נראו לכל המסתופפים בצילו, היו לעת קידוש הלבנה.

באותה נסיעה עליה סיפרנו השמים כוסו בעבים, הים סער ורגש, הנוסעים כולם היו אחוזי פחד. רבנו לא שת לבו לסערה החיצונית. זו אין לה מה לומר כאשר באדם יוקדת סערה פנימית, אש-לבת-קודש של עבודת השי"ת. בעיצומה של הסערה, פונה רבנו למקורביו שנסעו עמו כי בדעתו לעלות לסיפון ולקדש את הלבנה שכן עתה היום האחרון בחודש לקדשה.

ניסו להניאו ממחשבתו: מסוכן. לא יתכן שלעת סערה עזה בעת תיראה הלבנה. אולם רבנו בשלו. מצוה — לפניו והוא גם בבטחונו שלאחר קידוש הלבנה [illegible].

עלו כולם לסיפון ולהפתעתם מתפזרים העננים והלבנה נראית במלוא תפארתה. לא תתואר שמחתו של רבנו, גם לא תדהמתם של המקורבים הרואים מופת גלוי. ואם לא די בכך, עולה אל הסיפון רב-החובל כמי שקופץ מעורו: "דעו לכם, מכיר אני היטב הילוכם של העננים בתקופה זו של השנה. מה שהתרחש כאן עכשיו זה מחוץ לגדר הטבע"...

חביבה מצוה בשעתה

"מי שמקיים מצוה היום, בגלל שכך גם עשה אתמול — הרי זה מצוות אנשים מלומדה" — אמרו חסידים. אצל רבנו ניכר בעליל ההתחדשות בכל תפלה שהתפלל, בכל ברכה שבירך ובכל מצווה שקיים — ולו יהי זה כמה וכמה פעמים באותו יום עצמו.

כך למשל, כל ימיו נהג לקצור בעצמו החיטין לאפיית המצות. בעצמו היה מתאמץ ועולה על מכונת הקצירה כדי להפעילה ולבצע בפועל את מלאכת הקצירה. בשנותיו האחרונות, שכבר היה רתוק ממש למטתו וכל צעד וצעד עלה לו ביסורים נוראים, לא ויתר על נוהגו זה. בשארית כוחותיו יצא אל השדה, החזיק מגל בידיו וקצר בעצמו החיטין...

בציפיה לישועה

"אימתי קאתי מר", זו התחינה אותה הרבה רבנו לשטוח. תפלותיו היו לישועת כלל ישראל ולמען פדותו וגאולתו בגאולת עולמים. ביטויים רבים שמעו הימנו חסידיו הרבים בענין זה. גם עבודה רבה ראו אצלו. ישועת הכלל וישועת הפרט — היו כל העת לנגד עיניו.

דירה לעליונים

בסעודת שבע ברכות שנערכה לאחרונה בבית מדרשו, פנה רבנו לחתן ושאלו האם כבר יש לו דירה משלו. נענה החתן והשיב בחיוב.

אז פרץ רבנו בבכיה עצומה וכל הנוכחים אפפו יראת הרוממות:

"רבונו של עולם, אנו לא מבקשים כלום, רק דירה קטנה עבורך. בית המקדש. אני מוכן לתת לך רבש"ע בעבור זה את כל הזכויות שיש לי בגין סאת יסורי הרבים — ואין זה מחיר פעוט"...

הריני כפרתם

באחת משבתות פר' בהעלותך בעת שהותו במירון על ציון התנא האלוקי רבי שמעון בר-יוחאי זי"א, שמעוהו אומר לעצמו בחדרו: "רבש"ע, כך וכך אנשים הזכירו הדם עצמם אצלי בבקשתם לישועה מכורמים. הנני מתחנן לפניך לישועתם ואם לאו — הנני מוכן להיות כפרתם"...

שכינתא בגלותא

כל ימיו היה מצטער רבנו על גלות השכינה, על גלות ישראל ועמד בציפיה לישועתם. בפרט ניכרו הדברים בתשעה באב. בכל ליל תשעה באב נהג היה ללכת עד למקום הקרוב ביותר אליו ניתן היה להגיע בסמוך לעיר העתיקה (שהיתה בימים ההם כבושה בידי הערבים) כדי להדגיש את הכאב באי היכולת להגיע אל שריד בית מקדשנו ותפארתנו, מקום היכנו לא זזה שכינה מעולם. היה מתיישב לארץ וממרר בבכי באמירת הקינות.

בבוקרו של יום תשעה באב, נהג היה לצאת לבדו לאמירת הקינות והשתדל ללכת לבתי כנסיות שמתפלליהם אינם מכירים אותו למען לא ינהגו בו חלילה איזה מנהג של כבוד או דרך ארץ ביום בו מקונן עם ישראל על גלות השכינה וחורבן הבית.

עינים צופיות

מופתים גלויים הילכו בבית מדרשו של רבנו זי"ע. אלא שכאן, בחצר קודש זו, מקובלת אמרתם של חסידי קמאי כי המופת הגדול ביותר הוא להפוך יהודי לעובד השם אמיתי. אולם, אם זו דרכו עם בני עליה שבאו כל השנים במחיצתו, היה לבו רך ופתוח לכל מר נפש, קשה-יום או נזקק לישועה לעשות בעבורו הכל.

לי עדיין כואב

הזכיר עצמו לפניו אברך אחד על מיחושים עזים שתקפוהו ובירכו רבנו ברפואה שלימה. חלפו מספר ימים, האברך שכח מן הכאב, שכח גם אולי כי הזכיר עצמו בקו"פ אודות כאב זה. לא כך אצל רבנו, שפגשו יום אחד בבית המדרש ושאל לשלומו בעקבות אותם מיחושים.

— ב"ה, הוטב לי, כבר לא כואב" — ענה האברך.

— "לי, עדיין כואב מאד כאבך", השיבו רבנו.

עכשיו ניתן לכוס מן החמין

פעם אחרת היתה שהזכירו לפניו חולה שלקתה בלבה. "התקף לב" קבעו הרופאים וציוו על אישפוזה. כעבור יום, קרא רבנו לחדרו אחד מבני משפחתה ושאלו לשלום החולנית. האיש השיב כי הוטב לה-ב"ה במקצת והכל הולך על דרך הישר. הביע רבנו שמחתו על כך ופנה למשמש בקודש: "עכשיו אתה יכול להגיש כוס חמין לשתיה"...

לשאול בעצת מומחה

ספור אחר, מצוי בפיו של אחד מן האברכים שהסתופפו בצילו. באתי יום אחד אל רבנו לדרוש בעצתו על דבר טיפול מסובך שהציעו לי הרופאים לעבור. השיב לי רבנו: עדיף שתפנה אל רופא מומחה, מפורסם פלוני וגם אם הוא ידרוש ממך סכום הגון עבור הטיפול והבקור עדיף.

לתדהמתי — ממשיך האברך — לא עברה שעה קלה ואחד מן המשמשים דופק על דלתי ובידיו סכום הגון אותו שולח לי רבנו, כדי לא להכביד עלי בהוצאה מיותרת עקב הצעתו...

הצעה יקרה

ספור דומה מושמע ע"י יהודי בגיל העמידה. היה זה בענין שידוך ששני הצדדים התעקשו בענין ההתחייבויות הכספיות והשידוך לא הגיע לכלל גמר. רבנו זי"ע, הורה לאחד מן הצדדים לוותר על עמדתו ולשלם יותר — והשידוך נגמר.

באותו ערב, שליח של רבנו, מתדפק על דלתו. בידו מעטפה אותה שלח הרבי ובה סכום כסף גדול. רבנו אומר לאותו יהודי: "חוששני שמא הצעתי הכבידה עליך בהוצאות הנישואין"...

יסורים שלי — זכיתי

מעשה שהיה באחד מן האברכים שרותק למיטת חוליו זמן ממושך. ביקש רבנו לשוחח עמו בטלפון לעודדו. וכך אמר:

"מה אומר אני שהנני רתוק למיטתי, כבר כמה שנים מבלי יכולת לזוז. אלא שיודע אני שזהו רצון הבורא ב"ה ואני מקבל הכל באהבה. אל תדאג, חלילה לך מלהשבר ברוחך. השי"ת בודאי יעזור לך"...

'חלקה' בגיל שנתיים...

נכנס לפניו אברך צעיר להפרד ממנו בטרם נסיעתו עם משפחתו לאוסטרליה לשמחה משפחתית. "סע לשלום", מברכו רבנו ומוסיף: "עצתי לך שתעשה "חלקה" לבנך"...

תמה האברך: בני הקטן בקושי מלאו לו שנתיים ימים, מה פשר ההוראה. אולם, כחסיד, לא הרהר ובודאי שלא ערער. עשה מה שהוטל עליו.

בהיותם בנמל התעופה באוסטרליה, אבד לפתע בנו הקטן. לא הועילו החיפושים הקדחתניים — הילד איננו. ההורים כמעט נואשו. אינם יודעים את נפשם. רק כעבור שעות ארוכות, מובא אליהם בנם האבוד ע"י אחד מרבני הקהילה. וזה הספור:

הילד במשובת ילדות עזב את הוריו, יצא את נמל התעופה ותעה ברחובות הסואנים מבלי לדעת היכן יפנה ולאן יגש. שוטר אוסטרלי, פגש בילד, ראה את פיאותיו המסולסלות הבין כי "מילדי העבריים הוא זה". הביאו אל אחד מן הרבנים, שזה איתר בקלות יחסית את האב המאושר ממציאת הילד והנפעם מרוח הקודש שראה בעליל...

א.י. טיקוצקי

ראשונים כמלאכים

אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו

בכל דור ודור צצים ועולים מקרב הכלל אנשים אשר שכמם גבוה ומעלה משאר חלקי רובד הציבור והם אלו שמתבקשים בעל כרחם לנווט את ספינת הדור בין נחשולי הגלים המתנפצים זה אחר זה. גדול הדור אינו תואר רשמי שקונים אותו כמו להבדיל אלפי הבדלות תואר של דוקטור או סתם תואר של כבוד, גדול הדור פרושו אישיות מיוחדת במינה שאחרי שנים של עמל ויגיעה בתורה ומע"ש"ט הרי שדעתו איננה עוד בגדר של דעה אישית וראיה אנוכית ונכנסת למסגרת של ראיה ציבורית כללית ודעותיו הינן דיעות של מוח תורני השקוע יומם ולילה בתורה הקדושה. עיני הדור נשואות אליו בדיוק כפי שקני המנורה היו נשואות לקנה האמצעי, הוא זה המשיב לחיוב ולשלילה, נותן עצות הדרכות בכל שטחי החיים.

דור דור ודורשיו — מנהיג הדור זה שמתמצא בהלכי רוח העם נמדד תמיד ביחס לאותו דור אותו הוא חי, לא הרי דור ההוה כדור העבר, ואם כי יודעים אנו שישנו מושג של ירידת הדורות. עם כל זאת ישנם יתרונות לדורות המאוחרים כיון שההסתרה גדולה למאוד והנסיונות קשים הם ומי שעומד בפרץ זכותו גדולה עשרת מונים, וזהו שנאמר "יפתח בדורו כשמואל בדורו" — כל דור אין לו אלא שופט שבימיו.

שונה לחלוטין המושג הכשגם שמכנים אישיות מסוימת כ"כלאך" כפי שרבא כבר אמר בתלמוד "אם ראשונים כמלאכים" וכו' הקב"ה עמד ושתל צדיקים בכל דור ודור — זהו כבר ענין אחר לגמרי, הצדיקים הללו שנשתלו עבור כל דור אין הם שייכים בכלל בדרגתם לסוג אותו דור ואפי' לא לדור קודם ושלפניו. צדיקים אלו לא צומחים מבין המון העם ומזככים עצמם עד שהם הגיעו להיכן שהגיעו. אלא הם תיכף נולדו עם נשמות גדולות. והספה"ק מסבירים זאת על דרך משל בשני אנשים שהגיעו יחדיו לפסגת הר גבוה וישאלו האחד את רעהו כיצד הגעת הנה. האחד סיפר כי הוא טיפס וטיפס עד שלאחר שנים רבות העפיל לפסגה, ואילו השני השיבו כי הוא נולד כאן על פסגת ההר, וכמובן שיש הבדל בין השניים.

ימי בחרות

לכתוב או לא להעיז לכתוב, זו שאלה קשה ומפחידה כי מי יהין לגשת אל הקודש פנימה, השורות הבאות אינן אלא מילים יבשות כי תמיד ידענו שאין אנו מבינים כי אם רואים בעיניים בשריות, אך זה דרך העולם להתחזק באופנים שונים.

כבר בימי ילדותו של רבינו זי"א ניכר כי נשמה גדולה ירדה לעולם והוא שונה מכולם, יראתו ניכרה על פניו וכל מעשיו היו לשם שמים, סבו הרה"ק רבי דוד בידרמן זי"א גדלו על ברכיו והראה לו אותות חיבה מיוחדים, כיון שאביו הרה"ק רבי שמעון זי"א שהה בקראקא גדל רבינו זי"א בבית סבו ושם קיבל את חינוכו. תמיד כשערך רבינו את שולחנותיו הטהורים כמעט ולא היה פעם שלא הזכיר עובדות קדושות מסבו הקדוש, פעם אף אמר שאת כוחו בעריכת השולחנות ידע מאת סבו הקדוש, ההתמדה של רבינו הקדוש לא ידעה גבולות ומסופר כי בעת שלמד בישיבת חיי עולם בעיר העתיקה, לכבד במשך שמונה עשרה שעות רצופות כשאת הגמרא הגדולה העמיד כך שלא יוכל לראות מהנעשה סביבו. פעם סיפר כי היה זה בערב פסח בעודו ילד יצא לרחוב וקנה משקה שאין בו בכלל חשש חמץ, אך משחזר הביתה יסרו מצפונו כיצד יכל בכלל לקנות דבר מאכל אצל אדם שאינו מכירו, ובכה עד שמילא אותה מידת הכוס בדמעות שליש.

מסופר כי לאחר הסתלקות הסבא הטילו על רבינו את האחריות לבדיקת חמץ והוא בחור צעיר, וכל הלילה לאחר הבדיקה הרבה בבכיות על האחריות הכבדה שנפלה בחלקו.

על עצמו מיעט רבינו בכלל לספר רק בשנים האחרונות גילה טפח וכיסה טפחיים, בעודו ילד כבן שמונה הרגיש על כלי אם טבול או לאו, ואחרי שנים רבות התבטא פעם רבינו כי צדיקים מבינים על כלי אם הוא טבול או לא.

כאמור כל זאת אינו אלא כטיפה בן הים וקצרה היריעה מלספר הכל.

עבודה והנהגה

בשנת תר"צ נסתלק אביו הקדוש והחסידים הפצירו ברבינו זי"א להמשיך ההנהגה, רבינו סרב וכמשך תשע שנים לא ערך שולחנות, רק בשנת תרצ"ט לאחר בקשות והתחננות הסכים פעם ראשונה לשבת בראש השולחן, בני המשפחה והחסידים הזקנים כולם כאחד נכנעו תחת רבינו הקדוש, מסופר כי בעת שנשבו מאביו של רבינו זי"א כל ירושותיו הנהם ברבינו זי"א באמרו כי את הירושה הזאת לא הצליחו ליטול הימנו.

בתקופת בחורותו של רבינו זי"א לאחר הסתלקות סבו הקדוש נסעו רבינו זי"א ושאר האחים לקראקא שם התגורר האבא, ובתקופה זו נסע רבינו זי"א לצדיקי ומאורי הדור בפולין וגליציא, אף על כך כיסה רבינו זי"א יותר משגילה על הקרבה המיוחדת שזכה אצל כל האדמו"רים באשר הם.

בתרפ"ו חזר הרה"ק רבי שמעון זי"א לארץ ישראל וכאן נסתלק כאמור בצום גדליה תר"צ. מאז נסע רבינו הקדוש מספר פעמים לקרלין אל הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקרלין הי"ד ואף על כך עובדות רבות, בין השאר: היה פעם בקרלין בליל הסדר והאדמו"ר מקרלין הושיב את רבינו זי"א בסמוך אליו, אמנם אף באירופא ביקר רבינו זי"א מספר פעמים. אך יותר מכך לא נסע ומני אז לא יצא את הארץ. לפני מספר שנים היה מתוכנן לנסוע לארה"ב לרגל חתונת נכד, לפני הנסיעה נסע רבינו זי"א לקבר רחל להפרד וכשיצא אמר כי הנסיעה בטלה כיון שהוא קיבל את השמירה על ארץ ישראל ואינו יכול לעזבה.

זה השולחן אשר לפני ה'

אף שרבינו זי"א חלה למעשה לפני כשש שנים הרי שכל חייו ידע יסורים ומכאוב שנטל על עצמו בכדי לקרב את ביאת המשיח. אנשים לא הבינו כיצד רבינו זי"א שפניו היו תמיד חוורות כסיד וכשלג, אמנם כשנכנס לערוך את השולחן הטהור היו פניו כלפיד אש ובוערות בקרני אור עד כלות הנפש, זאת ועוד. צורת קדשו של רבינו היתה משתנה מרגע לרגע, פעם היתה מאדימה ופעם יותר רגועה וראו ממש מה זה נקרא שינוי צורה אצל צדיקים, מי לא זוכר את ה"כל מקדש" של ליל שבת בפסוק "שמחים בבנין שלם" וי"ס הודים ירושה" וכן ב"לפניו נעבוד ביראה ופחד" היו חייבים לעמוד מאחורי כסאו של רבינו זי"א ולהחזיק בכוחות רבים לבל יפול כסא הקודש מרוב דבקותו בשעת פסוקים אלו וכל גופו אש בוערת. עבודת ה' שראו אצל רבינו זי"א בשולחנות נחרטה בעט ברזל אצל מי שבא לראות ולקבל. בימים מקדם היה יכול להמשך שולחן בשבת קודש כשש או שבע שעות תמימות ואת מבלי שירגישו כי הזמן עובר כיון שרבינו זי"א היה למעלה מהזמן והרים כולם מהשפעת השעון, ולאחר השולחן היו הציבור עומדים כלאחר הלם שבורים בלבבם לאחר שראו עבודה כזאת וזה היה לימוד המוסר הטוב ביותר שידבר אל כל אחד ואחד, על פי רוב לא יכלו להבין את דברות קדשו של רבינו זי"א והיה צריך לימוד והשגות מיוחדות לרדת לנסות להבין את המשמעות.

לאחד שאמר לרבינו זי"א כי עומד רחוק ואינו יכול לשמוע את דברי הרבי, אמר לו, מי שצריך לשמוע ישמע גם מרחוק ומי שלא צריך לשמוע, אפי' אם יעמוד קרוב לא ישמע.

במשך כל חייו הסתיר רבינו את יסוריו, ומי שראה אותו יושב ליד השולחן לא ידע איזה גוף מלא יסורים יושב כאן. תמיד ראו שאם הולך ומתרגש ח"ו צרה על כלל ישראל ייסורי הרבי מתחזקים ולא פעם צעק "כואב לי צרות עם ישראל", בשנה האחרונה הרבה לדבר על בית המקדש כשכינה זאת דירה בשביל הקב"ה ואמר, אני נותן את כל היסורים שלי בשביל דירה להקב"ה. הוסיף שזה לא מחיר זול.

עד לאחרונה רוב היממה כל הזמן הזכירו לרבינו על חולים, רק הזולת היה חשוב אצל רבינו, כל הזכרה לקח רבינו ללבו ולא נח עד שהלה הבריא, אנשים שכורים ואלמנות קירב רבינו זי"א במיוחד והיה להם לאב ולפטרון.

לא יום ולא לילה תמיד ידעו שהדלת פתוחה והכל נשא רבינו זי"א על כתפיו, חסיד מבוגר מתקשר בלילה ואומר אני רוצה להיפרד. שעותי ספורות, מרגיעו הרב ואומר: הנה לך, כל מה שגלך אני נוטל על עצמי, וכך חי עוד עשר שנים, לפני שנפטר היה בלי הכרה ומלמל פסוקים מתהילים כשספרו זאת לרבי אמר, כל הזמן עבודתי שתהיה לו פטירה יפה.

עם כל זאת רצה רבינו זי"א שגם עם בשורות טובות יבואו אליו כדי לשמוח בשמחת הזולת, פעם הזכיר חסיד אחד שאשתו מקשה לילד ואחרי שהלידה עברה בשלום לא רץ להודיע זאת לרבינו, ואמר על כך כי כתוב בפרשת מצורע (מעשה זה היה באותו שבוע) "זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן" — אם הוא טהור מדוע צריך כהן, אלא שגם בשורה טובה צריך להודיע, אף לאחר שהיה רתוק למטה במצב קשה ביקש שיבשרו לו בשורות טובות על יהודים, פתחו המשמשים וספרו לו את כל השמחות שהיו אצל יהודים שהכירו ואז הוטב לו קצת.

מופשט מן העולם

עבודת קדשו של רבינו זי"א הקיפה את כל שעות היום והלילה כשהם נעשים חטיבה אחת, לפני מספר שנים כשחסיד חשוב עלה לבית רבינו זי"א לשוחח מאיזה ענין וראה את פני הרבי מיגיעות מרוב עבודת הקודש, שאל מדוע לא ינוח קצת. וענה לו רבינו זי"א, דע לך שזה כבר שנים

(המשך בעמוד י"ד)

هكذا من الأصل

בצלאל לנדוי

משנת המהרי"ל דיסקין מבריסק זצוק"ל בהלכות התלויות בארץ ובירושלים

מקור חדש וחשוב להשקפות הרב מבריסק בדבר ישוב אר"י על טהרת הקדש חסותו ל"אגודת מייסדי הישוב" מתיישבי פתח תקוה - דיני שביעית שיצאו מתחת ידו

במאמרינו לתולדות רבי עקיבא יוסף שלזינגר הזכרנו את נסיונות הסופרים החילוניים ודשמי הקורות הלאומיים להעמיד בעימות כביכול, את הישוב הישן עם הישוב החדש, ושם הבאנו גם מדבריהם בהם האשימו את ראשי הישוב בירושלים בהתנגדות להקמת ישובים חקלאיים ברחבי ארץ ישראל, וכאישיות בולטת ביותר הזכירו את רבי יהושע ליב דיסקין הרב מבריסק.

השפעתו של הרב מבריסק נודעת באהלי תורה בירושלים הן בהשפעתו על עיצוב דמותם של תלמידי החכמים והן בהכרעותיו ההלכותיות, ובמאמרנו זה מתכוון כותב הטורים לעמוד על פרק נוסף בפרשת חייו והיא משנתו בהלכות התלויות בארץ, לא רק במושג המקובל כגון שביעית וכך אלא גם לגבי הגישה העקרונית בשאלת היחס לישוב ארץ ישראל. והימנו נלמד על תמיכתו הנלהבת בישוב אר"י על טהרת הקודש.

ייתכן כי בשעתו, ומטעמים מובנים, נמנעו מלהאריך את הדבור בענין זה, מחשש שיהא בכך משום סיוע ללאומיות הציונית, שניצלה את חיבת ציון כדי להחדיר השקפותיה לבית ישראל. אולם נדמה לי שכיום, לאחר שהציונות נתגלתה כמו שהיא, מותר כבר לספר על תמיכתו של מהרי"ל דיסקין בישוב אר"י על טהרת הקודש.

אודה ולא אבוש שיש לי גם נימה אישית. בהספדו "אלון בכות" (הובא לדפוס שנית ע"י נכדו ר' עמרם בלוי ריבלח"ט ר' יחזקאל אלימלך לינדר בסוף ספרו "חידושי רבי יעקב אורנשטין"). מספר ר' יעקב אורנשטין כי כבר במשך החדשים הראשונים לעלייתו לירושלים השמיע הרי"ל דיסקין "שעור לפני חריפי קרתא קדישא, ארבע שעות רצופות בלי הפסק, גם ביום ערש"ק וביום שב"ק, מלבד עיו"כ, שהשלים שיעור היום בליל ויום הכפורים אחר תפילת הערב, ובמשך ששת החדשים לא השלים סוגיא ראשונה דיהזיק ראיה" בריש בבא בתרא", והוא מוסיף כי "בכל ששה החדשים אלו לא נשמע ממנו קושיא או תירוץ או הסבר ממקום אחר, כי אם בסוגיה עצמה".

בהקדמתו לספר "ליקוט אמרים" (ירושלים תרפ"ג) מציין ר' שלמה יצחק בלוי כי הדברים לא הושמעו ע"י מהרי"ל דיסקין על מנת להדפיסם "רק אמרם בשיחה שלמד הפרשה לפני שומעי לקחו בערש"ק או במוצש"ק, וגם לפעמים בחול, באקראי בעלמא דרך שיחתו".

וזקני ר' משה יהושע זצ"ל, אבי אמי ע"ה, נמנה על אותה חבורת תלמידים ששמעו תורה מפיו, אף היו מסייעים לו בהידוריו המופלאים, כגון ברירת אורז או בהמלחת הבשר. התמורה שהיו מקבלים היתה השתתפותם בשיעור החומש עם רש"י, שהיה מלמד בשבת או מוצאי שבת, כאמור. מסורות מופלאות שמורות עמנו על משנתו והליכותיו, ועוד תגיע השעה אי"ה להעלותם על הכתב, אולם במסגרת זו נצמצם לציון הכרעותיו בעניני ישוב אר"י בכלל, וכמובן בעניני השנה, בעניני שביעית.

מהר"ל דיסקין מדריך בענייני רכישת אדמות באר"י

פרק במשנת מהרי"ל מבריסק בעניני ישוב אר"י להלכה ולמעשה, אנו למדים מספר שנכתב ע"י אחד מבאי ביתו, הוא רבי יהושע זאב ויסעבערין (אבנר), אשר מיד בעלותו אל הקודש פנה "ביתו ושאל לעצתו, ומהרי"ל דיסקין אף הדריך אותו בעניני רכישת אדמות באר"י. לאחר שהרי"ז אבנר הפסיד את רכושו, נמנה על באי ביתו והעלה כמה מהשקפות הרב מבריסק בענינים אלה, בספרו יקר המציאות "ציר נאמן" (ירושלים תרנ"ז. בנוגו מוסד הרב קוק ותשואות חן על עזרתם).

בסוף הספר מאמר "עמק הבכא" והוא הספד על הרב מבריסק, שהשמיע בביהמ"ד במאה שערים ובתוך הדברים פרטים לדרך חייו ופעלו, שלא היו לפני רושמי תולדותיו.

הקשר הראשון שנוצר בין הרי"ז אבנר ובין מהרי"ל דיסקין היה בכתב מיום ג' אלול תרמ"א בו הציג להרב מבריסק מספר שאלות על אפשרות להתישבות באי"י. עשרים משפחות מסובאלק התאחדו יחד והכינותם לעלות לארי"י, והם מתענינים באפשרויות להתישבות פיתוח, תעשיה וכן בעניני חינוך, ושאלה מיוחדת מתיחסת ליחסים עם הערבים השכנים.

ביום כ"ח אלול תרמ"א עונה לו "אחד מתלמידי הרב הגאון" כי מכתבו נתקבל ומציע לו לרכוש קרקע ב"אגודת מייסדי הישוב". אף מצרף חוברת עם תקנות ומציע לו לשלוח אלפיים רובל כדי להימנות עם בעלי הקרקעות בפתח תקוה (קובץ מימים ראשונים, נספח לבוסתנאי כרך א', חוברת ד', וראה להלן על חסותו של הרב מבריסק למתישבי פתח תקוה. שהיו קרובים לחותנו)

גם בהקדמתו לספרו "ציר נאמן" הוא מספר על המגעים הראשונים בינו ובין מהרי"ל דיסקין. עד שנת תר"ם התפרנס מיגיע כפיו, עד אשר נדבו לבו לעלות לארי"י: "כאשר נתעוררו רבים מבני ישראל, לרצות את אבני קודשו, ולחנן את עפר אר"י. בני עירך סובאלק התאגדו לחברה לקיים מצוות ישוב אר"י, לקנות אחוזת נחלת באר"י ולהתישב שם. הוא פנה ב"שאלת חכם" למהרי"ל דיסקין "באיזה אופנים נמציא את הרעיון הקדושה מכח אל הפועל". - - - "והיתה תשובתו הרמה כפי בינתו הטהורה", ובתוך דברי תשובתו הציע לשלוח שני חברים להתיעץ עם יושבי אר"י. הם נענו לעצתו. שנים מבני סובאלק נסעו לארץ אולם חזרו ללא תוצאות חיוביות.

ר' יהושע זאב אבנר החליט איפוא לעלות בעצמו, וכך הוא מספר "כשבאתי לירושלים וראיתי את פני האדמו"ר זצוק"ל, היתה דעתו נוחה מכ סיעותי הנה, ויצוני לעלות לעיר הגליל ולייסד שמה קולוניה, וקיבלתי עצתו". יחד עם שני נציגי מצוריטש שהגיעו אף הם לקנות אחוזת נחלה, קנו את אחוזת "יסוד המעלה" ואנשי סובאלק עמדו להצטרף לחברה זאת. ושוב לפי הצעת מהרי"ל דיסקין נפרד מהם והחלו להשתדל בקנין אחוזת ארבאל, אולם לא אסתייעא מילתא. הפסיד כל רכושו (אלפיים רובל). מהרי"ל דיסקין ריחם עליו וכדבריו, "קיבל אותי תחת כנפיו, לישב בבית מדרשו. השגיח על פרנסתי, וסייעתי בכל מה שאפשר". וראה להלן על שאיפתו לקנין ארבאל.

מעתה נמנה רי"ז אבנר על באי ביתו של מהרי"ל דיסקין, אף היה משלוחיו במאבק למען שמירת השמיטה כהלכתה. כבר בשנת תרמ"ז, כשנה ומעלה לפני שנת השמיטה תרמ"ט, בשנה ההיא הגיע הבארון אדמונד רוטשילד לביקור בארץ ישראל, והרי"ז אבנר מספר שהוא היה השליח "ציר נאמן" למסור לרוטשילד את מכתבו של מהרי"ל דיסקין, בו ביקש מאת הנדיב שיתן "לשים לב למצוות התלויות בארץ ולשומרם כמו שמיטה, שישמרו האכרים תרומות ומעשרות וכדומה, ובזאת הבטיח לשר הנדיב את הברכה הכתובה בתורה "וצויתי את ברכתי". (עמ' ס"א).

בהמשך דבריו הוא מספר כי מהרי"ל דיסקין הציע לו, לפני שנפל למשכב, "לנסוע למושבות ולהוכיח אותם על קיום המצוות התלויות בארץ, אף הבטיח לכסות את ההוצאות, אולם בינתיים נפטר, וחבל על דאבדין" (שם).

ניתן איפוא לסמוך עליו, אולם מטעמי והירות בכל הנוגע לדברים המיוחסים להאר"י שבחבורה, ומה גם בענינים כגון אלה, נציין שהספר "ציר נאמן" זכה להסכמותיהם של תלמידי מהרי"ל דיסקין, ורבי חיים זוננפלד מעיד בהסכמתו שעבר "על דברי הספר מראשו ועד סופו, וכולם מלא יראת שמים, וחיכו ממתקים ומחמדים, בדברים מאירים כספירים. כל הטועם יאמר חכלילי, והיה לי לעונג ולמשיב נפש". אף ר' זרח ראובן ברוזמן מעיד "באזני שמעתי מאז שזכינו פני האדמו"ר מהרי"ל זצוק"ל שקרא המחבר לפניו מה שקיבל ממנו, את פירוש הפסוק ובכל ארץ אחוזתכם — וכן הרבה דברים הציע המחבר לפני האדמו"ר זצוק"ל (פירוש זה לפסוק ובכל ארץ אחוזתכם מצוי לפנינו בספר בעמ' ל"ז)

ר' מנדיל מתשטר, שהיה נאמן בית הרב מבריסק, מאשר אף הוא בהסכמתו "אשר ידעתי כי כמה ענינים המבוארים בחיבור הזה הציע הרב המחבר שי' לפני הגאון הקדוש מהרי"ל דיסקין זצוק"ל, ומרן זצ"ל שם מעינו בכמה ענינים ותיקנם על מכונם, וחביבים עלי דברי קדשו".

על קרבתו של רי"ז אבנר למהרי"ל דיסקין מעיד גם ר' יעקב אורנשטין המספר שמהרי"ל דיסקין נתן לידו "תשובה בענין התפילין להעתיקו ולמסור ליד כתר"ה. צר לי מאד כי מסיבות שונות לא יכולתי לעשות זה, בעוד בהל נר ה' על ראשינו, ועתה כששקעה שמשנו, יראתי פן אוסיף או אגרע מכוונתו הטהורה, ועל כן לא אוכל למלא בקשתו, וחכות מרן הצדיק ז"ל יגן עליו ועלינו, כי ידוע לי שהיה כתר"ה חביב מאד לעיניו, ובטח יהיה מליץ יושר גם בעולם העליון".

השקפות מהר"ל דיסקין בעניני ישוב אר"י

לאחר הסכמות אלו ניתן איפוא להביא את סיפוריו של הרי"ז אבנר על דעותיו של מהרי"ל דיסקין, שכן שמע את הדברים מפיו "הייתי מחזאי פניו של הצדיק יסוד עולם, מיללתי בכל יום אתו, לשאוב רוח צד "הבריא בריאותו" - - - "ולמדתי מדבריו הקדושים, כי היתה תקוותו חזקה, אשר התעוררות של אהבת הארץ, הנעשה והנשמע במחנה העברים, ראיה גדולה תתקיים הקיבוץ, כשיטת הרמב"ם ז"ל והמיוחד, וכפירוש הרמב"ן ז"ל "עוד אקבץ עליו לנקבציו", והוא תמיד שלא יקלקלו יושבי הארץ התקוה הזאת, וזו, במניעת קיום מצוות התלויות בארץ".

הוא מוסיף בשמו: "אמר כמה פעמים מה טוב אם היה איש אחד מתעורר לחבר ספר לחזק הלבבות בקיום המצוות כמו שחיבר הגר"ח מוואלאזין את ספר "נפש החיים" בימיו לחזק למוד התורה. וכאשר לא אמר שגדול אחד יחבר זה התבוד הבנתי מדבריו כי כוונתו לא על גדולי הדור דווקא, רק לכל אחד אשר להבת הלאום בוערת בלבו ורוצה בישועת ישראל שיושעו תשועת עולמים".

לדברי בעל "מגילת אסתר", החולק על דעת הרמב"ן, וטוען כי "ישבת דירת הארץ זה רק כשבית המקדש קיים, אולם עכשיו אין מצוה לדור בה, וכן פירשו התוספות", מביא רי"ז אבנר: "ורבינו מהרי"ל זצ"ל אמר ראיה גדולה להרמב"ן כי דברי חז"ל נאמרו אפילו בזמן שאין ביהמ"ק קיים כי חז"ל הפליגו בשבח דירת ארץ ישראל קודם בנין הבית, עד שלא נכבשה הארץ לפני ישראל, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה פ ע"ו) "ויצר לו" — אמר כל השנים הוא יושב באר"י, ואמר שהוא בא אלי מכח ישיבת ארץ ישראל" (עמ ל"ח).

רי"ז אבנר הציע לפני מהרי"ל דיסקין את דברי רבי אליהו גוטמכר מגריידיץ: "והגאולה ממתנת עלינו, רק בהתחלה מועטת מאתנו ייפתחו שערי גאולה וישועה, ויש לומר בטח שאם יהא התחלת ישוב אר"י לבדוק חלק מסים לעבודת ישראל, שישמרו שבתות ומועדים מלעבודה, ויקיימו כל מצוות התלויות בארץ שתבוא הגאולה הגדולה שהיא בכלל "זכו" שימהר ויחיש קודם "בעתה". והוא מוסיף: "ושאלתי פה קודש הגאון המנוח מהרי"ל זצוק"ל אם דעתו מסכים לדבריו, והשיב כי הגאון ר' אליהו לא מסברת עצמו אמר, אלא רק מדברי חז"ל המה, וכל אחד מחויב להאמין ולהסכים, ואז ראיתי והבנתי שהוא מסכים לדברי הגאון ר' אליהו גוטמכר, וכן הראה לי הלכה למעשה שהשתדל בעבורי, בעת שעסקתי בקנין אחוזת ארבל בשנת מה" (תרמ"ה) (עמ ס)

לאחר שהוא מספר על שליחותו למסור את המכתב הנ"ל לברון רוטשילד בענין שמירת השמיטה כהלכתה, הוא מספר על שאיפתו של הרב מבריסק "והיה משתוקק שתבנה האחוזה הזאת, ולדאבון לבי לא זכיתי לגמור הקנין בעבור איזה סיבות, לא בשביל העיכובים שכתב ה' אברהם משה לונץ בחיבורו מורה דרך, ועל כגון זאת אמרו חז"ל "אוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות מה רואות, עומדות ואינן יודעות על מה הן עומדות".

ספר
תבריות והזכרון
לחברת
"אגודת מיסדי הישוב"
פתח תקוה
ירושלם

"אגודת מייסדי הישוב" בפ"ת בחתימתו של המהרי"ל דיסקין

"ציון" במושג לקדושה

בראש מאמרו "שערי ציון" הוא מביע דעתו שחיבת ציון, הכתובה בכתבי קודש ומובאת גם

(המשך בעמוד י')

מ. אלירז

"עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים..."

שרותם הלאומי של בני הישיבות

(המשך משבוע שעבר)

• "שבט לוי"

כדי שתבין, דרור, את מהותו העמוקה של המושג "בן ישיבה", ברשותך, אצטט בפניך שורות מספר מדברי הנשר הגדול, הרמב"ם ז"ל, וכפי שמובאים הדברים בחבורו "היד החזקה", בסוף הלכות שמיטה ויובל:

"...ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו, ולהורות דרכיו הישרים, ומשפטיו הצדיקים לרבים... לפיכך לא עורכין מלחמה כשאר ישראל... אלא הם חיל ה'...

...ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי עולם אשר נדבה רוחו אותו, והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו... ופרק מעל צוארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים..." וכו' וכו'.

ובהתבססו על דברי הרמב"ם, כותב מרן ה"חזון איש" זצ"ל באגרותיו: "כי לא כחכמות חילוניות חכמות התורה, כי התורה אינה נקנית אלא למתעמלים בה כל ימי חייהם... ומעולם היה מן הצורך להסיר מבני העליה המועטים את עול דרך ארץ, ולתת להם את האפשרות להשתקע בעסק התורה... ומעולם הכיר עם ישראל את חובתו להפריש לקדושה את שבט לוי, היינו את אלו שהשליכו אחר גיום את כל הבלי עולם ובחרו בדרכה של תורה, ולקיים שבתי בבית ה' כל ימי חיי, שהמשילם הרמב"ם לשבט לוי...".

[כנראה בדברי הרמב"ם הללו, מוכרים היו לא רק לחזו"א, אלא גם לכל באי עולם... רק כך ניתן להבין מדוע בעוד ובכל ארצות תבל פטורים סטודנטים לתיאולוגיה מכל שרות צבאי, הרי רק כאן במדינה היהודית, זו המתכחשת לגדוליה. (עצרת התיחסות בכנסת עם זכרו של לותר קינג — כן! עם זכרו של לאא"ה, הרמב"ם ז"ל — לא!... ואולי עדיף כך?...) יש להלחם למען המשך קיומה של תפיסה זו...]

דומני דרור, כי גם אתה, על אף הכרותך הקצרה את עולמה של תורה, בודאי חשת לא פעם, כי אין כל דמיון בין "לעסוק בדברי תורה", ובין, להבדיל, אלף אלפי הבדלות, לימודי שאר המדעים.

בטוחני כי על בשרך למדת, כי אין עוד כל לימוד שהוא, המצריך כל כך הרבה כחות נפש, התרכזות והתעמקות, תוך כדי שכחה מכל הסובב אותך, כפי שנזקק לכך לומד התורה. וכי אין כהנזרות מתענוגות העוה"ז, ערובה מהימנה להצלחה בלימוד.

תסכים עמי, בודאי, כי תופעה זו "משונה" של תלמידים היושבים בחדר האוכל וממשיכים במשנתם, העולים על יצועם כשראשם נתון לדף הגמרא, הנוסעים באוטובוס ומשוחחים בלימוד, תופעה זו - הינה נחלת עולם הישיבות לבדו, מי שעוקב מקרוב אחר עולם הישיבות מכיר בודאי את התופעה המיוחדת לעולם התורה בלבד - האור באולם הלימוד מעולם לא יכבה. עדיין לא עלה על יצועו המתמיד של שעות הלילה המאוחרות, וכבר השכים קום ובא חבירו, זה הסקפיד לבלות שעות של טרם שחר בלימוד תורה, ולחבר בכך, כדברי המקובלים, יומם וליל.

האמנם לתופעה נשגבה זו ישנו איזה שהוא אח ורע ב"מוסדות להשכלה גבוהה". היש לכל אותם משטינים מושג מה היא "ההתמדה" הישיבתית, כפי הנראה סבורים הם ש"המתמיד" אינה אלא תופעה שעבר עליה הכלח, והגלומה כל כולה באחד משיריו מעלי האבק והעובש של משוררם הלאומי.

רק כך ניתן להבין את עזות חוצפתם בהשואה האומללה בין בן הישיבה, ולהבדיל אלף אלפי הבדלות, הסטודנט באוניברסיטה.

• סולם הערכים היהודי:

שאלתך, דרור: מה היא הדרך הרצויה באמצעותה תוכל להציג את הדברים בפני אדם הרחוק מתורה ואמונה?

דומני, כי אחד הדברים הראשוניים והיסודיים אותם עלינו להנחיל לתודעתו של הציבור הרחב, היא העובדה כי בעוד והציבור החילוני חי לו את חייו בכפיפות להלכי רוח ומוסכמות חברתיות, הרי היהודי המאמין כבול הנהו לערכיה הנצחיים של תורת ישראל, ולהם בלבד. כך בכל השאלות העולות מדי פעם בפעם בנושאי "דת ומדינה", וכך גם בנושא הנדון:

בן הישיבה בניגוד לבן גילו, בין אם זה החילוני הטועה והתועה, ובין אם זה ה"דתי" התוהה, סולם ערכיו הינו קבוע ומוצק, כשמהנדסי־יוצריו הינם חכמי ישראל ז"ל, אשר את מימיהם הננו שותים, ולאור משנתם אנו צועדים. הם הם אלו שהורונו דרכה של תורה, דרך הסלולה לנו מימות אבותינו עד עולם. הם אלו אשר טבעו עבורנו את השקפת עולמו של היהודי המאמין. ואשר על פיה בראש סולם הערכים ניצב הערך העליון — "יהדות" קרי: תורת ישראל, כשאחריו יבא הערך המכונה "העם היהודי", ורק בעקבותיהם יופיע הערך הנקרא "ארץ ישראל".

קביעה יסודית זו כי יהדות קודמת ליהודים, וכי בעת גזירה חייב יהודי למסור נפשו גם על "שרוך נעל", נהירה היתה בעבר לכל יהודי באשר הוא. התגלמותה של תפיסה זו — באין יהדות "אם כן למה זה אנכי", הוכיחה עצמה פעמים אין ספור במהלכה של ההיסטוריה היהודית בכל הזמנים ובכל הגלויות. ודומני כי אותם נהרות דם אשר הציפו את הגולה היהודית משך אלפי שנות סבל, אין הוכחה טובה מהם לנאמנותו העקבית של העם היהודי לסולם ערכים קדוש זה.

לצערנו הרב, במצב השורר כיום במדינת ישראל, בתחום זה כבתחומים רבים נוספים קיים סילוף ערכים מחולט ועד להיכן הגיעו הדברים משך ארבעים שנה, יעידו דבריו של מפקד חטיבת "גבעתי" ומזכיר "הקיבוץ הארצי" של ה"שומר הצעיר" — מר שמעון אבידן: "אני מיחס חשיבות הרבה יותר גדולה, לאין ערוך יותר גדולה, להתפשטות התופעה של עם שאינו מאמין בצדקת דרכו. ומניח לערכי היסוד שלו להתפורר יום יום... מה שמחריד אותי היא השאלה: איזה אדם צעיר צומח בחברה מעוותת שכזו, שבה ערך האדם נשחק בקביעות ומידות מוסריות מעורערות ביותר...".

...כך מעיד אדם שראה בעבר את המדינה כחזות הכל, ועתה עולמו חרב עליו.

דומני, דרור, כי לאור האמור תוכל להבין, איפוא, את התבטאויותיהם בעבר של ראשי הישיבות בארץ, בדבר אפשרות של העתקת היכלי התורה לחו"ל, במקרה, וח"ו, יוחלט כאן על גיוסם של בני הישיבות, בדברים אלו אין משום איום, כי אם מסקנה פשוטה ובלעדית הנובעת מאותו סולם ערכים האמור. שכן בראותם בלימוד התורה את לב לבו ומקור חיותו של העם היהודי, הרי כל נסיון לדרוש מהם ויתור כלשהוא בנושא זה, הרי הוא עבורם בבחינת איבוד לדעת, ולכך תסכים עמי שאין באפשרותם להסכים.

המ"ע — עמ' ה' יום ו' ערש"ק כ"ט טבת מ"ז

• הישיבות, ולהבדיל, האוניברסיטאות

ועתה, נחזור ברשותך לאחת הטענות המושמעות תדיר בפיהם של מקטרגי בני הישיבות, והנסובה אודות הדרישה לשיוויון חובות בין תלמיד הישיבה והסטודנט באוניברסיטה.

כידוע לך דרור, למרות כל פרסומי הזדון בתקשורת הישראלית, הרי תמיכתה של ממשלת ישראל בישיבות הקדושות, לא רק שרחוקה היא, כרחוק מזרח ממערב, מכל מגמה של שיוויון. אלא שהקיפוח החד־צדדי זועק הוא למרחקים.

ואם למשל בשנת 1971 (בטרם החלה "סחיטתן" של המפלגות הדתיות...) השתתף משלם המסים (כולל היהודי החרדי...) בלימודיו של סטודנט במדעי הטבע בסך 9,870 ל"י בשנה, או בלימודיו של הסטודנט לרפואה בסך 17,890 ל"י בשנה, הרי סיועה של המדינה לתלמיד הישיבה הסתכם באותה עת בסך מאה ועשרים ל"י בלבד!!! וכדי להשלים לך את התמונה על מימדי "השיוויון הקדוש", הנני מתכבד להביא לידיעתך כי סטודנט ערבי ל...תלמוד, זכה באותה שנה לסיוע בסך 3,000 ל"י בשנה...

אציין שכל האמור עד כאן מבטא, פחות או יותר, את היחס לו זכה בן הישיבה ממוסדותיה הרשמיים של מדינת ישראל משך כעשרים וחמש שנה. מן המפורסמות הוא כי מימות "ממשלת הליכוד" השתנו פני הדברים, ומצבם של בני הישיבות שופר לבלי הכר. הגיעו הדברים עד כדי כך שבהפגנות הסטודנטים נגד העלאת שכר הלימוד, נישאו שלטים בדרישה להשוות מעמדם לזה של בן הישיבה!...

וכדי שתקבל מושג מוצרי על מהות "קיפוחם" של הסטודנטים, דומני כי דייני בציטוט הנתונים אותם הציג יו"ר ועדת הכספים (במסגרת הדיון שנערך בועדה, בחודש מרץ 1986, על תקציב המשרד לעניני דת). ובהתאם לנתונים אלו הרי בעוד שעלות ברוטו של סטודנט לאוצר המדינה מגיע לסך תשעת אלפים דולר לשנה! הרי התמיכה בבן הישיבה אינה מגיעה אף לא ל־500 דולר בשנה, דהיינו כחמשה אחוז!!!...

ואם כי בטוחני כי למקרא הנאמר כאן, יקומו רבים ויזעקו חמס כיצד ניתן להשוות את הסטודנט המקריב את היפות בשנותיו למען העם והמדינה, לבן הישיבה אשר אינו נושא בכל חובה לאומית שהיא.

אולם, דרור יקירי, אין לך טענת שקר ואחיזת עיניים גדולה מזו. שכן: א) בני "ישיבות ההסדר" יוכיחו: עובדת היותם של אלו מהמובחרים שבחיילי צה"ל אינה ניתנת כלל לערעור, ומעידים על כך מפקדי צה"ל בכל הדרגות, והנה למרות כל זאת הסיוע הממשלתי לו זוכות ישיבות אלו, הינו בבחינת עצמות עלובות כנגד נתחי השומן בהם מרפדים המוסדות להשכלה גבוהה בישראל.

ב) הסיוע אותו מעניק האזרח למדינתנו אינו יכול, בשום פנים ואופן, להבחן אך ורק בהתאם לקריטריון הצבאי הסטנדרטי: קח נא לדוגמא, משפחה ישראלית טיפוסית של שני בני זוג סטודנטים, הרי רק לאחר מספר שנות נשואים (עם סיום חוק לימודיהם...) מתחילה היא לחשוב ברצינות על "תכנון המשפחה", וכשבמקרה הטוב מונה המשפחה כבר חמש נפשות כ"י, (זוג הורים, שני ילדים ו...כלב, ליותר אין מקום במכונית...) הרי כדי להיות סמוכים ובטוחים שאכן יגיעו ילדיהם לשורות בצה"ל צריכים אנו לקוות כי ההורים לא ירדו, במשך השנים, מהארץ. ושהילדים לא יתפסו כמתמכרים לסמים ושאר מרעין בישין.

לעומת זאת, המשפחה החרדית, ברוכת הילדים, גם אם זוכה היא שבניה ממשיכים בדרך אבות, הרי חלק נכבד מהם מוצא עצמו בצה"ל על מסגרותיו השונות. והשאלה המתבקשת מאליה מי תרם כאן יותר לבטחון המדינה, אבי המשפחה — הסטודנט, זה שכל חייו בילה בהיכלי שן ע"ח מדינתו, או בן הישיבה "המשתמט"?!...

ואין זה בגדר סוד, כי הציבור החרדי מהוה תקוה כמעט בודדה למוטט הדמוגרפיה הסטטיסטיקה במדינת ישראל, שכן מהוים הם את הסיכוי הכמעט בלעדי, אשר בידו למעט רוב ערבי במדינת ישראל בעוד שנים מספר בלבד (ראה פרסומיה של המחלקה לסטטיסטיקה באוניברסיטת תל-אביב...).

האמנם ישב מאן־דהוא וחישב את גדולה וחשיבותה של עובדה זו בסיוע לבטחון המדינה? תשיאתו של עול זה הרי אינה מסתכמת בשלש שנים בלבד, שכן מתפרסת היא והולכת על פני החיים כולם?!...

ג) כאמור, "יצוא" מרגלים אנטי־ישראליים תחום בו הוכיחו עצמן האוניברסיטאות במרצים ובסטודנטים כשאר בלעדי להן בלבד.

אולם דומני כי איננו חייבים בהכרח להתיחס דוקא לדוגמא כה קיצונית, חושבני כי דייני בציטוט מנתונים שנתפרסמו לפני מספר שנים ע"י מקורות רשמיים והמדברים על "חמישית מבוגרי בתי הספר לרפואה היוצאים בכל שנה לחו"ל"! או ציטוט נוסף ממחקר שנערך בשעתו באוניברסיטת ת"א, ואשר תוצאותיו התפרסמו ברבים תחת הכותרת: "הלימודים באוניברסיטה מפחיתים את זיקת הסטודנט למדינה!!!...

לאור כל זאת הרי צפה מאליה השאלה. האמנם יש מישהו הסבור כי מימונו של מחקר שנערך ע"י סטודנטים באוניברסיטת באר־שבע אודות, "הבדיחה בשבטי הבדואים", חשוב הוא למדינת ישראל מהבחינה הבטחונית... הכלכלית... או מכל בחינה אחרת, מהכרתו של המשפט והמסורת היהודיים המלוים אותנו מיום היותנו לעם?!!!

• ה"התקלקלות"

באמור אותו צרפת למכתבך, כתקיף הכותב את הטענה בדבר החשש מ"התקלקלותם" של בני הישיבות במסגרת הצבאית. לא נחה דעתו עד שמספק הוא מכך על חדלונם החינוכי של ראשי הישיבות.

כמי שמשמש עד היום הזה כקצין מילואים בכיר בצה"ל, דומני כי אין לי כל צורך להרחיב בפניך, דרור, אודות המצב הרוחני העגום השורר במסגרת הצבאית (כידוע לך הכינוי ה"מרשים" בו זכה אחד מבסיסי צה"ל המפורסמים לא הוענק מידי "חומיניסט" קיצוני. כי אם מפי מפקד בכיר מאד בצה"ל, שלימים נתמנה לשר בטחון בממשלת ישראל...) ותסכים עמי בודאי כי אין כל צורך להיות איש מחשבה מעמיק, כדי להבין כי דרכם של אלו המכשירים עצמם להיות רועיו הרוחניים של העם היהודי אינה עוברת בדיוק בסביבה חברתית מעין זו. ומעיד על כך אחד מסופריה החילוניים של מדינת ישראל, המציג עצמו בראשית המאמר כ"אדם בלתי מאמין":

"...רק מילטאריסטים חסרי־תקנה רואים בצבא בית־ספר, או מסגרת חינוכית אידאלית. בצבא לומדים להרוג. מדי פעם נקראים בני־תרבות לשרות מלואים, על מנת לשפר את יכולתם בתחום זה. מי שאינו רואה את הכורח שבדבר ועושה ממנו אידיאליזציה — הוא טיפש או פסיכופט. במסגרת כזאת, אין פלא שפקידי־בנק מעודנים פורקים את עולה של הציוויליזציה מן הרגע שבו הם יוצאים לשרות מילואים. בחייהם האזרחיים לא יעלה בדעתם לנבל את הפה כערת זאבים מורעבים. אבל מן הרגע שבו לבשו מדים ינבלו את פיהם וירשו לעצמם לנהוג כפי שלא חלמו בחייהם האזרחיים, הדבר מקובל בצה"ל, כפי שהוא מקובל גם בצבאות אחרים. הוא מעוגן היטב בטיבו של המין האנושי המעודן בשכבות תרבות — אך המסוגל להתפרק מהן בבת־אחת, בכל פעם שהוא נקלע למסגרת מתאימה..." ודומני כי מתוך הכרותך את המצב מקרוב תסכים עמי, בודאי, כי שורות אלו הינן בבחינת "מועט המחזיק את המרובה"...

וחושבני כי רצוי שהדברים יאמרו ברורות: חששותיהם של ראשי הציבור התורני אינו מהתפרקותם או התפקרותם של בני הישיבות, וכפי שמנסים להציג זאת פוליטיקאים שונים כסימן לחולשתו של החינוך החרדי. הישיבה, שלא. כשאר המוסדות האקדמאיים, פרט לידע התורני אותו היא מספקת, הינה בראש ובראשונה מוסד חינוכי הדורש מחניכיו התעלות רוחנית בלתי פוסקת עד לספירות הגבוהות ביותר. כל ניתוק מצמיחה מתמדת זו, ובודאי כשהמדובר הוא בהמצאות באוירה הצבאית, יש בו לחבל בסיכוי לקבלת הדמות אליה הישיבה שואפת. ונאמנים עלינו דברי חז"ל, כי הנכנס לחנותו של רצען כנכנס לחנות הבשמים, גם אם אינו קונה מאומה, הריח דבק בו...

• שנאתם של עמי־ארצות

"אמר רבי: אין פורענות באה לעולם. אלא בשביל עמי הארץ..."

(בבא־בתרא דף ח.)

ועתה, ברשותך דרור, מספר מלים אודות הקטע המופיע בכתבה הנ"ל, והתיחס להילוכי הדעות שבקרב המחנה הדתי פנימה.

אמנם כן, לבושתנו ולחרפתנו, אחד הכחות העיקריים התובע ללא הרף את גיוסם של בני הישיבות, הינו זה הנמצא בעיקרו בקצה השמאלי של המפה הפוליטית הדתית, קרי: "הקיבוץ הדתי" והמזדנבים בעקבותיו.

אולם, בניגוד גמור לנאמר בכתבה, הניכוח עם חוגים אלו אינו נסב כלל ועיקר בשאלת הגיוס. שכן כאן השאלה הרבה יותר יסודית, הרבה יותר עקרונית, ונוגעת היא בעצם תיתיותה של הישיבה, ומה לך אינדיקציה טובה יותר, מהימנה יותר, ממספרם הזעום של בני קיבוצים אלו אשר זכו להגיע לישיבה (ולו תהא זו "ישיבת הסדר"...) מול המספר המדהים, עליו מצביע סקר שנערך לאחרונה, של בני הקיבוצים הדתיים אשר פרקו מעליהם כליל עול תורה ומצוות.

ולא רק זאת, כאן הבעיה הינה שורשית כמהותה: על עצם מקומה של ההלכה... (לא בכדי "הקיבוץ הדתי" אינו זקוק לרבנים בקיבוציו...)

ואינני משלה עצמי לרגע קט, כי אצליח לשכנע חוגים אלו כדעתם של גדולי ישראל שליט"א, שכן סוף כל סוף ב"אנטי־ציונים" עסקינן. כשם שבטוחני שדבריהם של רבי יהושע או של רבי אבהו לא יעשו את פעולתם, שכן הם אינם "חברי התנועה", מה עוד שלקיבוץ הדתי תלמידי חכמים משלו...

אולם ראה נא, דרור, כיצד מתיחסים הם לדברי רבותיהם המוצהרים, אנשי "הציונות הדתית" מהוללי "המרד הקדוש":

והנה הרי הוא לפניך קטע מאגרתו של הראי"ה קוק ז"ל (אגרות ת"ח): "...שווי זכיות לכל הדתות כתוב הוא באון על דגלה (של הממשלה), ועל יסודי זה אנו תומכים את תביעתנו, הישיבות לא נוסדו מעיקרן רק בשביל התכלית להעמיד לנו רבנים. הישיבות בישראל היו והינן מקדשי תורה שאנו חייבים חובה תורית (דהיינו: חובה מהתורה) שלא יתחסרו מאתנו בכל מדינה. וכשם שלא תעיז שום ממשלה נאורה לגזור עלינו להחריב את בתי כנסיותינו. לשרוף את ספרי תורותינו, כך לא תוכל להטיל עלינו חוק של החרבת ישיבותינו. בחוק של שיווי הזכויות של הדתות מונח ממילא שהזכויות תינתנה לכל דת על פי תביעותיה, ובשעה שתבטל הממשלה את ישיבותינו הרי היא כאילו גוזרת עלינו גזירת שמד... חוק הוא לישראל שימצא בעריו ומדינותיו חלק רשום מקודש לתלמוד תורה, ששום לחץ מדיני לא יוכל להסיר מאתנו את החובה הקדושה הזאת..."

"תלמידי חכמים העוסקים בתורה, הם הם מגינים על הארץ ועוזרים להצלת הנשק הלאומי, לא פחות, וגם יותר, מכל החיל הלוחם..."

ראינו גודל האיסור לעשות אנגריא בתלמידי חכמים לכופם על יציאה למלחמה, אפילו על מלחמת מצוה גדולה מאד. שאין לך מלחמת מצוה יותר גדולה מהמלחמה שערך אברהם אבינו נגד המלכים, שמן השמים הסכימו על ידו, ומכל מקום אמרו: "מפני מה נענש אברהם ונשתעבדו בניו במצרים ארבע מאות שנה, מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים"."

כאמור, וזהו קטע מאגרתו של מיסד הרבנות הראשית לישראל, ואשר חוגים אלו מתיימרים להיות תלמידיו ממשיכי דרכו...

תאמר: דבריו אלו של הרב קוק, יפה היה שעתם רק לתקופה בה שלט בארץ שלטון זר, אולם לא לאחר "קוממיות ישראל" כשצה"ל הוא זה המגן על גבולותינו הריהו, איפוא, לפניך, קטע מדבריו של הרב ש. ישראלי שליט"א, תלמידו של הרב קוק, וממשיך דרכו בראשות ישיבת "מרכז הרב" בירושלים (כפי שנתפרסמו ב"הצפה" מיום א' טבת תשמ"ז):

"...אדם היושב ולומד תורה מקיים את העולם לא פחות מאשר הצבא. בשעה שיושבים ועוסקים בתורה, אין להסיח הדעת ממנה, לימוד התורה מצריך את כל כולו של האדם, וגם אם בגלל התמקדותו בלימוד התורה לא ישרת בסופו של דבר כלל בצה"ל — אין לפגוע משום כך בלימוד התורה ובלומדי התורה".

שמא תאמר גם הרב ישראלי שהינו חבר "מועצת הרבנות הראשית", גם הוא אינו מספיק ציוני, הרי הוא, איפוא, לפניך בטאון הקיבוץ הדתי — "עמודים", המתקיף במאמר פרי עטו של איש קיבוץ "בארות יצחק", את (...לא פחות ולא יותר)... הרב גורן (!!!) על עמדתו השוללת את החלטת ועידת המפד"ל, מלפני מספר שנים בעד גיוס בני הישיבות, ובתגובה לדברי הרב זוין ז"ל, זקן חברי "מועצת הרבנות הראשית" שהתבטא: "אוי לאותה בושה! אוי לאותה כלימה! אנו מקוים שהמרכז של המפד"ל יתקן את הדבר ויבטל את ההחלטה האומללה..." כותב אותו "פלוני" עדיפנים:

...חבל שהרב זוין לא כיסה את שתוקו בחוזי הישיבות מבחינה הלכתית!!!... (הלצחוק או לבכות? כנראה שלפתיחות הבריכות המעורבות בקיבוצים הדתיים, אין כל צורך בכיסוים הלכתי...).

לא דרור, אינך צריך להתרגש יותר על המידה, לא ב"דתיים" עסקינן, לכל היותר מדובר כאן בחילוניים חובשי כיפה. אשר דאגת המדינה בפיהם ושנאת תיה בלבבם, מהללו, אשר מעולם לא נתנו ידם לחיזוקה של דת ישראל, בודאי אינו צריכים להתרגש.

• "ישיבות־ההסדר"

לקראת סיום מגיע אני לשלב שעבורי הינו קשה עד למאד. שכן קשה לי לכתוב דברים העלולים להתפרש כביקורת על מערכת שהיא כשלעצמה הינה בעלת הישגים נאים למדי. וכוונתי ל"ישיבות־ההסדר":

דומני כי בחברה הישראלית הטיפוסית, זו שהביטוי "אדם לאדם — זאב" הפך בה לביטוי גנאי ל...זאבים. בניגוד אכזרי זה נשארו "ישיבות ההסדר" כאחת הפינות היפות הבודדות שנשארו לפליטה. ואם בעבר נחשבו בני הקיבוצים כעילית הנוער הישראלי. הרי עתה לאחר שהללו פנו לעיסוקים פרודוקטיבים יותר כסמים אלכוהוליזם וכדו'. הרי אין פלא, שבני ישיבות אלו תפסו את מקומם בחברה הישראלית, והגיעו הדברים עד כדי כך, שגם מלאך רע ענה בעל כרחו "אמן". וכדברי עתונם של קיבוצי השמאל — "על המשמר":

"...לכל המצוי בצה"ל ידוע, כי בחורי ישיבה לובשי מדים נמנים עם החיילים המצטיינים בשדה הקרב, כאשר לאמונתם תפקיד מכריע במסירותם ובמכונת ההקרבה שלהם" (!...). לאור הנ"ל בודאי שהנני מתבקש להיות האחרון שאפגע בכבודם של ישיבות אלו. מה עוד, שכמי שזוכר היטב את התקופה בה אלפי כיפות סרוגות התפרדו, כלא היו, בכור ההיתוך הצה"לי, הרי שאין לי אלא לברך על תופעה חדשה זו, (ומבלי לשכוח לרגע קט כי חלוצי ההוראה במוסדות אלו היו דוקא יוצאי הישיבות ה"שחורות" ה"קיצוניות").

אולם, דרור היקר, מכאן ועד להיותם תחליף לישיבות הקדושות, הדרך ארוכה היא מני ים (ואין כאן המקום להאריך...).

ומי לך אמין יותר, מוסמך יותר, מהמתחומים המעידים על עיסותיהם, כהרב י. גולדויכט שליט"א, ראש ישיבת "כרם ביבנה" — אם ישיבות ההסדר, שביטא את הדברים, בזו הלשון: "אם בישיבות מייצרים גולים, הרי אנו משתדלים לייצר את העור", או כפי שכתב על כך, בתשובה לשאלה מי שהיה ראש ישיבת "מרכז הרב" בירושלים הרצ"י קוק: כי ישיבות ההסדר עם כל חיוניותן, אין הן אלא "שניות במעלה"...

ודומני כי על כך אין חולק, כי בעוד והישיבות הק' מאז ומעולם היו בית היוצר לגדולי ישראל, הרי הישיבות מהסוג החדש לא רק שעד היום הן רחוקות מלמלא יעוד זה, אלא, שלמיטב ידיעתי, הן אף אינן מתיימרות לכך. שכן ראשי ישיבות אלו רואים בעיקר משימתם לגדל דור של בעלי־בתים חדורי הכרה וגאוה יהודית, צעירים אשר אינם סובלים, כשאר חבריהם בעלי הכיפות הסרוגות, מרגשי נחיתות — מה תגיד החברה החילונית... ובכך, דומני כי הם ב"ה הצליחו.

יחד עם זאת, דרור, הנני להביא לתשומת לבך, כי:

א) ראשי "ישיבות ההסדר" מתלוננים זה שנים (ואף נערכו על כך פגישות עם ראשי משרד הבטחון), כי עקב השרות הצבאי נהרסת התשתית הלימודית במוסדותיהם.

ב) כל אותה מתקפה מרושעת על בני הישיבות, המסתייעת בבני ישיבות ההסדר (אם כי הדבר נעשה בניגוד גמור לדעת רוב תלמידיהם...) אין היא אלא מהשפה ולחוץ, בבחינת נסיון לכבוש משלט ראשון, שכן לו היה הדבר בשליטתם, הרי הללו מזמן היו מבטלים גם תופעה ברוכה זו. ה"עתון לאנשים חושבים", למשל, בהקדישו מאמר מערכת לנושא בני הישיבות, מדגיש כי שרותם הצבאי של תלמידי ישיבות ההסדר נופל מבחינת אורכו מזה של החייל הרגיל, ולא נחה דעתו עד שהוא מכנה אותן "ישיבות־מקלט" (השוה עם דברי "על המשמר", לעיל).

כך שיהיה לך הדבר ברור, כל המלחמה על הפיכת הישיבות הקדושות לישיבות "ההזדמנות לעם ולמדינה", אין היא אלא בבחינת צעד ראשון. לקראת היעד הסופי: "מכת מות לאורטודוקסיה הדתית". וככזה יש להתיחס אליו.

ואסיים דברי, דרור היקר, בקטעים מספר, ממאמרו של הגר"ש הלבה שליט"א, מאמר אשר מבין שורותיו ניכר עליו כי לא נכתב בדיו, כי אם בדם תמצית הלב:

"...תורתנו הקדושה מצאה מקלט אחרון באי"י, אחרי חורבנה של יהדות אירופה, כאן הננו רואים תקוה לבנות התורה מהריסותיה על טהרת הקודש, בלי שום השפעה מרוחות זרים...

בני הישיבות האמונים על חיבת הקודש של ארץ ישראל אינם רואים לפניהם שום מגמה אחרת זולת אחת ויחידה: בנין התורה בארה"ק, ללא קריירה גדולה, ללא משכורות שמינה, ללא השתלמות בחו"ל — אך ורק תורת אר"י! אך אחת — שיתנו לנו לבנות מוסדות התורה על כל טהרתה, בלי שום מפריע! אם ניווכח לדעת כי לא נוכל לבנות כאן תורה על טהרתה — כי אז נצטרך להרכין ראשנו ולהודות כי טעינו: לא כאן מקומה של תורה ח"ו! ושוב נצטרך להרחיק נדוד עדי נמצא מנוח לכף רגלה של תורתנו בארצות הגולה...

ויאמר בבירור ובגלוי: לעוצת המגמה לשכן בני ישיבות במסגרת הצבא כל עוד לומדים הם בישיבה: איננו נכנסים בשום ויכוחים, "ישיבות ההסדר" ו"הישיבות התיכוניות" אינן קנה המידה עבורנו...

איננו נכנסים לויכוחים, איננו מסכימים לפשרות, לא התענינו בנו עד כה, התעלמו מהישיבות הקדושות בחלוקת תקציבים ממשלתיים, ונתנו מעמד אקדמי לכל בתי הספר הגבוהים חוץ מהישיבות...

יפנו איפוא את הזרקורים אל מוסדות ההשכלה הגבוהה ויתנו לנו לעבוד את עבודתנו בצנעא ובשקט, עוד יזדקקו לישיבות הגדולות. בא יבא היום ויוכחו כולם לדעת כי חפרו בורות נשברים וסגדו לשקרים ודמיונות, וכשתגדל דרישת האמת ויגדל הרעב לשמוע את דבר ה' — אז ידפקו על דלתות הישיבות, ללמוד מיהו יהודי ומהי יהדות...

עד אז על ועד הישיבות להבהיר למשרד הבטחון בלשון חד־משמעית:

כי כל כלי יוצר על קיום הישיבות — לא יצלח!!!

ובברכת הצלחה בכל אשר תפנה

שלך בידידות

מ. אלירז

هكذا من الأصل

יעקב ב. פרידמן

מאמר ראשון

"תיקון חצות" בשערי וולוז'ין

95 שנה לסגירתה של אם הישיבות "עץ חיים" בוולוז'ין

"...יש להנהיג בישיבה למודים כלליים מן השעה תשע בבוקר עד שלוש אחה"צ" - הורה קטע מתוך תכנית מפורטת שאישר הגראף דיליאנוב שר ההשכלה הרוסי, על מנת שיתאפשר קיומו של "בית הספר" בוולוז'ין... עד ראיה יליד וולוז'ין רחוק מתורה ומצוות שהנציח בעטו רגעים מרטיטים ממעמד הסגירה - מבין גם הוא, כי תכנית זו איננה תואמת את קביעת ה"נפש החיים" מיסדה של וולוז'ין: "אם ייפסק קול התורה אף לרגע, הלא ייחרב העולם!!"

★ ★ ★

המאמר הנוכחי, הראשון לסדרת מאמרים, אודות התקופה המרתקת בה נאבקו מרות, רוחו הנאצלת של הנצי"ב ומוחו הכביר של רבי חיים נכדו, מול תעלולי ההשכלה ותהפוכות שלטון עריץ ואכזר. המאמרים ילמדו מדוע התעקש ר' חיים על נוצרי שוטה להוראה הרוסית; כיצד גוננה יו"ד קטנטנה על חיי הנציב; של מי היו טביעות הרגליים ליד הישיבה, בליל-שלג אפל לאחר הסגירה; ומי הניס את הנאצים בשלהי מלחה"ע מ"בית המרזח" שאולתר בהיכלה של וולוז'ין המעטירה

חדר כלבני מרווח. שורות שורות של ספסלים מהוקצעים, צבועים שחור. סדורים היו כתבת לימודים: בפנת החדר, בקרבת דלת הכניסה, ניצבה קתדרא מדורגת, שנועדה לצורך התפ־אורה, של רבי חיים הלל פריד, ראש הישיבה הרשמי, בפטרבורג הבירה, את האוירה הרשמית והמכופתרת, השלים זקנו המצהיב של הרוזן, אלכסנדר השלישי, שתמונתו פארה את קיר הכניסה של החדר.

שבע ושלושים. דמות גבוהה ומפורכסת, עטורה פראק בעל כפתורי זהב נוצצים, נראתה בפתח. בעל הפראק נראה מבודח כאשר דחף בתנופה את דלת הכניסה שהגנה על הספסלים הריקים מפני הקרה שהסתערה אותו יום על וולוז'ין. ברק של חיוך ניצת בעיניו, כאשר נתקלו, כפי שציפה — בספסלים ריקים. הוא שוטט פזור דעה בין השר־לחנות וספרי הלמוד. שחלקם פתוחים היו עדיין משעור יום אתמול. אחר יצא בצעדים נמרצים אל הפרוזדור החיצון. רעם אדיר של ארבע מאות פיות התקלס בו מלמעלה, מבית הישיבה. הוא משך בכתפיו, תינש בצעד נמרץ אל ביתו החמים של ראש הישיבה. נכנס — מעשה בן בית — למטבח הזעיר, ושפת לעצמו מיחם של תה.

בחור צעיר התגלגל במרוצה אל חדר הכניסה. בדרכו נתקל שלא ברצונו באדון עם כפתורי הזהב־שלגם בהרוחבת הדעת את ספסל התה. משהבחין בצעיר, הניח את הכוס על האדן, והטיח בו חיוך מתקלס, רב משמעות:

"המין הוולוז'יני אין כמותו לקרה משתוללת; אלא שבפטרבורג..." הוא הניף את אצבעו באיום: "בפטרבורג קיימת משטרה... ולה שוטרים אהה! שוטרים יעילים! לו אך ידעו שם, בפטרבורג; לו אך ידעו כיצד מתנהלים כאן שעורי הרוסית!..."

★ ★ ★

רבי נפתלי צבי יהודה, ראש הישיבה מוולוז'ין, התנהל בכבדות אל עבר היכל הישיבה. עצר בדרכו על־יד השערים המוגפים; עצם לרגע עיניים מדוממות שנע, והתרפק על הקולות הרמים שהתפשטו מעבר. אותן שאגות ישיבתיות, שהפריצו את סטרנקוב, המורה הנוצרי, בשתיית תה, הרעידו את מיתריו של רבי נפתלי צבי, והרהיטו את נפשו בנהרות אפרסמון.

חדרי ביתו של הנצי"ב שוכנו בקומת הקרקע שבבנין. אמרת־כנף שהלכה בוולוז'ין טענה, כי ראש הישיבה נשאל פעם אם הרעש הבלתי פוסק של הלמוד, והנגינות ארבע מאות תלמידים נכנסים ויוצאים, אינם מפריעים את מנוחתו. [illegible] "...השיב את הנצי"ב... [illegible] נטרדת בשפל קול הטחנה..."

עתה, מוטלת היתה על כתפיו שליחות מאוסה, שריפתה את רוחו. ללא רצון דחף את דלת הכניסה. המציא עצמו אצל שולחנם של "לומדי הרוסית". התבונן רגע בעיניים שופעות אהבה בבניו, המתנים ללא שייר בהיות אביי ורבא. מראהו של סטרנקוב הנוצרי, המתחמם עתה בחדרו על כוס תה, נדחק, לפתע לתודעתו, וקטע את התמונה המרהיבה. כתפיו הרחבות שחו, וענן של תוגה כהה את מאור פניו. כאשר גמגם בחצי־פה, דברים שוולוז'ין, הישיבה המפוארת, לא הסכינה אליהם:

"...רדו נא בני היקרים למטה. ה...מורה אהם... המורה לרוסית ממתין זה כמחצית השעה... רדו נא... רדו. למען התורה הק'... למען הישיבה; למען..." קולו נשבר. דמעה רותחת קלחה מזוית העין. "...למען בית חיינו!!!"

המורה הנוצרי גיחך למראה הקבוצה הנשרכת לפנים בצעדים עלוכים. גם בשעה שהדפו מעל־גבי הקתדרא בספריו, לצורך השעור הכפוי, ידוע ידע, כי כוס התה המהבילה מבית הרב, היה המעשה היחיד שהיה בו הערב תועלת כלשהיא...

היה זה, תחילת הסוף.

★ ★ ★

הכל התחיל כאלו באקראי; בעקבות יו"ד קט־נטנה. לא הנצי"ב, ולא איש מאנשי־שלומו שהסבו על שלחנו באותו ראשון בשבוע של שלהי תרל"ם; לא הסיקו עד מה הרה־הגורל עלול להיות הבקור הלא־קרוא שנכפה עליהם לפתע פתאום, בסגנון דרמטי, בסימבב המסורת הצאריסטית.

— "הרב ברלין. נפתלי, צ־־בי־ה־ודה־־".

הקצין הקיף במבטו את החדר, תוהה מי מה־נוכחים עונה לקבוצת השמות המסורבלת.

כבטו נפל על עיניו השקטות, התקיפות, של נשוא־הפנים שבין היושבים, בכל החזות הפטרי־כאלית, הניד את ראשו בשמץ יראת כבוד שהיה הנצי"ב כופה על סביבותיו, והזמין את עצמו לשיחת יחיד.

לאחר שהשנים התיחדו בחדר פנימי, שלף הקצין קבוצת ניירות. החותמות הרשמיות שעטרו אותה, למדו על כבדות דרך ממלכתית ורמת־דרג, שעשו הניירות, בדרכם אל החדר הזה.

כתב היד היה זכור לו לרבי נפתלי צבי מאי שם. הוא הכיל שורות תודה ששגרו ליהודי לונדוני, רבי יעקב ריינוביץ שמו, מדייני מתא, על שטרות מזויפים שנתקבלו מאתו. השטרות — כך אמר המכתב — זוייפו כהלכה, ונמכרו יפה. המכתב אף הכיל הזמנה לכמות שטרות נוספת. עיניו של הנצי"ב חשכו, כאשר גלו בשולי כתב האשמה הנורא הזה, את שמו המלא: נפתלי צבי יהודה. הזייפן, שעשה, מסתבר, הרבה בקרבת כתביו של הנצי"ב, אף זכר לציין סמוך לחתימה, את הסיומת רבת־התהלה של ראש הישיבה הוולוז'יני: "העמוס בעבודה!"...

הנצי"ב ריכז את חושיו בחתימה המזוייפת. הוא לא נתן את דעתו למכתב והבליו. שטרות כסף מזויפים... הלצה טפילה. שעתו לא היתה בידו לאלו שאין בהם דיוק. עד שיהא מתעכב על דרכים עקלקלות... בשולי המכתב אף נוספו מיני דברים אוילים על בחורי ישיבות נמלטי־צבא, שוולוז'ין משמשת להם מקלט. בדיקה שגרתית היתה חושפת את הגנוך בהאשמה: וולוז'ין טרם מצאה די מקום לתלמידיה שלה.

כאן טמונה היתה סכנה חמורה יותר. שמה של וולוז'ין אסור היה שיהלך בין המגורות במשרדי השלטון. הנצי"ב ידע, מה שלא ידעו בישיבה, כי וולוז'ין בעיני השלטון היא מוסד סגור מזה... ארבעים שנה. עשרות שנים לפני כן נמצאה עילה — את טעמיה אין ההסטוריה יודעת לספר — לסגירה. אלא שסגירה לחוד: ועסקי ישיבה לחוד. הישיבה פרחה ולבלבה בארבעים השנים הללו, כפי שלא היתה מעודה, תחת הנהגתם של הנצי"ב ורבי יוסף דב מבריסק. הכל ידעו, מן הזוטר שבפקידים עד למשרד ההשכלה בפטרבורג, על מוסד רוחני כלשהו הפועל בוולוז'ין. אלא שכל עוד לא קבל קיומו של המוסד גוון רשמי, לא נתן איש דעתו אליו. מסמכים גדושי חותמות ממוסדות, ההזכרה התכופה של השם וולוז'ין, עלולים היו להחיות את ברוח באופני האנטישמיות, שהלכה ולבשה רוח חיים ברוסיה של שלהי ימי הצארים.

החתימה המסולסלת משכה את שימת לבו של הנצי"ב. המעולה בזייפנים עלול לדלג על פרטים נטולי ענין גרפי. לאחר עיון מדוקדק, אורו לפתע פניו, והוא הצביע בתנועת נצחון על הזיוף הכושל.

הקצין המופתע הקריב את עיניו, כאשר הנצי"ב נסה לשבר את אזנו. על הטעם היהודי שבחבור השמות: צביהודא. הנצי"ב נהג להשמיט יו"ד אחת בכל חתימותיו, כדי להמנע מכתיבת השם, ע"י צרוף היו"דין.

עיני הזייפן לא הבחינו בפרט השולי הזה.

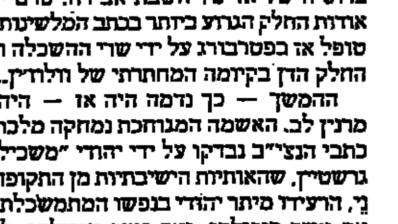

קצין המשטרה גילה ענין גובר בפרט המאלף שלמד זה־עתה. עיון חטוף בשורת חתימות של ראש הישיבה, הוכיחה את נכונות הטענה.

הקצין הזוטר היה נטול סמכויות. טעונו של הרב צורף לתיבה עמוסה כתבי יד שנאספו והו־חרמו. נחתם בחותמת המתאימה... ונשלח אל המשורים אל הגבוהים בעיר המחוז אושמינה.

הימים הבאים היו רוויי מועקה. איש לא הטיל ספק בדבר זכותו המוחלט של ראש הישיבה, אך לישיבה ועתידה, חששו. חששו מאד. בלבו של הנצי"ב אף נוספה דאגה לגורל כתביו. עמל־נמלים בן יובל שנים, עמד על עברי פי פחת. במקרים כאלו — היהודים היו עשירי נסיון — לא דקדקו ברוסיה של אז של השבת אבידה. טרם ידעו אז אודות החלק הגרוע ביותר בכתב המלשינות, שכבר טופל אז בפטרבורג על ידי שרי ההשכלה והפנים, החלק הדן בקיומה המחתרתי של וולוז'ין...

ההמשך — כך נדמה היה אז — היה נפלא. מרנין לב. האשמה המגוחכת נמחקה מלכתחילה; כתבי הנצי"ב נבדקו על ידי יהודי "משכיל" בשם גרשטיין, שהאותיות הישיבתיות מן התקופה שלפ־ני, הרעידו מיתר יהודי בנפשו המתמשכלת, ועשה את אשר ביכולתו, ואף יותר מיכולתו, להשיבם לתעודתם. החלק המפליא, היה ההתייחסות לי־שיבה וקיומה. במכשר ששוגר על־ידי משרדי הה־שכלה והפנים הזהר, כי לאחר בדיקה מקיפה וחודרת נוכחה הממשלה לשמחתה, כי בכל ימי ה"סגירה" התנהלה הישיבה ללא דופי, חיי "תרבות וקידמה" פיכו בה לתפארת המדינה... הוחלט איפה להכיר בוולוז'ין כמוסד נכבד להשכלה גבוהה, והרשות נתונה בידי הרב ברלין למסור בה את שצדיו. לפי דרכו והשקפת עולמו, השר מאקוף [illegible] שמועה אז על משרד הפנים — בעל נפש רגישה, אף הוסיף, כי ישיבה כזו שהורתה ולידתה ע"י צדיק כה נודע, ומתנהלת על ידי חשובי צאצאיו. אף תשמש ללא ספק תריס מפני... מרד.

מרד — היתה אז המלה שרוסיה טרופת הפחדים התנהלה לצליליו.

היה זה — איש לא הכיר אז בכך — הגרוע מכל. רבי אהרן מיילקובסקי — מחשובי התלמידים בוולוז'ין — מתפעם בזכרונותיו מן העובדה, כי דוקא ההצלחה וההכרה הרשמית לה זכתה הישיבה לאחר ארבעים שנות קיום מחתרתי, הביאו על הישיבה את החרבנה:

"... ולהיפך, מעת שנפתחה הישיבה על ידי שרי המלוכה, ונתנו לה זכויות רחבות, והרבה אנשים חשבו אז לטובה ולהצלחה גדולה ושמחו עליה, חל דחק ולחץ מהשלטונות, ולא היתה למנהלי הישיבה מנוחה מהם; עיניהם היו פקוחות לדעת ולראות מכל אשר נעשה בה, והציעו דרישות הן בסדר הלמודים... ומעת לעת היו באים פקידים, שהיו דוחקים את ההנהלה שימלאו את הדרישות שלהם... ולולא רחמי ה' ששלח הצלחה מידם, לא היתה יכולה להתקיים אפי' שעה אחת עקב ההתגלות שלה..." (מזכרונותיו בסוף ספרו "אהלי אהרן").

על זהותו של המלשין שגרר את המהומה הלכו שמועות שונות. היה עתונאי מפורסם בפריז, שעשה את צעדיו הראשונים בוולוז'ין, לה ייחד שנאת־פתנים. היה תלמיד הישיבה, שאחר ביום הכפורים לתפלה, והנצי"ב חש כי הוא מסורק תקי יותר על המדה... הנצי"ב — כך גרסו שמועות — ידע הרבה, אך שמר על שתיקה.

מעניינת התייחסותו של גדול הלוחמים בוולוז'ין ומנהליה עורכו של "המליץ" צדרבוים שכונה "ארז", במאמרו על פרשת ההלשנה:

"...כי העיז בן ישראל לזייף, מכתב רב וגדול בישראל, ישיש ועוסק בתורה, ולבדות עליו עלילות מרעישות לבב! אשר בנקל היה יכול לפעול על נפש הנזיר־מחיי־עולם קצף חלילה וחס!..."

"משכיל" של פעם...

מאוחר יותר, לעת כבות המאורות, כאשר גופו החסון של הנצי"ב יכרע מעוצר רעה ויגון, ידפיס אותו "מלשין" באחד מכתבי העת הנפוצים, כעטו רוטטת, מאמר הספד נרגש. על הנפטר הדגול וישיבתו... אלא שההלשנה ותוצאותיה — עם חרטה או בלעדיה — כבר צברה שם בפטרבורג, תאוצה הרסנית.

★ ★ ★

הימים — ימי חרדות. כסאו אכול־הרקב של אלכסנדר השני, הרהן והתורן, היה בשלבי קריסה. התנקשות שניה בחייו, לא הרציפה שלווה על האוירה הרוויה חומר נפץ. כל קבוצת נאספים מזדמנת, היתה להחשדה כמהפכנות. כל ספר, תורני, למדי או פנקס חשבונות תביב, שצד בדרך המקרה את עין השלטון, הכיל מדרך־הטבע, אוסף מזוייע של קודי צופן מהפכנים, שבמטרם תלוי ועומד עתיד הממלכה... על כל מי שהדיף ריח רע, שונה מן המצוי הוטבע חותם האויב.

נסיון מהר ואוילי, נעשה בעצבנות עיקשת ע"י השלטונות, להנחלה של הדת הרוסית העתיקה, ללא הצלחה יתירה. לא יכול היה איפה, להמצא עתוי גרוע מזה לפרסומה של ישיבת וולוז'ין. סדריה המיוחדים, יהדותה הקיצונית, ומעמדה המפואר — שהנחילו לה מאה שנות תהלה, חפשו כבר אז את מלתעות הדוב הרוסי, הסרבול הבירוקרטי, הרשויות המפוצלות, ואין־ספור הסמכויות בממלכה המבולבלת. הענקו רק את טווח הנשימה.

"פוונה" הכבד ביותר של וולוז'ין היתה חסרונם של למודי הרוסית. חוק שנחקק בעש־רים שנה לפני בא הפורענות קבע, כי על כל תלמידי הישיבות הרוסיות לשנן את השפה הרוסית. מרבית תלמידי הישיבה בוולוז'ין כמ־נהליה, לא היו בקיאים בשפת המדינה.

בוולוז'ין ראו בעין יפה, כתוך שהגיע לי־שיבה השפה הרוסית באמתחתו. הנצי"ב עצמו אף הביע לעת זקנותו צער, על כי נבצר ממנו להשיב מלחמה בכלי זיינם של אוייביו: רוסית. אלא שבישיבה עצמה לא התירו ביטול התורה, על התקפה בוטה של א' צדרבוים עורכו של "המליץ" משיב הנצי"ב בלשון נחרצה:

"...ואם כי דעתו משונה מדעתי... איך להגיע אל על, לא אבוש להגיד למעלה בבידו ישרי; כי מכירים אנו במעלה התלמוד הקדיים יותר ממנו, וידועים אנו, כי כמו שוולוז'ין טהורין מטמאים את הקודש בנגיעה, כך למודי החול. אף על גב שאין בהם שמץ טומאה או אסור, מפריעים קדושה התלמוד כשהם מזדווגים בפונדק אחד!". ("המליץ" כ"ה שבט תרמ"ה. גליון 9).

★ ★ ★

פטרבורג היהודית רגשה. [illegible] של בית־הכדירים ופספלית, כבמותו לא נתקלה פטרבורג זה עידן ועידנים — ההיה את הלב־בות; הפנים מן הקפאון [illegible] הכל נשבה לרגע. נשבה גם היהודי הזה, אף הוא פרי תעתועי המשבר ההולך.

מה לי משטר כתנכר ועריץ! כאן כנסיה לשם שמים! שלשה עשר מגאוני הדור ראשי גולת אריאל, התכנסו יחדיו, בראשות רבי יצחק אלחנן מקובנא. הגרי"ד סולובייצ'יק מבריסק, והנצי"ב מוולוז'ין. לשלשה שבועות של דיונים על מה שכונה בפני הרפאים "יומי האסיפה: "בעיות הקיום היהודי בממלכה הרוסית"... השלטונות שהובאו ע"י ה"משכי־לים" בסוד האסיפה. וידעו מלכתחילה על אלו בעיות "קיומיות" ידובר כאן, יצאו מכליהם כדי להקל על ההתכנסות. לכל שלש עשרה הרבנים הונפקו — בפקודת משרד הפנים — תעודות נדירות שיתירו להם לשהות בכל מהלך ההתכנסות בפטרבורג הבירה.

רק לאחר שנפתחה האספה, נכפתה על גאוני הדור, הדיון הרה־הגורל: למוד הרוסית בוולוז'ין. הסרוב לא הועיל, וגאוני הדור נאלצו להקדיש משך שליש שבועיה את השיבה שבין... פלפול לפלפול. בין שדוד העמקים לטחינת ההרים בסברא. — בשאלת עתידה של וולוז'ין.

היחיד מבין המשתתפים שפסל נהרצות כל אפשרות של ערוב תחומים בישיבה. היה רבי יוסף דב מבריסק, ראש ישיבתה כימים עברו: "... לא לנו לדאוג לדאגתו של הקב"ה ולהעמיד לו ישיבות, אם אפשר לנו לקיים ישיבות לפי הדרך המסורה כאבותינו, מחויבים אנו לקיימן; ואם לאו אין האחריות עלינו! יבוא נותן התורה וידאג לקיומה!!"

אלא שמרבית המשתתפים, בראשם רבי יצחק אלחנן הגאון מקובנא. צדדו — בשברון לב — במין "מראית עין" של רוסית. משהוא שיחדיר לראשם של השלטונות שכאן עוסקים ברוסית, ולא יחדיר חלילה לראשי התלמידים הרבה מאותה רוסית... על הלימודים — ההלט — להמסר בחדר צדדי. בשעת ערב, לקבוצה מצומצמת של תלמידים. אף הנצי"ב שדמעות חנקו את גרונו כל איכה שניסה לשכנע תלמידים להצטרף ללמודי הרוסית. הצריך נאמנה. כי "המשחק" הזה לא יאריך ימים...

צמודה שאלת בחירת המורה. רבי חיים סולובייצ'יק, שהקדיש בכל מהלך התקופה הברודים את מוחו הכושהו לפתרון בעיה ולישוד ההדורים: הביע אף בסוגיא זו דעה נחרצת: מורה נוצרי! שני יהודים יחצ'ינו את מועמדותם נדחקו בתוקף.

לנוצרי היו שתי מעלות נכבדות: היה שוטה, שמעטים דוגמתו בוולוז'ין הנוגיה. ואף לא הבין מילה אחת בשפת בני הישיבה: אידיש. רק מוחו של ר' חיים יכול היה להגות כראש, כיצד יידאו על ידי השוטה הנוצרי שעורי רוסית... מהוסר שליטה בשפת התלמידים, וה"בינה" יהיה בה חוץ, היה ביכולתו בכת השעור בשפה המכביה: היה קופץ בגבי, מעווה את פיו בשוטו, ובתנופות ללא חשך בידיו ורגליו לשם הסברה; התלמידים — אדיות התורה של המפוארת בישיבות תבל — צחקו ובכו חליפות. על כשבתם.

כוס תה. חריף והנות. בבית הנצי"ב היוה פיצוי נאות למורה הגלגל כתוב תלאות השי־עור.

★ ★ ★

(המשך יבוא)

"...לא לנו לדאוג לדאגתו של הקב"ה ולהעמיד לו ישיבות. אם אפשר לנו לקיים ישיבות לפי הדרך המסורה מאבותינו, מחויבים אנו לקיימן. ואם לאו אין האחריות עלינו! יבוא נותן התורה וידאג לקיומה!!"

ישיבת "עץ חיים" בוולוז'ין

כיצד נראתה וולוז'ין לולא נסגרה...

קטעים מתוך גליון החוקים שנכפו על וולוז'ין ע"י משרד ההשכלה

["ביום ה־22 דצמבר 1891 מאת מיניסטר ההשכלה שמאס באקרמאר נראף דיליאנוב:

מצב כללי

1. ישיבת וולוז'ין היא בי"ס פרטי לעברית, בה ילמדו התלמידים תלמוד, ומקורי דת העברית לפרטיהם, ויחד עם זאת ילמדו שפת רוסיה ומלאכת החשבון כתוכן הלמודים בבי"ס לעם.

2. הנהגת הישיבה תעמוד תחת יד עברית, יודע־דבר בלשון רוסיה. ותעודה בידה, כי השתלמו בלימודים לא פחות, מן התלמידים שילמדו בבית־הספר המחוזי.

3. כמו כל בי"ס פרטי, הישיבה עומדת תחת השגחת דיירקטור ביה"ס לעם שבפלך וילנא.

תוכן לימודים

1. תוכן וסדר הלימודים העבריים, ומספר השעות הקצוב ללימודים אלה יוחלטו על־פי מחזיק היש־בה, עם ההגבלה המבוארות מטה:

א. ללמודים הכלליים מעודבים מחוייב להיות קצב הזמן משעה 9 עד 3 ביום (!).

ב. בין הכל לא יארך זמן הלמוד יותר מעשר שעה מעת לעת.

ג. הלמוד בלילה בהישיבה לא נרשה בשום אופן!

ד. בחירת העניינים הנלמדים בישיבה, מסורה בידי מחזיק הישיבה. אך בתנאי לבל ילמד את המקומות בתלמוד, המורים לאי־אהבה לאתם עב־רים, ולא יותן לבאר כללי אמונה המתנגדים לחוקים הנהוגים ברוסיה.

2. קודם התחלת שנת הלימוד, יושיט ראש הישיבה ע"י הדיירקטור של בית הספר, לפני שליט גליל הלמדים, תוכן הלימודים העבריים בפרטות, עם רשימת ספרים שעל פיהם ילמדו במשך השנה, ולוח חלוקת השעות ללימודים העבריים והכלליים. חק אחרי שהתוכן והלוח יהיו מאושרים, אין לשנות בהם מאומה.

3. בימי החגים הרוסיים, ובימי החגים לעברים, חופשיים התלמידים מלהגות בלימודים.

התלמידים

תלמידים נוספים בישיבה, רק פעמיים בשנה, אחר פסח ואחר חג הסוכות, היינו בחודשי אפריל ואוקטובר (?).

הרשות נתונה לעמוד למבחן, רק הנמצים בין תושבי רוסיה.

תלמיד הנבחן ב"תורה", כי התלמיד ההוא גמר בתורתן הכשר, למודי בי"ס לעם לילדי העברים טרם כלה חוק לימודיו בהישיבה, אז ליותר הזמן יוכל להיות חופשי מלבקר בהוראת הלמודים הכלליים.

מחזיק הישיבה מכין למענה כל הדברים הנחו־צים ללימודים: ספרים,... מפות גלילות הארץ... לוחות חשבון, מכונות אוטשעטסי (?) כדומה בסע' 4 לחוקים האלו.

המורים בישיבה

מורי הלימודים העבריים יוקצב עפ"י מנין התלמידים: לחמישים, חמישים תלמיד, מורה אחד.

למורים הלימודים העבריים בישיבה, נמצים אנשים אשר שפת רוסיה שגורה בפיהם. ויש להם תעודה כי השתלמו בלימודים לא פחות מהנלמד בבי"ס מחוזי. (רבי חיים סולובייצ'יק והנצי"ב מוולוז'ין היו פסולים איפה, ל"הוראה העברית"... — י.פ.)

מחזיק הישיבה מחוייב להתאמץ למצוא דירה נאה להישיבה, להשגיח על תקון הסדר. וכי לא יחסר לתלמידים כל הנחוץ ללימודים.

עליו להשגיח בפרטות על... מוסר התלמידים. ועל הנושאים משרה בישיבה (על המוסר?). מחזיק הישיבה, אם יזדמן כי נחוץ לו לעזוב הישיבה, יודיע על זה מקודם ושיון הדירקטור (...)".

★ ★ ★

הגליון כולל עוד כעשרים וחמש סעיפים ותת־סעיפים. ההתנגדות בעיקרה כוונה כמובן, לארבעת הסעיפים הראשונים ל"תוכן הלימודים". המחייבים עד שעה שלש לעסוק במקצועות, ואוסרים על הלימוד בשעות הערב, סעיפים שהפכו את וולוז'ין לבית ספר להוראת מדעי עברים".

כך או כך, כותב הסודים חסר את שמץ הדמיון לשער, היכן עלול היה רבי חיים סולובייצ'יק, או הנציב מוולוז'ין, ללמד שעורי הסית. שעל ידם יוכר להואר הנבכף "מורים לשעורי עבדים. אשר בהי־שיבה"..."

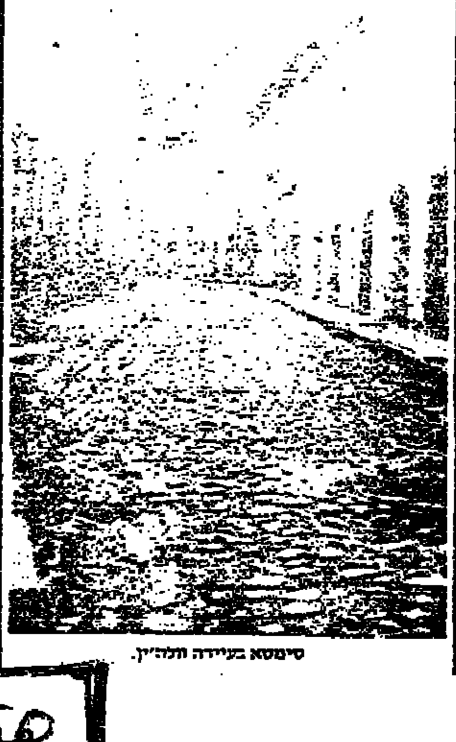

סימטא בעיירה וולוז'ין.

הרה"ק רבי שמחה בונים קאליש זצוק"ל מוואורקי

במלאת שמונים שנה להסתלקותו - ב' שבט התרס"ז - התשמ"ז

מאת: הרה"ח אברהם ברסלר ז"ל (נטע בנארי)

"יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה את אחיו" אמר הרה"ק רבי שמחה בונים בעת ההל להנהיג עדה אחר פטירת אביו, והוא אך מלאו לו שבע עשרה שנה.

רבי שמחה בונים סבל בילדותו מרגליו. ועד לגיל שמונה לא היה יכול לעמוד על רגליו. אך אביו רבי מנדלי אמר עליו בגדולות: "דער לאמע וועט הוייעך קלע־טערן"... זה הפיסח ירקיע לשיאים גבוהים; ופעם אחרת אמר: "רגליו אמנם עקומות, אך מוחו ישר" (אגלייכער קאפף).

בעת מלאו לו י"ג שנים, ביום הבר־מצוה, אמר עליו אביו: "כי שרוצה לראות את הרבי ר' בונים מפשיסחה יסתכל בבני ויראהו". ואמנם היה רגיל לנסוע לעתים תכופות לפשיסחה להשתטח על קברו של הרבי ר' בונים זצ"ל. כששאלוהו על מנהגו זה ענה: "הרבי ר' בונים הבטיח לסבי הרבי הזקן מוואורקי זצ"ל שאם יצטרכו בניו לאיזו ישועה, שיבקשו על קברי ואני אענה להם".

צדקתו וקדושתו המיוחדים במינם היו לפלא בפי כל. חומרות היו על כל תג של דין היו חורגים מגדר הרגיל. בפרט הקפדתו על מלבוש יהודי צנוע ופשוט. הוא היה מופשט מן הגשמיות, ונפשו תמיד טורפת.

כה היה פרוש מן העולם הזה עד כי נכנסה פעם אל חברו בתו, שהיתה אז ילדה קטנה, והוא התפלא ושאל: "מי זו הילדה שמסתובבת בחדר?" אף את בתו עצמו ובשרו לא הכיר.

על דרך הנהגתו להחמיר בקיום המצוות אמר פעם:

"יפקוד ה' כו' איש על העדה. אשר יוציאם ואשר יביאם". אבי זצ"ל פירש "אשר יוציאם" — "זאל אויס גיין פר זיי" (שימסור נפשו עבורם), ואני אומר: "אשר יוציאם" — מלהכשל במצוות לא תעשה; "ואשר יביאם" — לקיים מצוות עשה.

ועוד, אבי זצ"ל אמר: "לא ללמוד, לא להתפלל ובלבד שלא להקניט את הבורא". ואני אומר: "ללמוד ולהתפלל ואת הבורא לא להקניט".

השוחט שהיה רגיל לשחוט עבורו. היה חייב לבדוק את סכינו, מלבד הבדיקה שבכל יום, לפני כל שחיטה. וכשאחד האדמו"רים התפלא על מעשה השוחט, בעת שהוא שחט עבורו. ושאלו מנין לקח מנהג כזה, ענהו: "מקובלני כך מפי הרבי מאוטבוצק". אם כן, אמר אותו אדמו"ר: "קבלה מן הרבי מאוטבוצק, תורה היא".

בעניני כשרות לא היה סומך על הזולת, ולכל־מקום שנסע היה נוטל עמו אף לחם ויין. בשמחות של בני משפחה היו רגילים לר־אותו פורס כזית מלחמו, שהביא עמו, ומברך שבע ברכות על יין הצימוקים שלו.

אופייניים עבודו המעשים דלהלן: רבה של פשיסחה. רבי ניסל, חיתן את בנו, והיה זה בי"ב אלול. יום השנה לפטירת הר"ר בונים. ביום זה היה הרבי מאוט־בוצק רגיל לבוא לפשיסחה. והוא נכנס אל בית הרב לברכו בברכת מזל־טוב. הרב ששמח לקבל את פניו. שאלו במה יוכל לכבדו. והוא השיב במעט מים. ואף שתיית המים נעשתה בהכנה רבה. הוא ביקש להגיש לפניו שתי כוסות נקיות. בכוס אחת היו המים. ועל הכוס השניה מתח הרבי שלוש מטפחות צחורות כדי לסנן את המים. הוא שתה מן המים, בירך "לחיים" את המחותנים. ועם החתן סובב ג' פעמים מסביב לשולחן בכדי לשמחו.

כשהיה פעם במעיינות המרפא, שלח מכתב אל גאון הדור רבי יהושע'לי מקוטנא, כי היות ובחוד־זה לביתו הוא עובר דרך קוטנה, ורצונו עז להתראות עמו. אך הוא הבין שהרב מקוטנה ירצה שיאכל בביתו. על כן הוא מבקש מאתו ללבן באש את מטבחו, ולעמוד ליד השוחט בעת השחיטה. המכתב הגיע לידיו של רבי משה בן הרב מקוטנה, והוא הגיש את המכתב כשבת־צחוק על שפתיו. אך הרב מקוטנה אמר בכובד ראש:

"אמלא את בקשתו בשלימות, כי כל מעשהו באמונה".

★ ★ ★

הוא הנהיג את עדתו בוואורקי השבע עשרה שנה, כימי הנהגת אביו, בדרכו המיוחדת לו. בשבתות ובחגים אסר על חסידים אחרים, אמר לא מהסידור, להכנס אל בית מדרשו, פרט לאלו מחסידיו שבאו עם התנהם, אף שהיו התחנים נוסעים לרבי אחר.

היו אומרים עליו שאינו יודע ללמוד, כי בילדותו היה חולה, ובגיל שבע עשרה כבר החל להנ־היג עדה, אך דודו הרה"ק רבי יעקב דוד מאמשינוב העיד את הדבר, והוא סיפר: "הייתי בוואורקי אצל בן אחי, וכשאף אחד לא היה עמנו, ולא חששתי לביזיון הוצאתי ספר קבלה קשה הבנה, וראיתי לו את אחד המקומות הקשים והמ־סובכים שבספר, ואז נוכחתי לדעת, שהתפיסה וההבנה שלו הם למעלה מהמשוער. ואף ידיעתו רחבה מאוד". והוסיף האדמו"ר מאמשינוב לומר כי איתא בזוהר הקדוש על הצדיקים שמוסרים נפשם עבור כלל ישראל. אשר בניהם זוכים להתעלות ואין כי שיעלה אחריהם. והרי הסבא שלו היה ידוע במס"נ עבור הכלל.

האדמו"ר בעל ה"שפת אמת" מגור זצ"ל. כשהיה באוטבוצק. הלך לבקר את רבי שמחה בונים. אף כי לאדמו"רים אחרים לא היה רגיל ללכת. כשהגיע פעם אחת בעל ה"שפת אמת" סמוך לביתו שמע שהוא עסוק בשיעור קבוע שהיה לו מדי יום ביומו כשעה זו. ואם כי הרשו לו להכנס. נמנע ואמר: "יהודי שלומד תורה לשמה אסור להפריע לו". והוא בא שוב לאחר השיעור.

כאשר יצא ה"שפת אמת" את ביתו, שאל המשמש של הרבי מאוטבוצק מדוע הוא לא קרא בחזרה גם את בעל ה"שפת אמת", כמו שהחזיר אדמו"ר אחר כשיצא את ביתו ולא נשק את המזוזה הענקית שבחדרו בפיו. אלא הניח ידו עליה ונשקה?

— את צדיק זה להחזיר? ענה הרש"ב בתמיהה ואמר: "והרי הוא עצמו בבחינת מזוזה".

לאחר תשע־עשרה השנים שהנהיג עדה, החליט לנסוע לארץ ישראל. אך כשבא לארץ ישראל יחד עם בני משפחתו, והמשיך שם באדמו"רות. לא מצא הדבר חן בעיני הטורקים, שהיו אז מושלים בא"י. והם נתנוהו במא־סר. וגזרו עליו לעזוב את הארץ. הדבר גרם לשערוריה בארץ יש־ראל. וכל הגדולים השתדלו עבורו והעידו עליו שבא להתרפאות בחמי טבריה. ואז הוציאוהו מן המאסר, ונתנו לו רשות לשהות בארץ שלושה חודשים, ובעל כרחו הוא נאלץ לחזור לגולה.

בשבת הראשונה אחר חזרתו בכה מאד בעת סעודת ליל שבת ואמר: "הרי שם בארץ הקודש ראיתי הכל, וכאן אי אפשר לר־אות".

אך הוא לא העלים עין גם מתופעות שליליות שמצא בקרב אנשי הארץ, אם כי הן לא האפי־לו על אהבתו לארץ־חמדה. מספ־רים, שנשאל כשובו מן הארץ: מה ראית שמה? ורבי שמחה בו־נים השיב: הרבה דברים וביניהם גמלים, שאינם מסוגלים לראות את דבשתם ומטיבים להכיר את דבשות הזולת...

מארץ ישראל הוא חזר שוב לוואורקי, אך תיכף ציווה לקנות חלקת אדמה באוטבוצק, ולבנות שם את ביתו ובית מדרשו. מסביב לבית המדרש בנה גדר גבוהה עם שער, שהיה נסגר לפני קבלת שבת, עד לאחר מוצאי שבת. כדי שלא יכנסו חסידים זרים לרשותו.

★ ★ ★

מתורותיו כדאי לציין את התורה האופיינית לדרכו שלו, שהיה נזהר מכל שמץ של נדנוד עבירה, וכך היה אומר:

"חז"ל אומרים "נזיקה בו מי־נות" ומדוע בחרו בלשון זריקה? אך כמו "זריקה" זו המכילה טיפה קטנה, ונכנסת לגוף דרך חודו של מחט, ובכל אופן משפיעה על כל הגוף. כך שמץ או חשש קל של מינות יכול חלילה להתפשט בכל הנפש.

הוא היה מסביר את המשנה בא־בות: "ההולך בדרך יחידי ומפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפ־שו" — ההולך בדרך יחידו של עולם, הוא הקב"ה, ומפנה לבו מכל בטלה. הרי זה הקב"ה תקרא "זה אלי ואנוהו" מתחייב בנפשו, מתחייב למלאות רצונו של צדיק זה, בבחינת "צדיק גוזר והקב"ה מקיים".

פעם הלך בסמטאותיה של ירושלים יחד עם הצדיק רבי דוד בידרמן מלעלוב כשהוא בדרכו מכסה את עיניו הקדושות במט־פחתו הגדולה, ורבי דוד הוצרך להובילו עד המקום אליו רצה להגיע.

כשהגיעו, שאלו רבי דוד: מדוע הוא נוהג כך? והאם בלי לכסות את העיניים אי אפשר להעלים עין מן הרע?

"כה: — הודיעו הצדיק רבי שמחה בונים — ואמר: כתוב "אל תהי חכם בעיניך". בקדושת העיניים אין להתחכם.

הוא מפורסם לבעל מופת. והרבה נושעו על ידו קרה פעם אשר בתו של אחד מחסידיו הב־עירים חלתה במחלה כמארה, והרופאים התייאשו מחייה. החסיד מיהר אל רבו להזכיר את בתו החולנה. היה זה בימי ערב עליתו־הרשונה לארץ ישראל. הרבי שמע את בקשתו ופקד עליו להביא אלפיים רובל כסף יהיו כופטה הוא שבתי טבריא.

החסיד תיכף הסכים על פדיון הנפש הזה. חזר לביתו והביא עמו את הסכום הקצוב ואת בתו החול־נית אל הרבי.

הרבי נטל את המעות ובירך בקצרה. שהשי"ת יעזור שתבא בית טבריא ואף בירכה מהדרגות בית הרבי. החלה הילדה להקיא, האב נבהל מאוד כי ההקאה הוא סימן מאוד לא טוב לכחלה נודאה זו והוא רץ בבכיה שוב אל רבו לספר לו על התגברות המחלה.

אך הרבי נענה בחריפות: "והרי כבר אמרתי את דברי"!

האב לקח את בתו לוורשא אל אחד מגדולי הרופאים. אך הרופא השתומם ואמר: "הרי החולנית הקיאה את הגידול המנאיר דבר שלא יתכן לגמרי על פי הטבע והעצה היא בריאה לגמרי".

מאידך, כאשר אחד מחסידי ידידו האדמו"ר רבי יעקב יצחק מביאלה פנה אליו בצר לו. כשהיה זקוק לישועה. הפנהו רבי שמחה בונים והתפלא:

— הרי אתה נוסע לרבי כה גדול — וכאן שנה ושילש את דבריו: לרבי כה גדול לרבי כה גדול — מה אני לעומתו...

★ ★ ★

לאחר השבעה־עשרה שנות הנהגה באוטבוצק נכנס בשנית לארץ ישראל, אך הפעם נכנס לבדו, ולא הרשה לאף לבני משפחתו, ולא התכוין לעלות עמו. בעת הפ־רידה הוא הסמיך את בנו רבי מנדל לפלא מקומו באוטבוצק ונסע לארץ הקודש.

בתחילה גר בירושלים כמה חדשים, והשתדל להתנהג כאיש פשוט. לא כאדמו"ר. ליקירי ירושלים, שדבקו בו, ורצו להס־תופף בצילו אמר: בדרכי לארץ ישראל עברתי על פני הים ולשם זרקתי את נזר האדמו"רות... והוא סירב בתוקף להתנהג באדמו"רות.

זמן קצר לפני פטירתו עבר לטבריה. השכר דירה ליד הכנרת. שם עסק בתורה ועבודה. בהיותו בטבריה התענין על מקום קבורת הצדיקים שבבית־החיים הישן בטבריה. והוא שאל אם ליד קבר הרה"ק רבי מנדל מוויטבסק זצ"ל יש מקום פנוי.

וביום ה', ב' לחודש שבט, תרס"ז באמצע תפילת שחרית הרגיש רע. לאחר "שמונה עשרה" הסיר את התפילין וביקש שיגישו לו כוס הקפה. הוא נטל את ידיו בכלי גדול כדרכו. וביקש שיגישו לו את המגבת החלבית, שהיתה מסומנת על ידי קשר באחת הפי־נות. כי היה מחמיר על עצמו אף בנטילת ידיו לפני האכילה, ליחד מגבת מיוחדת לסעודה חלב ולסע־ודה בשר.

לאחר ששתה מן החלב המשיך בתפילתו, בעזרת יהודי מטבריה שהקריא לפניו מלה במלה מן הסי־דור. והוא חזר אחריו. כשהגיע לפסוק "ואכלהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך"... בשיר של יום חמישי, הוציא את נשמתו הטהורה. בהיותו רק בשנת הנ"ו לחייו. ובאותו היום הובא לקבורה, ליד קברו של רבי מנדל מוויטבסק, כפי רצונו שרוה בחייו. ושם מנוחתו כבוד. זי"ע.

(מתוך הס' "הצדיק השותק")

חברת שיכון צעירי אגודת ישראל

ישראל אדלר חברה לבנין בע"מ

הננו שמחים להודיע לציבור החרדי כי

החלה המכירה והבניה

שלב ג' רמת אלחנן

(רח' זוננפלד)

דירות בנות 5-4 חדרים

באיכות מעולה סטנדרט בניה גבוה

בדבר פרטים נא לפנות לחברת שיכון צעירי אגודת ישראל

רח' רבי עקיבא 57 בני ברק בין השעות 8-5 בערב

טל. 787375 או למשרדי ישראל אדלר רח' הרב קוק 10 בני־ברק

בין השעות 8-1 לפנה"צ 7-4 אחה"צ טל. 781640, 705811

هكذا من الأصل

בשדה חינוך

שמשון לרנר

חינוך למידת האמת

כאשר בנה נח את התיבה לפני המבול, הופיע השקר וביקש שיכניסוהו לתיבה, אין הוא רוצה להיעלם מן העולם, השיב לו נח: לתיבה אני מכניס רק זוגות, בחר לך זוג ותוכל להכנס לתיבה, החל השקר להתרוצץ הנה והנה, אלא שאף אחד לא רצה להיות עמו, סוף סוף פגש השקר ב"שלומיאליות (בייש־מזל) והציע לו שיזדווג עמו, למען יוכלו להכנס יחד לתיבה, אלא שהשלומיאליות שאלה את השקר: מה תתן לי? לאחר דין ודברים הגיעו לידי הסכם, שכל מה שהשקר ירויח, יעלם השלומיאלי־ות... (כדברי מדרש שוחר טוב תהלים ז).

חכמינו ז"ל, (במס' סנהדרין צ"ז ע"א) בבואם לתאר את בעיות העקבתא דמשיחא, כתבו: והאמת תהא נעדרת, ומובן מאליו, שכא־שר השקר חוגג, אין לך הרס גדול מזה. חז"ל מספרים שם, על אותה עיירה אשר הייתה מכונה "קושטא", ושום אדם לא מת בה לפני הזמן, ומסביר המהרש"א שם, שה־אמת הוא קיום העולם, ברא אלקים לעשות — הס"ת אמת, קיום העולם תלוי ב־אמת. ולכן חותמו של הקב"ה אמת. הוא ברא את העולם, והוא אשר גילה לנו, מה צריך לעשות, לשמור על קיו־מו, ומה הם הדברים ההורסים אותו. וכאשר נשמרים מן השקר, זוכים לאריכות ימים, הכל מתנהל עצה"יוס, והיפוכו ב־שקר.

מובן מאליו, אשר היצה"ר — שגם לו ידוע סוד זה — אין הוא מוכן להשלים עם ההקפדה על האמת, ולכן פעל היצה"ר גדולות ונצורות להגביר את השקר, והוא זכה להצלחה מרשימה. אחת ההצלחות שלו היא ה־פוליטיקה וכדומה, אשר באמצעותה נלכדו אנשים תמימים, מבלי לשים לב כיצד יוצרים הם במו ידיהם את הרס העולם רח"ל.

מה שנדרש מאתנו, לחנך את ילדינו — מקטנותם, לברוח מכל מה שיש לו נגיעה עם השקר, ולאמץ לנו את האמת לאמיתה, ללא כל תערובת של שקר, ולהיות דבוק באמת גם אם במבט שטחי יראה לנו כי ע"י האמת נפסיד הפסד זמני, ולהתרחק כמטחוי קשת מכל דבר שיש לו נגיעה כל־שהיא עם השקר.

וכדאי בספה"ק, שהמושג של התרחקות מובא בתורה במקום אחד בלב, והוא: מדבר שקר תרחק, שמאחר והקב"ה אינו יכול לשרות במחיצתם של השקרנים, לכן צריך להתרחק מזה עד הקצה האחרון. ולא רק מן השקר הגלוי, אלא גם מחלקי השקר, כגון חצאי־אמת, או גחמאות וכדומה.

כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ומילדותו מפתהו היצה"ר לומר שקרים, בכדי ללכוד ברשתו. מדוע הילד מוכן לומר שקר? הסיבה פשוטה, חפץ הוא "לשאת רחמים" באמצעותו, לפעמים — להמלט מן העונש, כגון שעשה מעשה אסור, והילד יודע כי אם ידעו הוריו את האמת — יענישוהו. והוא רואה את השקר כ"קרש הצלה", ולפעמים, חפץ הוא לקבל מחמאות כתוצאה מהשקר, והוא בא הביתה ומספר כיצד החמיא לו מורו, בגלל התנהגותו הטובה.

הילד צריך לדעת, שאם הוריו יגלו שאמר שקר, יקבל עונש יותר גדול, ואז יחשוב פעמיים לפני שיוציא שקר מפיו. וכן להיפך — אם יאמר את האמת, ישתלם לו יותר. סוף סוף, חינוך מהו? הרגל, וכאשר מרגילים ילד לומר את האמת, ורק את האמת, ואת כל האמת, במשך הזמן זה הופך אצלו לטבע־שני, משא"כ כאשר לא משקיעים די כוחות לחנך בשטח זה, זה הופך ל"מחלה כרו־נית" הילד מתרגל לומר שקרים, גם ללא כל סיבה. הילד חייב להג־יע למצב, שיהיה ברור לו, שיותר משתלם לו לומר אמת מלומר שקר. וכבר אמר אחד החכמים, שבכדי לתקן שקר אחד, אומרים אח"כ שקרים רבים.

וכדורכינו — בכתבות הקוד־מות — מחובתינו להדגיש שוב, שההתנהגות האישית של ההורים, הוא מהוה גורם חשוב בחינוך וגיבוש נפש הילד. וכאשר הילד רואה שההורים עצמם מקפידים להתרחק מכל דבר שיש לו נגיעה עם שקר, יש סיכויים שילמד מהם, וכמ"ש: לעולם יהא אדם ירא שמים וכו' ודובר אמת בלבבו. גם בלבבו... משא"כ כשהילד רואה שההורים אינם מקפידים על אמי־רת אמת, מדוע שהוא יהיה יותר טוב מהם? וכמו שאמרו חז"ל (סוכה מ"ו) שהאדם לא יבטיח לילד משהו ולבסוף לא יקימו, מפני שזה מביא את הילד לשקר.

ויתירה מזו, פעמים רבות ההורים מחנכים את הילד לשקר. ולדוגמא: להורים יש אינטרסים מסויים שלא להפגש עם פלוני. והם אומרים לילדים, אם פלוני יחפש אותי, תאמר לו שאינני בבית!... שוכחים מהאזהרה: דובר שקרים לא יכון וכו'.

בספר מנורת־זהב מביא מהר־ה"ק ר"ר זושא זי"ע שבאר את הכתוב: מדבר שקר תרחק, שע"י כל דיבור של שקר, מתרחקים יותר מהקב"ה, ומביא שם מה־תנא דבי אליהו, שכל מי שמתרגל לשקר, מעמידים לו משמים מלאך רע, שהוא מבלבל אותו, ומראה לו על טוב שהוא רע, ועל רע שהוא טוב, בכדי להרחיקו מן התשובה.

פרט נוסף שראוי לציינו. בבתי הספר או בת"תים נערכים מבצעים שונים, יש ילדים שמ־בצעים את המשימה שהוטלה עליהם כראוי, ולעומת זה יש יל־דים, שלא עשו כן, ואולם אין הם חפצים שהמורה יביט עליהם ב"עין עקומה", ומתחילים להפציר באמא שתכתוב פתק למורה, והאם "מרוב רחמנות", נכנעת, נוטלת את העט בידה, וללא רעדה כותבת למורה שקר גס, האם אין זו דוגמא חינוכית שלילית ממדריגה ראשונה?... ואז, לא די שהילד אינו מפיק שום תועלת מהמבצע — אשר לטובתו הוא נערך, אלא שהילד רואה בעליל, שאין כל חטא ב־שקר.

גם את החכמים הזהיר: הוו זהירים בדבריכם, שמא מתוכם ילמדו לשקר, והדברים אלו אמורים גם לגבי ההורים, אשר מהם נדר־שת זהירות מירבית, הן ע"י הת־רחקות עצמית מהשקר, והן ע"י מעקב רצוף אחר דברי הילדים.

ובכדי שנבין את חומר הענין, נביא בזה מדברי חז"ל (ריש מס' ברכות) על דברי משה — בשם הקב"ה — שאמר: כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים, והקשו חז"ל מאי "כחצות", שהרי מלשון זה משמע שאין לזה זמן ברור, והלא הקב"ה אמר "בחצות" ומסבירים חז"ל, שמשה רבינו חשש: שמא יטעו איצטגניני פרעה, הם יחשבו שכבר הגיעה שעת חצות (והמכה טרם הגיעה) בו בזמן שלמעשה, יהיה עוד לפני חצות, ומה הם יאמרו? משה בדאי הוא (שקרן). ולכן אמר משה "כחצות", כלומר בסביבות חצות.

ובעצם, כמה זמן יכולה להימשך טעות זו, רגעים ספורים בלבד, שהרי סוף סוף המכה תגיע, ואעפ"כ לא רצה משה רבינו שגם בדקות אלו יחשבו שהוא — מנהיג ישראל — בדאי הוא.

אין כל ספק שיש מקרים, שחז"ל התירו לומר דבר שנראה כשקר, כגון מפני השלום וכדומה, ואולם בכל מקרה צריך לגשת למורה־הוראה ולברר: האם מותר לי לומר כך וכך?

ומי לנו גדול מיעקב אבינו, שמדתו היתה מדת האמת, — תתן אמת ליעקב, ולמרות גדולתו — שאין לנו כל מושג בה, אעפ"כ כשעשה פעם משהו שנדמה כרמאות, נענש.

ומה מרתיעים המה דברי בעל הטורים בפ' ויצא (בראשית, ל' מ"ב) כאשר לבן ניסה לרמות את יעקב עשרת־מונים, ויעקב מצא תחבו־לה, ע"י המקלות אשר פיצל ברהטים, ומביא שם בעל הטורים (עפ"י העטופים ללבן) די"ש "מסורה" — ב' פעמים תיבת "העטופים", הא' — העטופים ללבן, והב' — העטופים ברעב בראש כל חוצות. — שמפני שיעקב עשה דבר שנראה כרמאות, נענש, שבניו — בשעת החורבן — היו מושלכים ברעב בראש כל חוצות.

והגם שאין כל ספק, שלא היה זה רמאות, וכי יעקב עשה הכל בכדי להנצל מרמאותו של לבן, ואעפ"כ נענש.

והקב"ה יהא בעזרנו, שנוכל להתרחק מן השקר ולהתקרב אל האמת, אנו ובנינו ובני־בנינו, ובזכות הגברת כח האמת, נזכה מהרה להשראת השכינה.

ההמחשה בדרך חינוך מבטיחה

מאת בנימין קלוגר

כולנו, אנו ובנינו, למדנו בכי־תה א' כך שהנושא בו מדובר מוכר לנו, ולכל אחד מאתנו יכו־לות אף להיות השיטות משלו וכ"כ כל הורה הוא גם מחנך. אלא שמחמת הדאגה לפרנסה נאלצים אנו לשכור מלמדי דרדקי, ותל־מידיהם כבניהם.

טבלת הא"ב היא דף העבודה הראשון לכל בר בי רב, תדיר מחדירים לילד בגיל הגן כבר בבית את האותיות, ושאיפת כל הורה היא להגיע לרגע בו יוכל הילד לבטא אות אות. בשלב הבא, הילד כבר צריך ורוצה לרכוש ידיעות נוספות בהבהרת משפטים שלמים, שבס"ה יסתכמו במילים אב, אם, גם ויוצ"ב, וזה מראה שהילד מתקדם. משלב זה והלאה תפקידו של המלמד הוא בלעדי וכל הנטל מוטל על כתפו. הצלחת הילד — הצלחתו, וההורים שלמעשה צריכים להיות המחנכים ואף ללמד את הילד קריאת אותיות והבעת משפטים סומכים ידיהם על המלמד, ותפקידם מצטמצם לב־דיקת דרך לימודו של הילד וי־כולתו.

בדורנו אנו כבר הופיעו ספרי עזר משובחים ומשופרים, לילד ואין לקפח את חלקו של הספר הפופולארי ביותר, — המסורה.

כל קהילית הסף המגיעה לכיתה א' מקבלת את ספר המסורה כמת־נה מהסבא והסבתא, בתוספת דברי ברכה שיזכה לגדול בתורה ויר"ש. יתרונו של "המסורה" הוא בכך שהוא עושה את מלאכת המלמד לקלה יותר, ומאידך, מספק לנער, דרכי המחשה ותפיסה קלים יותר בחומר שמנסים ללמד אותו.

נדרשתי לנושא ההמחשה לאחר ביקור בתלמוד תורה "דרכי אבות", בקרית צאנז נתניה. מנהל הת"ת לחש לי כי כיתה א' ממוק־מת במקלט הגדול בשטח רחב ידים, למעשה זהו אולם ענק שמבחוץ רואים את היקפו וגדלו. סרנו פנימה וראינו את מלמד הד־רדקי בפעולתו החינוכית. נציין מיד שהמלמד הינו הרה"ח רבי שלמה הרשקוביץ הי"ו, (בנו של המחנך הוותיק רבי אליעזר מרא־שוני המלמדים בת"ת, וחתנו של המחנך הוותיק הרה"ר חיים יעקב קליין מירושלים). כל השולחנות בכיתה אינם מסודרים בצורת ח' אלא בקו ישר לכל אורך האולם הענק, ולאורך הקירות הארוכים תלויות כרזות על התקן מיוחד (במקום וילון). הכרזות הן מעשה ידיו של המחנך והמלמד הר"ר שלמה הרשקוביץ הי"ו, ועליהן מצוירות שלל דוגמאות שביניהן דפים מספר "המסורה". החידוש בדרך החינוך המיוחדת אשר עליה אנו דנים, הוא דרכי ההמחשה שהנהיג הר"ר הרשקוביץ. בה הוא מלמד והנער קולט באופן טוב יותר ומוחשי יותר את החומר, והבחינה היומית בבית הוא מיטיב להעביר את המסר ממה שלמד ומה שהוא נדרש ללמוד.

כרזה אחת מורה על זיהוי ההתבטאות הנכונה של קמץ אלף אָ, קמץ בית בָ (ראה תמונה), וכן הלאה, הילד מיטיב בהמשך להזהות את אשר הוא רואה על הכרזה. גם שפת האידיש פשוטה, מילים שהילד מבטא בבית מזמן שהוא קם בבוקר ועד הליכתו ל"חדר", מילים רגילות אלו מופיעות על לוח מיוחד והוא רואה אותן יום יום לנגד עיניו כך שתדיר הוא נמצא במצב של לימוד. הכרזות תלויות במצב של יכולת הזזה מתמדת, והמלמד ועוזרו נמצאים במצב של לימוד מתמיד עם כל ילד וילד ומאידך כמצב של בחינה מתמדת.

שאלנו לר' שלמה שאלות על כרזות שונות, כגון השלט שמופיע עליו הפסוק של "מודה אני", שכל ילד ואף קט אומר זאת אף זה שאינו יודע קרא וכתוב. והנה על השלט מופיע הפסוק בכתיב חסר — "מֹדֶה" אני (אותו שלט מופיע גם בכתיב מלא). ר' שלמה הסביר את יתרונו בכך שהילד קולט ובו זמנית גם מדקלם את מה שהוא יודע מעצמו, מתוך הרגל של קריאה עצמית או שינון בדרך ל"חדר" ובחזרה. ור' שלמה אף מגלה לנו שהמחנך הנודע ומחבר של "המסורה", הרב משה חיים חשין הי"ו מירושלים, שביקר בכיתתו ובחן מקרוב את דרכי ההמחשה שלו העריף שבחים על מה שראה. כמובן שפה ושם ביקש תיקונים והשיג השגות משלו, אך בכללו של דבר הצטרף לשבחם של הנהלת הת"ת העומדת לימין המחנך שכל תלמידיו המגיעים לכיתה ב' הם תלמידים מופלגים, ונהירים, להם גם ה"עברי" וגם ה"טייטש".

כשמגיעים לפסוק בפרשת השבוע שהילדים יודעים משהו עליו כגון בפרשת "ויחי", (ראה תמונה) הפסוק "ואני בבואי מפדן", שיש לו ניגון מיוחד ו"טייטש" מיוחד, קורא הילד משלט ענק שכתוב בלשה"ק ובאידיש בהבדלי צבעים, הבדלי הצבעים עוזרים לילד לשנן את הפסוק בנ־גינה ללא עזרתו הפעילה של מחנכו. בשבוע שכזה הנער עסוק בשינון אף בהפסקה, כי הוא יודע שהוא יעמוד למבחן גם בכיתה וגם בבית. בדרכי המחשה שכאלה הילד אף נהנה ללמוד לשנן ולחזור ולבסוף, כמובן, כל הרווח הוא שלו.

דרכי ההמחשה נהוגות כיום בכל התת"ים החרדים, וכן בב־תיה"ס של החינוך העצמאי. כל מלמד ומורה משתדל ועושה רבות בכדי להחדיר לילד את חומר הלימוד בכל דרכי ההסברה, הכוללים הדגמת והצגת הענין הנלמד הן בפרשת השבוע והן בנושאים הלכתיים. מה גם שכיום כבר דיאגרמות וגרפים טובים לצרכי המחשה. כאמור, כל זה עוזר לילד לקלוט את החומר הנלמד. בכל ת"ת שתבקר, יציג בפניך המלמד את החומר שהכין לקראת השבוע הבא שממנו ילמדו הילדים, ואת הדפים שיקחו איתם הנערים הביתה. פריטים אמנם זעירים, אך מאוד מועילים להת־קדמותם בלימודים עם הגיעם להיכל הישיבה הגדולה.

זכור — אל תשכח!

—אדוני, זהו מוצר משובח. עמיד בפני מים.
— ואיננו נקרע בנקל?
— לא! הוא מוצר חזק באופן מיוחד, גם אם תנסה בכוח לקורעו — לא תצליח!
— הצבע דוהה?
— אך מדוע המחיר כה גבוה?
— אדוני, מוצר זה הינו תוצאה של שלושים שנות מחקר; הוא באיכות שאין לה מתחרים, ובטיב מעולה, ובכלל — מה טעם להרבות במלים? השם מדבר בעד עצמו: זהו מוצר מתוצרת גרמניה!
— מצטער — שמעתי את הלקוח משיב
—אינני קונה מתוצרת גרמניה...

* * *

אינני קונה מתוצרת גרמניה... אינני קונה תוצרת גרמניה...

המלים הלמו באוזני ובת קול הזדעקה לפתע בתוכי: גרמניה — אושוויץ — טרבלינקה — ליל הבדולח — עשן כבשנים מיתמר — נהרות מאדימים — שישה מליונים — — — שישה מליונים — — —

היכן אני? — כמו הקצתי פתאום מחלום בלהות. — היכן אני נמצאת? הרי שרויה אני בעולם של פיוס ומחילה, ישנה שנת שכחה עמוקה...

אוי! — כמעט נצטעקתי — איכה כה קהו רגשותי? איה דם לבבי? כיצד יכולה אני לנקוב בשם "גרמניה" ולא להתחלחל כלל? איך יש בכוחי להקשיב לצלילי השפה הגרמנית ולא להימלט מפניה כמושכת נחש? היאך מאירה אני פנים לתייר גרמני, ובמוחי לא חולפת המחשבה: האין הוא מרוצחי עמי? איכה מלא פי הלל לטכנולוגיה הגרמנית המתוחכמת ואינני מזדעקת: אויה לך ארץ זו, שעפרך רווי דמים!

כיצד זה, שבלבי הגדוש לעייפה התכנסתה במצבורי אבק־אדישות אותה פינה קטנה וחמה, שהוקדשה לששת המליונים!

*

האין בכך, ביחס הסלחני והאדיש לכל מה ששם גרמניה נקרא עליו, משום שכחה — שכחת כל אותם יהודים שהיו ואינם, השכחת היותנו שרידי כבשנים ואודים מוצלים, אשר מעשינו נמודדים באמות מידה של שישה מליו־נים?

כלום בעמידתנו הרופסת איננו בזים לאות החיים שהוטבע במצחנו?

האם העובדה שהננו שומעים את צלילי השפה הגרמנית מבלי להניד עפעף — פירושה שאיננו חשים כי עצם חיותנו הינה נס; כי יכולתנו לצחוק, לבכות, לכאוב על דברים בעלמא היא, בעצם, למעלה מיכולת ההשגה של שכלנו — היא מעבר לגדרי הטבע...

— האם בכך שאנו קונים מוצרים מתוצרת גרמנית, מבלי להזדעזע או אפילו מבלי להרהר, איננו שוכחים להודות על עצם חיינו? על נס הישרדותנו?

*

כן, בקיאה אני בדברי ימיה של גרמניה הנאצית. יודעת אני לצטט על־פה מה היו שלבי עליותם של הנאצים ימ"ש, אף מבינה אני היטב מדוע נפל "הרייך השלישי". גם עשרות סיפורים של ניצולים שגורים בפי, ולעתים מזילה אני דמעות בעת קוראי סיפור על תקופת השואה.

אך הכל סגור במסגרת קשוחה של שיעורים. מבחנים, ציונים וידע. פרק אחד מן ההיסטו־ריה היהודית הרחבה.

*

יוצאת אני לרחובה של עיר בערבי שבתות, מנסה לפלס דרך בין רבבות הנחפזים, להגיע ליעדי בהקדם — ואינני נושאת קולי בקריאה: יהודים! הביטו, הסתכלו, ראו את המוני היהודים הגודשים את הרחובות! הביטו בילדים, באברכים, בנערים, ראו: עם ישראל עודנו חי. עם ישראל ממשיך לחיות למרות הכבשנים, למרות תאי הגזים, למרות הגיטאות...

אני פוגשת בילד רך, מסולסל פיאות בעל עיניים יוקדות וחן יהודי רב, ואינני פורצת בקריאה: רבונו של עולם! אנחנו בילינו אותם! הנה הפיאות המתנפנפות ברוח, הנה נצחונה המוחש של יהדותנו הנצחית!

*

כך מונחות ידיעותינו על תקופת מלחמת העולם השניה מתוייקות במחברות ההיסטוריה עבות כרס מכוסות אבק.

עד... עד שי"באקראי" נתקלים אנו באדם שעדיין לא כבו רגשות הכאב בלבו; שהוא עדנו מוסיף לחיות את אימי השואה ולא כלא את רגשותיו בתוך תיקי ידע ממוסדים.

ולפתע, לפתע חשים אנו בצורה בלתי אמצ־עית, כי השואה איננה היסטוריה; אין היא פרק בתולדות ימי עולם — היא, בעצם, פרק מחיינו־שלנו, ואנו שליחי ציבור, שנפלטנו מעמק הבכא ונועדנו לשמש פה לכל אותם שישה מליונים שנותרו שם.

מלכה שרפר ה"ו

(מתוך "מעלות" — בטאון תלמידות מכון בית יעקב למורות ירושלים)

חגיגה של צבע ושמחת חיים

עלוזות ניבטה אלינו מן הקירות בתערוכת ציורים של חניכיות "אהל שרה", מרכז חרדי לשיקום הילד החריג בבני ברק

מאת: שו"ש

גם מי שחשה עצמה כ"שמאר־לית" בכל הנוגע לשרבוט וצביעה היתה נהנית מהשפע המרשים והמו של הצבעים והצורות שקשטו את קירות האולם במס־ער בית יעקב ברחוב הרב הירש בבני ברק.

לאלו שציור וצורה וצבע אינם זרים להן נכונה חויה אמיתית השליטה בחומר. החלוקה הנאה והמאורגנת מאוד של כל העבודות כלי יוצא מן הכלל הביטוי העז והנמרץ של החויות הציגו ומה נדירה של כושר ביטוי שנדמה לי שאינו בא לידי ביטוי בבתי הספר שלנו ובחוגים לציור, הנוטים יותר לעבר הציור הריאליסטי המדויק והמועתק — ודי למבין.

כדי להגיע ממש מכל תמונה חשובים היו שני תנאי יסוד א) גישה מוקדמת להבנת עולם הציור של הילד ב) לשמוע את דבריה של סוזי זלמנוב, המורה והמדריכה הראשית להוראת הציור בכל המסגרות של "אהל שרה".

בשיחה פשוטה, מלב אל לב, נתנה לקהל המאזינות הגדול שהתאסף במוצאי שבת זו, (וגם באמצע השבוע שקדם לו) להכיר את הציורים ואת הציירים/רות המסתתרים מאחוריהם, הנה שלושה ארבעה ציורים המסגירים בסגנונם המשותף את יוצרם. נער כבן תשע. הנה. ל"ג בעומר. "חתונה" ועוד — מעשה ידיה של נערה הסובלת מרעד בידיה, מתגברת עליו ומצליחה לצייר על בריסטול שלם (50×70) את חג־יגה מסדורה "ל"ג בעומר", "ראינה כיצד פותרים הציירים את בעית עיצוב האף, לכל ילד פתרון משלו". מציינת סוזי זלמנוב כש־היא מוליכה את קהל המאזינות לדבריה בין הציורים.

חלק מן הציירים זכה להצטלם בשלבי הביצוע של היצירה, והצ־לום עם היצירה המוגמרת — תלויים יחד על הקיר. יתירה מזו — הילדים גם מעצבים תלת ממ־דית! בעזרת המורה למלאכה, יוכבד, הם יצרו בובות נאות ובע־זרתן ראה הקהל את הספור העממי הידוע על "העז שהוצאה מן הבית" בלווי מוסיקלי מענין.

עד כאן בקצור מאוד — מה שאפשר היה לראות ולשמוע בערב המרתק והמחנך של "אהל שרה", כולנו מעוניינות גם לשמוע היכן צומחת פעילות אומנותית מעניינת זו. על המסגרות הרבות של "אהל שרה" מספרת לנו המיסדת והמ־נהלת של "אהל שרה" הגב' רבקה גינצבורג.

כיום קימות כתשע מסגרות המנוהלות על ידי "אהל שרה" שהוקם לזכרה של הגב' שרה פרוש ע"ה מע"ש – מפעל עבודה שיקומי, מוכר על ידי ה"שרות למפגר" ומסוגל להכיל 24 חניכות, מיועד לנשים ונערות הסובלות מפגור קשה עד בינוני שהן תוש־בות בני ברק וסביבתה, לגבי חני־כות שאינן תושבות האזור מת־קבלת החלטה ספציפית, במע"ש החרדי מבקרות 21 חניכות ולהן 7 מורות, הן עוסקות בלימוד, קריאה וכתיבה וכן בלימוד אפיה, בשול תפירה, סריגה ואמאיל. בתוכנית לטווח קרוב לפתוח קונדיטוריה שבה תעבודנה חלק מן החניכות בהדרכת קונדיטורית מקצועית.

תלמוד תורה, "בית חנוך" לב־נים הסובלים מקשיים בלמידה ובהתנהגות בגילאי 5-14, בתלמוד התורה מבקרים 38 ילדים ולהם עשר מורות ושלושה מורים, הלימודים נמשכים כל השבוע כשהמטרה המוצהרת היא לשלבם במסגרות הרגילות לכשימצאו מתאימים לכך, במשך שלוש שנים שולבו 14 ילדים בחינוך הרגיל.

לאלו שאינם מסוגלים להשת־לב במסגרות רגילות יש מגמת המשך — מסגרת נוספת: "ישיבה קטנה" כמו כן קים עבור הבנים מועדון הפועל ארבע פעמים בש־בוע כדי לעזור להם אחר הצהרים בהכנת שעורי בית ולארגנם בפ־עילות חברתית.

"מרכז שלמה" הוא מסגרת נוספת המוכרת על ידי ה"שרות למפגר" ותפקידו לטפל בילדים הסובלים מהפרעות קשות בהת־פתחות התנהגות ואוטיזם, במסג־רת זו מבקרים 7 בנים ו־5 בנות בגילאי 5-17 ולהם 13 מורות רובן במשרה מלאה. המטרה: לעזור לילדים אלה להיות "חי הנושא את עצמו".

משרד סיעות הוראה — מפ־עיל שרות שניתן על ידי בוגרות "אהל שרה" לצלום מסמכים מגו־ון, המשרד מתארגן לקראת הקמת "מרכזיה פדגוגית לחינוך המיוחד".

שי"ח — מיועד לילדות הס־שולבות במסגרת הרגילה אולם סובלות מקשיי למידה או פגור קל, והמטרה היא להביא את הפוטנציאל שלהן אל המכסימום על מנת שלא יזדקקו למסגרות מיוחדות.

נוסף לאלה קמות שתי מסגרות נוספות, האחת לילדים הסובלים מקשיים בדיבור ושמיעה ומרכז שיקום לנשים, כדאי לציין מהו אחוז ההשתתפות של המשל"ה באחזקת המוסדות ובכן — חמשה אחוזים שלמים! ואני כותבת זאת במלים כדי שתאמנה שקראתן נכון.

ההורים משתתפים בעשרה אחוזים! ומי מממן את העיקר? (אי אפשר לכתוב כאן "השאר").

את השאלה הזו שואלים יום יום ב"אהל שרה" כבר שש שנים. שואלים ונושאים בעול וממשיכים ומצליחים לשקם הלאה ילדים, ותורמים לצבור החרדי את השרו־תים המיוחדים האלה שבמשך שנים היה בהם מחסור משוע.

משנת המהרי"ל דיסקין

(המשך מעמוד ח')

בתפילות, הכוונה לעיר אחת באה"ק סמוך לי־רושלים, שקראו שמה ציון, אך ניתן להסביר את התיאור ציון כשם דבר נופל על כל דבר המקודש והמצוין.

משהבין כי הצעתו שציון מתייחס לכל דבר המצוין והמקודש, הוא חידוש מפתיע, ביקש הסכמת הרב מבריסק, ואנו מצטטים את לשונו בעמוד ל"ז: "אחר שהצעתי דברים אלה לפני אדמו"ר גאון ישראל זי"ע מרן ר' יהושע לייב צוקלה"ה הסכים לדברי, כי תיבת ציון היא מלה חפשית שתיאור בתיבת ציון, דברים הקדושים שחלק להם ובהם השי"ת מקדושתו, לפי רצונו הפשוט והוא פירושו ציון לנפש זיוות הקדושה, וספרתי דברים להרב הגאון החכם הכולל מהר"ר יוסף חיים זוננפלד, ידיד נאמן של אדמו"ר ז"ל, והשיב לי, כי גם דעתו כן בענין זה ויש לו ראיה מפורשת".

רבי חיים לא ציין שהרב מבריסק הסכים אתו, אולם רי"ז אבנר מוסיף "ובמקום גדלותו שם ענוותנותו, שלא זכר בכתביו שאדמו"ר זצ"ל הסכים אתו, ואמר שנכון להביא ראיה זו על מזבח הדפוס, והוא מסיים מתי ניתנה הסכמתו זאת "כשהיינו יחד על דבר שחיטת הכפרות בבית אדמו"ר זי"ע" ובסוף הדברים הוא מביא "והגריח"ז הנ"ל נתן טעם לשבח בהא פלפלתא חריפתא: "ולפענ"ד כפי הנראה מדברי המפרשים, עיקר שם ציון על כל ציוני הקדושה היא, ועיקר הקדושה כי מציון תצא תורה, ומיד שזכה [דוד] ללכוד ציון השתדל להביא שם ארון הקודש עם הלוחות, ומשם הובא לבית הגדול הקדוש".

לספרו זה זכה הרי"ז אבנר להסכמת רבי זלמן בהרין, שראה את מפעל חייו בהרחבת גבולות ירושלים. בד בבד עם עמידתו במערכה נגד פורצי הגדר בשטח החינוך, נשא את עיניו להרחבת גבולות הקדושה גם לרחובי אר"י, ובפתח הספר "ציר נאמן", הוא מודה לה' "השוכן בציון וירוש־לים, עזור בכה גבורתו - - - לבנות בארץ הקדושה, והכניס התעוררות בלב אחינו שבגולה לעשות חיל בכח עצום, לקיים מצוות התורה, לקנות נחלת קרקע בארץ ישראל, להיות ישוב קולוניות, לנו עם ה', לבנות בתים ועיירות לתפארה, לנטוע כרמים ולזרוע שדות, עוד טרם ביאת משיח בן דוד מלך ישראל, שיבוא במהרה בימינו".

יחד עם שאיפתו להכניס בלב אחינו בני ישראל, יושבי הקולוניות טהרת לב, לקיים ולעשות ולשמור כל מצוות ה', חובת הגוף, מצוות התלויות בארץ, תרומות ומעשרות מפירות חוצים וירקות, ערלה וכלאים וכל דיני שביעית", אין הוא מסיח את הדעת מעניני חינוך על טהרת הקודש ומביע תקוה: "יכנס בלבם טהרת לב ישראל לגדל זרעם בדרכי התורה, להכניס ב"חדרים", ללמדם בקטנותם תורתינו הקדושה, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, עד כי יגדלו".

על השפעתו של הרב מבריסק בירושלים

במשך כל הדורות הצטיינו רבני ירושלים ביתר בצה בעצמאותם. לא היתה זאת הכרעה קלה מצד רבי שמואל סלאנט, שכיהן בכשרים שנה כרבה של ירושלים, לוותר על עטרת הרבנות ולהעבירה לרבי מאיר אויערבך בעל "אמרי בינה" ורבה של קאליש, מיד עם עלייתו לירושלים. במשך עשרים השנים הבאות שימשו השניים בכתר רבנות ירושלים ואין מלכות נוגעת בחב־רתה.

בשנת תרל"ח נתבקש רבי מאיר אויערבך לי־שיבה של מעלה. בסוף שנת תרל"ז עלה ארי מבבל, רבי יהושע לייב דיסקין, ואם כי היה צעיר הימנו בשנתיים שלש, הרי גם הפעם היה רבי שמואל נכון לקבל על עצמו את מרותו, וכאן מקום לתקן את עצמי. בסדרת המאמרים לתולדות כולל אמ־ריקה, שפורסמו ב"המודיע" לפני חודשים מספר, הזכרנו את המסופר בספר "עמוד אש" על כתב הרבנות שנמסר לרב מבריסק והבענו השערה שהכוונה לכתב הרבנות שהוגש לו ע"י כולל אמריקה. כולל זה התמודד בשעתו עם החוגים המתונים, שהתרכזו מסביב "ועד הכללי" במאבק על ההגמוניה בחיי הצבור בירושלים. אין ספק בהנחתנו זו, וידידי ישראל פריידין הוסיף סמוכין לחיזוק ההנחה, שהיתה טבועה במאמרי הנ"ל, שהקמת כולל אמריקה נתעודדה ע"י חוגי הרב מבריסק כאחד הצעדים במאבק זה.

מאידך, לא היה בידי ספק להצעת הרבנות, עד אשר ידידי הר"ם שייברגר הפנה את תשומת לבי לדברי ההספד הנ"ל של רבי יעקב אורטשטיין על הרב מבריסק "אלוף בכות" (נזכר לעיל) ובו מפליג תלמידו הגאון בשבחו של רבו: אשר "במשך עשרים שנות שבתו בקודש צמצם את עצמו בד' אמות של הלכה מבלי הביט החוצה" ומוסיף לספר "כאשר הגישו לו מנהיגי עיר קדשנו תח"ו כתב רבנות, כתוב כי מקבלים המה אותו אלוף בראשם, מיאן בזה והשיב להם כי הסיר מאתו נזר הרבנות, ובא לעיה"ק רק על מנת לשבת בכל ד' אמות של הלכה" (עמ' קצ"ח). ר' יעקב היה חתנו הנודע של ר' שמואל סלנט, ואין להניח כי דבר זה נעשה ללא הסכמתו.

גם אם הרב מבריסק סירב לקבל עליו את עול הרבנות, הפעיל את השפעתו לביצור חומת היהדות כנגד אלה שניסו לפרוץ בה פרצות, כדברי ר' יעקב אורטשטיין בהספדו הנ"ל: "אחת היא אשר הניאה לב הגה"ק ז"ל להשבית מנהגות הרשא השקאלעס, אשר זממו להציף ולהפרות פרחי־הפירצה רח"ל".

אמנם "בעלותו אל הקודש מצא איסור וגזירה חמורה מרבני ירושלים לפניו" אולם הוא "לחם בעד האיסור הזה וקיומו במסירות נפשו, מרגע ראשונה בבואו אל הקודש, עד רגע האחרונה, בצאתו בשלום מקודש לקודש, מאור לאור גדול".

מגמה זאת, הדגשת ההגנה על חומות ירושלים, היתה גם בפרי־כותב תולדותיו בספר "עמוד אש", באשר בנקודה זו הטביע את חותמו על חיי הצבור בירושלים, לא רק למאת השנים הבאות, וללא ספק גם לדורות הבאים, אולם אנו מתכוונים להוסיף כמה ציונים למשנתו בעניני ישוב אר"י וההלכות התלויות בארץ.

הרב מבריסק עמוד התווך ליסוד פתח תקוה

בהספדו על הרב מבריסק, שהשמיע בעל "ציר נאמן" בבית המדרש במאה שערים, הוא מציין את השפעתו בירושלים: "והיה רוצה את ישראל בצדקתו ותורתו, לשמור את הדרך אשר ילכו בה, יושבי ירושלים שלא יעבדו בשום מנהג כדי שיעמדו לפאר נגד אחיהם שבגולה", ומוסיף "לציין שמדתו והיתה פרוסה גם מחוץ לירושלים כ"עמוד התווך" לקיומם של מייסדי פתח תקוה".

אמנם היסוד ל"אם המושבות" הונח ע"י רבי יואל משה סלומון ורבי דוד גוטמן מחוגי "הועד הכללי", היו ידועים במתינותם אולם המייסד השלישי ר' יהושע שטמפר, היה קרוב יותר לשומרי החומות מבני כולל אונגרין. עסקנים בולטים של שומרי החומות אף הצטרפו בשלב השני של ייסוד פתח תקוה, כאשר המייסדים קנו את החלק השני. הידוע בשם "נחלת טייאר", הוצעו חלקות אדמה למכירה לבני ירושלים. בין אלה שנענו אנו מוצאים כמה משומרי חומות ירושלים, לא רק רבי עקיבא יוסף שלזינגר, אלא גם ר' משה צבי לוינזון ממייסדי מאה שערים, שהיה ידוע בהתלהבותו ובקנאותו, חתנו ר' אשר זעליג בלום ומרכיתם היו קרובים איפוא להרב מבריסק, והם התלכדו ב"אגודת מייסדי הישוב".

מ. אליאב, המתאר "יהבל בראשית" ב"קתדרה" שהופיע במלאת שנה לפתח־תקוה, מציין כי המתישבים החדשים, שהיו קרובים לשומרי החו־מות, התמודדו עם המייסדים, שנמנו עם החוגים המתונים ביותר, וכבר אז השתמשו בדרכי המאבק המקובלים, להגיע לרוב בהנהלת האגודה ולהטביע את חותמם על הליכותיה.

לפנינו כתב ההתקשרות מיום כ"ו סיון תרמ"א שבו מתקשרים חברי "אגודת מייסדי הישוב" בדבר סדרי החלוקה והבניה, והם מצהירים על כפיפותם לרב מבריסק. לא רק שהקושאן של מקום הישוב "יכתב על שמו", אלא גם שכל התנהגות של החברה תהא "על פי פקודתו לכל דבר", וכל התקנות המוסכמים ממנו "מכבר קיבלנו עלינו לשמור ולעשות, בלי לנטות מהם ימין ושמאל". זאת ועוד, גם "סוכן החברה יהיה האדמו"ר הגאון אבדק"ק בריסק שליט"א".

כבר בסעיף הראשון בתקנות שנועדו ל"אחינו בני הגולה הבאים לעזרת ה' בגבורים" חוזר על ההוראה "שהגבאים ישלחו את התרומות לסוכן החברה הרב מבריסק".

פרק מיוחד מודגש לתלמוד תורה: "קיבלנו עלינו לגדל את בנינו לתורה וליראת ה', וכל בתי התלמוד תורה והישיבות לא ילמדו בהם כי אם תורת ה' ומוסר וכתב ולשון הקודש בלבד". התקנות המקומיות יהיו רק לפי מנהגי ירושלים ואילו בקשר להלכות התלויות בארץ "קיבלו עליהם לקיים את כל המצוות, הפרשת תרומות ומעשרות, כהלכה, בלי שום ערמה ותרמה כהיתר בכללי". "כל דבר שיהיה מחלוקת הפוסקים ישאלו לרבנים הגאונים בעיה"ק ירושלים אשכנזים, והכן יקום ואין רשות לשום אדם להקל או להחמיר" ובסוף "כל החפץ לבוא בברית החוזה אתנו יואיל כסובר לפנות אלינו במכתבו, והכתובת היא שוב "רבי יהושע לייב דיסקין, ירושלים".

תקנות "אגודת מייסדי הישוב", זכו להסכמת הבד"ץ בירושלים המביעים תקוה "שתשועה גדולה תצמח לעמנו תשועה גדולה" ומעודדים את הע־שים "מצוה רבה לכל איש הרוצה עמו לארצו".

(המשך בעמוד י"ד)

אדירי התורה

האם יש לנו מושג על גדולתם של "אדירי התורה" ראשונים כמלאכים? המושגים שאנו מקבלים, הם בהתאם למעשיהם, דרך חייהם ופועלם עלי אדמות. כשם שאין לנו מושג על דמויותיהם של מלאכים, כך אין לנו כל אפשרות, ולא יכולת להגדיר את הגדולים ולהלק ביניהם, ורק הודות למעשיהם, אנו יוצרים לעצמנו את דמותם.

הוצאת מכון "בית יחיאל" זכ־תה לזקוף לזכותה מספר ספרים חשובים בסדרת "אדירי התורה", בברכתו של כ"ק האדמו"ר מביאלא שליט"א המכוון את דרכה. במכתבו שכתב למנהל המכון, הרב יוסף יצחק ריישע, הוא משבח את היזמה לזיכוי הר־בים, בדברי אגדה שיש בהם כדי למשוך את לבם לאביהם שבש־מים. אצל משה רבינו מצינו בחז"ל (שבת פ"ז ע"א) "ויגד משה — דברים שמושכים את לבו של אדם כאגדה ויש להקפיד ביותר שדברי האגדה יהיו על טהרת הקודש.

בדברי הקדמתו, המפארים את הספר, הובאו דברי הפוסקים נושאי הכלים של השו"ע וכן מן הראשונים, לגבי מקורות היניקה של הצעירים "טובה גדולה ומז־צות שהזמן גרמא שתשב"ר ילמדו ממעשיהם של צדיקים, אולם יש להקפיד שאגדות חז"ל לא ישונו. לא להוסיף ולא לגרוע רק לפרש ולבאר. "אזהרה זאת המחייבת את הסופרים החרדיים, היא בכלל האזהרה "אמור וכו' להזהיר גדו־לים על הקטנים" — הוא מציין ומדגיש שאזהרת "לא תוסיפו ולא תגרעו" נאמר על תורתינו הקדו־שה, ובכלל זה אגדות חז"ל.

מכון "בית יחיאל" — מציין כ"ק האדמו"ר שליט"א — מיוסד על יסודות שהניח אביו זי"ע לזכות את הרבים, הקנקן חדש ומפואר, אף הציורים משתלבים יפה עם החומר, ולפניו ציוני הצדיקים הנזכרים וכן תיאורים נוטפים מתוכן סיפורי חז"ל, אולם הקנקן החדש מלא יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנה.

עד כה זיכתה אותנו הוצאת "אדירי התורה" בספרים מיוחדים לראשונים כמלאכים: בראש וראשונה רבי עקיבא, לרשב"י ולרבי אלעזר בנו, ובספרים אלה תופסים מקום נכבד סיפורים שתורגמו מספר הזהר הקדוש, שקריאתם מעוררת התרגשות.

נוסף על האמנות המיוחדת למקור, הרי גם עריכתם מעניינת ומושכת ולשונם נעימה ומובנת, לא רק למבוגרים אלא גם לקוראים מהשכבות הצעירות, שאף הם יתבשמו באווירת הקדושה השור־רת, שהם עשויים לקבל מתיאור מעשיהם ודבריהם של התנאים.

לנוכח הדרישה המרובה לספ־רות בשפה המדוברת, אידיש, הוחלה הוצאת "בית יחיאל" לתרגם את הספרים גם לשפה זאת, וכבר הופיעו הספרים על רבי יהודה הנשיא, רבי אלעזר, ורשב"י ומע־תה אנו צופים לספרים הבאים, העשויים לחזק את נפשות בני הנעורים לתורה וליראת שמים.

ב. לנדוי

דף למורה על ספר שמות

המזכירות הפדגוגית השוקדת על הכנת חומר לימודי לציבור המורים והמורות של מרכז החינוך העצמאי, הפיצה בימים אלה את "דף למורה" המכיל חומר ליהדות ופרשת השבוע לספר שמות, לפני כן הופיעה החוברת על ספר בראשית שהאיר את עיני המור־ים והמורות בלמוד הפרשיות בפני התלמידים.

העורך של הדף הוא המחנך הוותיק הרב אברהם אהרן פראג ובהשתתפות הרב י. ויספיש והרב אהרן שטיינהוז, העוסקים במסגרת המזכירות הפדגוגית לספק חומר עזר לימודי רב ערך להוראת הפרשה ובנושאים אחרים של היהדות.

ה"דף" נתקבל באהדה על ידי ציבור עובדי ההוראה והפצתו חורגת ממסגרת בתי הספר של החינוך העצמאי, גם מוסדות חינוך אחרים כמו מלמדים בתלמודי תורה ובתי ספר חרדיים אחרים משתמשים בחומר זה.

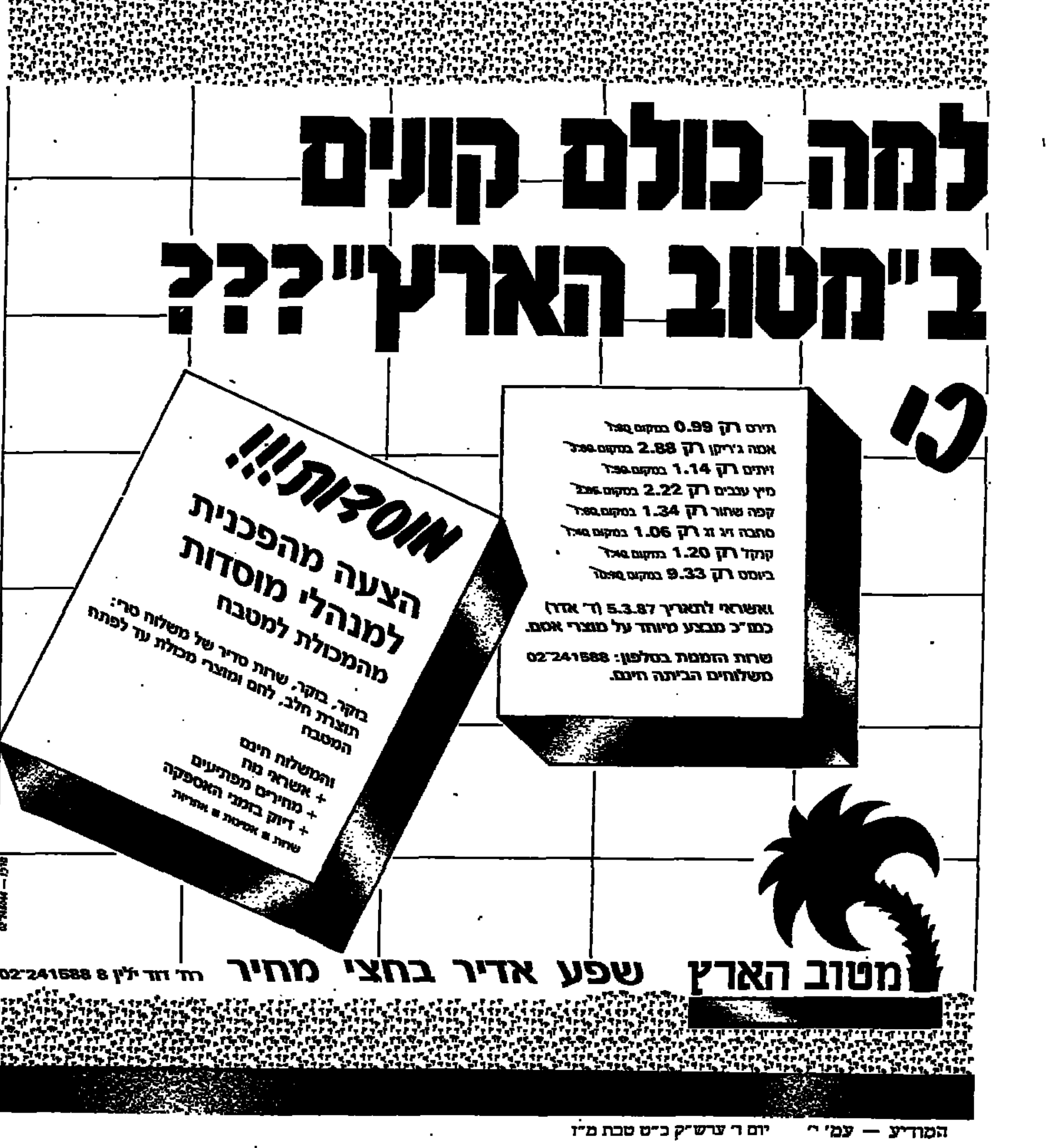

مكان الأصل

"יוואסט גראינג איהר"? שאל אותנו נער שתום צור ברחוב למפורד בשכונת סטמפורד־היל בלונדון. לאחר שיצאנו מבית הכנסת גרוב־ליין הסמוך. שם סיים זה עתה כקש"ת מרן האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א את תפלת מעריב בליל שבת פרשת שמות. השוטר הלונדוני שעמד בסמוך כדי לשמור על הסדר, שם עין על הנער הזר ומתוך ודיכות בסקרנות התקרב לעברנו ו"התנדב לעזור" להסביר לנער את משמעות המאורע המיוחד. לא מתוך אריבות בלבד, אלא יותר כדי לפקוח עין. אך הוא לא נזקק לכך שכן תגובת הנער היתה של הבנה והתפעלות "ועריי נייס", מענין מאד ותודה רבה, ההתרחק מעט כדי שלא להפריע להמון העם שגלש החוצה. מי לביתו ומי לאוהל הענק שהוצב בסמוך. שם הסבו מאות החסידים לסעודת השבת בצוותא.

מראות ההתפעלות וההתפעמות שנראו על פני שאינם בני ברית חזרו תשנו מידי פעם. ובשעה שהמונים. בראשם תלמידי הת"ת, נושאי הלפידים והדגלים, ליוו את הרבי שליט"א לבית אכסנייתו מרחק רב, יצאו רבים מבין השכנים הגויים לפתחי הבתים כדי לחזות במאורע יוצא הדופן כאן. חסיד נלהב שהגיע לכאן מציריך שבשווייץ לא יכול היה להסתיר את התפעלותו ממחזה זה של קידוש ש"ש. תוך שאינו מסתיר הערכתו לנצ'ני "מלכות של חסד זו" בבריטניה. שבצילה חנה באותם ימים.

והיו אלה ימים שלא יימחקו בוודאי לעולם מזכרונם של אותם נערים וילדי הת"תים, וגם לא מזכרונם של אחיותיהם, ולא רק שלהם, אלא של רבים רבים אחרים שזכו לקחת כאן חלק במאורעות השבוע הזה. לנו כישראלים נשמעים הדברים אולי מוגזמים כה. אך לא כך נראים פני הדברים בלונדון. לא במקרה, הכתיר בטאון אגודת ישראל בלונדון ה"גואיש טריבונע" את כותרתו הראשית כשבוע שעבר, כפסוק "צהלי ורני יושבת לונדון". לא פחות ולא

מקדש מלך עיר מלוכה

שבוע של התעלות והשפעה רוחנית של טהרה וקדושה תורנית בהתוועדות השנתית של פרשת שמות, שקיימו חסידי ויז'ניץ בראשות כקש"ת מרן האדמו"ר שליט"א בלונדון, לרגל חנוכת בנין מוסדות ויז'ניץ בשכונת סטמפורד־היל

מאת יוסף דרוק

יותר. זה מספיק כדי לתת ביטוי להדים העצומים שיש לביקור כזה בקרב הקהילה היהודית החרדית כאן.

אירועי השבת החלו מיד עם נחיתת מטוסו של כקש"ת האד־מו"ר שליט"א בהיתרו. ליד אכסנייתו קיבלו את פניו ילדי ת"ת "חיים מאירים" שנופפו בדגלים, ואח"כ עברו בסך והושיטו ידם לקבלת שלום מידי הרבי שליט"א.

בביתו של הגה"ח הרה"צ רבי יהודא הורבין שליט"א מדז'יקוב. למחרת בבוקר קבע האדמו"ר את המזוזות בפתחי בית הת"ת, תוך כדי ביקור בכל חדריו וחדרי הספח. "פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם", אמר לחברי ההנהלה והעסקנים, שתיארו בפניו את

מ"ד לבחינת התלמידים שחלקה ערך האדמו"ר בעצמו, וחלקה נערך על ידי רבנים ומחנכי התל־מידים. כאן התקבל בדברים על ידי נציג ההורים, הרה"ג ר' שמעון הירשלר מחשובי התלמידי חכמים בעיר. בסיום נשא הרבי שליט"א דברים לתלמידים ולנוכחים, דברי חיזוק והתעוררות ללימודי התורה.

פראות וגימטריאות, הכל הכל מכוון למטרה נשגבה של חיזוק ההשקפה התורנית, ללמוד התורה הקדושה מתוך קדושה וטהרה, ללא שאיפות חיצוניות, וללא תערובת חול. הדברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב, וכאילו לשם הוכחה בלבד, שומעים אנו בסמוך אחד מילדי חמד, נער קטן שנישא בזרועות אביו, שלא היה עולה על דעתנו כלל שהוא מקשיב לדברים,

הרה"ג ר' מנדל האגר נואם בסעודת המצוה — רבני לונדון על כל חוגיה מסובים את פני המזרח

במשך היום המשיכו אנשים להגיע לקבלת שלום, לנצל ההזדמנות לשוחח עם האדמו"ר על בעיותי־הם ושאלות שונות. באותו ערב נערכה קבלת פנים ושמיית המנחה בבית הרה"ח ר' חיים מאיר פוקס, ובהמשכו ביקר הרבי שליט"א

ההשקפה העצומה שחלק גדול ממנה היא באשראי וחובות. גם העסקנים נראים היו כמו שקיבלו בשכבוע את הברכה. כמובן הביע את התפעלותו מן התעוזה והתבונן שהושקע כאשר כל פרט קטן נלקח בחשבון. משם נכנס להיכל ביהד

לא רק לימוד לשם ידיעה, כי אם לימוד לשם קיום המצוות מתוך קדושה וטהרה, כאשר עיקר הדגש על השניים האחרונים.

דברי חיזוק והתעוררות אלה עברו כחוט השני בין כל שיחותיו ונאומיו של האדמו"ר בלונדון. לחזק ידים רפות וברכיים כושלות, לקרוא לציבור לדאוג לחינוך הב־נים במוסדות תורה המקפידים על לימוד מתוך קדושה וטהרה ללא תערובת חול, וללא שאיפות של דאגת פרנסה ופזילה לעבר מק־צועות מדעיים. "צאו וראו מיהו זה שזוכה לשפע של פרנסה האם אלו דווקא "המלומדים"? שאל הרבי בעת נאומו הפומבי בחגיגת חנוכת הבית ביום ראשון אחה"צ. נאום שהיה שזור פלפול תורני בנושא "עשה דוחה לא תעשה", משולב ומסועף בדברי ראשונים ואחרונים, פרשנים ומפרשים. והמשכו בדברי דרוש ואגדה חיזוק והתעוררות בנושא חינוך הבנים ללימוד התורה הקדושה מתוך קדושה וטהרה. הדאגה לחינוך מתחילה מצעירותו של האדם "וישכם אברהם בבוקר — בצעי־רותו, ויחבוש את חמורו — כבש החומר שבו. נאומו של הרבי — משולב בפסוקים ובדברי מפרשי התורה, דברי חסידות ודרוש, פר־

דברים שגם גדולים ומבוגרים מתקשים לעתים לעקוב אחריהם. אך ילד זה פונה אל אביו ושואל ביידיש: "וואס זאגט ער, מדארף לערנען תורה?" וכי היינו זקוקים לסיכום קולע יותר, לא רק אותו פעוט, גם כל אחד מן המבוגרים שהיה נוכח לא יכול להתעלם מן הקריאה היוצאת מן הלב להתחזק בלימוד תורה, להתחזק בקביעת עתים לתורה בשיעורים ובהתבודדות, לקבוע לימוד מוסר והלכה. דומה היה שדברי חיזוק והתעור־רות בשפע זה. בבת אחת, לא שמעה לונדון מימיה.

"ממון רב הושקע בבית זה, זמן רב ומסירות נפש השקיעו העסקנים בבית זה, והערכה אמי־תית על דבר זה יכולה להיות רק ממסים. צריך לקוות שבית זה יזכה להיות בית שמגדלים בו תורה ובית שמגדלים בו תפילה, כשתי בדעות המוזכרות בגמרא כאשר שניהם הם ראשי התיבות של שבת. שבת זה צריך לאחד את לומדי התורה, שבת בבחינת קדושה וטהרה".

את דברי האדמו"ר הקדימו דבריהם של רבני העיר וביניהם כ"ק האדמו"ר מסאסוב, הרב של קהילת מחזיקי הדת במנצסטר הרה"ג ר' ח. שנייבלג, הרה"ג ר'

כאיר בלבנון ישנה — מראה הת"ת מבפנים

כקש"ת מרן אדמו"ר מויז'ניץ נואם בחגיגת חנוכת הבית — תורה מתוך קדושה וטהרה

כן ציון בלוי ובנו של "המשמר היוצא" מתפללי בית הכנסת ברוזבי־ליין, שמפנים את בית המדרש לטובת תלמוד תורה ויז'־ניץ. הנואם מזכיר את עברו המ־פואר של בית כנסת זה שהיה מרכז תורני עוד לפני 60 שנה, וכיהנו בו שורה של רבנים וביניהם הרב קירשנר, הרב בלוך. והזכיר במיוחד את הגאון ר' שלמה יוסף רבינוב, שניהל רבנותו ברמה. הוא ציין כי הקהילה היוצאת עוברת לבית חדש שבו ישוכן גם הכולל על שם הרב רבינוב, שיהפוך מעתה למרכז תורני שיאיר את הסביבה. הרב בלוי שבנאומו ריתק את הציבור, ייצג יחד עם הרה"ג ר' צבי דונר שפתח את החגיגה בפרקי תהילים — את נשיאות אגו"י בטקס.

בנאומו התעכב הרב בלוי על הנאמר בגמרא — עתידין בתי כנסת שבבבל לצלות לאר"י, וביאר בדברי המפרשים למה הכוונה, "מקדש מלך עיר מלוכה — רב לך שבת בעמק הבכא" וכדברי המהרש"א שאלו בתי"כ שבחו"ל ששם לומדים תורה ותפילה, שיעלו לאר"י ויהיו כחלק מירוש־לים הבנויה. בית המקדש יתפשט ויכלול בתוכו בתי המדרש של חו"ל. רב לך שבת בעמק הבכא, והוא יחמול עליך חמלה שנזכה בדרשה זה לביאת משיח צוא"צ.

זה היום עשה ה' נגילה ונשמ־חה בו. הכריז יו"ר החגיגה, הרה"ח ר' חיים משה פלדמן, מתוך התרגשות רבה לקול שירת מקהלה המורכבת מתלמידי הת"ת, בהדרכת המלמד המחנך ר' שמואל ברגר.

כאשר נפתחו הדלתות והציבור הרחב זכה לבקר בבנין לא יכלו הללו להסתיר את התרגשותם והתפעלותם. באולם הגדול המ־שיכה הקהילה בזמרתה, כאשר הציבור הרב בחלקו עובר לברכת לחיים בפני האדמו"ר שליט"א, והאחר מנצל את זמן ההמתנה לסיור חטוף בחדרי הת"ת כאמור.

את שורת החגיגות המפוארות סיימה סעודת מצוה רבת משתת־פים ונרגשת עד מאד, שנערכה באחד האולמות הגדולים בשכונת טוטנהם הסמוכה. בסעודה זו השתתפו ונאמו רבים מחשובי הרבנים בעיר, וביניהם הרה"ג ר' אלחנן הלפרין והרה"ג ר' פייביש שנייבלג, רב ביהמ"ד "אהבת ישראל" דחסידי ויז'ניץ, וכן נציגי חסידי ויז'ניץ מאר"י ומארה"ב. הי"ה ר' בעריש לבין הרב רוזנברג, שייצגו את עשרות החסידים מאר־ה"ב שלא הצליחו להגיע, בגלל השיבושים שנגרמו לטיסות בניו־יורק מפאת מזג האויר הקשה.

את הנאום המרכזי בסעודת המצוה נשא הרה"ג ר' מנדל האגר בנו של כקש"ת האדמו"ר שליט"א באנטוורפן. שקרא בדברי הת־עוררות וחסידות לציבור לעזור ולתמוך במנהלי המוסדות ועסקני הוועד השקועים בחובות אדירים והעריך את פעולותיהם החשובות והמבורכות.

עד שעת לילה מאוחרת נמשכה השמחה. כאשר האדמו"ר יחד עם המסובים קמים מידי פעם לריקוד מלהיב ומעורר.

בסופה של הסעודה עולה לבמה מנהל הת"ת הרב סאוב, ומגיש אותות הוקרה לשני העסק־נים העומדים שהביאו את הת"ת עד הלום. הרה"ח ר' ה.מ. פלדמן והר' רפאל ברגמן. שניהם מרוב צניעות מסתתרים ומנסים להתח־מק מן הכבוד הפומבי לו זכו.

* * *

במשך הימים האחרונים ביקר הרבי בבתי רבנים בעיר, ונועד עם אישי ציבור, הוא קיבל פניה של משלחת גדולה מטעם אגו"י בראשות חברי הנשיאות, הרבנים בלוי והונר. וסגן הנשיא זקן חברי אגו"י, הר"ר בצלאל שטרן, שתיארו בפניו את העבודה האר־גונית ופעילות המשרד האגודאי ודרכי פעילותו בשטחים השונים. גם בשיחה זו חזר האדמו"ר והשמיע את חזונו — חזון החינוך הטהור הקדוש.

ראשי אגודת ישראל הדגישו בפני האדמו"ר שליט"א את היחוד התנועתי המקומי. המקיים שולחן מלא של כל החוגים על אף הבדלי הגוונים והחוגים, וקללת הפירוד עוד לא דבקה בו. האדמו"ר שלי־ט"א יכול היה לחוש אוירה זו גם במהלך החגיגות השנתיות, שבה יוצגו כל החוגים התורניים המ־קומיים ללא יוצא מן הכלל.

ביום האחרון שלפני שעזב את לונדון קיים הרבי שליט"א את תפילת המנחה בבית הכנסת של חסידי בעלזא בלונדון. בשעריו נתקבל על ידי ילדי החמד נערי התלמוד תורה דחסידי בעלזא שקיבלו את פניו לבושים בגדי שבת ומנופפים בדגלונים מיוח־דים. את תפלת מעריב קיים בבית המדרש דחסידי סקירא בנוכחות כל הקהל הקדוש. דומה שאין צורך להדגיש כי את התפילות היומיות קיים האדמו"ר שליט"א בבית המדרש "אהבת ישראל" דחסידי ויז'ניץ ברחוב סטמפור־היל. ביהמ"ד הזה ימשיך לשרת את הקהילה הקדושה ואת הציבור הרחב. בי"כ זה הוא מרכז תורני שבו כמעט לא נפסקת פעילות תורנית ותפילה במשך כל שעות היממה.

בפגישה עם ראשי אגו"י

עיקר מטרת הביקור היתה כאמור חגיגת חנוכת הבית, חנוכה מלשון חינוך ובית כאמור בית של תורה ותפלה. חגיגה שבה לא הצד הטקסי היה עיקר. אלא דברי החי־זוק וההתעוררות לענין חינוך הב־נים לתורה ולתפילה.

היה זה שבוע של אחדות, של התעלות. שבוע של קידוש ה' ורוממות כבוד התורה והחסידות.

שמחתי באומרים לי בית ה' נלך. מקדש מלך עיר מלוכה, רב לך שבת בעמק הבכא והוא יחמול עליך חמלה.

ריקוד של מצוה — התלהבות של קדושה

המודיע הצעיר

גליון 50

בינים

תכנית כלכלית חדשה... אינפלציה... שער המס... שוק ההון... מדד... פחות שער הדולר... הסתדרות... — כל כך הרבה מושגים, שלרבכם הם קשים ובלתי מובנים. וכמו כל הדברים הלא כל כך מובנים — גם לא כל כך מעניינים.

נגלה לכם סוד: גם הרבה מן ההורים שלכם מתמצאים רק מעט בסבך עניני הכלכלה הללו: כלכלה היא נושא קשה. מעניין מאד דוקא, אפילו מאד. אבל קשה.

מה בכל זאת מבדיל ביניכם לבין הוריכם? לכם קשה להבין את הכלכלה. להם קשה לחיות עם זה. להם נעשה בשבועות האחרונים קשה יותר עם המשכרת. הם מוציאים יותר ומקבלים פחות.

אתם ילדים בבית. מה שקורה בו שייך אליכם. איך אתם יכולים לעזור? במה אפשר להקל על הוריכם? לחסוך, להצטמצם — במה? איך?

אנו מעבירים את השאלה אליכם. ספרו לנו במכתבים או בגליות מה אתם חושבים בנושא הזה. מה עשיתם או תעשו. ושלחו ל"המודיע הצעיר", רחוב יהודה המכבי 5, ת"ד 1306, בירושלים. אפשר לצרף בדף נפרד לפתרונות, זכרו לציין על המעטפה את המלה בינים.

עד כאן בינתים,
חני

דם זה לא מים

"גם אני חשבתי כך. כאשר הייתי בגילך. אבל עכשיו אני יודעת שזו טעות מחלטת. בשביל מה גם את צריכה לנסות ולהכשל? למדי מן הטעיות שלי!" — כך אומרת לי אמא לעתים קרובות, בענינים שונים ומשונים. למודים, בגדים, מורות וחברות, ומה לא. ואילו אבא שלי, כששומע את אמא לומר דבר מסוג זה, אומר לה בחיוך: "זה לא ילך לך. תני לה ללמד זאת בעצמה. יש אנשים שמכרחים להכשל לבד — כדי להפיק את הלקח לבד. עם כל כאב הלב הכרוך בדבר, להורים ולילדים".

בחלוקי הדעות המענינים האלה נגמרת כמעט כל אחת מהמריבות הנצחיות שלי עם מלי, אחותי הבכורה. אנחנו רבות כמעט מדי יום ביומו, אם לא פעמים ביום. לפעמים אלו מריבות קטנות, המסתימות מהר. ולפעמים — דרושה ההתערבות של אבא ושל אמא וגם זה לא תמיד מועיל. על מה רבים? על הכל. נושאים לא חסרים. תודה לקל. על כל מה שאני אומרת — יש למלי מה להעיר. היא טוענת שההפך הוא הנכון, כמובן. דרך קבע היא זקוקה לחפצים שלי, תמיד עושה בלגן במגרתי. לעתים קרובות מתחמקת מהתורנות שלה בעבודות הבית. מגלה את סודותי ומסרבת לספר את סודותיה. ובקצור, מרגיזה אותי מאד. ועוד חושבת שאני היא המרגיזה!

ואמא שלי אומרת ומסבירה שוב ושוב: "ברכי ומלי, מתי תחדלנה כבר לריב? אחות היא אוצר שאין דומה לו בעולם. גם אני בגילכן רבתי עם אחיותי, חשבתי — אוף! מי צריך אותן בכלל? גם לי היה נראה שהחברות טובות לי מהן פי מאה. גם אני לחברות הסכמתי להלוות, ועמן שחקתי יפה, ולהן ותרתי — אך לאחיות: בשום אפן לא! ממש כמוכן. אבל אחר כך למדתי פעמים רבות לדעת, שהחברה הטובה ביותר — אינה אחות. דם זה לא מים, בנות. קרבת דם היא קרבה שרעות עם חברות לא תשוה לה." אלה דברי אמא. הנאמרים בכל־כך הרבה צורות, ואינם מועילים. אני עדיין סבורה שמלי מרגיזה ומפריעה, ושרותי חברתי הטובה — טובה לי בהרבה. וגם מלי עדיין סבורה כך. ואבא תמיד מוסיף את שלו — "הן סוג כזה של ילדות, שתהיינה מכרחות ללמד זאת לבד. מן הכשלון שלהן."

* * *

הענינים היו, אולי, ממשיכים באופן כזה, אילולא הטיול הגדול.

הטיול הגדול היה מאורע עצום בחיי בית הספר שלנו. קבלו אותו כתות ו' וכתות ז' כפרס על חדש פעילות בנושא חסד. את הפרס הבטיחו לנו בשבט, וחכינו לו בקצר רוח עד סיון. גולת הכותרת של הטיול היתה אמורה להיות בין הערבים: טפוס איטי, ארוך ומהנה על הכרמל, וצפיה משם — בשקיעה. זו שלא שוכחים אותה לעולם — אמרו לנו כל חברותינו הגדולות שנתנסו בה. הנוף החיצוני משפיע בצורה מתרה על נימים חבויות בלב, המרגוע שלאחר הטפוס מתמזג עם סערת צבעי השקיעה, והם יוצרים יחד שעה מיחדת מאד.

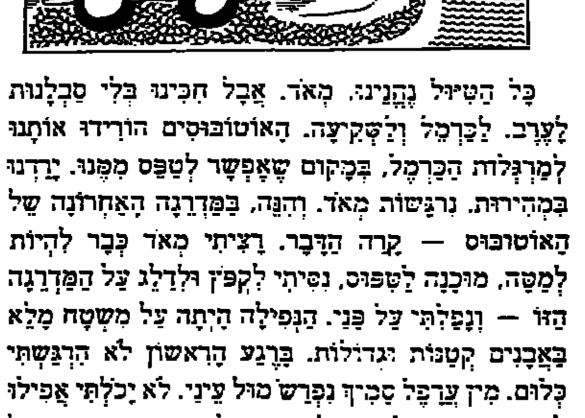

כל הטיול נהנינו. מאד. אבל חכינו בלי סבלנות לערב. לכרמל ולשקיעה. האוטובוסים הורידו אותנו למרגלות הכרמל, במקום שאפשר לטפס ממנו. ירדנו במהירות. נרגשות מאד. והנה, במדרגה האחרונה של האוטובוס — קרה הדבר. רציתי מאד כבר להיות למטה, מוכנה לטפוס, נסיתי לקפץ ולדלג על המדרגה הזו — ונפלתי על פני. הנפילה היתה על משטח מלא באבנים קטנות וגדולות. ברגע הראשון לא הרגשתי כלום. מין ערפל סמיך נפרש מול עיני. לא יכלתי אפילו לומר "הוי". אולי התעלפתי? אולי, כך היה נראה בכל אפן לפי המים שחשתי על פני — כשיכלתי שוב להתבונן. הרגשתי כאב עצום בצלעות וברגלי הימנית. ובנוסף לכל: דם, דם יורד מאצבעותי, מאפי. מברכי ומעוד מקומות חתוכים וחבולים. החובשת שנלותה אלינו בדקה אותי, שטפה חתכים וחבשה. "תודה לקל!" — אמרה. "זה היה יכול להיות גרוע בהרבה. הפציעות שלך הן רבות — אולם חיצוניות בלבד את מרגישה יותר טוב?" — שאלה. הנהנתי בראשי, וכל הנוף גרם לי כאב בצלעות. "אבל מה יהיה עכשיו?" — שאלתי. האחות חיכה בהבנה: "אני יודעת שזה יצער אותך, אבל את תטפסי בקשי בחזרה במדרגות ואת השקיעה תראי היום מחלון האוטובוס. הכל כשמים!" — הוסיפה, כשהבחינה בדמעות שנקוו בעיני. מרכזת הטיול סדרה בינתים את הענינים: אחת המורות תסע אתי לנקודת האסוף שלנו. שם, במרומי הכרמל, בכביש רגיל ופשוט נחכה כשעתים לכל המטילות.

מה יכלתי לומר? שום דבר. פשוט שום דבר. לא היה בי כח אפילו להראות גבורה, לא רק לא להיות כזו. רותי חברתי הטובה נגשה אלי. "רותי", אמרתי לה בקול חנוק. ר־ו־ת־י־" ולא יכלתי להמשיך. רותי כאבה את כאבי. "אני מוכנה לותר על הטפוס והשקיעה, ולחזור אתך". נדהמתי מן ההקרבה. "לא, רותי. את לא תפסידי בגללי את מה שאנו מחכות לו חצי שנה. לכי. רותי, תספגי את החויה — כדי שתוכלי להעביר לי." רותי הודתה לי בעיניה, נסתה עוד קצת להרגיע, ופנתה לעלות.

ואז, כשעליתי חזרה לאוטובוס, ונחתי בכבדות על הספסל לצדה של המורה — ראיתי באוטובוס את מלי. "מלי, מה קרה?" נבהלתי. — "נראה לך שאוכל לטפס על אבן אחת, או לראות קצה של שמש שוקעת — כשאת בוכה לך כאן?" — אמרה מלי בתמהון. האוטובוס התחיל לסע. "אבל, מלי, חבל!" — המשכתי. (והצלעות כואבות כל הזמן!) "גם רותי הסכימה לותר על החויה — ולא קבלתי את הותור." מלי נגשה אלי בחיוך: "את צודקת, כי בשביל רותי זה היה ותור. אבל אני לא מותרת. בשבילי זו לא תהיה חויה, להיות שם כשאת כאן..."

פתאם התבישתי. ממי? מהכל ומכלם. מאבא ומאמא, ממלי ומעצמי. הבטתי במלי — היא לא היתה חשובה בעיני עצמה. זה נראה לה פשוט. פתאם נבהלה — היא ראתה שרגלי שוב נוטפת דם. "מה זה?" — שאלה. "שום דבר", הסברתי, "החובשת אמרה שהפצע הזה ידמם עוד כמה דקות. מה כל־כך נבהלת?!"

— "מה פרוש מה נבהלתי? דם זה לא מים, לא?!"

— ענתה.

כנף בעתון — התחזית

יש רבים ורבות, צעירים בינוניים ומבוגרים, שמספיקים בבוקר רק "להציץ" בעיתון. לקלוט משהו, לפחות. כותרת פה ושם, מודעה משמחת או ח"ו מצערת. וגם, כמובן: התחזית. איזה מזג אויר צפוי לנו היום? "מעונן חלקית", "בהיר", "עליה קלה בטמפרטורות", ולפעמים "גשמים עזים" "רוחות סוערות" "ברד כבד".

למי ולמה זה חשוב? להרבה מאד דברים ואנשים. נתחיל בדבר הפשוט: לדעת מה ללבוש, מה להלביש את הילדים. מספיק סוודר? או שמוכרחים מעיל? יש צורך במגפיים? ואולי אפילו מטריה? לפעמים מזג האויר "מרמה". נראה בהיר, ואחר כך נעשה מעונן. התחזית יכולה למנוע מצבים של הפתעה. שלא ניתקע אי שם בגשמים שוטפים, כשאיננו מוכנים לקראתם. וכמובן שהבגדים אינם הכל. ישנם גם הכבסים. (כך בעברית מתוקנת, כבסים ולא כביסה). ויש סיורים וטיולים, פרטיים וציבוריים. ישנם כינוסים ומאורעות בשטח פתוח. ואפילו בשטח סגור — השתתפות הציבור תלויה במידה רבה במזג האויר. וכמובן, ישנם החקלאים — שעבורם זה חשוב הרבה יותר, ויש גם ימאים ודייגים ועוד ועוד.

מניין באה התחזית? מה זו, פשוט נבואה? בכלל לא. המערכת מקבלת אותה מן השרות המטאורולוגי. זהו השרות שבו אנשי־מדע חוקרים את מזג האויר. שם עורכים מדידות שונות הקשורות בין היתר במעלות החום, בכוון ובלחץ הרוחות, בגובה העננים, בלחות האויר ועוד ועוד. על פי מדידות אלה הם חוזים מה יהיה מזג האויר בתקופה הקרובה. לפעמים הם גם טועים. אולי כדי שנזכור שהכל נקבע במקום אחר.

טביל בפרשת השבוע

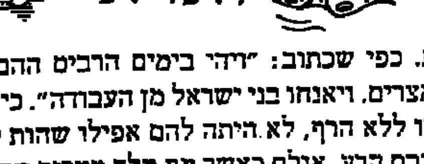

וארא

"והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים" (ו,ו).

לא תמיד. לא תמיד אנו זוכרים מספיק שאנו בגלות, ומצפים לגאולה. לפעמים, בשטף המאורעות העוברים עלינו, ואולי בגלל שפע גשמי, וגם בגלל הגלות הכל־כך כל־כך ארוכה, אנחנו קצת הרבה שוכחים... ואז צריך קודם כל להוציא את הגלות מן היהודים, לא רק את היהודים מן הגלות.

גם במצרים הבטיח הקב"ה: קודם כל אוציא אתכם מתחת סבלות מצרים — כלומר: שתרגישו את ההשפלה שהם משפילים אתכם, ולא תוכלו לסבול את הגלות!... זה שאתם סובלים אותה — הוא הגרוע ביותר. ואכן, התחלת הגאולה היתה בכך, שהתחילו להרגיש שהם בגלות. כפי שכתוב: "ויהי בימים הרבים ההם, וימת מלך מצרים, ויאנחו בני ישראל מן העבודה". כי כל זמן שעבדו ללא הרף, לא היתה להם אפילו שהות לחשוב על מצבם הרע. אולם כאשר מת מלך מצרים תתו קצת, התחיל הנס הראשון של "ויאנחו". הרגישו שהם בגלות ונאנחו על כך. וזו היתה האתחלתא דגאולה.

(עפ"י הרי"מ מגור)

"כבד לב פרעה" (ז, י"ד)

לליבו של פרעה טבע של כבד: בניגוד לשאר הבשר, המתרכך בבישול, ככל שמבשלים כבד יותר — הוא מתקשה יותר. כך התקשה לב פרעה אחרי כל מכה.

(רצ"א שפירא מדינוב)

هكذا من الأصل

מאת: א. י. הראל

"מגן אברהם"

למלאת שבעה לפטירתו של הנדיב הדגול איש החסד ר' אברהם ב"ר יוסף מצרי ז"ל

ר' אברהם ז"ל נולד כבר מנחם אב התרע"ז בארם צובא (חאלב) שבסוריה לאביו ר' יוסף מצרי שהיה סוחר נכבד בעיר ומוקיר רבנן. חונך בתלמוד תורה ובבית אביו שהיה פתוח לרווחה לתלמידי חכמים ונצרכים, כפי המקובל בחאלב שהמשפחות המבוססות החזיקו בתלמיד חכם ומשפחתו, גם משפחת מצרי תמכה והחזיקה משפחה של תלמיד חכם, ואותו תלמיד חכם השפיע על דרכם הרוחנית והחנוכה של בני הבית. את האהבה לתלמידי חכמים ומסירות הרבה לעניים ונצרכים ספג כבר בצעירותו בבית אבא.

בהיותו נער החל לעזור לאביו במסחרו וכן הפרוטות הראשונות שהשתכר הפריש חלק גדול לעניים. בגיל שש עשרה עלה עם אביו וכל משפחתם ארצה ואביו פתח חנות לבדים במרכז המסחרי של ירושלים בשוק שמאע שליד שער יפו, אברהם הצעיר גילה חוש מסחרי מיוחד והצליח בזמן קצר להפוך את העסק המשפחתי לפורח ומשגשג.

אביו שהיה נעים הליכות ואציל במידותיו היה מחשובי הקהל בירושלים ולאחר מכן נשיא עדת ארם צובא בתל אביב. ר' אברהם היה קשור מאד לאביו בכבוד והערצה וספג ממנו הרבה אהבת ישראל ובעיקר תלמידי חכמים וצנועים, אצל אביו היתה רשימה של תלמידי חכמים ונצרכים אחרים להם נהגו לעזור בכל הזדמנות ור' אברהם בכל שנות חייו לא פסק מאותן תמיכות, שהגיע בשנותיו האחרונות לממדים גדולים מאד.

לאחר נישואיו גר בדירה ברח' רש"י בחצר ביתו של מי שהיה רבה של ירושלים ואב"ד הגאון רבי חזקיה שבתי זצ"ל, הוא נקשר אליו בעבותות אהבה. למרות הפרשי הגיל שהיו ביניהם. בגלל מידותיו תרומיות לבו המיוחדת של ר' אברהם, ידידותו עם רבה של ירושלים לימדה אותו להעריך ולהעריץ את רבותיו והגדילה את אמונת החכמים שלו במידה כזאת שתמיד חיפש את קרבתם של גדולי הרבנים ברכתם ועצתם.

שנים מספר לאחר מכן כאשר באויר אפשר היה להריח את ריח אבק השריפה ואת ההתפרצות הקריבה והולכת בין יהודים לערבים, ולרגל התרחבות מסחרו העתיק את מגוריו לתל אביב, לאיזור המסחרי בדרום, והפך שם עד מהרה לסוחר המצלח והממולח ביותר אשר הכל ביקשו את קרבתו. באותן שנים נתוודע אל הגאון והצדיק רבי יעקב עדס זצוקלל"ה ששימש באותה עת כדיין בת"א, ובאותן השעות לאחר מושב בית הדין הגה בתורה בבית הכנסת של העדה. ר' אברהם ששמע על רבי יעקב חכה להכירו נקשר אליו בעבותות של אהבה והלך שבי אחר הקסם האישי שלו ונופת צוף אמריו בתורה ובמוסר, ולא היה יום שלא בא לשבת בקרבתו וליהנות מתורתו.

אותן שנים במחיצתו של רבי יעקב גיבשו את אישיותו והקרינו על כל מעשיו כפי עדותו, עד לסוף ימיו.

לאחר קום המדינה ונדידת יהודים רבים מחאלב למרכזים רבים בעולם באה"ב, מכסיקו, ארגנטינה פנמה, מילנו ועוד, מצא לנכון בגלל קשרי מסחרו לקבוע את דירתו במילנו משם קשר קשרי מסחר ועבודה עם מדינות רבות ובעיקר אפריקה. גם בזמנים שמסחרו גדל ופרח והפך אותו לאיש עשיר ונכבד לא שכח את אותם תלמידי חכמים בהם תמך ואת העניים שציפו לעזרתו ובכל הזדמנות בא ארצה לפקוד אותם ולהנות אותם בעזרתו הנדיבה.

במילנו בה גר כשלושים שנה היה בראש הקהילה הספרדית־חלבית, ועזר שם בהקמת התשתית לקהילה יפה ומסודרת עם בית כנסת מרכזי בו מתנהלים תפילות ושיעורי תורה, היה שם בקשרים הדוקים עם עסקנים רבים ועזר להם בכל השטחים ובהקמת מוסדות תורה וחסד במילנו וסביבתה.

באותה עת שהה במילנו הרב ר' דוד הררי־רפול שליט"א אשר הדריך רבות את ר' אברהם בעניני תורה וחסד והיה מורה דרך עבורו בפעולותיו ובקשריו בעתיד, בזמנו החפשי כשישב במשרדו במילנו נהג לגמור את התהלים כמעט בכל יום, ולקבל מידי יום את השלוחי דרבנן שפקדו את הקהילה.

בשנת תש"ל ביקר לראשונה במילנו הגאון רבי יהודה עדס שליט"א ראש ישיבת קול יעקב בירושלים בזמן שכיהן כראש הכולל מספר שנים לפני הקמת הישיבה, באותו ביקור נפגש מספר פעמים עם ר' אברהם אשר נקשר אליו בעבותות אהבה בזוכרו לו את אהבת אביו זצוק"ל ומאז לא זזה ידו מתוך ידו, ר' אברהם ראה בראש הישיבה את מורו ורבו והפך לידידו האישי הקרוב. אחד השינויים המרכזיים במהלך מחשבתו של ר' אברהם שנבעו מהכרותו עם ראש הישיבה היה להתחיל לתמוך במוסדות ובעיקר מוסדות תורה בצד התמיכה הפרטית בבחורים ותלמידי חכמים.

ר' אברהם ז"ל לצידם של כ"ק האדמו"ר מקלויזנבורג שליט"א והגאון רבי יהודה עדס ראש ישיבת קול יעקב שליט"א

בתוך מספר שנים הפך ר' אברהם לאחד מעמודי התווך של ישיבת קול יעקב שהקים עבורה בנין מפואר למגורי התלמידים ודאג כמעט לכל עניני הפיתוח של הישיבה בצד העזרה לתקציב השוטף. הוא נקשר אל רבני ותלמידי הישיבה באהבה רבה וגם הם החזירו לו אהבה רבה וראו בו כאב ופטרון של הישיבה.

מתוך מה ששאב מהישיבה החל לבנות ולעזור למוסדות רבים ובנה בנינים רבים לתפארת, ביניהם בישיבת הנגב שבנתיבות, בישיבת שארית יוסף בבאר יעקב, ובעוד ישיבות רבות.

ר' אברהם בחר לעצמו שם שהפך להיות הסמל שלו "מגן אברהם" ובמקומות רבים בארץ ובעולם אפשר לראות בנינים, אגפים וחדרים תחת הכותרת "מגן אברהם ע"ש ר' אברהם יוסף מצרי".

הכרותו עם קול יעקב והצביון המיוחד שלה קשר אותו עם מוסדות רבים מכל העדות, והוא עזר ביד נדיבה לראשי ישיבות ומוסדות מכל החוגים החרדים.

ר' אברהם בנה גם בתי כנסת רבים ועזר בהקמת ושכלול אחרים. הבולטים שבהם הם בית מדרש של האדמו"ר הצדיק הקה"ק רבי ישראל אבוחצירא זצוקללה"ה בנתיבות, אשר חיבב את ר' אברהם וקרבו מאד, ולאחרונה הולכת ונשלמת בנייתו של בית כנסת מפואר בקרית צאנז בירושלים בנשיאותו של האדמו"ר הצדיק הקה"ק מקלויזנבורג שליט"א.

קשריו של ר' אברהם עם הרבי מקלויזנבורג שליט"א החלו כאשר ביקש להתחיל לתמוך בבתי חולים ובעצתו של ראש ישיבת קול יעקב הגאון רבי יהודה עדס שליט"א החליט להקים מחלקה לריאות בבית החולים לניאדו בנתניה שנבנה בנשיאותו של האדמו"ר שליט"א, מאז נקשר לבית קלויזנבורג והאדמו"ר השיב לו באהבה. יותר מאוחר כאשר גר ר' אברהם בירושלים בישיבת קול יעקב, נענה האדמו"ר שליט"א להזמנתו של ר' אברהם ז"ל ובביקורו הקודם בארץ ביקר בביתו של ר' אברהם, ביקור שעורר התרגשות רבה אצל ר' אברהם והמשתתפים הרבים שנזדקקו לראות את פני האדמו"ר.

אהבת החסד שבערה בקרבו הניעה אותו לבנות עוד מחלקות רבות בבתי חולים הפזורים בכל הארץ, היה מהראשונים שנדבו קומה שלמה לבית המרפא של ד"ר משה רוטשילד הי"ו בבני ברק, וכן בנה מחלקות שלימות בבית החולים איכילוב ובבית החולים וולפסון, ובבתי החולים ביקור חולים, שערי צדק והדסה בירושלים.

ר' אברהם אהב מאד את ילדי ישראל והחינוך היהודי הטהור המוענק להם, והרבה לתמוך בתלמודי תורה ובמוסדות לבנות של החינוך החרדי. במספר תלמודי תורה בנה מחלקות שלימות, בירושלים, בני ברק, ואף בארגנטינה הרחוקה ובפנמה שם בנה חלק גדול מבית הספר היהודי החרדי החדש.

ר' אברהם היה אוהב ספר

עם הבאבא סאלי זצוק"ל

ומחבב סופרים. רבים רבים זכו לעזרתו בהוצאת ספריהם לאור. בתחילה החל להוציא לאור מחדש את ספריהם של רבני ארם צובא, ולאחר מכן עזר בהדפסת ספרים רבים של גדולי הרבנים שהיו אתו במגע.

הוא גם עזר בהפצת הספרים אותם הדפיס, ומי שביקר בביתו שבישיבת קול יעקב יצא מביתו עם מספר ספרים שתים אותם הדפיס ר' אברהם, או שכדי לעזור למחבריהם קנה מספר גדול של ספרים וחלקם לידידיו.

למרות ההיקף הגדול של צדקותיו היה רגיל לספר למקורביו שבכל שנה כשעשה מאזן מצא שנכסיו הורבו ולא להיפך, ותמיד יחס את הצלחותיו במסחר לזכות הצדקות והחזקת התורה שלו.

בשנותיו האחרונות סבל מאד מחולאים רבים וקשים, אך תמיד היה בטחונו גדול בה' שבזכות מעשיו יחזק ע"מ שיוכל להמשיך במפעלי החסד שלו, כסוחר מוצלח עשה חוזים רבים והיה רגיל לומר למקורביו שהחוזה הקצר הוא החוזה הטוב, ומי שמאריך בפרטים בחוזה הוא רק מי שמכניס בו את הפתח לביטולו. עם ה' יתברך יש לכל אחד חוזה קצר ובטוח והוא "הבוטח בה' חסד יסובבנו", צריך מצידנו בטחון ואז זוכים לחסד ה'. ואכן בשנים האחרונות היה מספר פעמים במצב קריטי קשה ביותר אך בטחונו בה' ורצונו העז להמשיך בפעליו עמד לו להבריא.

כאשר רכש ר' אברהם ז"ל לפני ח"י שנים את הבית ברח' חזקיהו המלך 20 בירושלים לא ידע שמן השמים כתנו אותו לאחד ההשקעות המיוחדות בחייו, רק לפני כשנתיים נודע לו שבאותו בית גר אחד מגדולי האדמורי"ם בדור הקודם הקדוש והטהור כמהר"ר רבי אהרן רוקח זצוקללה"ה מבעלזא. וכשנודע לו על כך החליט שאת שנותיו האחרונות הוא יגור בדירה קדושה זו וממנה יפעיל במרץ את נשאי החסד הרבים המגוונים שלו, תוך זמן קצר הכשיר את הדירה והפך אותה לפינת חמד עם בית מדרש קטן אליו פנו מכל פינה בארץ ובעולם ונענו ביד נדיבה וברוב אהבה וחיבה.

לכ"ק אדמו"ר מבעלזא שליט"א היה קשר מיוחד לר' אברהם לא רק בגלל הקשר ההיסטורי של ר' אברהם לבית בעלזא ברחוב חוקיהו המלך, אלא גם בגלל תרומתו הנכבדה של ר' אברהם להקמת מרפאת שיניים משוכללת לבני תורה בחסות מוסדות בעלזא הנקראת כמובן "מרפאת מגן אברהם".

זקנים רבים מתושבי קטמון וירושלים בכלל שזוכרו את משכנו של כ"ק אדמו"ר מבעלזא זצוקללה"ה נהנו מאד לראות את הבית ברח' חזקיהו חוזר להיות מוקד משיכה לתלמידי חכמים מכל מגוון עדות ישראל המבקרים בבית בהערצה רבה חוככים לסעד גשמי ורוחני כאחד.

בליל ששי כ"ב טבת בשעת חצות השיב את נשמתו ליוצרה לאחר שגברה עליו מחלתו וסבל יסורים רבים בימיו האחרונים. ליד מיטתו עמדו רבנים רבים ובראשם הגאון רבי יהודה עדס שליט"א ובני המשפחה אשר קראו את שמע ויצאה נשמתו בקדושה. הוא נטמן בחלקת הקבורה אשר רכש בהר המנוחות ואת אהבת החסד שלו אפשר לראות גם על מצבת קבורתו אשר הכין מחיים וחרט עליה "נא להפריש צדקה לעילוי נשמתו".

הספדנים הרבים שהספידוהו השתמשו בפסוק מפרשת השבוע המבטא יותר מכל אישיותו של ר' אברהם ז"ל "איש מצרי הצילנו וגם דלה דלה לנו וישק את הצאן".

הניח אשה, שלשה בנים ובת, נכדים ואוהבים ומעריצים רבים המתפללים לעילוי נשמתו.

יהי זכרו ברוך ותהי נשמתו צרורה בצרור החיים.

היכל הקודש ... מוסדות התורה

בארץ לא זרועה

במדבר
משלח אני, את
נפשי
לחפשי
מכבלי הגוף וההרגל.

שתקן מפלג
המדבר
בראשונה חשבתי
זקן הוא
אלם.
עד כי נגלה
סוד הדממה
והגלה שלותו
לעיני
ואלמותו החלה
משתוחחת אל לבי.

★

בקיאה נפשי
בסמטאות המדבר
עושה בהם
כברתך שלה
ואין עצים להסתיר
את עין השמש
והרוח פורעת
עלי הרים
ואין אורות
המכבים את הכוכבים

★

לעולם מקדמת הרוח
פני בתמיהה
למה תפריע
דממת מדבר,
לך לסבלותך, נרפה.
ואני צעדתי
לנוד
בשבילי ירמיה,
להלך
במשעולי דוד.

★

תברא סלעים
לשפנים
וצוקים לרגלי
יעלים,
ותותר לי הדממה
לפליטה.

★

אין כתר למדבר
אך אני בו
במלך,
ולא עלי כותרת
אך לבי מלא
צוף.

מבית לחם יהודה

ממתקי אטלס בע"מ — מבצע הגורלות

ת.ד. 27065 ירושלים 91270

בהגרלה שהתקיימה ביום ד' טבת תשמ"ז 5.1.87, זכו שולחי המעטפות כדלהלן:

באופניים: יאיר סימן טוב — רח' בית וגן ירושלים.
משפחת להגר — רח' חיד"א 9, בני ברק

בכדור רגל:
פנחס סנהוייז — ב"ב
מרדכי כהנא — ב"ב
פסיה הרשקוביץ — ב"ב
גרינולד — ב"ב
איל גולן — ים
עזריאל שינקולבסקי — ב"ב
משפחת שפנד — ים
משפחת גרוס — ב"ב
דוד שפירא — ים
אברהם יעקב ברזל — ים
ראובן גינצבורג — ים
נחמה נילום — אל בירה
נועם אבידני — ים
צבי הירש הדר — ים
מוהנא דיאב — כפר קאסם
אהרן לסינגר — ים
נעמי זונפלד — ים
משפחת אש סמקר — חדרה
חיים צבי דולגין — ים
שלום לוי — ים

מחשבים שעונים ועוד:
יוחנן גולדשמיד — ים
מנחם שופט — יסודות
גולובנציג צביקה — ים
יהודה בן ברוך — ים
אורית גרינברג — ב"ב
משה ואריה שולזינגר — ב"ב
חיים מיסד — רחובות
אהרן להימן — ב"ב
יחזקאל הלפרין — ב"ב
רבקה מנדרזיצקי — ב"ב
ברסמן דובי — ים
אריה פרסיג — ב"ב
שאול הורן — ר"ג
דוד צבינן — ב"ב
משפחת ליהורביץ — אשדוד
ישראל גודלבסקי — ים
ישראל געימי — ים
בדיקס — ב"ב
שמואל יגר — נתניה
שלמה ברודבקר — ב"ב
משה כהן — ב"ב
דני גרשוני — ב"ב
אולה ניגם — עזה
דימנן דוד — ב"ב
גיטי פרבשטיין — ים
פרלה שטינר — נתניה
נפתלי לרפלד — ים
אחוד שלום — ב"ב
שי אנגל — ב"ב
א. דומב — ב"ב
משה פנחס — ב"ב
דוד דושינסקי — ים
ראובן ניהוז — אשדוד
אהרן וילנר — ב"ב
שמואל קוסובסקי שחור — ב"ב
צבי קסטלניץ — ב"ב
דוויש שרה — ב"ב
יונתן יפת — ים
שמואל קרליץ — ב"ב
יצחק פרץ — חזון יחזקאל
יגאל חרמוצ'נקו — ב"ב
זאב שמני — ים
שלמה סרייסל — ב"ב
גרינבלט — ב"ב
משה וינברג — ים
שמעון יוחאי זית — ב"ב
משפחת מונק — ב"ב
שמואל ברוך פילמר — ים
שרה פרידמן — ים
חיים ושירה אייזנבך — ים
מרדכי והמברנד — ב"ב
מנחם פרנקל — ים
גבריאל יוסיפוף — ב"ב
שמואל שפירא — ב"ב
דבורה גרליץ — ב"ב
צבי פלר — ב"ב
חיים אביטן — ב"ב
משפחת סרולוביץ — ב"ב
משפחת גולדשטיין — ב"ב
לב חיים — ים
נפתלי ביימן — ב"ב
רחלי טובולסקי — ב"ב
אריק הרסמן — ב"ב
אלי ארונסון — ב"ב
ברוך מרדכי גור אריה — ים
אהרן שמחה רובל — ים
אמיתי חזן — ים
לוי זיסלין — ים
יוסי דוידש — ים
שמעון וידר — ב"ב
דב הילד — ת"א
ברכה וויס — ב"ב
אפרים קופשיץ — ים
ליבי קנופף — ב"ב
חבש מוסי וישראל — ב"ב
מוטי אייזנשטט — ב"ב
אברהם פרובר — ב"ב
נפתלי וקסברגר — ב"ב
יחיאל שורץ — ב"ב
חיים שפירא — ב"ב
יעקב הלוי — נתניה
ישראל בלושטיין — ב"ב
ירחמיאל לוין — ים
רבקה דונט — ים
חזקי מילשטיין — ב"ב
אריה בן חמו — ים
אליהו כהן — ים
חנה פרנדריך — ב"ב
אורית שפלר — ב"ב
מתתיהו לוריא — ב"ב
יהודה שטיינברגר — ב"ב
ישראל בבציק — ב"ב
אלין חורי — ב"ב
מיכל יחיאל אלטמן — אשדוד
יוסף לושר — ים
ליכינשטיין — ב"ב
בני סננולד — ב"ב
שלום הלר — ים
צבי אלימלך גיברשטיין — ב"ב
שמואל גרינברג — ב"ב

הפרסים ישלחו לזוכים

ההגרלה הבאה תתקיים בעזה"י בתחילת חודש ניסן תשמ"ז אפריל 1987

המעטפות שיגיעו אלינו עד למועד זה ישתתפו בהגרלה. שלחו במעטפות 20 עטיפות חיצוניות של מסטיק אטלס בלבד. את התובורדות שמרו לעצמכם. על ההגרלות הבאות עלינו לטובה נודיע בעתיד.

הכונו להפתעות והגרלות בעתיד

מוגש ע"י ממתקי אטלס בע"מ יצרני גומי לעיסה וגם גומי לעיסה בלי סוכר המכיל קסיליטול במקום סוכר לאור המלצת משרד הבריאות

בהכשר הבד"צ של אגודת ישראל

ראומטיזם

הידעתם שיש קשר בין האוכל שאתם אוכלים לבין מחלתכם?

פנו עוד היום לשיטה שעזרה למליונים ברחבי העולם. יעוץ טבעוני בבני ברק ובירושלים

מ. פרנקל B.S

03-767640

בדיקות שער האלרגיה למזון, מחלות דרכי העיכול, קשיי לימוד, עייפות, מרגזות ועוד.

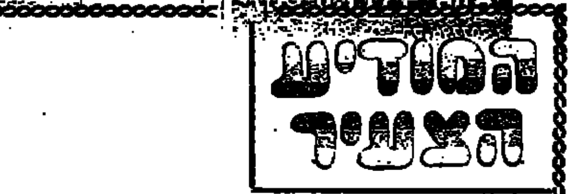

המודיע הצעיר

אי אפשר בשום אופן לנחש מה עומד מאחורי השלט "ארגון הפעילים יד־לאחים" ברחוב יונה 4 בירושלים. מה שהיה פעם שתי דירות וחדר־מדרגות רגיל שברגילים, הפך ל"יד לאחים". ומאחוריו — לב חם הפועם בקצב מוגבר.

אנו שומעים רשמים במשרדי

אני נכנסת לאחד החדרים, השטח הפתוח לתנועה אינו מגיע לד' על ד'... ארון ברזל בצד אחד, מדפים הכורעים כמעט תחת עומס הנטל — בצד השני, ובאמצע שולחן כתיבה עמוס כל כך, עד שבקושי אני מוצאת מקום לדפי... מאחורי השולחן יושב יהודי יקר שהמלים "כל ישראל ערבים זה לזה" אינן מניחות לו לשבת בחיבוק ידיים.

— "מתי וכיצד נולד יד לאחים?" — אני שואלת אותו.

— "הסיפור שלנו התחיל באחת השבתות התורפיות של שנת תש"י. אחד המדריכים של עולי תימן שזה עתה הגיע ארצה, התפרץ לשיעור של מרן הגרי"י כהנמן זצ"ל, דפק על השולחן וזעק: "רבי, מעבירים יהודים לשמד!" במוצש"ק יצאה קבוצת בחורים מפונביז' למחנה עולים ליד נתניה. המחנה הוקף בגדר, כדי להכנס לתוכו נאלצו הבחורים לחפש פרצה, מצאו וחדרו פנימה. ביקרו בכמה אהלים וספרו לעולים שיש ציבור תורני גדול בארץ. "אנחנו רוצים לעזור לכם! אל תאמינו למדריכים החילוניים — גם בארץ ישראל צריך לקיים תורה ומצוות!" לא עבר זמן רב והעולים הועברו למעברות — מחנה צריפונים בקרבת ישובים קיימים.

באותו פרק זמן איימו שליחי הסוכנות כי כל מי שלא ישלח את ילדיו לבית הספר הממלכתי — לא יזכה לעבודה ולביגוד, ואפילו לא קופת חולים. כנגד הקשיים העצומים הללו עומדת קבוצה קטנה של בני ישיבות ומקימה במסירות נפש תלמודי תורה. פה נסגר בית כנסת ואין מקום ללמוד, שם נלקחים הספסלים — מלחמה של ממש. בחורף הקשה של תשי"ג ארגנו הפעילים מגבית לביגוד חם. בבני ברק עברו בחורים מבית לבית וביקשו שמיכות וביגוד חם עבור העולים החדשים ששלחו את ילדיהם לת"תים. הרב דסלר הגיע באחד הימים למטה הפעילות ובידו שק מלא בבגדים החמים שנמצאו בביתו...

העולים עברו לישובי הקבע ולמושבים, וכאן מתעצם (= מתחזק) המאבק על החינוך. בתי הספר המוקמים הם חילוניים, ונדרש מאמץ עצום כדי לקיים רשת חינוך אחרת. בגבורה ובמסירות נפש עומדים ההורים בלחץ פרנסה ובלחצים דומים. חלק מן הילדים אכן מקבלים חינוך חרדי בעז"ה. תפקיד נוסף שלקחו על עצמם הפעילים הוא הדאגה לרבנים ולצרכי־דת. הם לא עשו את הדברים בעצמם, אלא דאגו שהדברים יעשו. הם היו כעין צינור שהעביר את מצוקת העולים לציבור החרדי.

כאן נכנסת לתמונה מחלקה נוספת של הפעילים. המסיונרים שהיו מודעים למצב הכלכלי הקשה של העולים, ניצלו את העובדה והציעו להם חינוך, בריאות, מזון וביגוד חנם. המאבק נגד המסיונרים מלווה אותנו, ולצערנו הרב, עד עצם היום הזה".

כאן נעצר שטף הדיבור, ואני מנצלת את ההזדמנות ושואלת מי בעצם עובד כאן — בארגון הזה?

"בני תורה". צוות מצומצם עובד כאן בקבע והיתר בהתנדבות".

— מנין התקציב לפעילות שאתם לוקחים על עצמכם?

— "אנחנו מקבלים כספים מנדיבי־לב בארץ ובתפוצות. יש לנו כרטסת תורמים מגוונת".

מוזר, אני חושבת לעצמי. ארגון תלוש מכל ובכל זאת חי וקיים! נושם ומנשים! עושה ומעשה! אין זאת, אלא שעמוד הענן הולך לפני המחנה הזה.

מן העבר אנו עוברים להווה. מה עושה "יד לאחים" היום?

— "גולת הכותרת של הפעילות היא סידור ילדים במוסדות תורניים. רבבות ילדים מסתובבים בעיירות פיתוח ובמושבים, ואין מי שישגיח על חינוכם. הפעילים שלנו נפגשים עם ההורים ומסבירים לאן יכולים הילדים להגיע בלי חינוך דתי. הם מזכירים להם מנין הם עצמם באו. "אבא שלך היה רב במרוקו, תראה איך הנכד שלו נראה". השלב הבא — שיחה עם הילדים, וכשהם מוכנים צריך לחפש פנימיה ומקום חינוך מתאים. הפעיל צריך לדאוג גם לחברותא מתאימה, לעמוד על מידת התקדמותו, לעודד אותו ולדאוג לכל צרכיו השוטפים. היה לנו ילד שרצה לחזור הביתה בגלל חור במכנסיים — זאת אומרת שיכולנו להפסיד גאון בתורה בגלל חור במכנסיים...הפעילים משמשים כמעט אבא ואמא עד החתונה, ולפעמים גם אחר כך.

תם ולא נשלם. עוד על מה שעושים הפעילים — בשבוע הבא, אי"ה.

מחבואים

פעם, בילדותו, שחק רבי אפרים מסדילקוב (בעל "דגל מחנה אפרים") במחבואים עם חבריו. הוא הסתתר היטב, והחברים שכחו לחפשו. עברו דקות ארוכות, ואחר כך חלפה גם שעה. הילד מתחבא — ואף אחד אינו זוכר ואינו מחפש אותו.

נכנס הילד לסבו, הרבי ר' ברוך ממז'יבוז' ובכה. "הם שכחו לחפש אותי!" ענה לו סבו הגדול: "הוי, אפרים. גם הקב"ה בוכה על שאנו שוכחים לחפש אותו. לא זוכרים ולא דורשים"...

מי אמר שצריך לאהוב בדים?

בשכונה שלנו

אתם כבר מכירים את השכונה, ועוד לא שמעתם על שרה־התופרת החכמה שלנו. שרה היא אלמנה מבוגרת המתגוררת לא רחוק מאיתנו, תופרת במקצועה. רבים מן הבגדים שלבשנו היום מלאכת כפיה, ומשום כך "יום" אצל שרה הוא יום חג בשבילנו. בדרך כלל היה יום כזה מתחיל באיחור ומסתיים לפני הזמן, במה שנוגע לבית הספר. היינו באים אליה עם האריג ובוחרים דוגמה. אפשר היה לצייר או להראות לה את מה שבחרנו באחת החוברות שלה. לאחר מכן היינו נמדדים, וכאן מתחילה העבודה שלה.

אינני יודעת מנין נמצאו לה, לשרה, כל כך הרבה תארים לאריגים. אבל עובדה היא, שאין לשנותה: בכל אריג ואריג בכל דוגמה מצאה שרה משהו שאפשר לציין אותו. מיוחד, מעניין, יפה, חם, מצוין, מתאים לך, צבע עדין, מודרני, נחמד מאד ועוד ועוד... לא היה זה מן השפה ולחוץ, היא פשוט ידעה לראות את היפה שבכל דבר. את "התורה" הזו ניסינו ללמוד ממנה.

אמא של חדוה הזמינה יום אצל שרה, ולכבוד המאורע יצאה לקנות אריג ואביזרים אחרים נחוצים. כשחזרה הביתה והראתה לנו את האריג שקנתה, ציפתה לה אכזבה מרה. חדוה וגם אני לא אהבנו אותו. היה זה אריג משובץ בגוונו חום־צהוב. "ממש בד של סבתות" — רטנה חדוה. "מה כבר אפשר לתפור ממנו?" — הוספתי. שרה, התופרת החכמה שלנו, חשבה קצת אחרת: "יופי של בד! מספיק לסרפן עם חגורה ושני כיסים". היא ניגשה במרץ לעבודתה, ומי שלא ראה את שרה תופרת — לא ראה תופרת חרוצה מימיו... היא סימנה וגזרה, העמידה, חיברה ותפרה. זמן מה עוד עמדנו לידה ועקבנו אחרי קפיצותיה של המחט במכונה. לבסוף, כשהחלטנו סוף סוף שהגיע הזמן ללכת, העיפה חדוה מבט מסכן אל האריג המשובץ שלה ואמרה שוב: "אבל אני לא אוהבת אותו". שרה הרימה רגע את העיניים מן המכונה, סקרה אותנו תוך שהיא חותכת בשיניה חוט עיקש, ואמרה: "מי אומר שצריך לאהוב בד? צריך לאהוב את ה', צריך לאהוב את אבא ואמא — לא כתוב בתורה שצריך לאהוב בדים!" — "אבל אי אפשר ללבוש בגדים שלא אוהבים!" — אמרה חדוה, ומחתה חצי דמעה שהעיזה לבצבץ. הסכמתי איתה — באמת אי אפשר!

כשבאנו בערב כבר לא מצאנו בד. במקומו, תלוי היה על אחד הקולבים, סרפן חמוד עם כיסים וחגורה. "תראי, הוא דווקא יפה!" אמרתי לחדוה. "נכון" — הודתה. היא מדדה אותו, משכה לפה ולשם, והסתכלה מרוצה במראה: "אני אלבש אותו עם החולצה הצהובה שלי".

— "נו", שאלה אותה שרה כשהיא מהדקת היטב את מטפחתה הפרחונית, "היה כדאי לצער את אמא ולהצטער בעצמך?" ראיתי על חדוה שהיא מתביישת. גם אני קצת...

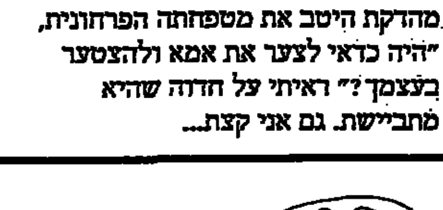

יוצרים צעירים

שמיטה

האכר נח מעמלו
המעדר נם כבר את שנתו
והטרקטור חדל משאונו.
מדוע דומם הקול?
היכן האכר והמחרשה?
איה המעדר והמגרפה?
רק למוד התורה
נשמע כמין מנגינה
בחלל הריק של הגנה
על השער הפתוח
תלוי שלט זנוח
עליו כתוב באותיות קידוש לבנה:
הפקר לכל! שנת שמיטה!

רותי קמינצקי: בית וגן

רגע, חושבים!

א. השבת אבדה

עיינו בפרשת השבוע, ומצאו לנו את האבדה.

בת כמה היא? יש לה קשר ל־5.
היכן נעלמה? במצרים.
מי ראו אותה? הצפרדעים.
מי איבד אותה? החרטומים.
המוצא הישר יבוא על שכרו

ב. חשבון משונה

לפניכם שלושה תרגילי כפל, בהם הוחלפו כל הספרות באותיות. אם כך, מהו המספר העומד במקום המילה אלגברה?

רמז: א = 7

אלגברה × ב = רהאלגב

אלגברה × ל = לגברהא

אלגברה × ר = גברהאל

פתרונות ל"רגע חושבים" 45

1) אור, נר, שמן, צאת, דמי.
2) מעגל חיצוני: צרפתים. מעגל פנימי: ינש. מן החוץ פנימה: ציר, ריר, פגר, תגר, ישר, משר.
3) בלון־שטן טלפון־צרה, זו שפת א"ת ב"ש.

פתרונות לרגע חושבים 46

1) יהודה, דבש, גביע.
2) תפסי־תף־סי, ממשלה־ממש־לה, קרסול־קר־סול, רשמי־רש־מי, מתרה־מת־רה, חמוד־חם־דו.
3) חשמונאים, יונים.

פרס ראשון גולדי איזנשטיין פישל 17, ירושלים "דלתיים פתוחות"
פרס שני נעמי ליפשיץ חנה סנש 2 680/19, אשדוד "האציל מסרוייבנהג"
פרס שלישי גיטי שווארץ מושב תפרח ד.נ. הנגב "שלוש הבטחות"
הספרים מתנת הוצאת "משאבים"

מאת: שו״ש

הבית שלנו

עינה צרה (ד׳)

מ. לב טוב

קלטת חדשה

השמיטה בבית ובמטבח

פעמים נדמה כי בנושא השמיטה אין מה לחדש, שהרי לאחר שפע הספרים, החוברות, המאמרים אשר ליבנו ובירנו את נושא השמיטה להלכה ולמעשה, מהחקלאי והצרכני באהה, קשה לחדש. יתרה מזאת, נדמה כי הציבור מתקשה למצוא ענין בעוד ספר ובעוד חוברת.

לא כן סוברים אנשי המכון החקלאות על פי התורה, ובית מדרש להלכה בהתישבות אשר אינם מסתפקים בפירסומיהם הרבים, מהם שהפכו לנכס חובה כמעט בכל בית, כלוח התאריכים לקדושת שביעית ואיסור ספיחין, שנערך ע״י המכון, ונמסר ללא תמורה לגופים נוספים, שהוציאו ספרים וחוברות לקראת שמיטה. בבדיקה שערך המכון נמצא שעד עתה הודפס לוח התאריכים בכמאה אלף עותקים.

עתה הוסיפו נדבך נוסף בהוצאת הקלטת ״שמיטה בבית ובמטבח״. הקלטת נועדה ללמד את יסודות הלכה השכיחות והמעשיות בבית בשנת השמיטה במטרה לסייע לשומרי שביעית — קיום המצוה בהידור. אמנם, בבתים רבים השתתפו בשיעורים, בהרצאות, בתערוכות, שנושאם שנת השמיטה, אבל קיימת תחושה שדווקא בשאלות המעשיות היום־יומיות עודנו מתקשים. הקלטת באה לענות לצורכי הבית בכלל ועקרת הבית בפרט, כאשר מפורטים ההוראות המעשיות כיצד ואיך לנהוג בשאריות האוכל, בקניה, אילו בישולים מותרים ואלו אסורים, דין פירות הנוי בשמיטה, מהו למעשה הביעור, ועוד ועוד.

הקלטת נערכה בצורת דו־שיח, כאשר השואל מעלה את כל הבעיות הטורדות את שומר השביעית והמשיב מוסר את תשובותיהם. צוות המכון וביהמ״ד בראשותו של הרב יוסף אפרתי שליט״א ראש המחלקה ההלכתית של המכון לחקר החקלאות עפ״י התורה, וביה״מ המדרש להלכה בהתישבות, מציאי הקלטת מציינים כי בהרבה ענינים התייעצו עם מרן הגרי״ש אלישיב שליט״א.

חשוב לציין, כי באלפי בתים בישראל זו השמיטה הראשונה. הרבה בעלי תשובה קיבלו על עצמם לשמור שביעית בפעם הראשונה, יש מקומות שהחלו להקפיד בפעם הראשונה בשמירת שביעית בפירות נכרים, וכהוראת בעל החזון איש זצוק״ל וודאי שבבתים אלו תהיה הקלטת כלי עזר שימושי לשמירת השביעית.

הקסטה מיוחדת גם בצורתה האסטטית, הקריינות והלימוד נעימים לאוזן ומנעימים על השומע את לימוד ההלכות.

אנשי המכון לחקר החקלאות עפ״י התורה ובית המדרש להלכה בהתיישבות, שהפכו היום לכתובת מרכזית בנושאי מצוות הארץ, מבטיחים כי בקרוב להמשיך את סידרת הקלטות להרחיב את הדעת במצוות נוספות, ולוואי וחפץ ה׳ בידם יצליח.

טלפון-אורח לא קרוא/שרה קיסנר

ביום שהומצא הטלפון התקדם העולם בתנופה אל הקידמה והבטסת, מלולתו של מבשיר פלאים זה כה רבות תלויות הן לעין, עד שאיש לא מרח מעולם לציין, שמיום זה, בו צעד העולם את צעדו הגדול אל המודרניזם חרב עליה סדר יומה של עקרת הבית.

בואו ונעקוב אחרי סדר יום תמים בביתה של תמימה, (שם בדוי). בוקר אור, השעה כבר לא מוקדמת, הלחץ גדול של להלביש את הילדים, להכינם ליום לימודים ולצוידם בצידה, והנה — טלפון!

סבתא מתעניינת איך עבר הלילה, ומה שלום כולם. אך מניחה תמימה את השפופרת והנה — עוד צלצול — רבקה השכנה מבקשת לצרף גם את ילדיה שלה למירוץ אל הגן, הכל היה בסדר לולא ההתנצלויות הרבות והארוכות כל כך, ובכבר חמש דקות לאחר שמונה להקת הילדים המוגדלת המוכנה לצעוד כבר לכיוון הגן — נעמדת בקרצה וזה ליד דלת הכניסה — אך מה לעשות והטלפון שוב קורא לתמימה?

לא תאמינו אבל זוהי רחל חברתה הטובה, שהתאפקה עד לאחר שמונה, כדי שלא תפריע במהלך הכנות הבוקר של תמימה, וכעת היא סמוכה ובטוחה שתמימה כבר מוכנה להקשיב ולשוחח שיחה קלילה של בוקר שאורכת אם נחשב זאת בצורה אופטימית כמובן, כערך עשרים דקות.

נבוכה, מתנצלת תמימה על שלא הספיקה עדיין להוביל את הילדים לגן, ומבטיחה להתקשר בעז״ה חוזר מיד לאחר שתחזור — וכך אומנם חולפת לה שעת הבוקר הראשונה, משסיימה — נעמדת תמימה במרכז מטבחה ועורכת את תוכניותיה להיום — א. ניקוי המקרר שכבר מחכה לה למעלה משלושת החודשים הרשומים בהוראות, ב. רופא השיניים, ג. כביסה — תליה וקיפול, וכמובן ארוחת הצהרים, זהו זה, לא בוקר עמוס מדי. ואם לא תחול הפרעה, הרי שבע״ה אפשר יהיה לבצע זאת.

נו, אבל כמובן איך אפשר? — והנה צלצול צורמני חד — מי זה אם לא חברת מילדות המתקשרת ממרחקים והרי אי אפשר לאמר לה שכעת אין זמן, אחרי שסוף סוף התקשרה — כן, ישלה זמן לחברה מילדות, במיוחד תיכננה את יומה שלה כך שתקדיש שעת שיחה לתמימה חברותה מהעבר הרחוק.

״ומה עם מחיר השיחה הבין עירונית״? שואלת תמימה נדהמת מהזמן הקצוב לה לשיחה.

״החלטתי, שאם איני באה לבקר ועי״ כך חוסכת את מחיר הנסיעה אליכם ובחזרה, הרי שאוכל להקדיש לך את מחירה של השיחה הזאת, נו, אז מה נשמע, תמימה?״

תמימה מעיפה מבט של פרידה אל המקרר, היום כבר לא תגיע אליו, והיא מתפנה לשיחת חברות מרותקת.

הזמן עובר,

ארוחת הצהרים כבר כמעט מוכנה, ושלפון!

הפקידה מחברת הביטוח רוצה לברר משהו. אחריה — מתקשרים מסוכנות התיקונים להודיע דבר מה, הזמן חולף, חולף.

ועכשיו תור הכביסה — לתלות ואח״כ לקפל — אבל יש טלפון, שרית, בת הדודה מתקשרת לספר על איזו בעיה משפחתית סבוכה והיא רוצה לדון במצב. טוב, הרי לדבר שכזה צריך להאזין בתשומת לב, תמימה נעמדת ליד הטלפון מרצינה ומשוחחת, מדי פעם היא מעיפה מבט מתנצל אל מחוגי שעון הקיר — הרצים מולה ומתקרבים בצורה מסוכנת ביותר אל שעת סיום הגן.

ואז בחצי פה היא מעיזה לפלוט את השאלה המסקרנת אותה מכל — ״תסלחי לי, אבל פעם אחת רציתי לשאול מישהי מחברותי הטובות, כיצד לכן, יש תמיד זמן לשוחח ולהתארגן, ראי אותי, כמעט ולא הספקתי לבצע שליש מהדברים שהקצבתי לעצמי לעשותם היום?

״מה פרוש, יש זמן להתארגן?״ נעצתה בת הדודה, בשאלה, והוסיפה, ״יתראי לי, למשל, יש לבל מאריך לטלפון, ובשעה זו ששוחחתי איתך כבר הספקתי לקפל כביסה, לבלכיסה לאוזן, ואפילו לשטוף את הרצפה!״

יש לציין שתשובה מוחצת זו כמעט ומוטטה את תמימה נפשית וגרמה לה לבצע אקט אנטי חברותי לגמרי — למחרת בבוקר ניתקה תמימה את הטלפון ממקור חיותו, למשך ארבע שעות עבודה וראה זה פלא, איכשהו עלה בידה לסיים כמעט את כל אשר תיכננה לאותן שעות.

המטבח שלנו

אורז בשלושה צבעים

אורז הוא מרכיב עיקרי במזונם של עמים רבים, במזרח הרחוק, הוא עיקרה של הארוחה, אבל גם אנחנו מעלים אותו על שולחננו בתדירות גבוהה.

היתרון הגדול של האורז הוא בטעמו הנטרלי הסופג בקלות כל תבלין וכל תוספת. אורז כמות שהוא משעמם למדי על פני הצלחת, ואפשר בשיטות פשוטות להוסיף לו צבע וטעם שישפרוהו לבלי הכר.

הנה שלושה מתכונים לאורז צהוב, ירוק, וצבעוני, את כולם אפשר להכין גם מאורז מלא. שיתרונו על פני האורז המלוטש הנמכר בחנויות הוא בכך שלא עבר ליטוש ולכן הוא מכיל ויטמינים רבים. חסרונו — יש לבשלו משך זמן כפול ויותר.

אורז ואפונה יבשה או טריה (ירוק)

כנ״ל — לשתי כוסות אורז את וקוקה לחצי כוס אפונה טריה שנשלפת מן התרמילים או מן השקית. — יבשה. מדדי ארבע כוסות מים ועוד כוס לאפונה ובשלי תחילה את האפונה עד שתתרכך — אז הוסיפי את האורז ואדי עד לספיגת הנוזלים. לתבול הוסיפי מלח וכף שמן לכל כוס גרגירים (אורז ואפונה).

אורז וירקות (צבעוני)

מתכון לעשר מנות בערך.

מלאי סיר של 5.5 ליטר עד למעלה מחציתו בירקות: סלרי, קישוא, פלפל, עגבניות, כרוב לפת, תחתכים לקוביות תבלי במלח ותבלין אוסם, והניחי על אש בינונית, משהפיק [illegible] במשך 30-15 דקות תלוי באיזה אורז השתמשת הפכי מפעם לפעם כדי שהשכבה התחתונה לא תחרוך. האידוי יעשה על אש פצפונת.

אורז ותירס (צהוב)

בעזרת קופסת שימורי תירס או בעזרת שלושה קלחים נאים שהפרדת מהם את הגרגירים (בעונה). בשלי שתי כוסות אורז לפי השיטה המהוגה בירך יחד עם תכולתה של הקופסא. אם את משתמשת בקלחים הפרידי הגרגירים כשהם כבר מבושלים והוסיפי לאורז לפני הבישול.

אתרוג יפה ללב!!!...

האתרוג ״נחמד למראה וטוב למאכל, תוכו כברו, ובו סגולות נפלאות, כי קליפותיו מסירות כל כאב פנימי ומחזיקות את הגידים... גרעינים שבו טובים לכל כאב, ומרטיבים עיכול... הפרי כולו הוא משמח הלב ומחזיק הגוף...״

כך כותב הרופא הצדיק רבי טוביה הכהן זצ״ל בספרו הקדום ״מעשה טוביה״.

עוד חז״ל וקדמונינו ראו בפרי האתרוג סגולות נפלאות לענייני הגוף כלענייני הנפש. האתרוג מבטל השכחה ומוזכר בגמרא וברבותינו בעלי התוספות, כפרי אשר נתייחד במעלות לרפואות וסגולות.

כך גם נהגו בקהילות ישראל לאכול מפרי האתרוג בט״ו בשבט, ועושין אותו מירקחת מתוקה להעלותו על השולחן.

ערימות האתרוגים המיועדים להיזרק למיכלי אשפה. פירות ההדרים, יפים למראה, בעלי ערך תזונתי וסגולי, ההולכים לאיבוד...

הם החליטו שאסור להניח לפרי זה להגיע לאשפתות, אפשר וחייבים להוציא את הטוב שבו ולהגישו על שולחן מלכים. כשהתעניינו בנושא, מצאנו להפתעתנו כי מלבד ערכו התזונתי רב יותר הסגולות הרפואיות והנפשיות אשר כבר הוכרו בדברי קדמונינו.

טונות של אתרוגים מעולים הובאו אל בית החרושת, השקיעו רבות במחקר ובמיכון, עד אשר הצליחו לייצר פרוסות אתרוגים נפלאים בטעמם.

זה לא כל כך פשוט. תהליך הייצור של פרי האתרוג הוא ארוך וממושך, מצריך ידע רב ומקצועיות מעולה. אבל האחים בש עמדו בו. טעמנו מפרוסות האתרוג וטעמו כצפיחית בדבש. נפלא ממש!

אמנם, מעשים מאוד הסריזו עצמם לאחר חג הסוכות ללקוט אתרוגים, לטפל בהם בבישול ולהכין מהם מעדן ממותק. לא כולם ידעו להוציא את המרירות שבקליפתו, להשרותו במידת הצורך ולבשלו שעות ארוכות וגם ימים כדי שיטעם לחיך.

כישול והמתקת האתרוג הוא מקצוע מיוחד. לא כל עקרות הבית יודעות את סודות המטבח כדי שהמעדן אכן יהיה מעדן ללא טעמי לוי מיותרים.

להפתעתנו מצאנו כי יש מי שחושב על אלה היודעים את טיבו וטיבעו של האתרוג. יש מי שמוכן להשקיע הרבה כדי שהאתרוג לא יהיה רק למאכל לידודעת איך לעשות מפרי זה מאכל ערב — גם כתוספת לכל אותן סגולות רבות הטמונות בו.

האחים בש, אשר התמחו בתעשיית המזון הטבעי כבעלי ביח״ר ״בטר אנד דיפרנט״ (״שונה ועדיף״...), גילו באקראי את המוצר האתרוגי. לאחר סוכות הם נקלעו למחסן אתרוגים גדול. הם הביטו על

לאחר שרייה מרובה, חיתוך ושמירה על כללי הגיינה וכשרות, מתבשל הפרי בסוכר טבעי שבועיים תמימים! כאשר מידי יומים מחליפים את מי הבישול. המרירות מתפרקת והסוכר נבלע היטב בפרוסות האתרוג. ריחו המתקתק מגרה וניחוחו המיוחד משאיר טעם עדין.

לקראת ט״ו בשבט יוכלו כל בית ישראל להביא על שולחנם לגאון לתפארת פירות ארץ ישראל ״זה טובי״ — אומרים יודעי דבר. יודעי־חן מוסיפים לצטט כהנה וכהנה מספרים קד׳ סגולות למאכלי האתרוג.

— ״יפה ללב״, יפה לריחנות, טוב לכלי הדם, וכו׳.

״בטר אנד דיפרנט״ מתכוון גם ליצור מפרי האתרוג סירופ־פטל. ״הציבור דורש זאת״ — אומרים האחים בש. ומלבד שאר המוצרים שהם מייצרים בתהליך טבעי ומיוחד, כגון, שמן שומשום, ממרח תמרים, פריכיות אורז מלא, חמאת שומשום וסירופ חרובים — הולך האתרוג, פרוסות מסוכרות ומעדן אתרוגים, וכובש את מקומו בין המעדנים המשובחים, אשר ״הפרי כולו הוא משמח הלב ומחזיק הגוף״...

דבורה י.

פינת מרפאת השיניים

החלפת שיניים חסרות

השיניים שלך תלויות זו בזו. הן מתפקדות בצורה הטובה ביותר כקבוצה. כששן אחת חסרה עלולה כל השורה להתמוטט.

אובדן שן עלול לשנות את המאזן המכני והביולוגי של פיך. בנוסף לכך אובדן שיניים, ואפילו מדובר בשיניים האחוריות עלול לשנות את כל המראה החיצוני שלך. אין צורך לאבד הרבה שיניים כדי שפיך ישקע וכל מראה פניך יראה מבוגר יותר. כשאת שומרת על פיך את עוזרת לשמור על מראה צעיר.

מלאי את מקומה של השן החסרה בפיך מיד:

* שפרי את המראה החיצוני שלך.
* שמרי על הרווחים הנכונים בין שיניך.
* מנעי מחלות חניכיים.
* הקלי על הלעיסה.
* המנעי מאבדן שיניים נוסף.

(מוגש באדיבות ״מגדל השן״ — מרכז רפואי לטיפול שיניים)

ספר חדש לנער

למי איכפת?

״למי איכפת״ שני ספורים, מאת יוכבד סגל 103 עמודים, כריכה קשה בציפוי ניילון הוצאת ״מורשת״ תל אביב.

מאת: שו״ש

״יוכבד סגל״ היא ״פירמה״ כי אין בארץ ילד חרדי אחד שלא קרא את ספריה הראשונים והידועים ״כה עשו חכמינו״, נדמה לי שהם תופשים מקום של כבוד גם בחברה הדתית ואפילו בחברה החילונית.

לא כאן המקום להרחיב את הדבור על המיוחד את ״כה עשו חכמינו״ נסתפק רק בכך שהמחברת ידעה את ״הבעיות העומדות בפני מספר מדרשים״ ומצאה את הדרך להלך בין הטיפות ולהשאר מעניינת ואקטואלית.

אחרי ההצלחה הראשונה הופיעו עוד שני ספרים פחות ידועים האחד ה״חסיד מהמבורג״ והשני. ״נסים שבכל יום״ וכאן נתגלתה יוכבד סגל כמספרת בזכות עצמה, בלי הבסיס האיתן של ספורי חז״ל.

הפעם לפנינו שני ספורים מעניינים לבני־ות הנעורים. השפה קולחת ונאה, המחשבות והדיאלוגים עניינים, ומשכנעים, הספור מזעזע אבל יש ״הפי אנד״ ובסך הכל צפויה לכל קורא־קוראה של הספר החדש שעה של קורת רוח ושעור לשון מצוין, כי אין סוגרים בספר אחרי כל מלה שניה המסבירים את המלים הקשות.

יוכבד סגל מטפלת בשני מקרים רגישים שהם מעשה יום יום לצערנו, אבל במשפחה השלכותיו על בני הבית וגניבה בבית הספר, תאור המקרים כה משכנע וכה חסר פאתוס עד שכל אחד חש כאילו הוא מספר אותם.

אנו זקוקים לעוד הרבה ספורים וספרים כאלה, יוכבד הזדמנות לה — המשכנה והצלחה!

שחיית חורף לנשים בגוש דן בפקוח מצילה

מאורגנת על ידי נשי אגודת ישראל בתל־אביב

לראשונה מופעלת בריכת השחיה הלימודית ״שברמת אביב בתל אביב״ בחורף לנשים ובפקוח מצילה. פעמים בשבוע אפשר להנות מן הבריכה המחוממת והמרשימה. מים חמים במקלחות, כסוי מוחלט של כל הבריכה. בנות כתה ה׳ לומדות בה את לימודי השחיה שהן חיובות בהן ומקבלות תעודת סיום.

נשי אגודת ישראל בתל אביב גאות בכך שמאות רבות של תלמידות קבלו בחסותן תעודות גמר בשחיה ורבות הוכשרו כמדריכות והן מפוזרות בכל הארץ ואפילו בחו״ל, כל נושא השחיה בירושלים בפיקוח מצילות מופעל על ידי אחת הבוגרות התל־אביביות.

כדאי לציין את חשיבותה של השחיה לבריאות ולגמישות.

חוה אדלהיט
קוסמטיקאית ומאפרת כלה
מדופלמת
מוסמכת ע״י
משרד העבודה
טיפול בבעיות מיוחדות
תכשירים טבעיים ואיפור
במבחר גדול
יעוץ והדרכה חינם
יצחק מאיר 9 בני ברק 707796

ארגון נשים למען
תלמוד תורה ״כתב־סופר״ ירושלים
בנשיאות הרבנית מערלוי תליט״א
ערב נשים מהנה
שיתקיים במוצש״ק פרשת וארא
באולם ״בית ישראל״ רח׳ עזרת תורה בשעה 7.45 בדיוק
בתכנית
★ שיחה בנושא הכרת הטוב / הגב׳ נחמה ולס
★ קונצרט בליווי שירה / תלמידות מכון שירה שנירר
★ הרצאה בנושא תפקידי האם בחינוך הילד / הפסיכולוג ד״ר קניגסברג
★ מחול בבצוע / ש. בראון
★ הגרלות ופרסים יקרי ערך
★ ועוד הפתעות
המנחה גב׳ בתיה לנצט
שולחנות ערוכים
מכירת כרטיסים במקום — תתבורה חוזרת מובטחת אי״ה
המודעה באדיבות
״אדון״ אופנה אקסקלוסיבית לגבר
ירושלים רח׳ מאה שערים 3
בני־ברק רח׳ רבי עקיבא 104

נותרו מספר פריטים
במחירי סוף העונה
Rutis
חדש! כובעים אופנתיים מתוצרת חוץ
רותי׳ס מיכלין 14 בית וגן ירושלים טל׳ 418940
פתוח: כל ערב בשעות 9-7
ובימי א׳, ג׳ גם 12-10 לפנה״צ
רותי׳ס הכתובת שלך לטעם טוב

מזון לכל
רח׳ יואל 14 ירושלים
טלפון 02-822146
א.ג.ל.
שרות נוסף לנוחיותכם
ב״מזון לכל״
שעות הפתיחה:
בימים: א׳, 6:30 בבוקר עד 2:00 אחה״צ
ב׳, ג׳ 6:30 בבוקר רצוף עד 7:00 בערב
ד׳, ה׳, 6:30 בבוקר רצוף עד 9:00 בלילה
יום ו׳ 6:30 בבוקר רצוף עד 1:00 בצהרים
אנא! ביום שישי
הקדימו קניותכם!
חדש! שרות הזהב חדש!
התקשר אלינו ממקום עבודתך
העבר לנו רשימתך
והמוצרים הנדרשים יהיו מוכנים
בצאתך עבור דרכנו וקבל את המוצרים
המגוון הרחב
לכל שמחה וארוע
ב ״מזון לכל״
★ כלים חד פעמיים ★ מפות ★ מפיות במבחר עשיר
★ קנקיות ★ מבחר בשרים מעושנים (בהשגחת הרב לנדא)
★ מבחר דגים מלוחים ומעושנים ★ מבחר סלטים מגוונים
★ חמוצים ★ קרקרים ★ מצות ★ פיתות ★ לחמניות
★ ביסים ★ עוגות ★ עוגיות ★ סוכריות ★ ממתקים
★ ביימלך ★ משקאות קלים וחריפים
★ גפילטע פיש וקוגל לפי הזמנה
★ ירקות קפואים בתפזורת
★ יעוץ אישי לכל לקוח ★ שירות אישי
★ משלוחים חינם לבית הלקוח
חידוש! חידוש! חידוש!
אנו מספקים גם
מוצרי חלב, לחם, ביצים
עוגות ועוגיות
40 שנות ניסיון
אנו מכבדים כרטיס ״ישראכרט״
אבקות כביסה — חומצים — מוצרי נקיון — נרות — מקיפים — סלטים — שרות מעולה — דגים כבושים — ממתקים
אשראי 30 יום
סיום הקניה על כל קניה מעל 60 ש׳
I.P.S. L.T.D.
אבו דהוד ובניו
סניף נוסף לשרותכם
בשוק מחנה יהודה
רח׳ עץ חיים 14

לנשות בני ברק
הרב ש. ברעוודה שליט״א
ימסור שעור ביום שלישי, ד׳ שבט תשמ״ז
בשעה 8.45 בערב, באודיטוריום שע״י ״אור החיים״
רח׳ עזרא 51 בני ברק
נא להודיע לחברות

...ורחלי הבינה
היא טיפסה לה על אמא וחיבקה ונישקה וביקשה:
״סליחה״
ולאוזניים של אמא בלאט לחשה:
לאהוב את אמא באמת
זה לא רק להרגיש.
זה גם לתת
מתוך הקלטת החדשה
למי מחכים הילדים
מאת לאה פריד ושרה קיסנר
סיפורים חינוכיים לגיל הרך

מכירה! מכירה! מכירה!
אופנה עילית לנשים
גברת נכבדה!
באי להינות ממכירת חיסול מיוחדת
במוצאי שבת זו, משעה 8 עד 11
בהנחות גדולות ובתנאים נוחים
חבל להחמיץ!

ועד הנשים למען ישיבת אופקים בנגב
הינך מוזמנת להשתתף
בערב נשים
לטובת מוסדות ״ישיבת אופקים״
שיתקיים בעז״ה במוצש״ק פר׳ וארא
א׳ שבט תשמ״ז (31.1.87) בשעה 7.00 בערב
באולמי ויז׳ניץ רח׳ סל חיים 3 בני־ברק
בתוכנית: ★ דברי פתיחה בעניני דיומא ע״י הרב יוסף גולדנטל ב״י
★ הרצאת הרופא הטבעוני הנודע ר׳ אברהם רוזנטל ב״י בנושא הטבעונות
★ בצליל זמר
★ הרצאה ע״י הגב׳ אילה לוי תחי׳ ממושב תלמי אליהו בנגב
בנושא עניני השמיטה וכן תבוצע הדגמה של סויית צמר ואריגתו
★ הגרלות והפתעות
להתראות

פנסי יצור אופנה עילית
ירושלים: מלכי ישראל 8
בני־ברק: רח׳ עקיבא 137
הזדמנות שאסור להחמיץ
לרגל חיסול עונת החורף
תתקיים בעז״ה מיום ראשון ב׳ שבט עד יום חמישי ו׳ שבט
מכירה מיוחדת ליום אחד
★ מבצע הנחות עד 50% ★ תשלומים נוחים
★ מבחר גדול
לרגל המכירה פתוח מ־9.00 בבוקר עד 9.00 בערב
(בין 4-2 סגור)
חבל להפסיד
להתראות

בכל בית חרדי
המודיע
העתון של היהדות החרדית

מזל טוב באסותא
יוסף מנחם וניטה הירש — בת
אליהו ומלי רוזנבלום — בת
מוריס ופטריס לסרי — בת
אלי ורינה חזן — בת
רון ורחל דדאל — בת
יעקב ולאה בריאל — בת
יעקב ועינת סל — בת
סטיוארט ויהודית סיילור — בן+בת
אלי ואסתר דדלר — בן
ניל וטאוה צקרמן — בת
מתתיהו ושרה לב — בת
משה וגילה קוריסקי — בן
יצחק ולאה לב — בת
ישראל וליסה לוי — בת
מנחם יעקב ואיטה פיליפובסקי — בת
ליאור וחנית סנקביץ — בת
יאיר וצביה בלק — בן
ברוך וגאולה שברטאי — בן
שמעון ורחל דותן — בן
ציון ואורלי מויאל — בן
יעקב ויהודית צחיין — בת
גבריאל ואבלין רייס — בן
ישראל וכוכבה עמרן — בת
אלי וחנה אסולין — בת
עמרם ולאה הרוש — בן
שמעון ועליזה אשכנזי — בת
שלמה ואהובה יצחק — בן
דוד ושושנה ברהום — בת
לוי ונורית דיסר — בן
יעקב ולידה סרבט — בת
יוסף ומלכה בירנר — בת
אריק ורביטל סיני — בת
דני ועפרה ששון — בן
אברהם ומזל ושרי — בן
עמי ואילת שיף — בת
משה וחנה לאופר — בת
אליק ורונית רינק — בן
מרדכי וכוכבה קקשור — בן
עוזי וריבי בבנר — בת
משה וחבדה שמש — בת
עופר ותרצה ישי — בת
עמנואל ואביבה אנתבי — בן
שלמה ויהודית מועלם — בן
יצחק ופנינה פיקלס — בת
הנרייט ושלמה אנגלסמן — בן
גם לך מגיע אסותא
220155

לפי דרישת הקהל
אנו פותחים שוב
במוצאי שבת
א׳ שבט תשמ״ז 31.1.87
משעה 7.00—10.00
נמשכת
מכירת סוף העונה
בחנות המפעל
עודפי יצוא במחירי 1986
הנחה נוספת
של 10% לקונים במוצש״ק זה
חנות המפעל לבנה 18 ת״א
פתוח מ־9.00—16.00
ביום ו׳ 9.00—12.00

שדוכי ״בית נאמן״ ״בית חנה״
הורים יקרים
א. אם יש לכם בקבת מצפיתים האתם צריכים שדוך מתאים מיוחד — נשוה, אחרת זה לא הולך—
ב. אם יש לכם בקבת עם בעיה מסוימת האתם צריכים שדוך מתאים שיתמודד בעזרה הגונה בלי להסתיר דברים.
ג. אם יש לכם בקבת הגילים האתם מחפשים שדוך מתאים
אם ברצונכם להעזר בנו,
נשתדל בענין כפי יכולתנו
לידיעתכם!
ההוראות הבדה המוסמכה לעסוק בשידוכים של בני ישיבות או בעלי תשובה. לחברה נוסף בהתאמה בני זוג יש גם אפשרויות לפתור בעיות הכלולות לטבב שדוכים
העוסקים במצוה, עושים זאת ברוח ובמסירות רבה מתוך הרגשת שליחות לעזור להקים בית נאמן בישראל
אפשר לפנות
בירושלים בלילה בין השעות 10.30-8.30 טלפון 02-821856 ובבני ברק בכל שעות היום טלפון 03-797914
בהצלחה ובברכת מזל טוב
ההנהלה

תפוחן
במיכל חסכוני ענק
נותרה כמות מצומצמת
במחיר הישן
4 ק״ג תרכיז תפוחים טהור להכנת
120 כוסות מיץ טבעי
★ עשיר בויטמינים ומינרלים
★ מומלץ ע״י טובי הרופאים
★ מכיל תרכיז תפוחים בלבד
★ כשר למהדרין
טעים. בריא. זול
להשיג:
ים — 02-867910,
ת״א — 03-790838,
עוד — 067-956786
תרכיז תפוחים — 100% טהור

ירדן 78
החנות הזולה בעיר — ירושלים
יפו 78 (מול משטרת מחנה יהודה לכוון הדוידקה) ירושלים
חדש
תמרוקים
תיקי סקאי וערב
מלאי גדול של גרביים מהארץ ומחו״ל.
מבחר ענק של קישוטי ראש לאשה ולנערה.
עגילים. מחרוזות וסיכות במילה, האחרונה, במחירים מצחיקים
מבצע מיוחד
מכונת תפירה חשמלית
במחיר מהפכני 35 ש״ח
מחירים מהפכנים
בירדן 78
פתוח רצוף
8.30-19.30
מטפחות ראש הודי - 2.50
ויסקוזה - 6.00
קשמיר - 6.50
חלק - 5
צעיפים חמים איטלקיים - 6
ברטים איטלקיים - לבד - 12
צמר - 10
עבודת יד צמר - 15
כותנה אנגלי - 15
גרביון שלם נקודות - 3
גרבי ברך איטלקיים - 1.50
עגילים אופנתיים מ־2.40
החנות הכי זולה בעיר
הכל במחירים סיטונאים
הינכן מוזמנות להיווכח!!!
ירדן 78 החנות הזולה בעיר יפו 78 ירושלים

هكذا من الأصل

ראשונים כמלאכים

(המשך מעמוד ד')

שאין אני יכול לישן יותר מחמש דקות רצופות.

על פי רוב בימות החול היה רבינו זיע"א מתפלל שחרית השכם בבקר ועדיין זוכרים אנשי הותיקין של ביהכ"נ "זהר צבי" את רבינו זיע"א עומד מדי בוקר במרפסת ביתו ברח' צפניה ועונה אחר הש"ץ של המנין הראשון.

דירות מרווחות אף פעם לא רצה רבינו זיע"א ותמיד חיפש את הצנוע והקטן ביותר באמרו שלא רוצה לגור ביותר רווחות מאשר אביו וסבו הקדושים.

ענין מיוחד היה לרבינו זיע"א במזוזה לא רק שהוא נישק עוד ועוד לכוון את ענין ה"שיויתי" אלא אף כשישב בשולחנו שלח תמיד את המשמ־שים בקודש לנשק את כל המזוזות ושלוחו של אדם כמותו, ומעניין כי רבינו זיע"א נסתלק באותו תאריך של "בעל התניא" (ואף במוש"ק שמות) ומסופר כי היה לבעל התניא מזוזה מיוחדת מונחת במגירתו בשביל מצוות ה"שיויתי".

דרישה אחת היתה לרבינו זיע"א מהבחורים, ללמוד גמרא "מיט יראת שמים". ופעם אמר כי מי שלא למד גמרא אינו יכול להסתכל בפניו, חשקת התורה הזדיר רבינו זיע"א בצעירים, דיבר על כך בכל הזדמנות ואף לפעמים חילק שיריים או פירות לבחורים ואמר שמוכר זאת בכך וכך דפי גמרא, ודאג לכך שילמדו אותם ואף יבחנו עליהם, וזה מה שהוסיף לו בריאות בלשון קודש.

תקוה אחת מנחמת אותנו במקצת כי אותו צדיק שכל ימי חייו היו בחינה "להביא ליכות המשיח" לא ינוח ולא ישקוט עתה בעומדו לפני כסא הכבוד להחיש עת פדותינו וגאולתינו בב"א.

היתר מכירה

(המשך מעמוד ה')

לעמו על אדמת הקודש ויראו כל אפסי ארץ את ישועה אלקינו במהרה בימינו בקרוב.

דורש אשרם ומצפה הצלחתם מברכם באהבה נאמנה

הק' אברהם יצחק ה"ק

מובן הדבר שלפני זמן ההכרזה איסור גמור הוא לחרוש בשדותיהם של השובתים, ואית בזה תורתי, איסור גזל של נכנס בגבול רעהו שלא ברשותו ואיסור שביעית, והשומע לי ישכן בטח וברכת ד' עליו תבא.

הנ"ל

בס' ע"ה:

לכבוד ידידי וחביבי הרב המאור הגדול בתורה וחכמה, גדול ונכבד שמו מוהר"י מיכל פינס שליט"א

שו"ר.

מכתבו הנכבד הגיעני, ואיני רואה שום סתירה על ההיתר בכל האופנים שנחוש לחומרא בכל האפשרות, אם רק לא יפוק מיני' חורבא לכללות הישוב, וכיון שלא יהי' הפסד למה לא נחוש לסברת האוסרים, הלא כל דברינו אמורים תמיד, שרק מפני הדחק אנו סומכים על ההיתר, וכתור הוראת שעה. ע"כ עצתי שיאותו הכורמים להוצאה להנהיג קדושת השמיטה בפירותיהם בכל מה דאפשר, ותבא עליהם ברכה.

והנני בזה ידי"ע מוקירו כיקר ערכו

הק' אברהם יצחק הק'

בסי' ע"ר:

ב"ה, עה"ק יפו ת"ו, י' סיון ת"רעיין.

כ' ידידי הרב ר' בציון נ"י

שלו'.

מכתבו הגיעני. ותמיהני מאד שלא נכתב לי ע"ד הענין הקדוש הזה עוד משום אדם זולתו. ובגופא דעובדא ודאי צריך להיות ידוע, שהפירות אינם מאותם שלא מכרו את שדותיהם (לנכרי לשנת השביעית), ואף שהם כיעוטא מ"מ איכא לברורי. ותבא ברכה על רבני הבד"צ בזירוזם בזה להסיר מכשול. אבל מה שנוגע להנמכרים, פשוט שכל מה שלא יהי' שום הפסד אפשר לצאת ידי כל הדעות, אבל מה שיוכל לבטל סדר מסחרם, שחיי נפשות וסדר קיום הישוב תלוי בזה, חלילה לנו להחמיר (עליהם באופן מכירתם בשוק) חומרא דאתי לידי קולא..."

בסי' פ"ו:

ב"ה, עה"ק יפו ת"ו, כ"א אלול ת"רעיין.

שלו' וברכת השנים וכוח"ט בסשצ"ג וכט"ס לכבוד הדרת מר ידי"נ הרב הגאון הגדול עטרת תפארת ישראל מו"ה אברהם בנימין קלוגר שלי־ט"א.

וכא"ל שו"ר.

בשמחת לב קבלתי את הספר הקדוש "האלף לך שלמה" מכ' מרן אביו גאון עולם זצוקלל"ה. די"ע ועכי"ו, והוספתי שמחה בדברי נועם של מכתב קדשו. ובענין האתרוג, צר לי שא"א לי למלאות כחפץ לבב הדר"ג שי' שהוא גם חפץ לבבי, כי של הגויים הם כולם בחזקת מורכבים, ושל ישראל אע"פ שאני מקיל לאחרים, מפני הדחק וחיי נפש ממש, לסמוך על ההפקעה, מ"מ כשאני לעצמי אין לי עסק בפירות שביעית חו"ר, ואיך אתעסק להוציאם לחו"ל, ובפרט לגבי דמר, שחזיתי' לדעתי' לנטות לחומרא בעיקר הענין, שאלמלא גודל ההכרח והדחק, ויסוד קיום ישוב אה"ק התלוי בזה, הייתי ג"א אומר כן, והאמת אגיד, שאם הייתי פוגש איזה מהסוחרים, אשר בלא"ה סומכים על ההיתר, משום חיותם, הייתי מראה להם כתו"ק דמר כ"ג שי', והם היו שולחים, אבל בבא מכתב קדשו כבר עבר מועד השלוח. וצריך דוקא עסק מצדי ע"ז ביחוד, שהוא דבר שא"א. ואני משער בדעתי' דמר שי', שהושב שאפשר למצא משל גויים בלתי מורכב, ורוצה לסמוך על המתירים לגמרי קדושת שביעית בשל נכרים. ולאו דוקא משום איסור ספיחים, אלא גם להתיר בסחורה והוצאה לחו"ל, וג"ז מסופקני אם יש הידור בזה, עכ"פ למי שנוטה להחמיר, כדעתי' דמר שי'. אבל האמת שאין במציאות בימינו אתרוג, שיהי' גם בקצת הידור, משל גויים בלתי מורכב. כי אפילו הגנות של נכרים, שהיו מוחזקים מכבר לבלתי מורכבים, נתקלקלו מעת אשר רוב המסחר וראו שגם המורכבים עוברים לסחור בעוה"ר, ועוד יותר מהכשרים האמתיים, והשי"ת יזכנו לימים ושנים הבעל"ט לקיים כל המצות כולן כתיקונן באין מחסור דבר. וישמח לב מבקשי ד'.

והי' ז"ש וברכות לעד משוכן עד עד, להדר"ג וכא"ל ולהבן היקר הה"ג שי', המר"ל לאור עולם אמרי קודש זצ"ל. כבה"ר תפש ידי"ע דוש"ת באה"ר חותם בברכת מקודש.

הק' אברהם יצחק ה"ק

אמנם על הכלל כולו דעתי להתיר בפשיטות ע"י ההפקעה".

* * *

ולסיום הדברים הערה נוספת:

אלה המנסים למנוע יהודים מקנית ירקות שאין עליהם חשש שביעית, משלבים בדבריהם נקודה עקרונית. לפיה הקונים אצל ועדות השמיטה למי־ניהם, גורמים לתמיכה בערבים ע"י קנית התוצרת שלהם, במקום תוצרת יהודית.

זהו סילוף האמת ונסיון לטמטם מוחם ושכלם של תמימים. כי הרי גם בששת השנים, שקדמו לשמיטה, קונה הצבור היהודי את הסחורה של הערבים, הן המשווקת באמצעות "תנובה" והן המשווקת בדרכים אחרות, כשם שמשתמשים רבות בעבודה ערבית. לצערנו התוצרת הערבית אינה קיימת רק בשנת השמיטה. בשנה זו רק נעשה ניסות אחר בהכוונת תוצרת זו, ובמקום שהיא מעורבת עם הסחורה היהודית (שהוא כירקות מסויימים כסלט־כרוב), היא נשלחת בשנה זו בפני עצמה. לועדות השמיטה השונות. זהו ניצול לשוא של מטען רגשי, שאין לו בסיס במציאות.

נדמה כי עדיין רבה העבודה בפני כולנו ללמד ולהסביר בכל הקשור ב"עשה טוב", במקום לאבד זמן ומרץ ב"סור מרע", שאינו רע כלל.

ויזכנו הקב"ה בזכות קיום המצוות כולן, לקיום החזון הנבואי "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים..."

משנת המהרי"ל דיסקין

(המשך מעמוד י')

לעמוד לימין החברה לעזרם, לסעדם ולתמכם בכל מה דאפשר, כדי שיוכלו להוציא מכח אל הפועל הדבר היקר הזה".

על הלך רוחם של המתישבים החדשים בפתח תקוה ניתן ללמוד מהוראותיו של רבי עקיבא יוסף שלזינגר כיצד לנהוג ביום חלוקת האדמות: "יום לפני כן יקבלו תענית ציבור, ובבוקר אחר טבילה [בירקון] יתפללו תפילת הושענא רבה. אחר הת־פילה יאמרו תהלים מהחל ועד כלה — וכן יעבור היום בצום ובתפילה ובעבודה עד הלילה".

ברבות הימים ניסחו קבוצת המייסדים, שעמדו לקנות את הנחלה ביהוד, למנורי המתישבים לחי־דוש המושבה, תקנות חדשות, השונות במקצת ומתונות יותר לעומת התקנות הנ"ל, אולם גם הן קובעות מינוי "מרא דאתרא אשר בני ירושלים סמכו ידיהם עליו". הם מסבירים את האוירה המתונה בתקנות אלו "כדי לכבד הדרך לישוב אחינו בית באה"ק, על מנת לעבוד את עבודתה, ולקיים במצוות התלויים בה למען תרום קרן ישראל בכבוד".

בעל "עמוד אש" קובע שזיקתו של רבינו לפתח תקוה פסקה, לאחר שנודע על שותפות של כמה ממיסדי המושבה עם מיכל פינס, שהרב מבריסק ראה בו אחד ממחריבי היהדות בירושלים, וכן הוא סבור שהרדיפה אחר היתרים בשנת הש־מיטה, לה נתפסו כמה בעלי שדה וכרם בפתח תקוה, גרמה אף היא להסתייגותו של הרב מבריסק, ומעתה עמד מן הצד.

דיני שביעית להלכה ולמעשה בספר "שביעית הארץ"

אנו מרשים לעצמנו להוכיח כי גם לאחר מכן עמד מהרי"ל דיסקין לשירותם של המתישבים החדשים, ובד בבד עם עמידתו, יחד עם רבי שמואל סלאנט ויתר ראשי העדה בירושלים, במאבק לשמירת השביעית, העלה על הכתב לקראת שנת השמיטה תרמ"ט "הלכות שביעית" שנועדו להדריך את המתישבים כיצד להתנהג בשנת השביעית הלכה למעשה, והם כלולים בספר שו"ת מהרי"ל דיסקין סי' כ"ט. אף הובאו לדפוס ע"י תלמידיו בחוברת נפרדת בשנת הש־מיטה תרפ"ג, וכאמור בשער "למען ידעו בני המושבות אשר באה"ק את הדרך ילכו בה".

מרבית הכתבים שהובאו לדפוס, ואשר צויין עליהם תאריך או מקור, נכתבו עוד לפני עלייתו לארץ הקודש ועל כן חשיבות להלכות שביעית, שנכתבו על ידו בירושלים לצרכי המתישבים במושבות.

"דיני שביעית בקצרה להלכה ולמעשה" כפי שהן נקראו על ידו, נמצאו בכתביו, וכאשר רבי אברהם אהרן זוננפלד ניגש להוצאה כתבי מהרי"ל דיסקין כלל בהם הלכות אלו. בגלל התנגדותו של בנו רבי יצחק ירוחם, לא הופיע הספר אלא בשנת תרע"א (ראה במאמרנו ב"המודיע" פרק אחד בתולדות מהרי"ל דיסקין) בשמיטת תרפ"ג הופיעו דינים אלו בקונטרס מיוחד, במסגרת ספרי הוצאת "חדות ישראל".

הלכות אלו הובאו זה עתה לדפוס ע"י רבי בנימין יהושע זילבר בעל "מקור הלכה" ו"אז נדברו" בספר מיוחד "שביעית הארץ" לברר מקחו של צדיק, והוסיף עליהם מקורות, הערות וביאורים.

נוסף על דיני שביעית אלו כלל רבי צבי מיכל בספרו "ציץ הקודש" את תשובתו של מהרי"ל דיסקין להיתר הוצאה אתרוג לחו"ל תשובתו, המשמשת יסוד לכל העוסקים בענינים אלה, הן בענין סחורה והן בענין "יצוא פירות שביעית לחו"ל. נידונה אף היא על ידו בספר הנ"ל. ומתוך תשובה זאת הוא מסיק כמה הלכות נחוצות לגבי קדושת שביעית בהדס ובלולב ותקודות נוספות בענין סחורה.

זכה הגר"ב זילבר שידיח ממשיכים, תבספור חילופי מכתבים מבנו הראי"ז המתווכח עם בעל "משנת יוסף" בדבר עמדת המהרי"ל דיסקין לגבי קדושת שביעית בלולב, לעמת בעל "משנת יוסף", המסתמך גם על תשובות אחרונים שלא לנהוג קדושת שביעית בלולב, וזהי דעתו של בעל "באר אברהם". ב"כרם ציון השלם". אוצר דיני שביעית. בענין קדושת שביעית בלולב כבר כתב שתי תשו־בות בספריו "אז נדברו", חלק ד' וחלק י"ד. כאן הוא מסתמך על תשובת מהרי"ל דיסקין, שיש לחוש לשיטות דיש קדושת שביעית בלולב, כס־תימת הגמרא בסוכה.

לפנינו חילופי מכתבים בינו ובין בעל "משנת יוסף" שהתקשה בקשר להוצאת אתרוגים לחו"ל, כאמור, ע"י מהרי"ל דיסקין. הלה התלבט גם לגבי הוראת הראב"ד רבי פנחס עפשטין, שהורה להתיר להוציא אתרוגים לחו"ל ע"י אוצר בית דין שאין צורך בביעור, אולם לדעתו של בעל "אז נדברו" ההיתר של אוצר בית דין מבורר ומבורך, וכשם שהם מסתמכים על אוצר בית דין לגבי אתרוגים, אם כי שמור מדאורייתא, יש לסמוך על זה גם בענין הוצאה לחו"ל.

כדרכו הוא מוכיח גם מתשובתו זאת של מהרי"ל דיסקין שהוא היה נוהג קדושת שביעית כשל נכרים, ולא רק שהחמיר לעצמו כמו שמפורסם היום, אלא שהורה כן גם לאחרים, וגם באיסור הוצאת פירות שביעית לחו"ל לא רצה להקל בפירות נכרים.

ענין מנהג ירושלים בפירות נכרים עוד ידון על ידינו בנפרד בס"ד, לפי שעה נציין את אגרתו לבעל "אבן ישראל". הכלולה בספר שלפנינו בה הוא עומד על דעתו, שענין הקלה בקדושת שביעית הונהג ע"י בעל פאת השלחן. בניגוד לדברי בעל "ציץ הקודש" על מהרי"ל דיסקין שלא החמיר רק לעצמו — הוא טוען — כי לדעתו "סבירא ליה כן בעיקר הדין, ותלמידו בעל "ציץ הקודש" לא מלאו לבו להקל בזה". בשיחה בע"פ הסביר בעל "אבן ישראל" לכותב הטורים את עמדתו, והוא עומד על דעתו בנידון אלא שאין בידו פנאי להכנס לויכוחים.

בסעיף עצמו הוא מוסיף "מחמת כי צד ההיתר הזה נתחדש אצלי ונתישבתי אח"כ בזה עם הגאונים הי"ו מירושלים והגאון הרש"ס הסכים לזה, אך מחמת כי הגאון מבריסק אמר לי כי לא יוכל להכריע לא לאיסור ולא להיתר, לכן לא אוכל גם אנכי להורות כנגדו, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד". כתב ידו היה בידי רבי אהרן הכהן אורלנסקי אב"ד פתח תקוה והומצאו ע"י בנו הקדוש רבי אברהם יעקב הכהן אורלנסקי אב"ד זכרון יעקב מקדושי חברון, לפרסום בשערי ציון תר"צ (סי' כ"ז).

במאמרנו האחרון הזכרנו את עמדתו של רבי עקיבא יוסף שלזינגר בענין הברכה על פרי הצבר, שנטה בראשונה לברך על בורא פרי העץ. ועל כן נביא מדברי רבי נטע צבי מגיד בהסכמתו לספר "ציץ נאמן" בו הביא את הכרעת הרב מבריסק בנידון: "הנה כאשר זכינו לראות באור פני מלך אדמו"ר הכ"מ זיע"א, וזכינו לקבל ממנו לקח טוב מפה קדוש, ע"כ מצוה להדפיס בחיבורו "ציר נאמן" את אשר שמענו כאשר הורה אחר הבירור לברך על הפרי הנקרא סאברעס "בורא פרי העץ". ויברכהו ד' שיראה טוב בעמלו".

במאמר על משנתו של הרב מבריסק יצפו הקוראים לבטח לקרוא על עמדתו לגבי היתר המכירה שהציעו כמה מגדולי התורה בימיו. בפרשה זו החשובה ביותר רבים המקורות אשר בידינו. ומהם שאינם ידועים לרושמי הקורות. בשנת תרמ"ט חתם הרב מבריסק על איסור מהולט "כי אין שום היתר להרוש ולזרוע הן ע"י עצמו והן ע"י נכרי", וכן הודיע גם באגרת "לנדיב הידוע". במשך השנים היו גדולים, כגון האדר"ת ורבי נפתלי הירץ הלוי, שטענו על עמדה שונה שיצאה מתחת ידי המהרי"ל, אך קצר המצע מהשתרע ועוד נשוב לדון בשאלה זאת אי"ה.

פרשת וארא — בא; א-ז שבט תשמ"ז

יום החודש	יום השבוע	טבת	עלות השחר	עטיפת טלית	נץ החמה	סו"ז ק"ש להמג"א	סו"ז ק"ש להגר"א	סו"ז תפלה להמג"א	סו"ז תפלה להגר"א	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	מנחה קטנה	פלג המנחה	שקיעת החמה
א	ז	וארא–שבת ר"ח	4.59	5.38	6.30	8.25	9.08	9.31	10.02	11.51	12.22	3.04	4.09	5.15
ב	א		4.59	5.37	6.29	8.26	9.08	9.32	10.02	11.52	12.22	3.04	4.10	5.16
ג	ב		4.58	5.36	6.29	8.25	9.08	9.32	10.02	11.52	12.22	3.04	4.10	5.17
ד	ג		4.58	5.36	6.28	8.25	9.08	9.32	10.01	11.52	12.22	3.04	4.11	5.18
ה	ד		4.57	5.35	6.27	8.25	9.07	9.32	10.01	11.52	12.22	3.04	4.12	5.19
ו	ה		4.57	5.35	6.27	8.25	9.07	9.32	10.01	11.52	12.22	3.05	4.13	5.20
ז	ו		4.56	5.34	6.26	8.24	9.06	9.32	10.00	11.52	12.22	3.05	4.13	5.21

לפי אופק ירושלים

מונחי לוח דבר יום ביומו

ועדת חקירה

(המשך מעמוד ה')

אותו, ואם בת היא — וחיה. ותיר־אן המילדות את האלוקים ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצ־רים, ותחיין את הילדים... וייטב אלוקים למילדות... ויהי כי יראו המילדות את האלוקים ויעש להם בתים".

התורה הקפידה על כל מילה ומילה. לכאורה "ותיראן המילדות את האלוקים" — מיותר, התורה יכולה לכתוב בקיצור: ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים. אלא התורה ביקשה כאן ללמד אותנו כלל יסודי מאד: יראת אלוקים זהו יסוד המוסר ועיקר הקיום לחברה. באין יראת אלוקים, באין יראת שמים אין קיום לחברה. יראת־שמים היא הבסיס. החוקים בלבד אינם יכולים לקיים את המוסר החברתי.

על הצוו של פרעה למילדות העבריות: "וראיתן על האבנים" מציינים בעלי המסורה שלושה פסוקים בהם נאמר וראיתם: פעם ראשונה "וראיתן על האבנים" פעם שניה "וראיתם את הארץ" פעם שלישית "וראיתם אותו וז־כרתם".

כמה נפלאים הדברים: מי שזוכר את "וראיתם אותו וזכר־תם", מי שרואה לנגד עיניו "אותו", את הקב"ה — אינו יכול לקבל את גזירת "וראיתן על האבנים", לא יכול לתת ידו להפלות המב־אות למעוט העם היהודי ורק אז אפשר להגיע ל"וראיתם את הארץ", לירושת ארץ־ישראל וי־שובה ביהודים כשרים, כן רק בז־כות ישובה של ארץ־ישראל בי־הודים — נוכל גם להבטיח שאכן הארץ תהיה שלנו.

(דברים בכנסת)

המערכה

(המשך מעמ' ג')

הראשונות ולמד רק את "סיפורי המקרא" (של ביאליק ורבניצקי) שפרשת סוטה ועוד פרשות נשמטו מהן... ואת התורה בשלמותה וכ־כתבה לא למד מעולם. מסכת שלמה נכתבה על פרשה זו ותל־מידי הגימנסיה אפילו לא יודעים על מציאותה... בושתי ונכלמתי...

על "ה"מתנכים" באותה גי־מנסיה כותב בן הלל "הישוב החדש על־זמנן מוריו וסופריו ומשכיליו... כל הרוצה בונה לו כמה ספרותית לעצמו עג עוגה סביבו ומכריז על ממשלתו בקולי קולות... מוסדותינו התרבותיים נמצאים בידי אנשים שהכרתם המוסרית אינה ברורה לעצמם..." ידיעתם בוסר, ותודתם העברית לקויה מאד... והמה המורים בהא הידיעה... והמה הסופרים נותני הטון בתי הישוב החדש... ואין לנו דמות מרכזית "שיגע בצנור נפשינו"...

שבת במרחביה

בין זכרונותיו של אותו משכיל ציוני מצאנו כמה קטעים הראויים לציטוט שמתוכן עולות צחיחותיו של הזקן אל מול הדור שכלה (ולא "שכוח היה זה לפני כשבעים שנה) לבושתו. "בו שהת דם לא מהבחינה הדתית אלא מהבחינה הלאומית גרידא, בראותו עם פרא, הגדל ללא דרך ארץ מי־נולי לערכי הלאום הקודשים. בן הלל היה מספיק אמיץ כדי להציב סימני שאלה על כל מהות המהפכה הרוחנית שהוא וחבריו חוללו בקראם תגר על דרך התור־ה המלוה שהנחתה את אבר־תינו בימים עוברים.

תאורו "שבת במרחביה" הינו תאור אופייני לכאבו "סרותי לחדר שהוקצה ע"י אחד האכרים לתפי־לה, בקושי גדול נקבץ מנין לתפילת שחרית אני ועוד אחר הינו העשי־רי... כאשר קראו את האורח "למפטיר" לא נמצא אצל אף אחד מהמתפללים חומש... וזאת המושבה שיש בה מאתיים נפש! בכר נפש ועצב עמוק עזבתי את חדר התפילה ולתפילת מוסף כבר לא היו עשרה מתפללים... בושה וכלימה! מכל אותם אלפי פרנקים שביזבזה הקק"ל על מרחביה לא יכלה להוציל איזה סכום קטן לבית בית תפילה? הן העם העברי עוד לא נתן ספרי כריתות לדתו גם פה בארץ! ואיך לא יבוש המוסד הנושא עליו שם לאומי להלל ביותר יקר וביותר לאומי של העם העברי?!!"

ובקטע אחר הוא מקונן על חילול השבת שפרץ אז בארץ "בהיותו בקיץ על הכרמל היו עג־לות מלאות פועלים ופועלות אל המרפאה לשם זריקת חיסון וכל זאת בשבת! האם לא מצאו יום אחר? האם יעצרו כח הרשמים הלאומים שמשתדלים בתי החינוך שלנו להדביק לילדינו למלא את תפקידם של הרשמים הדתיים?!! שאלה גדולה ופתרונה מוטל בספק גדול"!

עבדות בתוך חירות...

"לקראת ביקורו של הקונסול הבריטי בבן שמן (כפר חינוכי של ההסתדרות הציונית "ישם נשלחו ילדי תימן משנת 1910 "ויתנכרו" מהר"ש...) שבא "לבקר שם יחד עם ד"ר טהון נעשו הכנות במקום לקבל פני הקונסול. נקו את החצר ואת הבניינים, ראיתי מרחצים את הרצפה בחדר אחד שאין בו רהי־טים ואמר לי המנהל מברסקי שהחדר הזה הקציבו לבית תפי־לה והתקינו עבורו ארון קודש ויתר מכשירי בית תפילה.

אפשר שמתביישים מפני הקונסול הנוצרי... תחת אשר מעולם לא התביישו מפני הרגש הדתי של היהודים אחיהם... עב־דות בתוך חירות..

ב"מגדל" (חווה חקלאית בסמוך לטבריה) נסע המנהל כשה גליקין לדמשק לקנות לו סוסים ולא מצא זמן טוב יותר מאשר ערב יום כיפור... (דרך אגב אותו גליקין הכריח במכות שוט קבוצת פועלים מיהודי תימן לעבוד ביום שישי עד חשכה) רבנו של עולם לאן הגענו"...

גם נבון היה שם...

במשבר החינוך היום נופל חלק השר המכותה כל החינוך. ואולם גם אז לפני כשבעים שנה היה באורע בנמציוני הקשור לחינוך שגם בו היה מעורב ד"ר נבון וכך מתאר בן הלל את המ־אורע:

"השבוע כפי הנראה שבוע של מהלומות... קראו בתורה בשבוע שעבר. "ויאבק איש עימו"... והלך הסופר המחנך ברנר (אותו זה שעודד את המרות הדת בבליינות "הפועל הצעיר" וקרא ליהדות "רופש ונוול"... הוא היה בין המתנכים בגימנסיה הרצליה) ויחלק סטירות לחי לסופר ולמורה ליפשיץ. ברנר נקם את נקמת אחיו הצעיר בנימין שהושעה מהס־מינר למורים בירושלים על העלבת המורה ד"ר נח נבון בפני המנהל דוד ילין והתלמידים".

ובמקום אחר מנדב לנו בן הלל את הרקע לאירוע "החינוכי" הזה ד"ר נבון התלונן כי בנימין ברנר גנב מעל שולחנו ספר... וברנר בתגובה תקף את המחנך בחרפות וגידופין ויש אומרים גם במהלו־מות... ע"כ סוף ציטוט, כל זה אירע אכן לפני שנים רבות אבל העולם הרי מתקדם... ובמקום גנ־בים קטנים גנבי ספרים ואבי ידע... עלו ובאו פורצי כספות... ובמקום סטירות לחי משתמשים היום התלמידים בסכינים קופצים...

אכן יפה כוחם של התלמידים גלויי הראש מכוחם של רבותי־הם...

תשבץ/ מס' 50

פרשת וארא - ראש חדש

מאת **אבינועם שולב**

בין הפותרים נכונה יוגרלו פרסים. על הפתרונות להגיע למערכת תוך שבוע. את הפתרונות יש לשלוח על גבי התרשים המודפס בעתון, או ע"ג העתק של התרשים המודפס בעתון. המען למשלוח פתרונות: "המודיע" — תשבץ מס' 50, ת.ד. 1306, ירושלים 91012.

מימין לשמאל:

1. אנחה המתפרצת מפיו של הסובל קשות; 4. ישוב באזור רמלה; 10. תִּפְלָה; 14. חרק ועיר החי כטפיל; 15. כבד פה; 16. שָׁמַר; 17. הבדיל, הפריש; 18. מסולם הצלילים; 19. מדת אורך מקובלת באנגליה ובאמריקה; 20. בלא תשלום; 22. שחק של פחם העולה מן התנור; 24. אות הנצחון; 26. רסיסי לילה; 27. בעל ההשגות על הרמב"ם; 30. כבש שמן ומפוטם; 32. מלת שאלה; 33. זהה לגמרי; 35. כשלון כח הסבל, חוסר סבלנות; 37. דוגג; 39. מין לטאה; 40. בלתי קבוע; 41. תך; 43. גברי; 44. חֲגָה; 45. גת; 46. מרשתו; 47. [illegible]; 48. [illegible]; 53. [illegible] בסיס; זוהר, הוד; 54. רבוי דברים בלא טעם; 55. ישות, מציאות; 57. יָשֵׁן שֵׁנָה קלה; 59. אזר, חגר; 60. שמח, שש; 62. אדמה דביקה ובלתי חדירה למים; 63. אדון; 64. נצוץ, שביב אש; 66. חלק מהיממה; 68. כסיה; 70. להבה; 71. שאחר להבשיל; 73. מדינה באסיה; 75. שרפרף; 77. בתוכה; 78. כלי חפירה; 80. הניע, הניד; 81. רגל תותבת; 82. יסוד, בסיס; 84. חלק; 86. זריחה; 89. תבואה לפני גמר הבשלתה; 91. כנוי ל"תכם בעדה האתיופית; 93. חוטא בלא ידיעה; 95. רעש; 96. הקריאה לפרעה לגאולת ישראל ממצרים; 99. קטוע יד; 100. צמח המשמש כחומר גלם לאריגים; 101. לוחץ, נוגש; 102. תנור גדול לתעשיה.

מלמעלה למטה:

1. מַכָּה, ינוק, מרוכא; 2. כעס, קצף; 3. כנויו של שלמה המלך; 4. נהר בארץ; 5. עני; 6. גחלת ניצוץ; 7. מגבעת; 8. ילדה, נערה; 9. בינוני; 11. מין נחש; 12. לחש, נהם, ביחוד מתוך רוגז; 13. עיר במרכז הארץ; 20. "יַפְלֵי", התרחש; 21. מכשיר לנקיבת נקבים; 22. גאולה, הצלה; 23. גג הפה; 25. בת לוי; 26. ילדים קטנים; 28. מרצפת, לוח לרצוף; 29. תבואה; 31. עני; 32. ירושה, נחלה; 34. מתכת מרוקעת ללוח דק; 35. תֵּוֶך, פנים; 36. בן חורין, משוחרר; 38. חזק; 40. עולמי, של כל הארצות; 42. תקון יסודי, שפוי עולם; 44. קול רעש, המולה; 49. פחד, מורא; 51. צלוי למחצה; 52. נמצא; 53. נכרי; 54. אמצע, מרכז; 56. טרמינל; 58. מכה קשה, מפלה קשה; 61. הַטֵּה הַצִּדָּה; 62. חלל כף היד כשהיא קמוצה; 63. שמחה, ששון; 65. שירה של אגיות; 67. קניה, קנין; 69. מאבני החשן; 70. קיטור; 71. מבני קרח; 72. מלת שלילה; 74. אבר באדם; 75. תַּן; 76. נביא; 79. נגמר; 81. סוף; 83. אותו עתיקות באזור ראש העין; 85. נבוך, מבויש; 87. השתחרר מהרגלו הקודם; 88. חקלאי; 90. הסריח, העלה ריח רע; 91. עוף טמא; 92. מעונות השמה; 94. צבר, ערם לערמה; 97. רָחַם, חמל; 98. למעלה ממקום מסוים.

בהגרלה שנערכה בין פותרי תשבץ מס' 48 זכו:

1. שלומוביץ — בני ברק
2. משפחת קורח — בני ברק
3. איזנציג דבורה — בני ברק
4. צבי ריגל — עמנואל
5. צירל ערנטרוי — ירושלים.

הפרסים — ספרים, מתנת

תפוצה — הוצאה לאור ומרכז שיווק ארצי לספרי קודש — ירושלים: מלכי ישראל 6; בני ברק: חזון איש 15. הודעות ישלחו לזוכים.

פתרון תשבץ מס' 48

עולה במשקל...
יורדת במשקל...
עולה... יורדת...

הרזיה בשמירת משקל.

בריה יפתה בקרב
חוג אקסלוסיבי ודיסקרטי
לנשים להרזיה
בדרך בריאה ונכונה ובשיטה אמריקאית
אין לשמור על התוספות לצמיתות.
המדריכה מוסמכת ובעלת נסיון רב.
הודרוי עד פסח 783201-03

לוח המודיע

דירות ובתים

ירושלים

למכירה

★ בהר נוף 4 ,77.000; 105.000 באורי הבירה 6 200.000 822531 "ארמון"

★ בצפניה, בהזדמנות, 2 גדולים, דרומית, ק"ד 56 מדרגות $41.000 280250 ,383050

★ בסנהדריה המורחבת, 4 ק"ד מרפסת לסוכה גדולה 79.000 טל. 829017

★ בסביבת גאולה 3 משופצת שרותים כפולים + חצר 42.000 829017

★ בקטמון 3 + הול מטופחת דרום מערב. 859122(02) בערב

★ ברובע היהודי 3 + גג 76.000 ובקטמון 4 ק"א 90.000 "מאגר דירות" 224179(02)

★ בדיקה הנדסית לפני קניית דירה. דו"ח מהנדס קביל בבית משפט מיל"ב 224388(02)

מכירות

★ מכירת בגדי נשים ספורטיביים - 50% הנחה, כמו"כ בגדים אלגנטיים (לחתונות) לפי מידה ובהזמנה טלפון 246321(02)

★ מכירת בגדי ילדים ונוער, שמלות, חצאיות, מעילים, סודרים, חליפות לבנות ועוד, תתקיים אי"ה במוצש"ק ויום ראשון בשעות 8-10.30 בערב, סנהדריה המורחבת 17/10 כ"ב.

★ מבצע למוסדי תורה הנז"ש לפי.סי. הדרכה $300 פריד מחשבים 721193(02)

הלבשה

★ בגדי הריון, ובגדים לנערות חרדיות יבוא מאירופה "הלבשה מלכה" המלך ג'ורג' 14 ירושלים

כלי נגינה

★ למכירה אורגן חלסון משומש קומה אחת 829955(02) רותנפלד

בני ברק

למכירה

★ 2½ חדרים + מרפסות מרווחות ברח' הרצוג בב"ב באזור טוב 796161(03)

★ בהזדמנות מיוחדת למכירה 6 חדרים גדולים מאוד בבניה. 4 כ"א, ע"ע, חזית, ברח' השלושה כל בקודם זוכה! וכן דירת פאר בת 5 חדרים בבניה־מיוחדת בקבוצה, חזית, ע"ע, ברח' קוטלר תוך אשכנזי 786273 780218.

ביקוש דירות

★ דחוף! דרושה דירה מרוהטת לזוג בלי ילדים מרוהטת לזוג בלי ילדים. מערב פסח עד ר"ח סיון. טל. 786096(03) 911067(03)

★ דרושה בשכ"ח חנות או דירה למשרד + טלפון, במרכז ב"ב 222589(03)

ערי הארץ

תל־אביב

★ בתל אביב למכירה 3 חדרים מטופחת ק"ב חזית ברח' קרית ספר טלפון 288924

עבודה

★ דרושה פקידה צעירה למשרד בבני ברק רק לפנה"צ בתנאים טובים שפת־אידיש הכרחית לצלצל אחה"צ 782903

★ פקידה מסורה דרושה לעבודה במחשב I.B.M./PC בתנאים טובים שעות עבודה 16.00-8.00 ת.ד. 16573 תל־אביב

★ דרוש/ה עובד/ת לישיבה במרכז העיר להכנת ארוחות ערב. להתקשר בשעות לפנה"צ 381207(02)

★ מורה מעונין לעזור לתלמידים במקצועות קודש וחול במחירים נוחים איתן 452312(03)

מבצע חורף... מבצע חורף...

בדיקה חינם!! עכשיו ב-

מרכז הרדיאטור והאגזוז
בהנהלת יואל גולדברג

שרות אמין וטיפול:
* רדיאטורים מכל סוג הרכב
* אגזוזים ומיכלי דלק
* מערכות חימום פנים ומרכזיות
* על כל טיפול רדיאטור
תקבל חומר מיוחד למערכת הרדיאטור המונע חלודה.

מרכז הרדיאטור והאגזוז

בני־ברק רח' שלמה המלך 21 טל: 747785, 775295-03

כמה עצות טובות לבעל רכב לטיפול חורף

— מאת כתבנו לענייני תחבורה —

כידוע לכם שינויי מזג אויר גורמים לשינוי בתיפקוד הרכב, לכן יש לטפל במספר נושאים האופייניים במיוחד לתקופת החורף.

א. בדיקת מערכת חימום פנים לרכב והטרמוסטט.
ב. בדיקת מערכת הפליטה (אגזוזים) למניעת דליפה של גזים בעיקר ברכב סגור.
ג. אומנם בחורף הטמפרטורה נמוכה אך גם בתקופה זו יש להקפיד על בדיקת מערכת הרדיאטור ולעשות טיפול מונע שיחסוך לך בתקופת הקיץ טרדות רבות.

הביקורות החורפיות הנעשית במרכז הרדיאטור והאגזוז בהנהלת יואל גולדברג הזוקף לזכותו 35 שנות נסיון, הן בנושאים הנ"ל והן בנושא מכונאות הרכב. השילוב הנותן לך טיפול מקצועי מקיף, אמין ואחראי.

נ.ב. במרכז הרדיאטור תוכל לקבל שרות תיקונים למיכלי דלק, התיקון מבוצע בתהליך חדשני ובציפוי פנימי של המיכל בבדיל, המונע חלודה לאורך ימים. לכן בעל רכב, כדאי להיכנס לבדיקה חינם למערכות הנ"ל במוסך חדיש ורחב, המנוהל ע"י בעלי מקצוע מעולים ומנוסים. הבדיקה אכן נעשית חינם, והמובן שתיה וכיבוד קל לשרותכם.

מבצע חורף!!

על כל טיפול שיעשה למערכת הרדיאטור יקבל בעל הרכב תוסף מיוחד נגד חלודה למערכת זו.

מוגש כשרות לבעלי רכב ובעלי מוסכים

ע"י **מרכז הרדיאטור והאגזוז**

בני־ברק, רח' שלמה המלך 21, טל' 747785, 775295-03 (מ.)

هكذا من الأصل

לוח המודיע

דירות ובתים

ירושלים

למכירה

★ 3 חדרים כותים טובים, מרפסת סגורה לסוכה + דוד"ש, בבוכרים (02)825781

★ בהר נוף 4 דרומית סלון גדול + נוף + מחסן כניסה מידית "אור טל" 288588 287973

★ ברמות החדרית 4 חדרים 115 מ"ר 75,000 דולר "עם גר" (02)816833

★ בהר-נוף כשלבי בניה 4 חדרים + גינה 5 חדרים + מרפסות "אורטל" 288588 287973

★ בהזדמנות ברמות אשכול צמוד לפצגי 5½ למכירה/להשכרה מיידית מפוארת (02)865648

★ 2½ הפסגה בלבנר 422439

★ במרכז בית וגן 4 חדרים ק.ב. במחיר הזדמנותי 79,000 כותים מצויינים (02)422954

★ למכירה במרכז (פינס) בנין 2 דירות, 1 פנויה "המשרד לנכסים" (02)248337

★ בעזרת תורה 3 חדרים, מפוארת + פ"א, ק"ג חזית. 4 מרפסות 868392 טל. $83,000

★ נאה בסנהדריה 3½ מסודרת ק.ד. + מרפסת לסוכה 75,000 מיידית (02)814643

★ במקור ברוך 4½ גדולים ק"ב 3 כותני אויר מאורה עד לשעות הערב $.90,000 לרציניים בלבד ללא תווך (02)380920

★ 3 חדרים בבית וגן ק.ב. טל. 413050 בערב

★ בבית וגן 4 דרומית + ארונות + מחסן!!! ברמות 03, 3 משופצת ק"ב!!! "אור" (02)248012

★ בק. אחרי 3½ חדרים דרומית + סוכה + 2 מרפסות סגורות ק"ב + דוד"ש (03)9371833

★ חיבת להמכר השבוע!! ברוממה 3 מרווחת + נוף וכותנים 38,000 מפתחות ב"משכן נכסים" (02)2483422 (02)248216

★ בהר נוף 4 חדרים + 2 מרפסות + נוף, דרומית רחוב קצנלבוגן (02)538247 100,000 8/11

★ 4 תהל מרווחת ע"י סלתים ק"א "דירי" (02)245258

★ ברמות א' ליד קופ"ח ק"א גבוהה 2 מסודרת, מטבח, 662103, אוה"צ

★ ברמות כשומר החומות ק"ג 5 חדרים + אפשרות להרחבה שישי ומרפסת ... "דוד נוף" 228633

★ ברמות ד' 4 חדרים בקומה נוחה "דוד נוף" 243021

★ ברמות כ' 4 חדרים ק.א. על עמודים דרומית מדי "דוד נוף" 228633

★ וילה מיוחדת במינה נוף מל חיב... "דוד נוף" 243021

★ 2 דירות אחרונות במחיר מציאה + כותנים בהר נוף "דוד נוף" 228633

★ ברמות שומרי החומות 4 חדרים ק"ב דרומית מידית $770,000 (תווך) 866690 861180

★ 3 חדרים + 3 מרפסות סגורה (02)819363

★ בגאולה 3 ק"ב חדשה כותנים 86,000 2 באחוה (גאולה) ק"ב 40,000 "המתווך" מלכי ישראל 6 (02)273355

★ 2 בשמואל הנביא + מרפסת סגורה, סוכה + ארונות + פלדלת ק"ד 32,000 (02)810537

★ בהר נוף 5, לקסוס, שטיחים, נוף, דרום גינה לסוכה 125,000 (02)538008 (02)538910

★ 3 בבוכרים ק.א. גבוהה משופצת, מטבח גדול משוכלל כותנים 74,000 "המתווך" (02)273355

★ דירות בהזדמנות: אצל המתווך "מן" (02)286355 עו"ד על חשבוננו!

★ ע"י נחמיה 5 ק"ג חדשה קומה שלמה 175,000, ע"י שמגר ק"ב 7 גדולים קומה שלמה 180,000 "המתווך" (02)273355

★ בבניה דירות פאר 5,4 חדרים (גמור שנה וחצי) קומות נוחות, כותנים טובים "המתווך" מלכי ישראל 6 (02)273355

★ בבניה באזור תל ארזה עזרת תורה 4/5 חדרים בטחונות מלאים "דירי" (02)245258

★ ברוממה במ"ג מציאה! 3 + פ"א + מחסן + מרפסת + דוד"ש משופצת (02)343853

★ מבחר גדול של דירות בכל האזורים + שרותי עו"ד + סיוע במו"מ + שרות אמין ומסור!!! "אינטרנשיונל" ו"פרסום כוכב" (02)249646 (02)247676

★ רח' דוד, 6 מרווחים גינה פרטית "מיכאל סטאר" 228371

★ למכירה דירת 3½ מפוארת בעזרת תורה להתקשר לפנה"צ 3 — 8 לטל. (02)813585

★ בגבעת שאול רח' כנפי נשרים 28 דירות בנות 3-4-5 חדרים 225916

★ הר נוף, 4, דרומית. 77,000 "אגלד סכסוך" 02-221161 (מלד"ן)

★ בסנהדריה למכירה דירות חדשות לכניסה מיידית "מוטי קוצר" (02)247937 (02)225588

★ בהר נוף 5 חדרים כניסה מי[illegible] 288588 [illegible] 287973

★ ברמות ב' (לחרדים) 3 + מחסן + ארונות 51,000 דולר "עם גר" (02)816833

★ חיבת להמכר!!! 4 + באר פידה ק"ג, מחסן, כותנים, סכבה, נוף (02)811136

בדמי מפתח

★ מציאה!!! בצפניה 2 + גג 9,000 בשמואל הנביא (שיכון) 4 ק"ב 35,000 "ההבר" (02)827427

להשכרה

★ לתיירים בגאולה נהדרת ומסודרת!: לתקופות קצרות בכל ימות השנה (02)825891

★ 3½ מרוהטת בבר-אילן + טלפון "מן" (02)286355

★ בשכ"ת ויקה ממושך 2 והול ברח' שערי צדק ק"א 250, 4 ע"י מא"ש ק"א חדשה (מאוד (400 "המתווך" (02)273355

★ דירה קומפלט מרוהטת לתקופה קצרה מר שבט ק.ד. מקור ברוך (02)827482

★ בהר נוף 4 מידית קומה נוחה מול מרכז המסחרי ובוסטון (02)635581

★ ברמות 04 3 גדולים + חצר עוקית: למגורים, גן, וכדומה (02)864186

★ דירה מרוהטת 5½ חדרים בגאולה בשכ"ת, כניסה מיידית (02)431173 (02)412062

★ בגאולה, 3, מרוהטת, קומפלט + טלפון + דוד"ש + סוכה, + מרפסות לתקופה ממושכת (02)248423

★ במרכז 3 + טלפון + הסקה למשרד /למגורים מה-25.3.87 (02)241343 (בעבודה) (02)277325

★ במטרסדורף, רוממה הסביבה דירות להשכרה מידית, ולמכירה תמסורת לן (02)52271 (02)533444

★ ברוממה/זכרון יעקב דירת 3 חדרים, והוט חלקי טלפון (02)537481

ביקוש דירות

★ ללקוחות עם מזומנים דרושים בדחיפות דירות בכל הגדלים "אינטרנשיונל" ו"פרסום כוכב" (02)249646 (02)247676

★ דרושות לנו דירות בשכירות ללקוחות מהארץ ומחו"ל תמסורת (02)533444 (02)522717

קבלנים

★ הר נוף בכל גודל ובכל שלבי בניה פנו למומחים "מיכאל סטאר" 228371

טבעונות

★ (פטל?) "תפוחץ" למשפחות ברוכות ילדים בהכשר מיוחד (02)867910 ההכלה חינם

חדש בבני ברק!
מכירה
חד פעמית
אומלקים, אקסלוסיביים
המרהיבים בופים
עד גיל שנתיים (קצר וארוך)
במחירים מדהימים
המכירה תתקיים במוצש"ק משעה 7.30
רח' חגד 24, בני ברק

דירה נאה!!!
למגורים ולהשקעה!
בואו לראות את הדירה לדוגמא
במשכנות מלכי ישראל
דירות 2 חדרים ליד גאולה
לכניסה מידית
פתוח: 8.30 - 15.30
ובתאום עם דוד נוף 243557-8

בני ברק

למכירה

★ למכירה בבני ברק 3 ברח' מנחם ק.ב. חזית (03)702933

★ דירות 3½ חדרים גדולים + 3 מרפסות ק"ג חזית 79,000 533661

★ 2 דירות 4 חדרים מרווחות בניה מעולה בטחונות טובים (03)238854

★ 2½ בשטרסר חזית פרטר גבוה מורה מערב (03)797018 (03)705649

★ 3 גדולים + הול גדול + תוספות + מזגן ק"ב ע"ע 3 כ"א במרכז (03)701239

★ בדיקה הנדסית לפני קניית דירה דר"ח מהנדס קביל בבית משפט מיל"ב (02)224388

★ בבני ברק דירה 3 חדרים ק"ג עם אפשרות בניה על הגג + דוד"ש (03)706555 בעבודה (03)663217

★ 2 + חצי גדולים + 2 מרפסות גדולות חזית + דוד"ש + ארונות (03)796036

★ לחרדים!!! 4 בריינס + גג מרוצף בלי מעלית $75,000 "אינטרנשיונל" (03)706117

★ ברח' ירושלים 3 מפוארת ק"ב 2 חזיתות $70,000 "אינטרנשיונל" (03)706117

להשכרה

★ דירה 2 חדרים מרוהטת לזוג טל: (03)772205 בערב

★ להשכרה/למכירה דירות יפות במרכז בעלי מלאכה בבני ברק בערב (03)768671 במשרד (03)5101133

ביקוש דירות

★ דרושה בבני ברק דירה לקניה 4 חדרים בזכרון מאיר והסביבה (03)795184

★ מעונינים לקנות 4-3 חדרים ק"א ק"ב (03)263376 בעבודה

נקיון ופוליש

★ "המנקים" נקיון ופוליש + הדברה עבודה מעולה באחריות (03)313599

בערי הארץ

תל אביב

★ בת"א ברח' מלצט 3 חדרים גדולים בק.ב. חזית ברמ"פ (03)413308

נתניה

★ מלון גלאט כשר ומסעדה למכירה מקום מצוין (053)22647

עבודה

★ דרושה עוזרת במשק בית [illegible] פול בקשישה 5-4 פעמים בשבוע בשכר חודשי (02)419748

★ מזכירה כתבנית + ידע [illegible] נהח"ש עדיפות לנסיון במשרד יועצי מס (02)224553

★ בירושלים, דרושה מטפלת עוזרת בבית וגן, להתקשר (02)423762 בערב עד 8.30

★ "שי ענוג" בית מסחר לחלקי חלוף למכונות כביסה. תנורי אפיה, קרור ותיקונים דרושים פקידה + טכנאי בעל נסיון חרדים (02)539550 מחנה יהודה יפו 128

★ מנהלת חשבונות סג 3 + נסיון מעוניינת במשרד חרדי מ-3—8 (03)379347

★ דרושה בבני ברק באזור "בעלי מלאכה" אשה/בחורה אחראית לעזרה בעבודות בית 3/2 פעמים בשבוע לפנה"צ תנאים טובים (03)760252 (02)430682

★ מאות הצעות ללא דמי תווך "מעון" פינס 9 ק.ב. 233913

★ דרושה קופאית מנוסה לחצי משרה עם המלצות (02)234655 (02)226675

★ דרושה אשה דתית דוברת אידיש לטיפול ובישול ולגור עם אשה מבוגרת המתפקדת לבד טל. 787366 בקר וערב.

★ למשרד רואה חשבון בבני ברק דרושה מזכירה כתבנית בעלת נסיון חצי משרה לקביעת ראיון נא לפנות טל. (03)216973 (03)709757

★ דרושה בחורה לשליחויות ועבודה בניקוי יהלומים טל. 7515017

★ חרדי מנקה מדרגות ומבריק פחי אשפה ברמה גבוהה בבני ברק (03)781150

★ למשפחתון הודיים דרושות מטפלות ואחיות בסהרות תנאים טובים (02)822633 (02)690640

★ באזור גאולה, דרושה אשה חרדית לנהל משק בית בלי נסיון בבשול בימים א-ה בין השעות 14.00 — 8.30 טל. (02)240741

★ למשרד תווך דרוש קלדן על מחשב (02)249210

חנויות

★ בייבת פיקנטי למכירה בק"ק חנות + ק"א + כח אפשרי לתעשיה טל. 743529 כל יום בין השעות 13.00-15.30 .23.00-19.00

שרותים

★ בס"ד "אדירי" צפוי אמבטיות באמייל בביתך — עקיבא 15 ב"ב (03)788048

★ פזית שרות תיקונים למכונות כביסה ותנורי אפיה רח' חיים עוזר 7 ירושלים מס' הטלפון החולף הוא (02)829012

★ "חידוש" פוליש תקון והדברה העברת דירות ודחיסים, ביטוח מלא (03)798974

שונות

★ עטורות כסף תוצרת חוץ "בעטורת" רח' חזון איש 25 בני ברק

★ דרוש אברך חרדי עבור בחור בשעות אחה"צ תמורת תשלום סביר (02)273820

★ חרדית מעוניינת במגורים אצל משפחה תמורת תשלום (או/ו עזרה קלה) (03)702792 (03)707583

אבידות

★ הודעה על אבדן צ'יק מס' 042/61544 ע"ס 200 ש"ח משוך על בנק דיסקונט ככר ציון נתניה, כל מי שמוצאו או שמשתמש בו שם כספו על קרן הצבי

★ נאבד סודר "יטופר" של ילדה בצבע לבן בשדרות ויזניץ בשבת ויזי (03)766768

★ אבד שעון סייקו בהלוויית האדמו"ר מלעלוב, בירושלים נא להתקשר (02)668171/2

בס"ד
נצלו את ההזדמנות
מכירה
הכל תוצרת ארה"ב
חלוקים מקטיפה מיוחדים ★ חולצות אקרילן לכל הגילים ★ חולצות וחצאיות לנערות ובוגרות ★ סנאו סוט ★ מפות ★ מפיות עבודת יד ★ ועוד, ועוד הכל במחירים הזולים ביותר
במוצש"ק פר' וארא 8.00-10.00 מ'
יום א' וב' מ-7.00-10.00 בערב
רח' אבן האזל 9 ק"ב ר"ם

בס"ד
לשכת ברכה
פיתוח מידע (אינפורמציה) לדיור באזורים הדתיים-מאות הצעות
מציע דירה!
קניה ★ השכרה ★
עשרות מבקשי דירות מחכים לדירתך
ללא דמי תיווך
מאגר הדירות הגדול ביותר במגזרים הדתיים
סגולה, לבוש מרדכי 8
02-285676, 282770, 282352

★ לפני שבועיים אבדו טלית ותפילין בקו 400 מירושלים לבני ברק (02)813828

שידוכים

★ "בנה קינך", שידוכים לדתיים, סודיות מובטחת, רחוב שטראוס 20/ב (02)244461 (02)637646

שעורים

★ מורה ותיקה ומנוסה בהקניית קריאה וחינוך מיוחד כולל ילדי חדר (03)701787

מטפלות

★ מחפשה עוזרת למשק בית 5 פעמים בשבוע משכורת חודשית (03)784138

★ דרושה!!! דרושה מטפלת אחראית ומנוסה לאחה"צ 3 פעמים בשבוע (02)810252

★ אשה + המלצות לטפול בקשישה + מגורים 800 — 16.00 (02)200388 (02)639211

★ דרושה מטפלת 5 ימים בשבוע + עבודות בית קלות תנאים טובים (03)760397

★ דרושה מטפלת 6 ימים בשבוע משעה 7.30 בבוקר + עבודות בית קלות (02)817614

★ ברמות 04 אשה/נערה ל-2 ילדים בצהרים/אחה"צ 245044 לפנינה

קורסים

★ english מתארגנת קבוצת נשים ללימוד אנגלית בשעות הערב פרטים 792132

★ מלמד בעל נסיון עם המלצות לגלאי א-ב וקריאה מוסר שעורים פרטיים באזוריות מלאה (03)794271

מכירות

★ בגדי נשים ספורטיביים מפאריז ב-50% הנחה, כמו"כ בגדי נשים אקסלוסיביים (לחתונות) לפי מידה ובתאום מראש טל. (02)246312

★ הזדמנות לכלה, למאורע, שני חלקים מלונדון יפהפיה במדות 40 — 42 (02)814664

★ מכירה חד פעמית בגדים תוצרת חוץ במוצש"ק מ-8 "מלאכת חן" יחזקאל 1 פינת ר' עקיבא 38 בני ברק

★ חליפות מיוחדות לנשים תוצ"ח 46 — 38 במוצש"ק 9.30 — 8 בן דוד 19 ב"ב

טבעונות

★ (פטל?) תרכיז "תפוחץ" למשפחות ברוכות ילדים בהכשר מיוחד (03)790638 (02)867910

שידוכים

★ משרד לשדכנות לשם מצוה עם השתתפות בהוצאות לכל הצדדים והגילים ר"ס אברהם (03)794719

מכירה
הגיעו דגמים מרהיבים
חדישים של שמלות
וחליפות לנשים
מעילים לילדים ולילדות
תוצרת ארה"ב
במוצש"ק ובכל ערב מ-10-8
סנהדריה המורחבת 115/23
כניסה ג' ק"ג

הכל בן גאולה
כלי בית ומתנות
רח' מלכי ישראל 35 (מול גרליץ) 02-382562
תודתנו נתונה
לכל הקונים
אשר נתנו בנו אימון לרגל פתיחת החנות החדשה
ואנו נמשיך מצידנו למכור במחירים הזולים ביותר!!!
מבצע הפתיחה בעיצומו
10% הנחה
על כל קניה!!!
מצרך השבוע:
כוס מגנן (בן כן מוסיקה) וגם נר מגנן
רק 10.50 ש"ח
מהר פן תאחר להתראות

מכירה ענקית
ומפתיעה חד פעמית
מכירת סריגים, חצאיות חלוקים, בגדי ילדים, ושמלות לילדות
הכל תוצרת חוץ
נ.ב. נמשכת מכירת המגפיים והנעלים ברמת אלחנן במחיר הקרן של סוף העונה כל הקודמת זוכה
בימים מוצש"ק ראשון ושני
א' ב' ג' שבט
בין השעות 11-8 בלילה.
ברמת אלחנן
רח' זוננפלד 15 במקלט

המרכז לאחסונה -
לחפציך יהיה טוב אצלנו!

The Storage Center

לוח היום

בס"ד יום ו' ערש"ק פ' וארא
כ"ט טבת מ"ז ערח"ש שבט
הדף היומי בבלי: בבא מציעא ל"ב
ירושלמי: כתובות ל"ה
משנה יומית: ...
הלכה יומית: ...

8.25	סוף זמן ק"ש
9.31	תפילת השחר
5.14	שקיעת החמה
	מחר
4.59	עלות השחר
6.30	נץ החמה

קול הדף
לשמיעת השעור בדף היומי טל. 02—243121 02—241112. השעור מתחיל בכל תחילת שעה.

תורנות בתי מרקחת
ירושלים: ליל שבת — בינבם, רח' הנביאים 12. שבת — הר הזיתים, רח' הר הזיתים. מוצ"ש — ביהו"ח עין כרם, רח' עין כרם.
תל-אביב: ליל שבת — בבלי, רח' עזריאל 1, שכון בבלי, דיזה, רח' אצ"ל 52, שכ' התקוה. שבת — הס, רח' פרישמן 66. בב', רח' דיזנגוף 174. מוצ"ש — בס, רח' פרישמן 66. דיזה, רח' אצל 52, שכ' התקוה.
בני-ברק ורמת גן: ליל שבת — חן, רח' ז'בוטינסקי 99. מוצ"ש — רב"ד, רח' רש"י 13.
הקריה: סגל, רח' העצמאות 53, ק. אתא. טריקה רח' ליהמן 1, ק. ים.
חיפה: ליל שבת — הנשיא, שד' הנשיא 33. מוצ"ש הנשיא, שד' הנשיא 33.
פתח-תקוה: ליל שבת — כפר גנים, רח' לחומי הגיטו 6. מוצ"ש — הרפואה, רח' שפירא 43.
נתניה: ליל שבת — תרופה, רח' הרצל 2. מוצ"ש — המגן, שד' ויצמן 13.
רחובות: ליל שישי — השבת — קבסמות, הרבלוקר 75.
חולון: ליל שישי ושבת — חורי רח' סוקולוב 70.
אשדוד: ליל שבת — קופ"ח כללית.
רחובות: שבת ומוצ"ש — כללית, רח' בני משה.
שעות התורנות של בתי המרקחת מתבצעות בדרך כלל עד 10 בלילה.

תורנות בתי חולים
ירושלים: יום ו' וליל שבת — ילדים — בקור חולים.
פנימית — שערי צדק.
מוצ"ש — ילדים — שערי צדק.
נשים — בקור חולים.
עיניות — הדסה הר הצופים.
שאר המחלקות בהדסה עין כרם.

אופנת "רודרס" לבגדי ילדים ילדות ונוער
מכריזה על
מכירת סוף העונה
כל המלאי — במחירים חסרי-תקדים:
חצאיות החל מ-12.5 ש'
סרפנים החל מ-21 ש'
שמלות ילדות החל מ-15 ש'
שמלות נערות רק 28 ש'
ועוד...
ועוד...

אופנת "רודרס"
Roders
כל הקודם זוכה
המבצע מוגבל לשבוע ימים
מיום א', ב' שבט — ז' שבט
המכירה תתקיים בסניפים:
בירושלים: חנות "מעין-שטוב" רח' יפו 54
בבני ברק: "מחסן הלבשה" רח' עזרא 39/א

SMARTUTERIA
המכירה הגדולה מכולן
הנחות 10%-50% על כל המלאי
בחנות סמרטוטריה
בני-ברק ר' עקיבא 106
רמת-גן - קניון איילון פתוח במוצאי שבת
ירושלים - מרתף העיר רח' בן יהודה 34

למסירה
חנות בעלת מוניטין
בבני ברק פרנסה בשפע
03/708003-4

מכירה גדולה
של
שמלות הריון
תוצ"ח
ברח' דברי חיים 23 י-ם
כל ערב (חוץ מיום ה')
בשעות 8-9.30
מבחר גדול ועשיר
מחירים מיוחדים
כדאי לבא
ולהתרשם ולקנות

כתבי סופרים
רח' חפץ חיים 16 (ליד זכרון משה)
מבחר גדול של ספרים במחירים זולים
הספרים של הוצאת מכון חתי"ם סופר במחירים מיוחדים ובחמשה תשלומים
פתוח כל יום 2-10 4.30-8.30
יום ו' 2-10
כל המביא מודעה זו
מקבל 5% הנחה על ספרי המכון

בירושלים
דרושה
משפחה אומנת
דתית אחראית
דוברת אידיש
עבור אשה מוגבלת
מעל גיל 80
תשלום הוגן
03/7521232

למחלקת סדר מחשב
דרוש/ה קלדן/ית מנוסה
לשעות הבוקר
מבוצעת עבודות סדר במיומנות גבוהה בכל השפות כולל ניקוד.
וכן שרותי הדפסה וכריכה.
תנאים נוחים שרות אדיב ומהיר.
רח' המביט 12 ירושלים
טל: 02-819937
02-243560

מכירה
ענקית
בגדי חורף וקיץ
לילדות ונערות
מחירים אפסיים
דגמים ופהפיים
ומיוחדים
רח' דמשק אליעזר 26
בני ברק
מוצש"ק וארא א' שבט
יום ג' ד' שבט
בר' 8 עד 10

המודיע
עתון יומי — ירושלים
המו"ל: הסתדרות אגודת ישראל העולמית — הועד הפועל
העורך הראשון: ר' י' ל' לוין ז"ל
איזור התעשיה מקור ברוך
רח' יהודה המכבי 5
טל' 222258 ★ ת"ד 1306
דפוס "הדי", בע"מ
הדפסה: בירושלם פוסט
סניף ת"א: אלנבי 132, ת"ד 1869
טלפון 624353
בשעות הערב: טלפון 614950
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות וסגנונן
סוכנות בארצות-הברית:
R. LICHTENSHTEIN
324 Ave. I
Brooklyn, N.Y. 11230
U.S.A.

נעלי גורפיין
רח' ר' עקיבא 95 בני-ברק
מכירת חיסול המלאי
הנחות מ-40%-10%
מבצע
נעלי עדה ב-25 ש"ח

אופנה עילית לנשים ולנערות
חיננית
רח' פרג 1 פינת שטראוס 9 ירושלים
במוצש"ק פרשת וארא 31/1/87
תתקיים מכירה מיוחדת של בגדי חורף
ממיטב בתי האופנה בארץ ובחו"ל
במחירים מיוחדים להכרת החנות
המכירה משעה 19.30 - 22.30 בערב
להתראות
חיננית

לאולם שמחות בתל-אביב
דרוש
מנהל מכירות
בעל נסיון וקשרים בחוגים הדתיים
למכירת אירועים ל"גלאט-כשר"
לפנות בכתב עם המלצות לת.ד. 23093 תל אביב
סודיות מובטחת

בס"ד
לזה חיכית!
חלוקים מרהיבים
וכותנות לילה מקסימות
במבחר עצום
המכירה במוצש"ק וארא
10.00-8.00 ברמת אלחנן
רח' גבורי ישראל 20 ב"ב

מכירה
חליפות ושמלות
תוצרת אנגליה
(מרקס אנד ספנסר ועוד)
בן זוהר 13 ב"ב דירה 1
במוצש"ק ויום ראשון
7.30-10.30 בערב

מכירת סוף העונה
הנחות גדולות 20-50%
Shifra's 5 שיפרי'ס
המבחר הגדול ביותר בארץ
מעילים, ז'קטים, חליפות, שמלות וחצאיות עד מס' 52
במחיר הזול
בלי חשש שעטנז
מדרחוב נחלת בנימין 16 ת"א טל: 655087

טקסטיל זכריה
מדרחוב נחלת בנימין 23 ת"א
של בדים: קרפ מרוקן,
ספטא, תחרה, פייטים, משי למיניהם.
כל המביא מודעה זו מקבל שעון ועם חינם.

מכירת סוף העונה!!!
מבחר חדש במחיר ישן
★ חלוקים ★ כתונות לילה ★ שמלות לילדות ★ הבגדים ועוד ועוד
ממיטב תוצרת חוץ
במוצש"ק זה משעה 8-10 בערב רח' זית רענן 3, קרית צאנז ירושלים

למכירה
בגדי הריון מחו"ל
דגמים צעירים במבחר עשיר
מוצש"ק פרשת שמות מ-8.00-10.00
רח' עזרת תורה 41 ירושלים

מכירה
חדש הגיע מחו"ל
בגדי הריון, סריגים, ופולוברים, מתאים לבנות הסמינר
במוצש"ק פר' וארא
רח' עזרת תורה 41 י-ם 8-10 בערב

למכור או
לקנות
לשכור או
להשכיר
דירה ללא דמי תיווך
שרותי עו"ד ומשמתאות
"מעון": רח' פינס 9
ק"ב 233266, 233913

דרוש
משגיח דתי
לענף המלונאות
באזור הצפון
טל. 04-440931

בס"ד סרט
בנושא
"עזרה ראשונה"
במוצש"ק ר"ח שבט
באולם המס"ש
רח' הרצל 46 ב"ב
בשעה 8.30 בדיוק
מחיר סמלי לכיסוי ההוצאות
(מומלץ לבוגרות הקורסים לעזרה ראשונה)
להתראות
שושנה

אולם גאולה
רח' יחזקאל 10
טל. 287161

בלב הסיטונאים
סיטונאות מזון וחמרי ניקוי
רח' ירושלים 9 פינת רבי עקיבא בני ברק
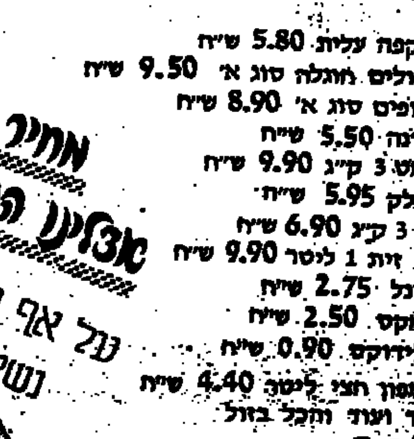
נס קפה עלית 5.80 ש"ח
טיטולים חוגלה סוג א' 9.50 ש"ח
ליטופים סוג א' 8.90 ש"ח
מטרנה 5.50 ש"ח
בומבה 3 ק"ג 9.90 ש"ח
סימילק 5.95 ש"ח
טיפ 3 ק"ג 6.90 ש"ח
שמן זית 1 ליטר 9.90 ש"ח
ארונל 2.75 ש"ח
אלמקס 2.50 ש"ח
סולידוקס 0.90 ש"ח
דרמפון חצי ליטר 4.40 ש"ח
ועוד ועוד והכל בזול
מחיר פה שוה כסף!
מחיר הפיקות שוה יותר!
אצלינו הפיקות המזדירים
על אף העלאת המחירים
נשארו הזולים ביותר
בררו מחירים
בכל החנויות
בעיר
הוכחו
ובואו אלינו!
תודה
ולהתראות

"קרן"
בסיטונות וליחידים
כל סוגי נייר טואלט ומפיות, מגבות נייר ונייר שבת
גבעת שאול
רח' כנפי נשרים 19, ירושלים
טל. בעבודה: 525122
בבית: 420836

ממם... טעים...
אחדות יפה
(חו"ל)
פריטים במעמד שניים

ממם... טעים...
אחדות יפה
(חו"ל)
פריטים במעמד שניים

هكذا من الأصل

חזיון מרהיב ביופיו ב־53 נקודות ישוב ברחבי הארץ:

קרוב ל־12 אלף ילדים ניגשו אתמול לבחינה שלב א' בהלכות שביעית — שע"י אגודת ישראל בירושלים

את התלמידים ששקדו על ביטוי ידיעותיהם ביקרו גדולי ראשי הישיבות, חברי מועצת גדולי התורה, ראשי אגו"י וראשי החינה"ע ★ בבדיקה ראשונית עולה כי הנערים בקיאים בחומר הנלמד

—מאת סופר "המודיע"—

קרוב ל־12 אלף ילדים, ממר־בית התת"ים, בתי הספר של החינוך העצמאי, בתי תשב"ר וישיבות מתבידים ואף מהשמער הראשון בישיבות הקטנות ניגשו אתמול לבחינות שלב א' בהלכות שביעית, במסגרת התמודדותם על כתר "חתן ההלכה" מפעל רב־פארות הנערך זו הפעם הש־לישית מטעם קרן התרבות "דגל ירושלים" שע"י המתדרות אגודת ישראל בירושלים.

הבחינות, שנערכו בין השעות 6.30 ועד 8.30 בערב, התקיימו ב־53 נקודות ישוב, ערים, עיירות, מושבים בכל רחבי הארץ. היה זה חזיון מרהיב ביופיו, כיצד ילדי ישראל, בגילאיהם השונים, לשכטיהם ולעדותיהם, באים ומפגינים ידיעות רבות בהיקף נרחב בהלכותיה של מצוות שנת השמיטה, לימוד שהופך בזכות מפעל חתן ההלכה להיות נחלת הכלל.

הנערים הרכים, זכו להתרגשות נוספת עת בקרו אותם בחדרי הבחינות גדולי ראשי הישיבות, חברי מועצת גדולי התורה, רבנים ודיינים, ראשי אגודת ישראל, ראשי החינוך העצמאי, אישי צבור וקהל רב של הורים ובני משפחה אשר לא יכלו להסתיר התרגשותם והתפעלותם מן המראה שנגול לנגד עיניהם.

סופרנו מציין כי למרות ההיקף הרב של קיום הבחינות אתמול, הצליח מטה הבחינות להתארגן כהלכה והסדר הקפדני, כמו גם הפקוח על הנבחנים ע"י מאות אברכים מדריכים, מחנכים ומורים — נשמרו בדקדקנות מתחילת הבחינות ועד תומם.

הרב נפתלי צבי פרוש, יו"ר קרן התרבות "דגל ירושלים" העומד בראש הצוות המארגן את הבחינות העולמיות — שגם הוא כמו כל מבקר אחר לא יכל להסתיר התרגשותו — מסר כי בבדיקה ראשונית ומדיווח של המפקחים והמשגיחים עולה כי התלמידים שולטים היטב בחומר הנלמד וככל הנראה תהיה זו ההתמודדות קשה ביותר בדרך להכתרת חתן ההלכה לשנת תשמ"ז כבחינות על הלכות שביעית.

סופרנו מציין כי בזמן הקרוב יתקיים בחינת שלב א' גם ברחבי תבל, שם נערכה הרשמה עניפה והנכונות בקרב ילדי ישראל בעולם להתעמק וללמוד הלכות שביעית גבוהה ביותר.

כבר בשבוע הבא יחל צוות הבוחנים ב"דגל ירושלים" לעבוד על המבחנים שהתקיימו ב"שיטה האמריקאית" — (בחירת תשובה נכונה מתוך שלושה אפשרויות שהוצעו) — וכל זאת כדי לא להחזיק במתח את הנבחנים הצ־עירים המבקשים לדעת את הציון בו זכו.

בג"צ: מדוע לא יועלו מחירי המכוניות

על שרי האוצר והתחבורה להשיב תוך 7 ימים

בג"צ הורה למדינה בצו על תנאי לנמק בתוך 7 ימים מדוע אין מאפשרים ליבואני הרכב להעלות את מחירי המכוניות, בעקבות הפיחות בשער השקל. איגוד יבואני הרכב עתר לבג"צ בטענה, כי משרד התחבורה אינו מאפשר להם להעלות את המחי־רים, למרות הפיחות בשווי השקל, דבר הגורם להם הפסדים כספיים ניכרים.

בג"צ ציווה על שר התחבורה ושר האוצר לנמק מדוע לא יקבעו מחירים עדכניים לכלי רכב שיתנו ביטוי לשחיקת שערי החליפין של השקל. כמו כן עליהם לנמק מדוע לא יעדכנו את מחירי הרכב שנ־קבעו בצו הפיקוח של המחירים. עוד ציווה בג"צ על שרי התח־בורה והאוצר לנמק מדוע לא ימנעו מלדרוש מיבואני הרכב למכור כלי רכב במחירי הפסד. בג"צ יקיים דיון בעתירה ב־9 בפברואר וכמו כן ידון אז בבקשת יבואני הרכב להוציא צו ביניים, המאפשר להם להימנע מלמכור כלי רכב עד לסיום ההליכים המשפ־טיים בעתירה.

דליקה בדירה בקרית גת

התערבות מהירה של כבאי קרית גת ושכנים, מנעו אסון אתמול לפנה"צ, כאשר הצליחו לאתר דליקה שאחזה בדירת מגורים.

סמוך לשעה 10.30 לפנה"צ הבחינו השכנים, בבלוק המגורים בן 7 הקומות בשדרות לכיש 44. בעשן מדירה בקומה ה־6. האש אותרה והכבאים מנעו את הת־פשטותה.

בחקירה התברר, שמפזר חום חשמלי, שפעל בקרבת ארון בגדים בחדר, גרם לדליקה. אחר ששכחו לכבותו כאשר הדיירים יצאו את הבית. האש אחזה בבגדים בארון וביתר הרהיטים. (עתים).

שערים יציגים:	
סל	1.6785
דולר ארה"ב	1.6050
מר"ג	0.9014
לי"ש	2.4735
פר"צ	0.2701
ין יפני (100)	1.0587

ממשלת אוסטרליה ביטלה ביקור מתוכנן של השר שרון

קנברה — ממשלת אוסטרליה, החליטה לבטל ביקור מתוכנן של השר אריאל שרון, בנימוק שהתאריך אינו נוחה — מסר אתמול דובר בשם שר המסחר האוסטרלי, ג'ון דאוקינס. פרשנים הביעו את הדיעה, כי הסיבה האמיתית לדחיית הביקור היא — החשש שבואו של שרון עלול לעורר תגובות חריפות מצד הקהילה הלבנונית והפלשתינית הגדולות באוסטרליה. (צ"ר).

● לוס אנג'לס — טריאד אמרי־קה קורפ חברת האחזקות להשק־עות של איל הכספים הסעודי עדנאן חאשוגי, הגישה בקשה לפשיטת רגל, מסר אתמול מזכיר בית המשפט בלוס אנג'לס. (ער).

מחאה על הצגה בליל שבת

הרב הראשי לחיפה, הרה"ג שאר ישוב כהן, מחאה אתמול בפני ראש העיר אריה גוראל על הצגת "ההילולי האחרון" במרכז הקהילתי שבבית "אבא חושי" בשכונת יזרעאליה בליל שבת.

הרב הראשי פנה לראש העיר וביקש למנוע את ההצגה, שיש בה כדי לפגוע בקדשי האומה ובנוסף לכך לגרום לחילול שבת בפרהסיה. תוך פגיעה ברגשות של הציבור הרחב בכלל והציבור הדתי במיוחד (עתי"ם).

מפלגת העבודה אישרה צירופה של תנועת "יחד"

מרכז מפלגת העבודה אישר אתמול ברוב גדול, את הצטר־פותה למפלגה של תנועת "יחד". לפי ההסכם יצורף עזר ויצמן לחמישיה הראשונה של רשימת מפלגת העבודה לכנסת, לבנימין בן אליעזר (פואד) הובטח המקום ה־21 ולח"כ שלמה עמר המקום ה־46 ברשימה לכנסת.

כמו כן תקבל "יחד" 6 אחוזים בתוך חברי המרכז, והובטח שי־ברצם של כמה מחברי התנועה בתפקידים בכירים במשרד החוץ ובמועצות המנהלים של חברות ממשלתיות. (עתים).

● ירושלים — מאות מורים, חברי ארגון המורים העל יסודיים, הפגינו אתמול מול בנין הכנסת בירושלים, במחאה על הפגיעה הצפויה בחינוך בעקבות הקיצוץ בתקציב משרד החינוך. ההפגנה כוונה למועד בו הציג שר האוצר את תקציב המדינה בכנסת.

פרס:

(המשך מעמוד ראשון)

להלן צויין, כי עוד ממשלת מנחם בגין החליטה ב־11 ביולי 1977, כי הממשלה מאשרת את חידוש ועידת ז'נבה על פי מה שהוסכם בהתייחסות להחלטת מועצת הבטחון 338, בהחלטה זו מדובר על הפסקת אש ומו"מ בזוסות נאותה להשגת שלום צודק. "היו החלטות של הממשלה והכנסת ואי אפשר לבוא עכשיו ולכסל החלטות אלה", אמר מר פרס.

במתחו ביקורת קשה על הה־תקפות של הליכוד על מפלגת העבודה ולעיו אישית אמר מר פרס: אני מורגל בנסיונות לרצח אופי. במשך שנים טפלו עלי עלי־לות שוא. בלבי היה רק בוז למשר־מיצים.

"מיכאל איתן אינו מסוגל להבחין בין אמת לשקר. מוטב שיבדוק אם מנהיגי הליכוד לא קיבלו שעוני יד במתנה. השעון ניתן לי ללא תמורה. אני לא נבהל.

"לא מפלגת העבודה ביקשה כספים מסרסורי קרקעות ביהודה ושומרון.

אין ברעתי לכופף ראש ול־היבהל לא ניתן ידינו לקיצוצים בתקציבי בריאות, חינוך ובטחון, כדי להשתתף בתחרות הפנימית של הליכוד ולהקים התנחלויות יוקרה, לא בגלל זה אנו מהדקים חגורות" אמר.

שרון מכחיש שנפגש עם ריפעאת אסד

השר אריאל שרון הכחיש את פרסום הידיעה ביום ד' בעתונות הפרוקאנית, הוא נפגש עם ריפ־עת אסאד — אחיו של נשיא סוריה.

שרון סייר אתמול בעזה ובגוש קטיף ועל הצהרת ממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, בדבר נכונות ישראל לועידה בינלאומית על שלום הוא אמר, שענין זה לא מדון מעולם בממש־לה, או בקבינט המצומצם, ואף לא נמסר מעולם כל דיווח לשני גופים אלה על מגעים שנעשו בכ־יוון זה. ולכן אי אפשר להתייחס להצעה זו להצהרה זו או אחרת בעיניו, אמר שרון.

בהקשר אחר דחה השר אפש־רות של פרוק ממשלת האחדות על רקע פריצת משבר, בעקבות הגילויים האחרונים על מתנת השעון של בלאס לפרס ואל תרד כותיד למפלגת העבודה. (עתים)

ירושלים ביטלה מימון מטפלות ליולדות שלישיות

אגודת "אפרת": זו פגיעה במשפחות ברוכות ילדים

מאת סופר המודיע

אריה צרבר, מנהל המחלקה לשרותים סוציאליים בעירית ירושלים הורה לאנשי משרדו על ביטולו הריטרואקטיבי של מימון מטפלות ועוזרות בית למשפחות שילדו שלישיה. הבטול נכנס לתוקפו החל מיום ר"ח טבת וגם מי שכבר קיבלו שרות זה יאלצו ככל הנראה לשאת בהוצאותיו או בחלק מהם — כך מסרו לסופרנו פעילי אגודת "אפרת".

בירושלים, כמו בערים רבות אחרות ברחבי הארץ, העמידה מחלקת השרותים הסוציאליים את עזרת המטפלות לרשותן של משפחות שהתברכו בלידת שלישיה, זאת מתוך מגמה להקל עליהן ולהראות כי אכן ברכה יש בדבר.

פעילי "אפרת" פנו בענין זה לגורמים העירוניים, לחברי מועצת העיריה ולממונה על המחלקה, סגן ראש העיריה הרב זאב שהבטיחו לבדוק את הענין. אם כי אמר שלו נאמר כי ביטול סעיף זה הוא ארצי.

דובר "אפרת" אומר כי לא מדובר בביטול ארצי של עזרה חיונית זו ולא יעלה על הדעת שהחברה במדינת ישראל הנאנקת תחת עול תחזיות דמוגרפיות קודרות תפגע במה שכבר בן נעשה למענם של משפחות ברוכות ילדים.

3 תלמידים נורו בהפרות סדר ברצועת עזה

אבנים נזרקו לעבר מכונית של השר שרון

שורה של הפרות סדר היתה אתמול ברצועת עזה, במיקר בחאן יונס, שבמהלכן נורו 3 תלמידים. אחד מהם נפצע אנו־שות.

במהלך הפרות הסדר הושלכו אבנים לעבר רכב צה"ל, שאיבטח סיור של השר אריאל שרון והאלוף יצחק מרדכי באיזור.

סמוך לשעה 3 אחה"צ עברה שיירת השר והאלוף באיזור מחנות הפליטים כשלפתע מרקו האבנים לעבר רכב צבאי, שאיבטח את השיירה, נהג הרכב רדף אחר מיי־דה האבנים והיכה אותו, כששחיי־לים אחרים לכדו את חבוד של מיידה האבנים. השר שרון ביקש לקבל דיווח על האירוע והמשיך לאחר מכן בסיור.

הערנות הבטחונית תוגברה לקראת יום ששי והיא תימשך לפחות עד אחרי תפילות יום ו' במיסגדים, מחשש שדורשנים קי־צוניים יסיתו את המתפללים לה־גברת הפרות הסדר ברצועה.

אוניברסיטת "אל אזהר" בעזה, הידועה כמרכז גדול של אירגון "השאביבה" ואש"ף תיסגר לימים אחדים בצו המושל הצבאי, כדי לצמצם את השפעת הסטודנטים שלה על הפרות סדר והפגנות תלמידי בתי הספר התיכוניים בר־צועה (עתי"ם).

תלמיד "שובו בנים" שוחרר מחוסר הוכחות

בית משפט השלום בירושלים, שיחרר בערבות את תלמיד ישיבת "שובו בנים" צבי צוקר, ללא התנגדות המשטרה.

צוקר הסגיר עצמו למשטרה ביום א', בחשד שהיה קשור להצתות תחנות אוטובוסים בבי־רה. בית משפט ציוה לעצרו, בהסכמתו, ל־3 ימים.

בסיום החקירה, לא הצליחו החוקרים, להוכיח קשר כלשהו בין צוקר למעשים המיוחסים לו והוא שוחרר. (עתים).

נהג אגד נפצע מאבנים בדהרייה

נהג "אגד" נפצע ביום ד' בערב באורה קל מאבנים שנזרקו לעבר האוטובוס שבו נהג, ליד הכפר דהרייה באיזור חברון. נזק קל נגרם לאוטובוס ונופצו מספר שמשות.

בסריקות שערכו כוחות הבט־חון נתפסו 5 חשודים שהועברו לחקירה במשטרת ישראל. (עתים).

● קרית גת — נערה בדואית, בת 14, שיצאה אל הבאר לשאוב מים — מעדה, נפלה וטבעה בתוך הבאר, שעומקו 8 מטרים (עתים).

הופעל הרמזור החדש בקרן הרחובות רבי עקיבא־מהרש"ל בבני ברק

מאת ש. ברמן, סופר המודיע בב"ב

בהשתתפות ראש עירית ב"ב משה אירנשטיין וחברי מועצת העיריה וקהל רב של מוזמנים הופעל אתמול לפנה"צ הרמזור החדש בקרן הרחובות רבי עקיבא מהרש"ל בבני ברק.

צומת זו היה מסוכנת לכלי הרכב ולהולכי הרגל. בגלל המורד התלול ברחוב.

ראש העיריה מסר כי יופעל "גל ירוק" ברמזורים לאורך הרחוב ר"ע עד לרחוב השומר.

הוק יפעל לכינון יחסים ישראל־סין

מאת סופרנו המדיני

ראש ממשלת אוסטרליה בוב הוק קיבל על עצמו לנהל מו"מ עם בריה"מ וסין הקמונית בדבר כינון יחסים עם ישראל כדי שיוכלו להשתתף בועידת הפימ־גה לעניני המזה"ת סוכם בפגישת הבעבודה שקיים עם מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ כור שמעון פרס.

בוב הוק לא שינה את תמיכתו בהק העקרונית בזכות ההגדרה העצמית לפלשתינאים, ואף בד־כותם למדינה פלשתינאית, אולם היה סבור כי ניתן לנקוט כל הא־מצעים כדי שהדבר לא יפגע בבטחונה של ישראל.

בינתיים נודע כי אוסטרליה דחתה את רצונו של שר המסחר והתעשיה אריאל שרון לבקר בארצם בעוד כחודשיים לשגריר הישראלי כקעבורה ישכר בן יעקב שביקר במשרד החוץ כק־נבזה בענין זה נמסר כי שני הש־רים הנוגעים בדבר לא יהיו באותה שעה בבירה, ואין איפוא כל מקום לביקור השר שרון.

בית החולים בקור חולים ירושלים
ברכות מזל־טוב
להולדת הבנים/הבנות

אלמלוה דניאל ורות	בן	כהן אברהם ואריאלה	בן
איזנבך פסח ופיגל	בת	כהן דוד וסובה	בן
אלקחס נסים וקטי	בת	כהן יצחק ומרים	בן
אוקנין אסתר ושמעון	בת	לוין דוד וסובה	בן
איזן ברוך ופרידה	בת	לוי חיים ואורלי	בן
ארלבויב יוסף ואילנה	בת	ליאור שמואל ואיבה	בן
אפיכזר שלום ופלורה	בת	להר מעם ואביבה	בן
אוחנה אברהם ויהודית	בת	מלכה שולמית ואברהם	בן
ביסון חיים ורחלית	בת	מחמלי אהרן ורות	בת
ברמן אליעזר ורבקה	בן	מאדי יוסף ולויזה	בת
ברנר אליהו וחסיה	בת	מילר חיים וכרמלה	בת
באיאר פטר ג'ניפר	בת	מימצברג יהודה ורחל	בן
בנימין יוסף ומרים	בת	מלכה אברהם ושולמית	תאומים
בלאוס משה ומזל	בן	משולם דניאל ואילנה	בן
בן לולו סיני ושושנה	בת	מגדלבאום אברהם ושיני	תאומות
גרוסברגר יהושע ופנינה	בת	נחמיה נחמיה ואילנה	בת
דופלס מרדכי ופייגא	בת	סופר ראובן ותניתה	בן
הולצמן משה ואסתר	בן	סריד עזי ועידית	בן
הוד מרדכי ושרה	בן	עסר אסתר ויצחק	בת
הירשמן דוד ורחל	בן	עסר אהרן ופובי	בן
ויצמן יהודה ושרה	בת	פניבסקי אדי ומלי	בת
ועג יחיאל ואסתר	בת	פרידה מיכאל ומרים	בת
וינברג יצחק וצפורה	בת	פרינוס אליעזר ולאה	בן
זלצמן פנחס ורות	בת	קבילביץ יעקב ואהובה	בן
זכאי אהרן ומזל	בת	קיהן מאיר וניסה	בת
זילברצווייג נתן ורחל	בת	קנופלמכר מרדכי וחדוה	בן
זנו אהרן ועליזה	בן	רייס אביגדור ובתיה	בת
חיון שבתאי ופנינה	בת	רוזנבלט אלכסנדר ויולנה	תאומות
חנביה דני ובתיה	בת	שורץ דניאל ורחל	בן
ישראל חיים ויפה	בן	שפר דוד ובלומה	בת
יצחק שלום ורינה	בת	שושן דוד ויהודית	בת
יאיר יהודה ויפה	בן	שמעבאלג חיים ופייגה	בן
כהן ישעיהו וסובה	בת	תם שלמה ועליזה	בן

יזכו ההורים לגדלם לתורה לחופה ולמעשים טובים

★ ספות סלוניות ★ מזנונים ★ פינות אוכל ★
שלחנות סלון ★ ארונות ספרים ★ שולחנות בכל הגדלים

במבחר ובטיב מעולה

תצוגה ומכירה בבית החרשת, ירושלים
תל ארזה רח' יוסף זיו 2 פינת רח' בר אילן 32
מקביל לאולם אפריון

פתוח רצוף עד השעה 7 בערב

ממש... טעים... אגדות יפה נוף (חז"ל) פרטים בעמוד שניים

אנגל
השם מדבר בעד עצמו
מבוררת סוף העונה
חיסול כללי של דברי חורף
עד 25% הנחה
אצל אנגל
רח' השומר 59 פינת רוזנהיים ב"ב

בית הכנסת "עבודת ישראל"
דחסידי קוז'ניץ
רח' שרת 45 תל אביב

יחד עם כל בית ישראל אנו מבכים מרה על הסתלקותו של פאר הדור הדור צדיק

כ"ק אדמו"ר מללוב זצוק"ל

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ד'

המקום ינחם את בניו הגה"צ שליט"א
ואת כל המשפחה שיחיו
בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

אפנות נשים מעולה
לפי

מבצע!
במוצש"ק וארא
בשעות 7-11
* * *
על כל קניה
תשלום
ל־2.4.87
25% הנחה
לסריגים ובגדי חורף
* * *
פתוח כל ערב
בין השעות 8-10
טלפון לתאום זמנים אחרים
תחבורה: קו 35
תפארת רמות 81/4

אולם אפריון
לשמחות ולארועים
ירושלים
רח' בר אילן פינת ירמיה
למהדרין מן המהדרין
600 מקומות ישיבה
שירותי קייטרינג
02־813284
אפריון

פנטסטיק פלסטיק
שמירת הריהוט לשנים
ציפויי ניילון
לספות כורסות וכסאות
עבודה מומחית
02־538001 ★ 02־810072

ניגונים חסידיים לפורים
בחוברת נגינה
(לכל הכלים)
בוהצאת תזמורת
"לב שמח" 03־709998

הנהלת חשבונות וכתבנות לומדים
ב"מחשבת"
בי"ס חרדי לפקידות
ב"ב: ר' עקיבא 56 טל. 03־702864
ירושלים: צפניה 41 טל. 02־826251
פתוח בשעות 4.30־6.30 אחה"צ

קורסי הנהלת חשבונות לגברים בבני־ברק
ובירושלים וקורס כתבנות לנשים בירושלים
יפתחו אי"ה השבוע

בית מסחר ספרים
ר' עקיבא 124 ב"ב
טל. 787365

הופיעו
הספרים החשובים
במהדורה חדשה ומהודרת

כתב וחותם
דרע"א
*
דברי יחזקאל
משינווא
עם דברי יחזקאל החדש והוספות
*
מעלות התפילה
ביאור חשוב על עניני התפלה
*
להשיג בחנויות לספרי קודש
פתוח כל יום 5-10 בערב
יום ו' 1-10

הכנס
לנערות ונשות בני ברק
הסרט המרתק (המבוקר)
הלורד הקטן
יתקיים במוצש"ק באולם נהדר רח' אור החיים 19 ב"ב בשעה 8.00 בדיוק
מחיר כניסה 6 שקל בלבד

אתם מרוויחים!
במכירת סוף העונה
אצל "בתיה"
עד 50% הנחה
מבחר גדול לנשים וילדים
★ סרפנים לילדות ★ שמלות
★ חצאיות ★ חולצות
★ מכנסי ילדים ★ מתנות
להתראות ברח' ירושלים 52 ב"ב
אצל בתיה

בס"ד
המועצה הדתית חברון
המועצה המקומית קרית־ארבע

הועדה לבחירת רב עיר בקרית ארבע חברון
מכרז

אנו מודיעים על משרה פנויה לכהונת רב מקומי בעיר האבות קרית־ארבע היא חברון

דרישות התפקיד

1. בעל תעודות כושר לכהן כרב עיר.
2. נסיון במשרה רבנית ובהנהגה קהילתית.
3. יכולת הנהגה של קהילה מגוונת מיוצאי עדות וגלויות שונות.
4. הזדהות עם רעיון שלמות ארץ ישראל.
5. התחייבות לגור בקרית־ארבע - חברון.

המועמדים: יגישו הצעתם בכתב עם קורות חיים. נסיון קודם ותעודות מתאימות וכו'. עד תאריך א' ניסן תשמ"ז - 31.3.87 לפי הכתובת: מועצה דתית חברון ת.ד. 18 קרית־ארבע.

משה מייבסקי
יו"ר ועדת הבחירות לרב מקומי

בס"ד
מפעל הש"ס
חכללי בהיכלי התורה
בני־ברק רח' ר' עקיבא 111 טל. 03־787702 ת.ד. 620
טל. בירושלים 02 - 416152

ללומדי הש"ס שליט"א
הננו להודיע על המבחן החדשי
★ תכנית "30 דף לחודש": חזרה מס' כתובות ב'־פ"ח
★ תוכנית "הוראה": חזרה יורה דעה סי' ע'־פ"ט (כולל טור, ב"י, ש"ע, ש"ך וט"ז)
★ תכנית "20 דף לחודש": חזרה מס' ברכות, ועירובין ב'־י"ב

שיתקיים בס"ד ביום שני, ג' שבט תשמ"ז
בשעה 6.00 בערב בדיוק

המתנה האידיאלית לבר־מצוה

הופיע מחדש במהדורה מורחבת
ספר נתיבות ההלכה
הנחת תפילין כהלכתה
הכולל: ביאור, בירורים, מקורות ולקט דינים על שו"ע הלכות תפילין בשפה קלה השוה לכל נפש
בצירוף: ★ מדריך להנחת תפילין ולחליצתן
★ דינים ומנהגים לבר־מצוה
להשיג בחנויות לספרי קודש הזמנות: 03־703083

מוניטין
מלכי ישראל 31 גאולה
אנו מחסלים
את בגדי החורף
הנחות 20% עד 50%
דרושה עובדת אחה"צ (02)812828

בס"ד
מכירה הזדמנותית!
כובעים אלגנטיים
במבחר עשיר
בכניסה קודש

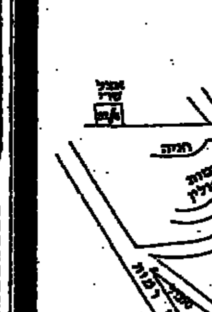

הכל לגן
משחק זיכרון
"ברכות"
מפלסטיק קשיח
תענוג חינוכי
להשיג בחנויות המובחרות

בבורו־פארק חדרים להשכרה
חדרים מרוהטים לתיירים
בלב בורו־פארק
טל: 1718־4366194

מרים מאלר
מלכי ישראל 5 גאולה - ירושלים

המרכז הגדול לבגדי נשים אקסלוסיביים
שמלות, חצאיות, (קשמיר וארז) סריגים יפיפיים
כמו כן בגדי ילדות ונערות במבחר עשיר ומגוון
• • • •
לרגל סגירת החנות חסול מוחלט
עד הפריט האחרון
במחירים מתחת לקרן
המכירה לשלושה ימים בלבד
נסי והוכחי - לא תאמיני!

הקץ לאכזבה
ממכירות
בואי ותהני ממבחר עצום של כל סוגי החלוקים וכותנות לילה
כל ערב מ־7 עד 10
ראשית חכמה 29 (אחוה) י"ם
כמו כן חיסול של שמלות נשים וחליפות חורפיות תוצרת ארה"ב
במחיר קרן

חברת חיים ליפשיץ בע"מ
למכירה בבני ברק
קוטגים מפוארים
7 חדרים + מרתף עליון
בהר שלום ברח' הארזים
פרטים במקום 052־858151

צא שעטנז בשלושה תשלומים
שיק מודל
בית תרושת למעילים וז'קטים
חליפות צמר ומעילי גשם לנשים
גם במידות גדולות
ניתן להזמין לפי מידה
תל־אביב רח' קלישר 46 ליד מגדל שלום
טלפונים: 03־657186, 03־659118

קנו לילדיכם את קוביות הא'־ב'
מפלסטיק קשיח
חינוך והנאה במשחק אחד

הכל לגן

"סלע" – הדברת מזיקים
רשיון משרד הבריאות 197
עם ריח ובלי ריח
ללקוחות ללא הוצאת כלים
03־494963

בדים פרידמן

שבוע של מציאות
מרוקנים את המדפים
מכירת אריגים משובחים
דגמי 86-87 במחירים ללא תקדים
רח' ר' עקיבא 76 ב"ב 787631
פתוח במוצש"ק פ' וארא משעה 7.30 להתראות

בס"ד
להתראות!
ביום ראשון
ס' שבט
באולם וינגרטן
ב־7.30 בערב

המבחנים הסתיימו!
המתח פג?!
לאן? "ברק בחשכה"

כרטיסים: ★ נבל וכינור רח' יחזקאל ★ מרכז האלקטרוניקה רח' הישיבה ★ מכולת עזרת תורה

مكان الأصل